Iakttagarens förmåga att ingripa

av Karl-Erik Tallmo

Detta är den extraherade texten ur Sveriges första elektroniska roman, som publicerades på disketter 1992. Denna PDF (gjord 2024) innehåller också en del bakgrundsmaterial om romanens tillblivelse.

Originalets baksidestext: ”Iakttagarens förmåga att ingripa” handlar om författaren Peter och fotografen Johanna, som träffas av en slump i New York. Den enas hängivenhet till ordet och den andras till bilden blottlägger allt större olikheter i deras sätt att leva och älska. Men kanske är de bara brickor i ett större spel. Vilka är egentligen de dunkla drivkrafter som leder dem mot det tragiska slutet?

Innehåll

Förord till PDF-upplagan 2024

Det som blev Sveriges första elektroniska roman med hyperlänkar 1992 hade en ganska krånglig och lång tillblivelsehistoria. Först var romanen tänkt som en vanlig tryckt bok. Den innehöll dock en del experimentella tekniker (t.ex. slumpmässigt hopfogade meningar), så när datorprogrammet Hypercard för Macintosh kom, så insåg jag att min romantext skulle kunna passa för detta medium.

Hypercard kan kanske enklast beskrivas som ett stort digitalt kortregister med mängder av automatiska funktioner, som sökning sortering m.m., men korten kan också ses som boksidor där man kan lägga in text och bilder, som sedan kan ändras och presenteras på olika sätt genom en ganska enkel form av programmering. Det kan vara funktioner som t.ex. visar upp vissa ord eller ändrar ord eller länkar till andra ställen i texten.

Lägg märke till att texter med länkar var ovanliga när denna bok gjordes. World wide web fanns inte än. Hypercard hade inte några hyperlänkar som en färdig funktion utan man fick skriva några rader programkod för varje ord som skulle bli en länk. I denna PDF är ord som hade någon sorts funktion utmärkta med en asterisk. Efter asterisken kommer inom hakparenteser antingen den text som i den elektroniska boken visades upp i ett särskilt fält eller namnet på den funktion som startades.

”ManFunk” var t.ex. en funktion som letade upp olika fraser med ordet ”man” och presenterade dessa i ett särskilt fält (lite olika varje gång). Detta var tänkt som en sorts association, som texten själv eller huvudpersonerna gjorde.

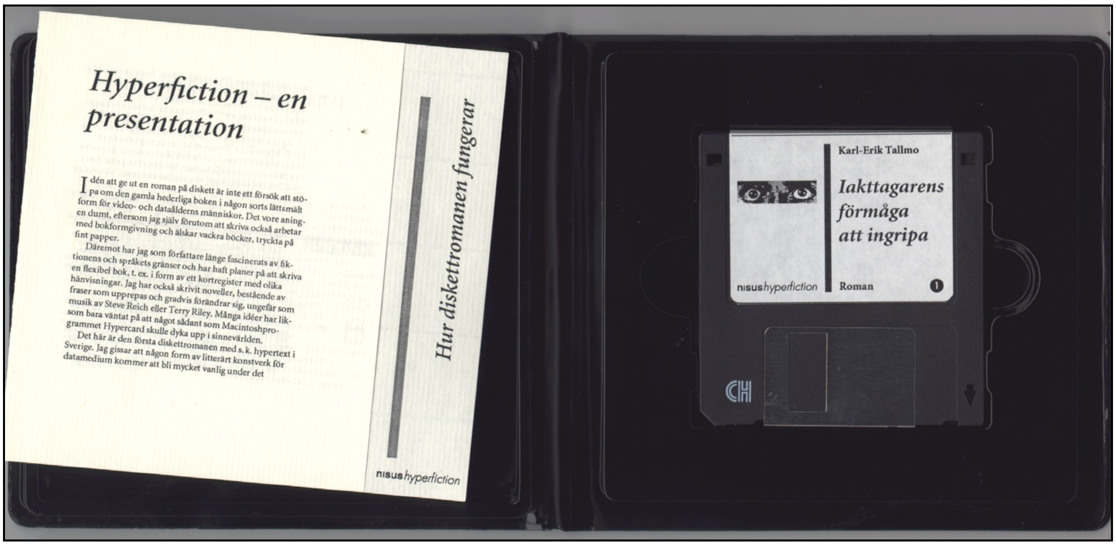
Texten här i denna PDF-version kan läsas som vilken bok som helst. Inga programmeringstekniska finesser finns här. Namn på de funktioner som står inom hakparenteser går alltså inte att klicka på, de står där bara för att redovisa var denna funktion fanns i den ursprungliga elektroniska boken.

Jag beskriver arbetet med boken utförligt i ett efterord på sid. 320, inte bara produktionen av boken utan även en del om ett par derivativa verk som bygger på den här romanen, samt lite om recensionerna.

Nämnas bör också att en emulerad version av romanen i Hypercard finns på Archive.org. Där kan man bläddra i den elektroniska boken och klicka fram olika funktioner. Dock går det

mycket långsamt och alla funktioner fungerar inte. Denna emulerade version finns här (hur man startar den versionen, se not på sid 347):

https://archive.org/details/hypercard_iakttagaren

Så här såg den öppnade kassetten ut med tre disketter till höger och till vänster bruksanvisning och presentation av idén bakom hyperfiction.

Hyperfiction – en presentation

(originalförord ur bruksanvisningen 1992)

Idén att ge ut en roman på diskett är inte ett försök att stöpa om den gamla hederliga boken i någon sorts lättsmält form för video- och dataålderns människor. Det vore aningen dumt, eftersom jag själv förutom att skriva också arbetar med bokformgivning och älskar vackra böcker, tryckta på fint papper.

Däremot har jag som författare länge fascinerats av fiktionens och språkets gränser och har haft planer på att skriva en flexibel bok, t.ex. i form av ett kortregister med olika hänvisningar. Jag har också skrivit noveller, bestående av fraser som upprepas och gradvis förändrar sig, ungefär som musik av Steve Reich eller Terry Riley. Många idéer har liksom bara väntat på att något sådant som Macintoshprogrammet Hypercard skulle dyka upp i sinnevärlden.

Det här är den första diskettromanen med s.k. hypertext i Sverige. Jag gissar att någon form av litterärt konstverk för datamedium kommer att bli mycket vanlig under det närmaste decenniet. När jag säger någon form, så menar jag att det inte är troligt att det blir just den form jag har valt, utan kanske en hybrid mellan tecknade serier, film och skönlitterär prosa, men ändå något som fortfarande har textens uttrycksmöjligheter som bas, inte bara som ett stöd.

Jag tror mindre på överföring av redan existerande böcker till datamedium. De har redan sin form på den tryckta sidan. Diskettlitteratur måste vara skriven direkt för mediet. För litteratur- och språkforskare kan Strindberg eller Joyce på CD-ROM dock säkert vara mycket intressant. Men det är en annan historia.

Karl-Erik Tallmo

Prolog

Västerbrons korrosionsbehandlade järnräcke var kallt. Det var uppbyggt av fyrkantiga stavar, knappt två centimeter breda med tio centimeters mellanrum, tio stycken i rad, sedan en tjockare stolpe fastgjuten i själva bron, sedan tio i rad igen, och ovanpå allt detta vilade en decimetertjock U-balk: det var den som kändes kall, och där höll Johanna sina händer.

Det var en afton i början av oktober, solen hade nästan gått ned och Johanna hade promenerat ända hit ut i det brinnande ljuset. Dröjande såg hon längst till vänster i panoramat en redan tänd neonskylt på Södermalm, ”CONTINENTAL-BILRINGAR”; det första ordet i blått, det andra i gult. I Långholmsparken syntes en enda lykta i dunklet, och en liten stuga med en vitmålad flaggstång skymtade mot mörk växtlighet. Ett hundratal meter bort på bron stod en man i kavaj och fladdrande halsduk. Hos människorna i Gröndal lyste köksfönstren i ett oregelbundet mönster, som påminde om ett korsord med svarta och vita rutor, sedan följde Essingebrons onaturliga natriumljus, som egentligen inte var gult: det var ett fotonregn som i sin jakt på skuggorna även utplånade färgen. Inför Lilla Essingen sänkte Johanna blicken, hon mindes sin farmor och hennes varningar; hon hade haft alldeles rätt, men nu var det så dags. Fotsulorna tryckte mot den massiva bron; tusentals och åter tusentals säckar cement och lika många ryggar. Satt någon nere i Mariebergsparkens kyliga grönska så här dags, bland slingrande svarta asfaltgångar och ilsket surrande lyktor? Sedan var det

tidningshusen som höjde sig över allt detta – det här var ju ingen nyhet när allt kom omkring.

I stigningen från Västerbroplan kom buss 54 vaggande. Johanna frös om händerna och vände ryggen mot räcket. Åt det andra hållet var stadens profiler mörkrött belysta, bilarnas tända lyktor störde i synfältet och Stadshagens trappstegssiluett framträdde mot den mörknande himlen. Hon andades in så att det kändes i bröstkorgen som en gäspning på morgonen, men nu var det, sannerligen, kväll. Huskropparna vid Norr Mälarstrand syntes knappt, bara de lysande fönsterrektanglarna som hängde i luften – skulle hon verkligen våga? Frågan irriterade henne till den grad att övervinnandet av denna tveksamhet blev skäl nog att göra det. Hon såg det gamla Polishusets spiror, Rådhusets kupol, den himmel under vilken man gifte sig profant, och strax till vänster, av avståndet förminskad till en konservburks storlek, skymtade gasklockan.* [Svindel ovanpå denna jättecylinder; inbäddade i lummig grönska låg gasverkets olika tegelbyggnader.]

Mellan Jakobs och Klara kyrkor vred sig bokstäverna ”NK” i sin stora gröna cirkel. Alla dessa kyrkor! Men sedan kom Kaknästornet, den spira televisionen mässade från, och Stadshuset, projicerat i kvällen av fasadbelysningens många spotlights, därefter Slottet* [Likt ett kubistiskt lejon, med de båda flyglarna som majestätiskt framskjutna tassar] och så Riddarholmen med sitt urblåsta torn: staden var sig inte riktigt lik. Var felet betraktarens eller var det bara det unika ögonblicket? Alla ögonblick var unika, det visste Johanna som hade dem till yrke.

Pärlbanden av bilar på broarna; nog var staden bildmässig denna kväll, och ändå, vad tjänade det till att bevara objektet när det var

subjektet som nu skulle utplånas? Hon mindes mannen* [ManFunk, funktion som hoppar till ett par associationer i texten kring ordet ”man”.] som ringt och frågat om hon var fotograf, jo då visst, och han ”undrade bara” om hon ville ta några bilder när han... Hon fnyste till och fastnade med blicken i Långholmsparkens mörker. Detta pockande! Nu hade hon vridit sig runt ett helt varv och var tillbaka vid utgångspunkten, en sportbil med trasig ljuddämpare smattrade fram och där var ”CONTINENTAL-BILRINGAR” igen.

Johanna lade åter handen på räcket. Men var befann sig nu mannen som stått där borta? Hon spanade utefter staketet så långt det gick att se. Kunde han verkligen ha hunnit promenera utom synhåll så snabbt? Eller hade han hoppat? Hon böjde sig fram och tittade ned: bara segelbåtar med master som spetsigt pekade rakt upp i ögat och enstaka ljusreflexer på ytan. Vattnet krusade ingen mer än sig självt, men en bit ut var det alldeles svart och föreföll helt stilla. Herre Gud, det var ju inte han som skulle hoppa! Men hon hade inte hört något plaskande. Inte föll han väl fortfarande där ute i tomheten, inte hade han väl hoppat precis i detta nu? Johanna spände sig till bristningsgränsen. Spelades någons liv upp just nu? Rymdes en biografi i denna sekund med luft vinande runt någons öron, decennier sammanpressade av tyngd-acceleration och luftmotstånd? Kunde det hålla på hur länge som helst när någon närmade sig sin önskan?* [funktion med fallhöjd visas, baserad på tyngdaccceleration 9,83 m/s/s] Skulle han då aldrig få döpas i det kalla vattnet? Hon väntade med axlarna uppdragna nästan till öronen, och till slut: hörde hon inte något slå ned i vattnet?

Det blev åter tyst, bara båtlinorna slog mot masterna, och Johanna andades ett par gånger omsorgsfullt ut och in, ännu i samma

ansträngande ställning, bedragen på sitt självmord, berövad sin tomhet. Inga ceremonier, han hade bara hoppat som den naturligaste sak i världen. Vinden tilltog, men Johanna försökte inte ens knäppa kappan, hon lät sig glida ned på gångbanan och satt som hon föll på trottoaren, slog händerna för ansiktet och försökte utestänga bilarnas ljud och ljus. Det luktade järn om händerna, som brunnsvatten på landet. Huvudet var tomt på tankar och tid, hon visste inte hur länge hon satt där medan fukten trängde upp genom kläderna, och det gav en viss tillfredsställelse att hon plågade sig lite, men det var inte nog. Hon kastade huvudet bakåt mot spjälorna, upprepade gånger, hårt, såg upp i det mjukblå och kände vinden mot halsen. Som ett djur som givit upp bjöd hon sin motståndare strupen. En droppe rann från näsan sakta ned mot överläppen och stannade där* [funktion: ordet ”där” byts ut ett ord i taget mot: tills nästa droppe gjorde den totala vätskemängden så stor att det rann över kanten, saltsmaken kom in i hennes mun och tiden startade igen].

Några böjde sig över henne och talade med inövat vänliga röster, röster inramade av koppel och vita pistolhölster; en vänlighet med helt andra resurser. Det var som att vakna då man inte sover hemma, Johanna försökte identifiera tingen hon såg, uniformer, men svarade inte på frågorna, den sortens frågor som ställs bakom en skrivmaskin en fredag strax före klockan fem. De envisa rösterna försvann inte trots att hon blundade. Alla pockade de på någonting; var man plikttrogen pockades det och man blev utnyttjad, och när man inte ville längre pockades det på förklaringar.* [Ständigt detta försvarskrig, i bussen med de trädliknande åldringarna som förgrenade sig till varje sittplats, på gatan med blickarna, bönerna, undfallandet, all energi som förslösades för att kunna hålla sig ren:

här behövdes den också, precis som vanligt.] Men borde de inte göra något åt den som hoppade, hon hade ju inte ens försökt än, hon gestikulerade, men uniformerna förstod nog hur det här hängde ihop, de tog tag i Johannas armar, försökte lyfta henne, hon kände deras fysiska intrång både som en befrielse och som ett våldförande, hon hade väntat det ända sedan de kom och äntligen rörde de henne, äntligen bar de hand på henne, pulsen ökade, hon slogs vilt, lyckades komma loss och kastade sig demonstrativt mot räcket, försökte klättra över, men då var de där och drog ned henne med övertalig styrka, mörka som himlen, bara deras händer var verkliga och så de vita pistolhölstren som lyste. Böjd i den ene polismannens grepp siktade hon in sig på ett av dem, som när en sportfotograf inväntar det perfekta ögonblicket, och då den rätta bildvinkeln uppstod fick hon loss en oväntad arm, petade snabbt upp hölstret och drog fram pistolen, men tappade greppet, så att den blev hängande i sin kedja. Det räckte för att poliserna med förenade krafter skulle dra hennes händer bakom ryggen och sätta på handbojor* [hon kände metallen och hörde hur de smidigt gick i lås] och släpa henne mot bilen. Den ene satte sig bredvid henne i baksätet och den andre, som slank ned bakom ratten, startade mjukt, utan brådska. Johanna kastade sig på sätet, fick håret i munnen, bilen accelererade, hon kände motorns krafter alltmera otyglade, sparkade där hon kom åt, vred sig runt och nådde sidorutan med klacken och sparkade hårt, hårdare, gång efter gång, men glaset gick inte sönder, polismannen försökte hålla fast henne, hon stönade av förtrytelse, kastade ansiktet mot sätet och bet i stoppningen, medan radion surrade kryptiska meddelanden. Hon låg stilla som vore hon död och hoppades på att dematerialiseras. I besvikelsen över att inte kunna sparka sönder något eller göra någon

illa, inte ens sig själv, låg hon bara på millimetern stilla, och hoppades med förakt att omvärlden skulle upphöra.

❧

Det var vitmålat, och det glänste av det intensiva ljuset i rummet, så det var troligen dag. Johanna kunde inte minnas det man berättade för henne, att hon varit fullkomligt vild och nära nog slagit sönder sjukhusentrén, trots att hennes händer varit fjättrade. Talade läkaren inte om någon annan? Fylld av ett främmande lugn lyssnade hon på berättelsen, sittande bland obekanta lakan och kuddar. Hon kände ingen längtan och tiden verkade inte plågsam, den kanske inte ens existerade. En vårdare kom in och sträckte fram en liten röd plastkopp. Någon uppmaning behövdes inte,* [Armens vinkel i förhållande till kroppen och hastigheten med vilken koppen fördes fram var uppfordrande nog] hon förstod och såg upp mot sin medicinör, förnam en rädsla även hos honom, och såg sig plötsligt med hans ögon, som ett av många hål att hälla kemikalier i tills klockan blev vad han nu väntade på att den skulle bli. Koppen innehöll en gulaktig simmig vätska, grumlig som en emulsion, plasten var mjuk, och Johanna kunde med tummen och pekfingret klämma ihop öppningen till en smal ellips, ”ta det där nu”, och hon höjde koppen, tittade på undersidan och såg bokstäver som måste ha suttit i gjutformen för plasten.* [”CERBO 2”, stod det. Var hon nummer två i någons bemärkelse?] Kanten var vass och hon böjde huvudet bakåt, ”sådärja”, och en vämjelig smak spred sig i munnen. Läkaren och vårdaren lämnade rummet och Johanna betraktade tavlan på den vitknottriga väggen rakt fram.* [Bilden, som omgavs

av en silverfärgad ram, föreställde en ensam, könlös varelse ute på ett stormigt hav i en liten båt med segel. Nere i högra hörnet fanns en krumelur som kunde vara vågskum på ytan eller också ”Nilsson” eller ”Nylén”.] Till vänster stod ytterligare en säng beredd, med slätt överkast. Vem väntar den på? tänkte hon, är det någon som har en aning om att han skall hit, som ens vet om att han inte mår bra? På högra väggen fanns ett fönster, men glaset var buktigt, så att trädtopparna utanför deformerades. Vid fönstret stod stolen, där läkaren nyss suttit, och ett bord med brännmärken efter Johannas tjuvrökande företrädare. Nu bultade det alldeles oerhört i ett annat rum, träskor klapprade, upphetsade röster hördes, fler kom till, dörrar öppnades och stängdes, en skrällde mer än de andra och var antagligen försedd med en glasruta, det var bråttom, nycklar rasslade, men vissa dörrar bara smällde igen utan att låsas. Solen höll på att gå ned och det elektriska ljuset blev alltmer förhärskande i salen. Det blev lugnt igen, troligen hade en injektionsnål trängt in någonstans, troligen verkade ett preparat i rummet intill. Träskorna skingrades.

Johanna andades ut. I taket hade en spindelvävstråd undgått hygienen. Det var ett diskret sjukhussabotage som tilltalade henne. Till vänster om sängen stod ett rullbord med radio.* [De runda metallknapparna, som var svagt skålformade där man skulle trycka, såg inbjudande ut med sina valmöjligheter; ”P 1”, ”P 2”, ”P 3” och ”SIGNAL”, stod det – men Herre Gud, det hängde ju spännbälten på sidorna av sängen! Tjocka bruna läderremmar med hål och flyttbara mässingsknappar som myndigt ringlade ned på golvet. Javisst, nu mindes hon natten, hur hon slitit i dem, hur remmarna hindrat henne från något outgrundligt, hur hon kämpat halvt medvetslös i det

mörka rummet och då och då i det lilla fönstret i dörren sett ett ansikte titta in från den ljusa korridorvärlden.]

Hon låg stelt lutad mot armbågen tills den började värka. Mamma! tänkte hon och blev alldeles kall och det gick en stund innan hon kunde tänka tanken ut; modern fick absolut inte komma dit och besöka henne, hon kunde redan föreställa sig hennes rödgråtna ansikte och grötiga röst: Hur kunde du göra mig detta, efter allt jag har gjort för dig, om din far hade levat. Johanna kröp ned under filten.

❧

Hon sov bra de första nätterna; en stor trötthet fann sin perfekta vila. På dagarna badade hon i ljuset från de vita väggarna och företog försiktiga utflykter till dagrummet och matsalen. Under måltiderna fascinerades hon av det välsmorda maskineri som utgjordes av å ena sidan patienterna med deras egenheter och å andra sidan personalen, som med tiden lärt sig precis vilka spakar man skulle dra i för att återställa en tillfälligt rubbad disciplin eller vilka lämpor som krävdes för att få infantiliserade patienter att uppföra sig.* [När hon ville skulle hon kunna slå emot maskinens delar: om hon gjorde det oväntade, skulle det ändå vara väntat.] Matsalen var ett slags hage, ett övningsfält i *trivium equilibrii*, och hon fann det både kusligt och spännande att nu tillhöra denna grupp, att vara uniform med dessa sörplande människor med slappa mungipor.

Hon bidade sin tid genom att läsa en mycket tjock bok med liten stil som hon lånat från sjukhusbiblioteket; hon satt i sängen i morgonrocken och avverkade beslutsamt sida efter sida, på ett

mekaniskt sätt, ungefär som gymnastiserande människor brukar räkna armhävningar, men hon lät ändå innehållet svepa förbi, likt en melodi som alltmera fyllde sjukrummet. På detta sätt kunde hon befinna sig på en annan plats men ändå närmast sig själv. Ibland såg hon upp från boksidorna, tittade på tavlan framför sig utan att se den och tänkte på den sällsamma frid som lägrat sig över henne.* [Tänk att det var frukost varje dag!]

På morgnarna kom en sammanbiten kvinna från något Medelhavsland in och städade snabbt och effektivt rummet under en kvävande tystnad. Deras ögon möttes aldrig, trots att Johanna artigt hälsade. På städerskans panna pärlade svetten. Tre gånger per dag kom en ung man med blont lockigt hår in och gav henne det bittersöta lugnande medlet. Han tog inte längre blodtrycket men stod alltid kvar och tittade på hennes struphuvud för att kontrollera att hon svalde.* [Varje gång undslapp han sig sitt ”sådärja”, vilket provocerade henne att sätta igång ett förhalande, en motritual. Deltagande frågade hon hur det egentligen kändes att arbeta på ett sådant här sjukhus och försökte låta som om hon intresserade sig för ett fall. Den blonde pojken svarade undvikande, medveten om att den centralstyrda klockan i korridoren metodiskt vred sig mot nya arbetspunkter på schemat.]

I dagrummet härskade tidsfördriven, men all tid som fördrevs ledde bara fram till nya konstlade sysselsättningar. Där spelades det fia på nötta masonitskivor, där såg man skojiga filmer på TV och skrattade på fel ställen, där spelade ibland en pingstpredikant piano och sjöng väckelsesånger, och där verkade kaffegruppen, som fick handha en kokplatta och en kaffepanna. En lång kraftig karl med grått pomaderat hår satte just på vatten och berättade att han lät lägga

in sig här några månader varje år, ungefär som andra människor tar semester.

Johanna hade lockats att röka fast hon normalt inte gjorde det. Då hon trädde in i den inglasade avdelning av dagrummet som var avsedd för nikotinisterna slogs hon av den rökiga luften och den febrila stämningen av tyst blossande med korta, nervösa kommentarer om medicin, besöksdagar och kioskbesök.* [Där satt nästan alltid en mager äldre man med skäggstubb och mittbena, mycket mån om sin manschettföring; han hanterade cigarretten med en förfining som stod i största kontrast till den krökta ryggen och den eländiga uppsynen. Det ena benet lade han alltid över det andra och sparkade rastlöst med det fram och tillbaka och blåste rökringar.] De flesta intagna hade lärt sig att bara medföra en cigarrett åt gången till rökrummet. På så sätt behövde man inte avstå några till vanemässigt tiggande medpatienter. Glaset i buren var missfärgat av rök, tjockt och okrossbart.

Här tog man inga risker, hade hon märkt, på toaletterna fanns inte den vanliga flytande tvålen och dessutom tillämpades den imaginära låsmetoden; försökte man regla dörren, gled bara den röda halvcirkeln fram men ingen kolv trängde in i dörrposten. Hon tittade ut genom rutan, mot dagrummet där TV:n stod på. Bilden visade en man bakom ett skrivbord, och han läste från en bunt gula små pappersark.* [Mannens blick vandrade oupphörligen mellan de gula pappersarken och kameran, hela tiden rörde sig munnen, men in till rökrummet hördes inget. Bakom sig hade mannen en bildskärm som då och då ändrades; där visades en lastbil, ett sjukhus, ett oljeborrtorn. På skrivbordet stod en gräddfärgad telefon som fick en

oproportionerlig betydenhet då den procentuellt upptog större yta av TV-rutan än till exempel mannens ansikte.]

Där satt de i röken, en billast levande självmordskandidater, det mest misslyckade släktet på jorden. Fanns det något mera förödmjukande än att misslyckas med det mest elementära, att bestämma över det egna livet? Att tvingas se omvärlden i vitögat en gång extra som man inte räknat med och under omständigheter av kliniskt vitrockat intresse – och så detta att inte ens våga ta steget in i det åtrådda, mjuka mörkret, att misslyckas med sitt totala misslyckande, att sitta där på rad i soffan: pojken som injicerade luft i artärerna med en gammal spruta, men så att luftbubblan stannade i lungartären; kvinnan som tog sömntabletter, men för få; mannen som hoppade från ett fönster, men bara från andra våningen; och så Johanna själv, räddad på bron, dömd att återvända till livet.* [De skulle behövt någon från andra sidan som obevekligt drog dem in i den svarta bomullen, eller en tursam olycka, en slumpens hjälpande hand, ett fallande klippblock, en desperado i en gränd, någon som förmått dra dem ned i brunnen som inte var brunn, in i tunneln som inte var tunnel, tillhållet för ingenting, i avsaknad av allt.]

Men detta till en början plågsamma misslyckande var kanske en omedveten önskan att ändå leva, en signal som bara kanylerna, sprutorna och de därpå applicerade tummarna lystrade till. Om en präst nu uppenbarade sig med sitt tal om livet efter detta, hur skulle hon då reagera? Hon visste inte säkert längre. Var det inte enda hoppet, att det skulle vara slut sedan? Inget evigt liv utan en evig död, där det var likgiltigt om man blundade eller inte, någon hade ändå slutit ens ögonlock och tårvätskan hade slutat avsöndras; äntligen skulle den ha slutat att avsöndras.

Det var nu kväll den femte dagen. Den släckta ljusgloben i taket speglades i det svarta fönstret. Johanna lade boken åt sidan. Hon hade läst i flera timmar i sänglampans gula sken och hunnit till sidan sexhundrafem.* [{Citat ur Joyces Odysseus:} ” –Ett vackert språk. Jag menar att sjunga. Varför skriver ni inte era dikter på det språket? *Bella Poetrial* det är så melodiskt och fylligt. *Belladonna voglio*.

Stephen som höll på att göra sitt allra bästa att gäspa, om han kunde, i det han plågades av sin allmänna dödströtthet, svarade:

–Så det fyller ett elefantöra. De grälade om pengar.

–Jaså? frågade Bloom. Naturligtvis, tillfogade han tankfullt, vid den tysta tanken på att det fanns fler språk än som var nödvändigt, det beror kanske på den exotiska glans som omvärver det.

Mitt i denna *tête-à-tête* ställde värden på stället en ångande full kopp av en utsökt dekokt kallad kaffe på bordet jämte ett rätt antediluvianskt exemplar av kuvertbröd, som det föreföll, varefter han slog till reträtt och återvände till sin disk.”]

Boken skulle inte räcka mer än högst en dag till. Hon kände att de inte skulle kunna göra mer för henne här nu. Den direkta krisen var över, hon skulle inte rusa iväg och försöka ta livet av sig igen så snart hon blev utskriven. Hon skulle vara deprimerad men ingen självmordskandidat. Men mellan henne och livet utanför, som nu plötsligt framstod som så lockande trots dess pina, stod flera kompakta nätter med stängda dörrar och grindar runt om, för att inte tala om alla undertecknade formulär som inte gjordes oskrivna i en handvändning. Hon visste att hon kommit över gränsen för hur länge vistelsen här var nyttig och att den nu skulle börja bli skadlig. Nu ville hon ut fortast möjligt, men hon hade förstått att visade hon alltför stor iver, skulle det bara förlänga uppehållet här; först lugn

och harmoni, sedan utskrivning. Men om förutsättningen för att bli harmonisk var att inte vara instängd längre, hur gjorde man då? Otåliga utbrott låg så nära ytan att det var farligt att ens snudda vid sådana tankar. Vad som skulle behövas var ett oändligt tålamod, att spela med i spelet, le mot läkaren, inte verka för angelägen om att komma därifrån, men det fick inte heller verka som om hon trivdes för bra, då skulle hon vara hospitaliserad, och så det viktigaste av allt: sjukdomsinsikt. Ingen attityd av att känna sig orättmätigt inspärrad, som om hon inte förstod varför hon var där. Nej, visst hade hon haft en temporär psykisk insufficiens och visst behövde hon vila upp sig ett tag, och under tiden skulle hon bli allt positivare i sin hållning, prata om vardagliga saker med personalen, inte isolera sig utan delta i aktiviteterna i dagrummet, relativt obekymrad om livet utanför. Det vill säga, hon skulle förstås ha ett visst perspektiv på hur hon tänkt reda upp sin situation, så att hon inte skulle råka illa ut igen, hon skulle verkligen ta itu med problemen, och så en dag skulle läkaren skrida in i salen och hon skulle sitta där i sjukhuskläderna ovanpå den bäddade sängen, och han skulle meddela att han tagit kontakt med en terapeut och att hon skulle bli utskriven tre dagar senare.* [Några dagar extra behövdes som en sluss mot omvärlden, så att de kunde observera hur hon reagerade på utsikten att bli fri.]. Tre nätter av vild förväntan, för med ens hade världen utanför blivit fantastisk, och hon skulle ligga sömnlös som inför barndomens födelsedagar, men nu skulle presenten levereras av ett biträde på den stora dagen: de civila kläderna i ett paket. Men Johanna var inte där ännu, oändliga procedurer återstod. Det kröp i kroppen och det var inte av glada förväntningar. En natt till av hur många? Hon började bli het och kastade sig runt i sängen. Hur hon

än lade sig tryckte något veck i lakanet mot huden eller också snodde sig linnet runt kroppen. Hon svettades och det kliade överallt. Under dörren löpte en strimma ljus från korridoren och ibland hördes nattdämpade steg utifrån, men de som gick där i stillheten hade nycklar till alla dörrar, de hade en arbetstid som tog slut, även om de beordrades att arbeta över, visste de att de kom hem till sist.

Inget hördes genom rutorna, men trädens siluetter rörde sig fram och tillbaka mot natthimlen som om det blåste. Johanna lade sig på rygg och bilder strömmade förbi i taket.* [Hon mindes den patient som furiöst hade dunkat knytnävarna mot klaviaturen på pianot i dagrummet och skickat ut tunga block av toner, han hade skadat händerna men inte slutat utan blodat ned både tangenterna och byxorna. Hon såg sig själv om några år, intagen för evigt på det kasernliknande hospitalet, på höstpromenad i parken bland prasslande löv tillsammans med en man i rutig filtjacka; den första höstkylans ånga ur deras munnar lystes upp som små moln av den klara solen.] Nej, hon hade inte det tålamod som krävdes för att spela spelet till slut, hon kände det allt tydligare, och oron spreds med blodet till kroppens alla skrymslen. Inga egna kläder, inga välbekanta ting i närheten; personligheten var utsuddad och utan personlighet ingen tid, inget tålamod. Det var skrämmande att identiteten berodde av materiella saker i yttervärlden. Hon satte sig häftigt upp i förtvivlan och ilska, vaggade med kroppen, tårar bröt fram och en kumulativ process satte igång. Hon vaggade allt yvigare och tårarna rann allt stridare tills de kom i krampaktiga snyftningar, hon kramade sina uppdragna knän och kände intensivt närvaron i sängen på golvet, på golvet mellan väggarna, mellan väggarna under taket, och nu rusade hon upp och sprang bort till hörnet vid fönstret. Det var så

långt bort man kunde komma. Skakande av gråt tryckte hon sig hårt in i hörnet, pressade kinden mot den kalla väggen, lät benen ge vika, precis som på bron när hon hasat mot räcket, och gled med den våta kinden mot väggen tills hon satt på golvet. Bara sänglampan lyste upp rummet. Hon bet ihop tänderna hårt så att det smällde (hon önskade att hon bitit sig i tungan) och slog bakhuvudet mot väggen som för att pröva, men det gjorde för ont, inte tänkte hon skada sig själv, hon skulle ju ändra sig. Hon fick inte bli vansinnig nu, det skulle förstöra allt, det skulle bli sprutor och förmaningar.* [Läkaren skulle säga ”fru Waldén har visst varit lite orolig”, och det skulle betyda att det nog var bäst att hon stannade kvar på sjukhuset ”ett tag”.] Dessa väggar och dessa förbannade, helvetes djävla kläder, tänkte hon och kastade sig raklång mitt på golvet,* [Det luktade bonvax.] en sekund av behärskning och så satte hon sig med knäna uppdragna igen, hårt spänd. Hon måste behålla självkontrollen, något annat vore döden, men dunkla krafter tornade upp sig inom henne, och det var något helt nytt. Den desperation hon uppvisat på bron och i polisbilen var ändå en sorts desperation med viss kontroll; hon hade inte vetat exakt vad hon gjorde då och hennes förtvivlan var fullt äkta, men hon hade ändå kunnat lugna sig när hon ville, när hon känt att något syfte, vilket det nu kunde vara, uppnåtts. Men nu trängde sig vågor på, större än hon kunde bemästra, och hon darrade, for upp på nytt, rusade till det andra hörnet, tänkte ”nej jag får inte”, rusade till nästa hörn och grät in i det för ett ögonblick och rusade runt igen, prövande varje vrå. Om någon kom in och såg henne nu skulle det vara klippt. Höll hon på att bli galen på riktigt? Johanna hade varit rädd förr, men aldrig tidigare för sig själv, aldrig en rädsla av sådant djup. Nu fick det gå hur det ville, antagligen skulle hon bli

inspärrad för livet, tänkte hon.* ["Nej, jag får inte, jag får inte"]. Hon satt några sekunder under tvättstället, rusade upp igen och slog knytnäven hårt i den stumma väggen utan att ett ljud hördes, hon sparkade, det gjorde ont, och så ned under sängen,* ["Nej, jag får inte."] där hon andades allt häftigare med sammanpressade tänder, så att det fräste om läpparna. Andningen lät abnorm, och i en önskan att både ta sig ur och stanna kvar i sjukrollen förstärkte hon ljudet, flåsade ännu mera, så att det nästan bubblade,* ["Nu låter jag väl tokig", tänkte hon.] och läpparna sögs mot tänderna och täppte nästan till helt, så frustade hon ut igen med stänkande saliv. Hon brummade med stämbanden hela tiden, så som hon hade gjort som barn.* [Det var farligt att skrika på inandning, hade hennes mor sagt.] Johanna betraktade under flera minuter mekanismerna för bäddens höjning och sänkning, sakta började hon andas mer normalt och ögonen rann inte längre. Lättad att krisen var över steg hon upp från golvet och kände sig en aning löjlig när hon torkade sig om munnen med ärmen men kröp så ned under filten. Hon tänkte på de två kraftiga spiralfjädrarna, som gjorde att man kunde höja sängens huvudända.

❧

Plötsligt hade hon suttit där vid ett nytt frukostbord. Det var inte längre hennes mors trötta ansikte mitt emot, nya äggkoppar hade stått där på en främmande duk som skulle kännas hemvan. Hon hade gett vika för moderns och ålderns tryck, äntligen, knäna mot sammetskudden, risgrynen, de vita skorna och brudklänningen som fastnat i bildörren; bort hade de farit till detta bord, men mannen, som redan hundratals gånger suttit på detta sätt framför henne, med

en omtumlande självklarhet, hade verkat allt mer oskyld, omaka. Hans sätt att lyfta tekoppen,* [Tumme och pekfinger runt koppens öra, väl avrundade naglar, utan ett ljud ned på assietten, som om ett spädbarn inte fick väckas, hans prydliga klädsel hade varit prydlig, hans välrakade haka välrakad] så snabbt det blivit slentrian. Hade det någonsin varit något annat? Där hade hon suttit, bunden till honom, över dem var Ordet och mellan dem tystnad. Hon hade känt sig lycklig. Äntligen någon att legitimera sig med, hon hade blivit medlem i de tvås sammanslutning, de tvås krets, hon kunde utan svårighet visa sig ute igen utan skamliga missförstånd, hon kunde gå stolt och rak i ryggen vid hans sida, men ensam kunde hon inte minnas hans ögon, bara ärret efter rakhyveln och den fuktiga underläppen*. [Hon kunde minnas skjortorna och armsvetten, hon kunde minnas hans lem, hur han trevat mellan hennes ben, hur han brukat stöna, hur han gapat över henne, som när han åt, och nu var det minnet som gapade tomt.] Han hade utan ett ord sträckt ut handen för att markera att han inte nådde osten, och hon hade sett sin egen arm automatiskt sträckas ut för att ge honom den, och luften hade gått ur henne: inte skulle väl Han göra så, denna tysta dominans, denna drill, inte Han, inte på det sättet. Johanna hade plötsligt sett hur de satt där vid bordet, som två schackspelare. Färdig med sitt ägg hade han flyttat plastkoppen med det avhuggna skalet* [Ägg skulle dekapiteras med kniv, han föraktade människor som krossade det mot bordet.] två decimeter diagonalt mot hennes tekopp. Hon hade känt tvånget att komma med ett motdrag, men suget från otaliga meningsutbyten fick henne att lägga ned sin äggsked.* [Hon lade ned den precist, som när man dukar.] Det var då hon känt en svår vrede, kanske inte så mycket mot honom som mot

situationen, för vilken hon inte visste vem som bar skulden. Hennes blick hade löpt längs en linje strax bakom hans vänstra öra, med de små knappt märkbara röda utslagen, och bakom hade tapeten lyst med sitt mönster av vinflaskor, ost och druvor, den prematernala glädjens attribut, sedermera blott troféer på den äktenskapliga väggen, en av de fyra som varje fängelse bestod av.* [Formeln för det äkta ståndet var sidan gånger sidan gånger sidan genom två, upp bland molnen, de som bådade åska.] Sedan hade han tagit det sista brödet i korgen, han hade inte lagt märke till hennes vildmarkstecken utlagt på dukens meridian. Deras dagliga bröd, vem förtjänade det? hade han frågat en gång, och det var punkten som avslutat den diskussionen. Hon hade matt lutat sig tillbaka. Vad hade de talat om egentligen, kunde hon minnas ett enda ordentligt samtal?* [”--- --- -- --- -- --, ----.”

”-- --- -----, ---- -- --- --- --. --- - --------- --- -- --, --- ---.”

”------- ---- - -- ---- --, ---- ------- ---.”

”------ ----- ----- ----- --- ---- ----------- ----- ----- ------, ----- --.”

”---.”] Fönstret, balkongen, gatan; hon hade längtat ut. Men den som gick ut var han, och hon hade sett hur han med en skruvande rörelse reste sig från bordet, en rörelse hon iakttagit dagligen, livremmen, den vita skjortan med magen innanför som vreds runt och upp, där var ryggen och så benen. Han hade vaggat fram till diskbänken. ”Fan vad mycket disk”, hade han sagt tonlöst men mördande.* [Och i just det ögonblicket hade han träffats av en saltströare rakt i huvudet efter ett välriktad kast tvärs över köket, men lika plötsligt hade den åter varit i hennes hand, och hon hade ställt ned den igen på bordet, från vilket den aldrig lyfts.] ”Ja, jag vet”, hade hon sagt, ”jag har inte hunnit med.”

❧

Resan genom de sjuhundrasjuttiotvå sidorna var över. Höstsolen lyste in genom det dammiga fönstret. Johanna hade arbetat sig igenom bokens extatiska slutavsnitt efter lunchen, som bestått av kokt skinka med en spenatstuvning som erbjudit regredierade patienter obegränsade möjligheter att grisa ned.* [Hon hade noga planerat sitt ätande så att skinkan, potatisen och stuvningen tog slut ungefär samtidigt; det skulle ha varit en skam att lämna en gröt av spenat kvar efter sig på tallriken, som efter en vomerande kanin.] Fylld av en stor fråga och en äcklig mättnad hade hon återvänt till sitt rum och flytt in i sin läsning igen. Berättelsen hade slutat med den syndfulla beskrivningen av en gift kvinnas otrohet, skildrad i en enda lång kättjefull andning, och det hade oroat Johanna. Hon tänkte också på modern som besökt henne dagen före.* [Det hade blivit precis som hon föreställt sig. Modern hade försäkrat att hon förstod, hon hade förklarat hur odramatiskt det i själva verket var att ”få en liten själslig förkylning”, att det inte var något att skämmas för och att hon älskade sin dotter lika mycket som förr. Så länge Johanna suttit tyst hade modern kunnat hålla sig till manuskriptet. Men efter att ha lyssnat i närmare en halvtimme hade Johanna börjat skjuta in ett och annat ord, någon liten kommentar, någon liten korrigering av ett missförstånd, och snart kom tårarna, sedan självömkandet och sedan förebråelserna. Och alltihop mynnade ut i ett ”hur kan du hata din egen mor så?” Sedan var besökstiden slut och modern hade försökt torka tårarna med sin genomgråtna näsduk. När hon gått, efter ett grumligt och tillkämpat avskedsord, och dörren mjukt slutits

av den dämpande gummitrissan, hade Johanna känt sig tömd på argument, precis som hon gjort i barndomen då modern simulerat hjärtattacker för att visa dottern, eller fadern, hur ledsna de gjorde henne.]

Med ens hatade hon solljuset och önskade sig mörker. Hon kastade sig på magen och borrade tårlöst in huvudet i kudden och kramade den hårt i knytnävarna. ”En dag måste vi tala ut”, tänkte hon, och sedan: ”Nej, jag flyttar utomlands.”* [Visas ej i sidofältet utan svartmarkerat i brödtextfältet i två omgångar: ”Nej, en av oss måste dö och det skall inte bli jag.” Och därefter: ”Hon har rätt, jag är inte riktigt psykiskt sund.” Sedan stryks denna text och brödtextfältet ser ut som vanligt igen.]

Där stannade våndans pendlingar som en metronom då fjäderns spänning uttömts, upprätt som ett utropstecken, och hon kände det välbekanta pirrandet i kroppen, en jäsning av otålighet, hon knöt händerna hårdare.* [”Lugn bara lugn”, väste hon till sig själv.] Hon försökte intala sig att det bara var en tillfällig sinnesrörelse, orsakad av tankar utan reell täckning, men hon kurade ihop sig på knä i sängen med huvudet mot kudden, likt en from pilgrim som ödmjukt slår pannan mot marken inför ett heligt minnesmärke, ”lugn”, vrålade hon alltmera upphetsad, ”jag får inte, de kommer att hålla mig kvar här”, sedan for hon upp med håret på ända och mungiporna stelt dragna bakåt, så att underkäkens tänder syntes, och sprang bort till stolen vid fönstret.

[När läsaren vänder blad visas följande meningar, en i taget, i brödtextfätet: Hon såg sina händer gripa om ryggstödet och lyfta stolen. Skakande sprang hon med stolen över huvudet mot tvättstället. Hon såg sina händer gripa om ryggstödet och lyfta stolen.

Rasande slog hon med all kraft mot kranarna så att träflisorna flög. Skakande sprang hon med stolen över huvudet mot tvättstället. Porslinet lyste vitt och hon tog flåsande sats igen. Ett fruktansvärt slag, tvättfatet sprack, halverades, och gled nästan utmanande isär. Porslinet lyste vitt och hon tog flåsande sats igen. Men hon hörde inte att folk kom springande. Vatten sprutade helt okontrollerat. Ett fruktansvärt slag, tvättfatet sprack, halverades, och gled nästan utmanande isär. Men hon hörde inte att folk kom springande. Rasande slog hon med all kraft mot kranarna så att träflisorna flög. De var redan över henne. De tryckte henne hårt mot det översvämmade golvet. Hon kände inte nålsticket. De tryckte henne hårt mot det översvämmade golvet. De var redan över henne. Vatten sprutade helt okontrollerat. Hon kände inte nålsticket.]

Del I

1

När bussen nått backens krön och den aluminiumglänsande, gigantiska flygplatsbyggnaden med skylten ”ARLANDA INTERNATIONAL” bredde ut sig för passagerarnas blickar och antog sin form, som när en kvicksilverdroppe stadgar sig och blir blickstilla inom sin ytspänning, så var det som ett slags topologiskt* [Denna landskapsbild, som under sekler utgjorts av jordbrukets växlande färgfält, gröna taggiga band av skog mot horisonten eller, i de mest dramatiska fallen, kanske en rödmålad lada, hade nu begåvats med en glänsande anhopning av materia som närmast var ett hål.] crescendo, en kulmination med bleck och cymbal i ett ackord som innehöll både harmoni och disharmoni i förening. Peter hade redan en försmak av hemkomsten; det rekreerade ögat, som såg hemorten med den vittberestes erfarenheter, och denna känsla var svepande som de regnslöjor bussen forcerade i snabba rutinerade omkörningar.

Peter hämtade sitt bagage i bakre delen av bussen och gick mot de automatiska dörrarna med en retarderande impuls i ryggmärgen, en reflex från de genetiskt äldsta delarna av kroppen. Som individ lockades han att snarast träda in i detta aeronautiska tempel och underkasta sig dess officianter, men som medlem av en art stöttes han bort: han ville ge sig ut på en resa men motsatte sig dess karaktär av flykt.

Vid incheckningsdisken stängde han medresenärernas stoj ute genom att fullkomligt koncentrera sig på den osannolikt obesvärade

kvinnan i blå* [ManFunk, funktion som hoppar till ett par associationer i texten kring ordet ”man”.”blå”] uniform, som utstrålade den falska mognaden hos en sydfrukt som fått färg i svenska lagerhallar.* [En sorts erotism som djupfrysts genom det vanemässiga sättet att le och en servilitet, kombinerad med myndighet inom ett klart avgränsat område.] När han lämnade fram biljetten hade han samma känsla av att stå naken inför henne som han fick när en banktjänsteman granskade fotografiet på hans legitimationskort.* [Samma känsla som under skoltiden, då han hälsoundersöktes som en i raden av alfabetiskt ordnade gossar och konfronterades med en kvinnlig läkare av slaviskt ursprung, som alltid avslutade sin summariska besiktning med att lite tankspritt, liksom av en händelse, för att det skulle verka diskret, med pekfingret lätta på kalsongens resår, för en snabb exponering av eventuell pubesbehåring. De extraherade alla hemlig information om honom genom att lägga ihop två och två utifrån olika data i hans papper.]

Peter lät viljelöst det som skedde ske, han lät sig passivt föras med strömmen av skyltar och vägvisare över stengolven mellan de inglasade försäljningsstånden och serveringarna. Det ingav honom en sorts vemodig ro, liknande den man erfar då en sedan länge befarad katastrof äntligen inträffat och man lugnt, utan krav på någon form av ingripande, eftersom varje försök i den riktningen redan skulle vara för sent, kunde vandra in i ett tryggt mörker. Hans handlingar hade inte med reslust att göra.

Med avsky lät han sig sugas in genom en dörr, som med maskinell hospitalitet öppnades då han satte foten på en gummiplatta. Inne i detta lyxsnabbköp trängdes människor med plastkorgar i händerna,

var och en med blicken hos en ransoneringsdrabbad som lurat till sig extrakuponger. Här i denna speciella zon rådde ett annat legislativt klimat, ett lokalt högtryck av repressiv frihet. Peter gick förbi cognacshyllan och tittade inte ens åt de bättre vinerna, han vägrade kännas vid sina vänner i detta sällskap.* [Det var en liknande mekanism som en gång fått honom att lämna en biograf under pågående visning av en intressant film därför att publiken och dess reaktioner degraderat upplevelsen.] Med en flaska whisky, tvåhundra cigarretter och en förpackning choklad med marsipanfyllning passerade han lättad kassan.

Peter satte sig i en röd golvfast fåtölj. En klocka visade tjugo minuter över elva. Han tog fram ett av marsipanbröden. Med ett nästan ohörbart metalliskt knycklande ljud, som en förminskad och löjlig imitation av hur det låter när bilplåt pressas samman på ett skrotupplag, tog han bort det lilafärgade stanniolpapperet.* [Denna association var en aspekt av samma längtan ett barn kan känna framför dockskåpets skalenliga förminskning, där själva bristen på perfektion, som gör besticken groteskt stora i förhållande till det lilla matsalsbordet med tändsticksben, förmedlar essensen av leken; eller kanske den dröm som i hemlighet uppfyller ingenjören som samlar på exotiska frimärken: man lever sig in i en avbild som genom sin ouppnåelighet är både betryggande och hopplös. Det stationshus som far och son just färdigställt till modelljärnvägen, med perrong och regnskydd i plast samt tegelbyggnad i mellaneuropeisk stil, med antydda hörnstenar i relief från formsprutans gjutform: den fem millimeter höga lilla brevlåda som klistras fast på väggen – hur längtade man inte att få stå där och stoppa i brev. Hur hungrigt fick man inte såsom tilltänkt nattvandrare syn på det hemtrevliga ljuset i

fönstren till järnvägsrestaurangen – trots att rutorna var gjorda av gult papper och skenet inifrån alstrades av en ynklig batterilampa.]

Han åt upp chokladbiten och tittade på sina kladdiga fingrar. Som om han plötsligt tyckte att han gjorde sig skyldig till något uppseendeväckande ändrade han så ställning, dock utan att för en sekund tappa kontrollen över var den klibbiga handen befann sig i förhållande till byxorna. Med avsmak betraktade han den bruna smörjan på sina kraftiga vita fingrar, men erfor samtidigt ett märkligt välbehag.

Peter kisade bort mot den stora väggklockan* [I den fullkomligt trygga värld som en flygplats utgör existerar tiden bara i förhållande till tidtabellen och de luftburna fordon vilkas manövrer övervakas från ett glastorn med många telefoner, och varje passagerarlast kommer dessutom farande med sin egen tid, sitt eget solstånd, forslat i tryckkabiner från andra flygplatser där tiden skenbart är en annan.] och samtidigt, liksom tankfullt, torkade han av tummen och pekfingret mot stolsitsen. Sedan tog han fram en ren och vit cigarrett och tände den.* [Det första blosset på en cigarrett var alltid en sorts replik av det första riktiga halsbloss han dragit. Nästan samma hisnande känsla som då av att tvinga in något främmande i kroppen.]

Identiteten hos varje flygplats ligger blott i vilken dagstidning som ligger främst i tidningsståndens buntar, tänkte han, vilken brytning bartendern har när han uttalar orden ”whisky sour” och den interpolation som är möjlig att göra mellan ortnamn och tider på tablån över starter och landningar. Medan resandet blivit allt snabbare har själva avresan gjorts omständlig och otymplig. En hel inomhusstad har anlagts med invånare så tillfälliga att deras enda viste är serveringarnas styva plaststolar eller hallarnas fåtöljer, och

komplicerade fördröjnings-mekanismer igångsätts för att man efter oändliga förberedelser snabbast möjligt skall kunna genomkorsa den främmande etern högt över trädtoppar och hustak.

Varför blev det mest triviala så intressant om man bara föreställde sig det som film? tänkte Peter. Den sterila, tråkiga hallen framför honom, med irrande banala människor; man behövde bara forma pekfingrarna och tummarna till en rektangel, betrakta omgivningen därigenom och sedan tänka sig att sorlet av röster, det torra ekot av hårda klackars smattrande, brummandet av golvtvättmaskinen (som just framdrogs med ett slipprigt snigelspår efter sig av en karl i blå överdragskläder) och de distorderade rösterna i högtalarna, kom från ett ljudband så fick alltsammans genast en annan dignitet med ett dunkelt syfte, som inte längre kunde ignoreras utan pockade på intresse och tolkning.* [Förstärktes detta intryck av att flygplatsen var en produkt av samma era som frambragt fotografin, att den byggts inifrån och ut, baserat på funktioner som intag, genomströmning, registrering och upplösningsförmåga, precis som kameran?]

Å andra sidan kunde han inte tänka sig något sammanhang där verkligheten skulle kunna överträffa sin egen illusion av att inte vara äkta. Det onaturliga väcker idén om det naturliga mycket bättre än det naturliga självt. Hur mycket hellre satt inte Peter i en ombonad biosalong och såg filmer med överdriven färgmättnad från Afrikas djungler eller från Antarktis eller Saharaöknen, områden han nästan tårögt kunde längta till framför den vita duken, men där han inte skulle uthärdat många timmar i verkligheten. De aningen falska färgerna, den mångård som vidhäftade konturerna på gränsen mellan extremt ljusa och mörka partier, tillsammans med en i bästa fall

musikaliskt känslig klippteknik, gjorde denna rytmiserade avbild så ytterligt förförisk. Men det var reklam för en produkt Peter aldrig tänkte köpa.

Som en av de allra sista gick han över den gungande stålbryggan till den buktiga dörren som en flygvärdinna redan höll på att stänga. Peter var inte rädd att flyga. Men han var fullkomligt dödsförskräckt för starten och landningen. Han skulle nu tvingas uppleva fyra sådana moment, för resan gick inte direkt till New York, utan man tvingades mellanlanda och byta plan i Frankfurt. Han satt nu fastspänd i en fåtölj på gångplats ungefär mitt i det fullbokade planet. Bredvid satt en karl som doftade rakvatten och genom detta kamouflage kunde man urskilja en frän doft av svett. Planet rullade nu ut mot startbanan med lätt vaggande rörelser som fick vingspetsarna, i perspektivet från fönstret, att oscillera kring horisontlinjen.* [På en flygplats var man egentligen alltid lika långt från alla platser. Kastrup ligger lika långt från New York som från Köpenhamn, Arlanda är lika nära Stockholm som Tokyo. Flygplatsen är ett medium, en geografisk processor, som förbinder fisk med fågel, fot med öga och det hörda med det sedda.]

Motorerna pressades upp i högvarv, hela flygplanskroppen liksom tog spjärn mot den bakomliggande luften, och för bråkdelen av en sekund hände ingenting alls, som om alla inblandade fysikaliska krafter sökte ögonkontakt för att i samförstånd kunna vråla: Nu! Och så med ens pressades det tunga planet fram, fram, fram. Tröghetskrafterna kom hela skrovet att knaka och så efter flera hundra meter togs det med tvekan, nästan motvilligt till nåder av luftens makter och en osynlig brant backe förde det upp i himlarna.

I denna stund av samling, ångest och åkallan noterade Peter planets minsta rörelse och slappnade inte av förrän alla vibrationer upphört och det märkliga tillstånd inträtt, då man verkar sväva helt stilla på samma punkt i lufthavet, som när ett modellflygplan hänger i ett snöre i en resebyrås skyltfönster.

Nu var han äntligen säker, säkrare än i ett utsiktstorn. Han tänkte på vad hans farbror hade sagt då han som tioåring skulle få flyga för första gången, i ett enmotorigt propellerplan som skulle lyfta från den lilla landsortsstadens vildvuxna flyggärde, med en lustig vindriktnings-indikator fladdrande som en randig jättestrumpa på en stolpe. Man får aldrig svindel i ett flygplan, hade han förklarat. För att få svindel måste man ha markkontakt, som till exempel i ett torn eller på taket till ett högt hus.

Peter kom att tänka på när han nyligen, för sin romans skull, gjort ett studiebesök vid Värtagasverket* [Gasklockans gåtfulla uppenbarelse hade fångat Peter med kraften hos en mångtusenårig offerplats i en främmande kultur under en nattlig sommarpromenad några år tidigare. Han hade gått nedför en backe och för varje steg hade klockan i hans åsyn alltmera höjts ur grönskan och rest sig i en sorts mörkt och dovt, tigande majestät i det overkliga skenet från gatubelysningen, som också lyst upp delar av trädkronorna. Tillsammans med den djupblå natthimlen fick hela miljön en övernaturlig prägel, ja, egentligen hade stämningen precis haft filmens kvaliteter. Detta bidrog säkert till hans starka önskan att skriva gasklockans monografi och att skriva på en så extrem nivå att inte en bult, inte en svetsfog var oviktig i sammanhanget. Det skulle bli en sorts ordens hämnd på fotografin, som han innerst inne hatade för att den förförde honom till otrohet mot verkligheten.] och åkt upp

på den nittioåtta meter höga gasklockans tak, där han hade sett ut över Hjorthagen, Gärdet, Kaknästornet och hamnens kranar och oljecisterner. Rakt ned, inbäddade i lummig grönska, låg gasverkets olika tegelbyggnader, en gång i tiden invigda av konungen, som åkt dit i specialtåg från Stockholms central. Peter hade känt svindel när han stått ovanpå denna jättecylinder och varje steg i riktning mot takets kant hade känts ödesdigert.* [Den ingenjör som hade visat honom runt hade arbetat på gasverket i trettio år och aldrig tidigare varit uppe på klockans tak, men denna dag hade han äntligen fått en förevändning för en så onyttig sysselsättning och tagit med sin kamera, en gammal tvåögd spegelreflex. Den gamle trotjänaren hade sett lycklig ut, då han överlämnade fotostatkopiorna med uppgifter om gasklockans volym, kolvens slaglängd och den tjugohörniga mantelytans beskaffenhet.]

Nu började två flygvärdinnor, den ena ljus, den andra mörk, dela ut kaffe och te från en smal serveringsvagn. Det var allt som bjöds på den här etappen av resan. Man fick vänta till efter planbytet i Frankfurt på den rationellt förpackade, industriellt framställda kost som serverades på plastbrickor med små fack.* [Kokkonstens senkomna motsvarighet till boktryckarkonsten.] Den blonda flygvärdinnan fick avbryta rutinerna för att hämta en kudde åt en dam som gjorde allt för att verka äldre och bräckligare än hon var. En rökare snett fram till höger, på andra sidan mittgången, spillde aska på sina byxor och försökte borsta bort den med handen men föreföll snarare att ytterligare pressa ned de alltmer finfördelade askpartiklarna i tyget. Peter tänkte att varje enskilt ögonblick borde äga en signifikans som skilde det från andra ögonblick. Ingenstans såg han dock något som kännetecknade just denna flygresa.

En vacker kvinna i tunn klänning, högklackade skor och med yvigt kolsvart hår tog sig fram i den smala gången med den så typiska blandning av elegans och knyckighet som kännetecknar en kvinna som är van att gå i snäva kjolar och därför hela tiden tvingas röra knäna i form av små halvcirklar.* [Motvilligt följde Peter hennes kroppskonturer ned till skorna, som var så djupt skurna att man kunde skymta springorna mellan tårna, vilket var aningen obscent, som att se bröstens klyfta i en urringning.] Det frasade lätt när hennes klänning i förbifarten gneds mot nylonöverdraget på stolen framför. Hon var uppenbarligen på väg till toaletten i planets akter, något som gjorde hennes apparition ännu kroppsligare, då Peter på detta sätt tyckte sig bli delaktig i en mycket intim hemlighet.

Han lutade sig bakåt och såg rakt fram. Det var som att sitta i givakt tillsammans med de andra passagerarna. Därigenom tyckte han sig undgå ansvar, även för det allra närmaste, till exempel huruvida han skulle läsa något eller var han skulle göra av händerna, och på så sätt slapp han tända en cigarrett. Han blundade och försökte i flera minuter suggerera sig in i tron att luftbruset var ljudet av blodet som rusade fram i kroppen och försökte förnimma hur det pressades ut i alla förgreningar som i ett litet animaliskt träd, ut i de allra minsta kvistarna, ut i bladens nätverk, ut i huvudets finaste kapillärer, där det susade som en höstlig vind.* [Skogens sus var suset från 1902.]

Peter satte handen över sina slutna ögon och djupt där inne, i det djupaste mörkret, framkallades på näthinnan: fläckarna! Otroligt, där var de, de små fläckar han brukat se som liten! Då han skulle somna hade han alltid sett dessa små prickar, var och en omgiven av en liten ring, tätt ordnade i ett fast, jämnt mönster som täckte hela synfältet.

Försökte man koncentrera sig på en enda punkt, då försvann den.* [Det var en perfekt koordinerad myggsvärm, som oupphörligen rörde sig över synfältet, som om ett prickigt flor hade dragits över ansiktet. Underligast var dock att rörelsen hos denna ögats egen natthimmel hade låtit sig bestämmas med viljan. Peter hade bara behövt tänka ”uppåt”, så hade de nedåtglidande prickarna lydigt och nästan graciöst vridits runt och börjat vandra uppåt tills han funnit för gott att tänka ”åt sidan”. Peter hade trott att fläckarna hörde till barndomen, men här var de nu: med en demonstrativ ysterhet rusade de ändlöst uppåt, precis som förr (i sitt flimrande upproriska vimmel påminde de om något, var det folkmyllret på filmbilderna från stormningen av Vinterpalatset?), och Peter tänkte med stor anspänning ”nedåt, nedåt” och fläckarna saktade in (liknade de inte nu de hundratals herrhattarna på Wall Street vid den stora börskraschen, fotograferade i fågelperspektiv?) och satte sig sedan i rörelse åt andra hållet.] Att denna mekanism ännu levde i hans kropp efter minst tjugo år under vilka han inte ägnat den en tanke var en chock. Man brukade kunna se tillbaka på en mystifikation från barndomen* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet ”barndomen”.] i den trygga förvissningen att hade man ställts inför samma problem som vuxen, hade det säkert gått att finna en rationell förklaring. Men nu var fenomenet ännu där, lika omutligt och oförklarligt.

Liksom för att understryka att något glömt nu yrkade på omvärdering kröp en gul solstråle in genom det blådisiga pansarglaset och svepte som en liten spotlight sakta över Peters knän, ned på golvet, vandrade mycket makligt snett över mittgången och

skulle just klättra upp på ett ryggstöd då den brutalt klipptes av och utsläcktes. Strålen lämnade en svag värme efter sig i det svala planet.

I högtalarna meddelades det att man just flög över ett mulet Nordtyskland, ett budskap som passagerarna mottog med en oproportionerlig vederkvickelse.* [Peter försökte föreställa sig att han hade norra Europa under sina fötter, en närmast kejserlig metafor, som i en snabb ordvändning från ett ekande, bonvax-doftande klassrum i folkskolan reducerat detta ofattbart vidsträckta område till en gripbar abstraktion, lika behändig som en skolatlas, över vilkens glaciärer, regnskogar, öknar och odlade områden ett drömmande pekfinger den gången sakta glidit med samma lätthet som flygplanet nu föreföll avsöka den europeiska kontinentalplatån, och trots att detta skedde i mycket hög hastighet verkade det gå oändligt sakta, och planet förlorade tveklöst kapplöpningen med det framkrypande fingret under geografilektionen, såsom Akilles förlorade mot sköldpaddan.]

Peter kände sig på något sätt trygg i händelselösheten. Denna upphöjdhet, denna förnäma avskildhet, detta aggressionshämmade lugn: rämna månde jordens berg och dränkas månde dess städer – denna normalt hårresande tanke framstod nu såsom ovidkommande, trots att han visste att en flygresa inte kan pågå för evigt.* [På motsvarande sätt tänkte jordens högsta politiska ledare under ett eventuellt kärnvapenkrig sitta i specialinredda räddningsflygplan högt ovanför all menig förintelse. I själva verket hade flyget haft samma roll när det gällde att förvandla skyttegravskriget till ett interkontinentalt fjärrkrig som telefonen haft när duellerna förvandlades till förhandlingar mellan två advokater, och till följd av detta är också gränsen mellan segrare och besegrad upplöst. Med

förhandlingar menar man i dag i första hand inte diskussioner mellan parterna efter ett krig eller inför en förestående vapenvila, utan överläggningar inför det tänkta globala krig där ingen stormakt kan hoppas på ett bättre resultat än att efter striden framstå som den mest lyckade hybriden mellan vinnare och förlorare, och dessa förhandlingar där man i konstfulla turer för första gången i historien försöker försämra vapenstandarden, är vår tids retoriska motsvarighet till renässansens praktfullt iscensatta fältslag där härarna enligt bestämda regler under smattrande standar och till dånande krigstrummor mätte sina krafter.]

Skyltarna med texten ”FASTEN SEATBELT” [De två orden blinkar en gång utan att läsaren behöver klicka någinstans.] tändes, som när en indikatorlampa på en kontrollpanel för övervakning av någon industriell process varskor om brist på råvaror, luftbubblor i godset eller för hög temperatur på kylvattnet. Peter ville inte känna sig beordrad utan väntade under en klädsamt lång tidsrymd innan han passade ihop säkerhetsbältets båda halvor.* [Han kände metallen och hörde hur de smidigt gick i lås.] En flygvärdinna uppmanade i mikrofon passagerarna att återvända till sina platser* [Ljud: flygvärdinna i högtalare] och bad dem notera att skylten med ”NO SMOKING” hade tänts. Det var ett indirekt meddelande, som när en mor tillrättavisar sitt barn med orden ”du vet vad pappa tycker om det där”. Man kunde nu känna hur planet förlorade höjd, en lättnad genomsyrade hela kabinen, luften föreföll friskare, som efter ett åskregn; kändes det inte rent av i själva flygplanskroppen hur en stor ansträngning nu äntligen fick sitt fria utlopp i en dalande flykt?

Planet dök ned bland molnen, dessa moln som sedda från marken en hög och klar dag föreföll nästan kompakta, men som här uppe

framstod som ett ständigt rykande och pustande, som på perrongen i en filmscen från ånglokens tid.

Under inflygningens svängar bjöds passagerarna på korta vyer av ett landskap ingen av dem skulle få stifta närmare bekantskap med än genom att studera de vykort som såldes i transitohallen på Flughafen Frankfurt Main, men dessa hade fotograferats i strålande sol (några stadsbilder hade tagits på natten då husens dova fasader tyst steg tillbaka för neonljusens förföriska slingor) och liknade knappast den råa och kulna stad, med regnmättade färger av skiffer, ärg, rost och tegel, som nu bredde ut sig under dem.

❧

Peter stödde armbågarna mot knäna och lät huvudet vila tungt i händerna. Han satt på toaletten på Frankfurts flygplats och betraktade de gula golvplattorna.* [Golvets rutmönster liknade en viss modern stadsplan, men just runt golvbrunnen låg plattorna på ett sätt som påminde om en medeltida, koncentrisk stadsbildning.] Magen var, som alltid på resor, i upprört tillstånd, men han hade ändå, som alltid på resor, undvikit fortskaffningsmedlets egna faciliteter; han fann det särdeles ovärdigt att sitta på flygplanens giriga suganordningar.

Peter tvättade sig med den flytande tvålen som behäftade händerna med en doft som gjorde dem främmande för honom.

När Peter gick mot planet såg han en man i säckig kostym, med rocken över höger arm. I vänster hand ledde han en liten pojke i sex–sjuårsåldern med glansigt nyvakna ögon. Plötsligt utförde mannen* [ManFunk, funktion som hoppar till ett par associationer i texten kring ordet ”man”.] en alldeles vardaglig rörelse, som egentligen inte

nämnvärt skilde sig från vad han gjort sekunderna innan, men genom att Peter råkade se rörelsen just som vardaglig kategoriserades den, och han insåg att det var den sortens gest man kunde se på amatörfilmer inspelade i släktsammanhang, en gest som då brukade upplevas som personligt kännetecknande. Den blev typisk efter tillräckligt många visningar på tillräckligt många familjesammankomster, eftersom åskådarna inte längre kunde vara säkra på vad de själva mindes av det förflutna och vad de endast sett på den filmade krönikan, och det var alltid någon som kunde utbrista ”se nu gör han så där igen, det är så likt honom”. Mannen och barnet vek av i en korridor till vänster medan Peter fortsatte rakt fram och det sista han hörde av dem var gossen som sade ”qu´est-ce que tu faisais, papa?”.

Inne i planet satte sig Peter på sin plats men fick strax släppa fram en ung man i tjugoårsåldern med påfallande klar och utvilad blick till fönsterplatsen. Längre fram vid styrbordsgången syntes ett obehagligt bekant blont huvud i profil och Peter, som inte för allt i världen ville träffa någon han kände, kunde inte slita sin skräckslagna blick därifrån.* [En resa var en sorts intim handling och att träffa bekanta utomlands var genant, som att ertappas mitt i dådet; det var som att bli upphunnen av förföljare som liksom i drömmen oväntat dyker upp just när man tror sig satt i säkerhet; något liknande som kvinnor känner då de upptäcker någon annan iförd en likadan modisthatt som de själva bär. Hela den ljuvliga proceduren att, åtminstone skenbart ensam, beträda ett okänt land och trampa upp ett spår i form av några huvudgator och kanske en djärv omväg mellan redan inmutade knutpunkter, hade vanhelgats.] Blotta åsynen av en landsman utrikes innebar en sorts latent skam, av ungefär samma

anledning som man ser extra kritiskt på en svensk som agerar i en utländsk film. Den unge blonde mannen vände sig nu en kort stund bakåt och Peter såg att det inte var den han trott och i samma ögonblick började planet tungt och skallrande rulla ut mot startbanan. Han kastade en tacksam blick mot mannen, som inte var den han liknade, medan planets framrusande gummidäck studsade allt lättare på startbanans små ojämnheter, för att till sist inte studsa alls.

Innan skräcken hann besätta kroppen, njöt Peter ändå av att vara de fysikaliska krafternas rov, en njutning som han på något sätt kände igen; den trygga oundvikligheten tvingade honom att utstå några sekunders flyktig lycka under farofyllda omständigheter.* [Han anpassade sig till denna omänskliga stigning med en muskulär frånvaro liknande den då man gör tricket att pressa armarna utåt i en dörrkarm tills mjölksyrans bedövning sätter in och man kan stiga fram med armarna gåtfullt svävande uppåt, som av egen kraft. Så olika de var, den fullkomligt kontrollerade extasen å ena sidan, som han trodde var pärlmusslans sakta fortspinnande hemlighet och som han föreställde sig var målet för hans strävan, och den extatiska behärskningen å andra sidan, som hela tiden hotade att brytas av medvetenheten om sin egen totala fulländning; lindansaren får inte ett ögonblick hemfalla åt narcissism, i det ögonblick han beundrar sitt svindlande fotarbete mister han ekvilibrium och är förlorad. Dessa skilda konglomerat av besinning och hänryckning formar helt olika bergarter, den första hård, glänsande, ogenomtränglig, med ett inre skimmer som skvallrar om det kategoriska konjunktivet, fröet som kunde gro men aldrig gjorde det, annat än i drömmen; den andra mjuk som sandsten, absorberande, med giriga porer som aldrig får mättas av det hägrande ökenregnet.] Och alltsammans hade en smak

av stål; planet, startbanan från vilket det just lyfte, men även himlen i vilken det uppsteg. I denna himmel skulle man tillbringa nio timmar, likt halvgudar skulle man hålla solen uppe längre än normalt och undfly kvällsmörkret som rullades ut över jorden.

Krisen var överstånden. Varje luftlager de höjde sig genom gjorde bara säkerheten större, som om luften som lades mellan planet och den hårda marken var en sorts bomull att falla i.

Det blev dags för utdelning av matransoner. Dessa produkter var närmast ett tidsfördriv, ett pedagogiskt pussel, en terapeutisk sysselsättning;* [Peter tänkte på männen i förarkabinen, vilkas syssla inte alls var glamorös eller hjältemodig utan snarast abstrakt: hundratals mätarnålar avlästes, kommandoord upprepades efter ett visst säkerhetssystem. Att sitta vid spakarna i denna teknologiskt överlastade kammare med utsikt mot intet, med endast en vag känsla av den massa av plåt, plast och människor man hade herraväldet över, måste vara som att sitta i en anordning som under verkliga förhållanden sökte efterlikna de konstgjorda tillstånden i pilotskolans simulator, ungefär som när en försöksutskriven konvalescent sträcker sig mot en hylla i sitt kök och upplever det som en efterapning av en rörelse som tidigare tränats med olika rehabiliteringsapparater.] plastdosorna med potatissallad, ostbitarna inslagna i glänsande blått och rött stanniolpapper, de små ändförslutna pappersrören med salt och peppar. Det blev ett efterlängtat avbrott i bruset från de trehundranittiotvå olika resor som just företogs i detta plan, som ett artistuppträdande, och Peter smakade på alla substanserna för att se hur väl man hade kunnat få det att påminna om smaken på riktig mat, och han uppskattade det på samma sätt som man roas av en imitatör som kan förställa rösten så att han liknar olika kända personer.

Blodsockerhalten steg och det aggressiva element som fanns i tuggandet var uppiggande.

Peter blundade och föreställde sig det bälte av skyfall de lämnat, blåste ut lite rök från cigarretten, hans läppar möttes för bråkdelen av en sekund, de skildes och tungan ryckte till bakom tänderna två gånger medan hakan i en mjuk men snabb rörelse sjönk och steg igen, allt detta under den sekund han uttalade namnet på den vida rymd där dessa regnmoln majestätiskt svävade fram: ”himlen”.* [Fönstret uppfylldes av en intensiv blå färg utan djup, som nästan kunde ha varit målad på glaset, ett färgprov av himlen, en ännu outnyttjad men ändå förutbestämd möjlighet, ungefär som den himmelsblå nyansen i skoltidens färglådor alltid var reserverad för ett visst ändamål redan genom sin benämning.] Alla dessa ord, som var hans arbetes råmaterial, så märkligt avslagna de var, så slöa, slocknade, värdelösa de var i sig själva, och vilken säregen spänning som uppstod då de sammanfogades. Skulle det vara möjligt att skapa en prosa där varje enskild mening var nollställd på ett liknande sätt som de isolerade orden, där betydelse och spänning uppstod enbart i relationen mellan meningarna, mellan raderna? Peter suckade och tittade avundsjukt på flygvärdinnornas ändamålsenligt sammansatta rörelser, hur dessa sammankuggades med blickar, ansiktsuttryck, framsträckta händer med tomma plastkoppar eller pengar.* [Peter mindes en bok han haft som barn med färgbilder av olika sorters flygplan. Under en bild av ett bombplan hade det stått något som han befarade snart skulle sägas också om det litterära konstverket: ”det är tråkigt att det skall behöva finnas.”]

[Följande meningar visas i slumpmässig ordning, en i taget:] Kaptenen meddelade i högtalarna att höjden var fyrtiotusen fot.

Stewarden talade med förarkabinen via väggtelefonen vid pentryt och på en av de solbrända fingrar som grep om den vita luren kunde man se en vigselring. Så hördes ett kort genomträngande ljud, som om en hund skällde. En flicka i tioårsåldern sprang till moderns plats, drack apelsinjuice ur en mugg som hon välte omkull då hon rusade bort igen, utan en tanke på att just utspillda drycker som rinner ned i flygplanskonstruktionens fogar var ett av de största korrosions-problemen. En passagerare i femtioårsåldern med clubblazer trängde sig förbi stewarden vid pentryt, deras kläder gneds mot varandra och det fråndragna draperiet häftade för ett ögonblick fast vid mannens byxben. Ett papper från en konfektbit glödde till och avgav en smula rök i en utdragen askkopp. Vad som försiggick i den luxuösa, mindre salongen på övre däck gick inte att utröna. Till sist måste ändå något ske, något mera påtagligt. En flygvärdinna som hade brått att bära bort de sista kladdiga matbrickorna trampade snett på klacken, ansiktet förvreds i smärta, munnen öppnades som för ett skrik, men så såg man hur hon liksom ordnade anletsdragen, ett i taget: hon öppnade ögonen och skapade ett leende. Trots att oräkneliga fötter trampat på den blå mattan i kabinen kunde man här och där se omisskännliga ränder i raggen efter ett dammsugarmunstycke. Den kyliga blå himmelsfärgen i fönstren började anta en varmare, nästan vemodig ton. Trots att precis vad som helst kunde hända var detta det som faktiskt hände. Hela tiden hördes det ständiga suset av luft. ”Det stora sker i det lilla”, skrockade någon förnöjt och tillade under skratt: ”och tvärt om!” Ett svagt muller hördes framifrån.

En liten pojke sträckte sömnigt på sig så att skjortan gled upp och magen syntes. Det här krävde en viss disciplin. En äldre dam med hårnät försökte stänga av draget och manipulerade länge med

luftventilerna. Ur högtalarna kom inte ett ljud. Utanför, den totala tomheten, inte ens en fågel. Det fanns ändå en viss organisation. Sakta öppnades toalettdörren, och då den gick inåt tvingades den något fetlagde mannen att tränga sig runt dörren för att komma ut och sedan gjorde han ett litet självironiskt danssteg för att visa den mötande att det trots allt inte varit något besvär. Hur man än såg på saken delade ändå alla samma grundläggande villkor. En ung kvinna läste horoskopet i en veckotidning och märkte inte att den runda, spegelblanka ytan på kaffet, som kallnade i en mugg framför henne, vippade till i solskenet likt ett polerat mynt då man passerade en liten luftgrop. [Slut på slumpmässig visning av meningar.]

Denna världsbild klibbade med ett kaleidoskops skenbara symmetri fast vid människor, tidningar, glasögon, parlörer och pass. Det var en sluten värld, oåtkomlig som ett glömt samhälle på en högplatå, vars mänskliga interaktioner endast ofullständigt kunnat avtäckas av etnograferna, som när man lyfter boetten av en klocka och endast ser det översta lagret av kugghjul arbeta. Möjligen låg en påverkan redan i det slutna rummet, att vara instängd som mördaren, munken eller patienten.

Peter satte sig upprätt, som om någon talat till honom:

Ja, att flyga var ju precis som att vara intagen på sjukhus; det var att genomgå en process med osäker utgång, att vara fullkomligt i någons våld, att fastspänd i rader förses med olika droger och matransoner från små rationella vagnar som rullades fram av uniformerade, onåbara kvinnor som pysslade om en, kom med extrakuddar och log uppmuntrande, oberoende av alla utlåtanden från den som höll allas liv i sin hand.* [Den rutinerade oberördhet med vilken en flygvärdinna förklarade flytvästens placering och

syrgasmaskens funktion var precis densamma som en röntgensköterska uppvisade då hon instruerade en patient om vilka kroppsställningar som skulle intas sedan hon försvunnit bakom den strålskyddande väggen.] Peter öppnade flygbolagets tidning, och ögat föll på en artikel om reumatiker som nakna fraktades på små dieseltåg ned i djupet av utdömda radonhaltiga gruvor i Rumänien, där fukten dröp* [Kalkspatlösningen som avsöndrades i grottan föll från stalaktitens spets i det eviga gap där tiden utmättes ned till stalagmitens topp, som en gnistrande pärla av retrograd återfödelse, som en geologisk replik av hur Adam får liv genom Guds pekfinger och blir Hans spegelbild.] från såväl väggarna som patienternas fingertoppar och näsor: Nog genomgick man någon sorts kur här alltid, tänkte Peter.

Något höll på att hända. Fönstren drogs för och stewarden fällde ned en lucka från panelen som löpte över passagerarnas huvuden. En stark lampa tändes där inne och ljuset reflekterades i en stråle framåt mot en liten projektionsduk som en flygvärdinna just rullade ned.* [Hennes blick mot stewarden var skälmskt konspirativ, som hade hon dragit ned rullgardinen i sitt sovrum.] Filmens förtexter började visas, men först när en välklädd presentatör uppenbarade sig på duken, ivrigt talande utan ett ljud, insåg Peter att man måste ha hörlurar på sig.

På duken visades nu en furstlig pelarsal och nedför en magnifik trappa bars en ung kvinna i kort pälskantad kjol och med mörk, paljetterad mask. Hon stod på något som liknade en stor tårta, kanske två meter i diameter, och hölls upp av ett tjugotal karlar i mörka kostymer, som flankerades av närmare hundra balettflickor med facklor i händerna. Dansösen tog sig sedan upp ovanpå en hel stapel

av tårtor och dansade därefter via en sorts trappa av allt mindre bakverk ned till golvet igen där nu harlekiner stod på rad och höll fram blomformade ramar med något tunt uppspänt material som liknade plast. I ständiga piruetter framåt sprängde hon membranen och deflorerade blomramarna en efter en, medan en manskör i ett tonfall av munter tillbedjan hela tiden sjöng hennes namn.* [Denna svartvita scen avbröts så för en färgtagning då en ny presentatör kom gående, vänligt småpratande i en lummig småstadsmiljö. Så visades ännu en svartvit sekvens där en sångare i rutig kostym halvt gick och halvt dansade fram längs samma småstadsgata. Han sjöng att han var kär och att han talade genom sin hatt. Sångaren var uppenbarligen identisk med den grånade presentatören, men här konserverad i en trettio år yngre upplaga. Det gav Peter samma obehag som han brukade få inför annonser där en person håller upp bilder på sig själv för att kunna visa effekten av ett visst preparat. Det var samma vetskap om något oåterkalleligt som när man en klar natt tittar upp mot en stjärna och inser att dess ljus sänts ut för miljoner år sedan och att den i själva verket kanske redan slocknat.]

En flygvärdinna närmade sig Peters plats, och då hon befann sig på någon meters avstånd i det fluktuerande dunkel som rådde under filmvisningen, lystes uniformsjackan upp i en gulgrön ljusfläck, som en liten TV-ruta. Ett inte helt fördraget fönster, lite grand som ett halvslutet öga, tillät en horisontell bjälke av varmt kvällsljus att strömma in just där, och när flygvärdinnans jacka passerat uppenbarade sig strax en vit herrskjorta, som i skenet blev gul, med en röd slips till.* [Plaggens ägare avpersonifierades, i dunklet skapades ett helt nytt släkte av diffusa gråblå gestalter, likgiltiga som

dammråttor, ljuset blev en fristad där en annan verklighet rådde, och precis som på filmduken adlades den genom en sorts projektion.]

I filmen dansade nu tre män i sjömanskostymer, de slog volter, de snurrade runt lyktstolpar som okynniga pojkar och kastade sina mössor upp i luften, de marscherade i skenet av en spotlight, som om de ville härma själva filmrutorna, vilka hela tiden stroboskopiskt genomstungna paraderade i den skarpa strålen från projektorlampan; sjömännen hoppade upp och ned, de skakade hand två och två i samtliga kombinationer och sjöng hela tiden om den stad åskådarna nu närmade sig, vars typiska husfasader byggts upp i studion.* [När man landade i New York skulle kanske en person i något av skyskrapornas kontorslandskap se på klockan och äntligen finna den vara fem på eftermiddagen, medan de från Frankfurt ditresta klockorna skulle visa på 23. Men redan tre timmar tidigare hade jordklotets rotation förmått själva staden New York att vridas till samma longitudinella läge som Frankfurt befann sig på vid starten. Jorden behövde nämligen bara sex timmar för denna östliga kontinentförflyttning medan flygbolaget i västlig led behövde nio. Efter sex timmars resande inträffade alltså denna New Yorks kosmiska förskjutning in i Frankfurts Lebensraum och klockan var då 16 lokal tid på den plats ute i Atlanten över vilken Peters plan just passerade med upplysta fönster.]

Sluttexterna rullade och innan den sista filmslingan ringlat sig ur apparatens maskineri av drivhjul, kunde man för några sekunder se filmbolagets symbol i form av en jordglob som roterade i rymden. Han såg på sitt armbandsur. Fem över åtta. Vad skulle det egentligen betyda?

Det smällde till alldeles intill, han ryckte till och fann att det var den annars diskrete unge mannen bredvid som slutat läsa och därvid demonstrativt, liksom ljudligt velat sätta punkt genom att smälla ihop boken* [En kartboks stora pärmar slogs samman i en skolkorridor. Och därefter: ett par vita flickskridskor i en snabb skärande piruett som i den kalla glatta isen ristade cirkelbågar; rubbade cirklar.] med en emfas som stod i omvänd proportion till den försynthet under vilken han tidigare ägnat sig åt att läsa. Atmosfären i planet förändrades nu påtagligt; det var utskrivningsdag på sjukhusavdelningen.

Peter tände en cigarrett och tittade sedan i paketet och räknade till fem stycken.* [Kanske var det skräcken för landningen som redan satte in. Eller var det rädslan för att komma fram?] Ibland blev han på detta sätt varse sitt sinnestillstånd på omvägar: ”så osammanhängande jag uttrycker mig – är jag möjligen nervös?” eller: ”jag som aldrig skämtar med butiksbiträden var ju riktigt trevlig i dag – är jag kanske glad?” Detta var ännu ett utslag av dålig synkronitet. Had he become unstuck in time? tänkte han med en fras från en science fiction-roman. Passagerarna som nickade och log mot varandra, vände tidningssidor eller tände cigarretter, rörde sig en aning för sakta jämfört med den rytm han kände inom sig, uttänjt, synkoperat, som när en skicklig dansör glider på steget.

Att allt skall behöva upplevas, suckade han. Allt detta upplevande! Om man bara kunde – och plötsligt trängde sig en tanke med våld in från litosfären, perkussivt som ett stenskott mot en bil i hög fart – om man ändå bara kunde somna ifrån alltihop! Peter blev rädd. Han hade aldrig känt så tidigare, hade aldrig vågat tänka tankar som ens på det mest avlägsna vis kunde sammanbindas med dödslängtan. Om så

bara tänkt på lek, var det att utmana ödet. Men nu satt han oväntat där med känslan, som en vämjelig spyboll uppharklad i knät, och den tycktes radera ut gränserna mellan lust och avsky.

Mannen bredvid, som inte längre läste, kom nu sakta liksom ut ur en bubbla som avgränsat honom från omvärlden. Kanske förväntades det att Peter skulle inleda en konversation. I exakt det ögonblicket fann en medelålders kraftig kvinna med fet, smetig hy och en illasittande klänning, med ett tapetliknande mönster av stora röda och gula blommor mot vit bakgrund, för gott att meddela sig med sin omgivning, närmare bestämt med den passagerare som satt till vänster om henne, på andra sidan gången. Detta var Peter. ”Å, nu är vi snart framme”, sade hon liksom av en händelse rakt ut i luften, utan någon särskild adressat, och sedan vände hon huvudet mot Peter, som när man på bio, utan att ta blicken från duken, lutar sig mot sin bänkkamrat för att fälla en kommentar, och hon fortsatte med ett ”det är alltid lika spännande, tycker jag, ända sedan jag var i New York första gången”, och nu vände hon sig helt mot honom och sade med ett soligt leende: ”Har ni varit där förut?” Peter mötte artigt hennes blick och skakade på huvudet, varpå kvinnan bestämt hävde tyngden av hela överkroppen på sin feta armbåge mot armstödet och så följde: ”Nehej, ja jag har varit där fjorton år i rad, i början när min man levde åkte vi varje år och sedan han dog åker jag ensam.” Varje gång kvinnan gjorde paus försökte Peter förstrött luta sig tillbaka igen med sina växande kval inför landningen, men varje gång återtog hon drömskt sin monolog, och han tvingades att markera en sorts lyssnarposition, om så bara genom att sänka axeln lite i hennes riktning, medan flödet fortsatte: ”Det är som en feber varje år, det är så underbart, här finns ju allt, all världens teater (hon gjorde en vid

gest, som för att frammana både världen och dess teater) alla museer och så de höga husen, jag älskar dessa hus, sådana har vi inte i Sverige.”

I högtalarna meddelades att det nu var dags att spänna fast säkerhetsbältena, vilket fick kvinnan att förtjust blinka åt Peter. ”Jag minns när jag kom hit första gången, vilken upplevelse, det var som att komma in i en kyrka, en katedral”, fortsatte hon och gjorde sista stavelsen extra fyllig, ”och jag var ju uppe i Empire State Building förstås, dit måste man ju bara”; planet förlorade nu märkbart i höjd och Peter försökte stjäla sig till en blick ut genom fönstret, eftersom hans obehag vid sådana här tillfällen ökade om han inte åtminstone kunde få en illusion av att veta något om planets läge, och han behövde nu all tänkbar koncentration för att mentalt kunna betvinga två naturkrafter, varav den ena just sade: ”det var i alla fall den första riktigt höga innan de byggde det här Trade Center, och man ser hela Central Park breda ut sig som en matta där nere!” Det var nu förundran i rösten. ”Det är väl fantastiskt med en så stor park mitt i allt detta glas och betong!” Kvinnans mun log oavbrutet, men ögonen verkade sorgsna och en tunn hårslinga klibbade i pannan. Peter grymtade till svar. ”Och det finns massor av blommor också från hela världen, och maten, vilka restauranger, fast jag har tröttnat lite på kinesiskt och italienskt, jag tycker mer om grekisk mat just nu.” Hon rynkade pannan som om detta förvånade henne. Bakom dem skålade just några lätt berusade turister för en lyckad semester, därefter för en lyckad landning och så för ”ni-vet-väl-vad”, som de uttryckte det, och detta sista väckte en väldig skränande munterhet. I övrigt rådde en förväntansfull stillhet i det dova fläktsuset. Och så den kraftiga kvinnan som sade: ”Eller en riktig amerikansk jättebiff!

Fast man borde ju inte äta så mycket förstås, men det är ju ett av de få glädjeämnena man har kvar.” Kabinen verkade mörkare på något sätt, som om belysningen försvagats. Peter blev alldeles kall och mindes för en femtiondel av en sekund fotot av sig själv som treåring högst uppe på en rutschkana, han höll hårt i armstöden så som han den gången krampaktigt med små svettiga händer gripit om lejdarens räcken, han kände hur planet lutade och svängde och hela tiden dalade nedåt.* [bild visas av ett treårigt barn i en rutschkana] ”Å, nu närmar vi oss”, ropade kvinnan med en röst som nästan brast, ”snart kan man se ljusen.” Peter svalde och försökte göra sig ensam med sin vånda. ”Jag åkte båt en gång också, för hemskt länge sedan, och då ser man Frihetsgudinnan lång väg, en fantastisk syn”, sade kvinnan nästan i falsett men ändå med ljudet liksom långt bak i halsen och hon viftade med båda armarna, tog sig hastigt för pannan och lät den andra handen landa på ryggstödet framför. Peter kände ett stort behov av att tyst formulera sig, som om de tankar han just försökte utvinna var definitiva. Som när man på dödsbädden vill ta evighetens farväl av sina närmaste, ville han som en förberedelse inför en eventuell krasch tänka några slutliga, smärtsamt klara, vackra tankar, böner till sig själv och det världsallt han snart riskerade att uppgå i; han ville ta farväl av olika idéer, bilder och stämningar från den senaste tiden, en kognitiv bouppteckning, men hans inre röst dränktes av en yttre som sade: ”Fast de har stängt av facklan, man kan inte gå upp i facklan längre, det kunde man förut, men den är visst rostig där uppe.” Taptosignalerna, lockropen från den andra stranden, stängdes inte ute av planets hermetiska skrov; sporerna från detta land diffunderade genom alla höljen, belägrade organismens samtliga bihålor, förmak och kammare med oundslippligheten hos en

järnvinter (man kunde få en stunds respit, kanske en minut eller sextio år – vem visste? Slutligen startade ändå alltid denna bittra groningsprocess) och till försvar omslöts kroppen plötsligt av en egen eter, medan vinden från en avskydd hägring fläktade hårt som de hisnande strömlinjerna runt en framrusande motorcykel; ändå var det ett luftdrag som inte hade med hastighet att göra, knappt ens med fordon eller förflyttning, utan hängde samman med karaktär och mottaglighet. Peter ville i dessa yttersta sekunder, medan planet med vibrerande vingar vräkte sig nedåt i lufthavet, ta vara på varje ögonblick, känna friktionen mot tiden, känna dess förbiglidande smekning, som när man sakta drar av sig en lång sidenhalsduk. Utan att titta kunde han nu se den osmakliga kvinnans målade mun som formade ord såsom han tänkte sig att hennes händer formade köttbullar: ”Jag tyckte planet lutade, jag trodde vi svängde in för landning, jo, nu svänger det, syns det något än? Kan du se något ljus? (Peter svarade inte.) Ja, å, där lyser det, är det inte fantastiskt, jag blir alldeles gråtfärdig när jag ser det, New York, New York! Underbart, jag gråter alltid när vi kommer fram”, stojade kvinnan extatiskt med tårarna rinnande, ”jag kan bara inte hjälpa det”, fortsatte hon och Peter pressade samman läpparna så att munnen blev ett streck, ”det är så underbart, jag älskar New York”, grät kvinnan, och Peter liksom hickade ett par gånger djupt inifrån sina mest oöverskådliga kanjoner. Han skulle ha velat se ut över vingarna, på förbränningskamrarnas orgelpipor, som drev detta flygande kors genom den bävande luften, och han skulle ha velat höra deras mäktiga ackord, fruktansvärt i sin perfektion, en vox celestis, som en dånande regnbåge. ”Nu kan man faktiskt se att det är hus som lyser, en massa lådor, och titta! Pärlband av bilar”, sade hon med snuvig

röst och Peter tryckte sig mot ryggstödet och blundade hårt, men detta var en felaktig taktik, ty döden måste man möta med öppna ögon, så man vet vilken metod den avser att använda, och han spärrade paniskt upp ögonen igen och hörde: ”Nu är det väl bara hundra meter snart. Ta oss ned, kapten, så vi får komma ut!” Ett par korta fraser sändes ut av hans hjärna som en sista smörjelse av snabbt förbiilande fågelvingar; ”moment of impact, moment of impact” och så idrottstermen ”sudden death”, därefter var det kvinnan i blommigt som mässade: ”Oh, New York, here we come! Nu är det inte många sekunder kvar, nu dunsar det till snart, nu snart!”

Tystnad och ljud, pauser och tal smälte samman i händelsernas smatter, och osäkert, som när en liten pojke darrande klättrar ned från ett träd och inte kan se den gren han skall sätta sin trevande fot på, sträckte sig de åtta hjulparen mot landningsbanan som med en omild stöt tog emot dem, ”hoppsan”, utbrast kvinnan slutligen i ett roat tonfall som om hon tappat en sko, och just som motorljudet äntligen hann ifatt planet med ett vinande, som en signal att faran var över, tog de andra passagerarna upp en applåd* [ljud av applåd] för att hylla kaptenen och hans lyckade landning. Peter vägrade dras med i den sortens kollektiva känslouttryck.* [När Peter första gången besökte en idrottsarena för att se en ishockeymatch – motvilligt ditkommenderad av välmenande arbetskamrater, som ville konfirmera den skenbara gemenskapen från arbetet med att också på fritiden samlas kring en aktivitet – hade han gått den branta trappan upp från undersidan av en läktare som skakade av upphetsade folkmassor och slutligen kommit upp genom hålet i golvet och funnit sig i jämnhöjd med alla de sträckta halsar, vars vrål han i sordinerad form hört redan från parkeringsplatsen (och det hade då låtit som om

man hällt buljong i en gigantisk upphettad stekpanna), slog den mångtusenhövdade publiken emot honom handgripligt, som om trappschaktet han just kommit fram ur varit hålet i en tröja han trätt över huvudet, och arenans krökning var så påtagligt nära att den framstod som en absurd tratt runt halsen, som en vid renässanskrage full av surrande insekter i alla färger, och i mitten, framför näsan på honom, genomförde hannar och honor med långa spröt någon sorts parningsdans. Publiken följde minsta händelse på isen, och "händelse" var här inte det man normalt menar, en händelse på väg till affären eller en händelse under boerkriget, här utgjordes händelserna i stället av positioner, signaler, bokstäver som tyddes, och när rätt kombination av tecken plötsligt bildades på isen drog åskådarnas kollektiva organism ihop sig, vrålade, svällde och myllrade i ständigt nya oöverskådliga mönster. På samma sätt som Peter föreställde sig att panik växte i en människas bröst, hade han känt uppfordringen att vråla med organismen, men en stor ändamålsenlig klump i halsen hade avhållit honom från detta.] Den lättnad som uttrycktes i denna befrielsens applåd var det närmaste många kom en religiös upplevelse, och det var nu, när planet vidarebefordrades på marken, lätt gungande på sina landningsställ, som allt egentligen började, själva resan hann nu ifatt dem och blev fattbar (ungefär som ljudet från motorerna nyss kastat sig över dem) medan planet i sitt främmande element, trögt som en fisk på land, lotsade sig fram längs en bana kantad av blå* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet "blå"] lampor som liknade en sorts radsådda glasblommor, upplysta av ett inre overkligt sken.

❧

Den polske taxichauffören pressade ned gaspedalen och lät motorns krafter ohämmat rusa bilen genom Queens Midtown Tunnel under East River. Peter var mycket trött och mådde inte bra i avgasdoften inne i tunneln, för den obekymrade föraren hade fönstret nedhissat i den ovanliga höstvärmen och en rykande cigarrett hängde slappt i mungipan medan han vårdslöst manövrerade de slamrande reglagen och fick upp bilen i en hastighet som stod i största kontrast till letargin inne i fordonet. Det var en dans av ljuspunkter och glödande streck inne i tunneln, en majestätisk virvel av blixtrande kakel och dånande betong, innan taxin med ens sköt ut ur tunnelmynningen, och de höga husen, som på avstånd varit bara en trappstegsformad siluett, tornade massivt upp sig kring bilen på alla sidor, som ville de spärra vägen, förmörka himlen ännu mer, dölja något som inte fick ses och samtidigt med monumental myndighet liksom anvisa en inte bara tillåten utan påbjuden fåra att färdas genom över detta Manhattan som en holländare en gång betalat indianerna tjugofyra dollar för, vilket för övrigt var exakt den summa taxametern visade då bilen svängde av från East 37th Street och in på Avenue of the Americas.

Plötsligt omgavs taxin av en hel flock bilar, som stormade fram utmed den enkelriktade flerfiliga avenyn i samma tempo och liksom i formation, som en bataljon stridsvagnar under framryckning. Till skillnad från hur Peter reagerat på flygpassagerarnas applåder, jublade han inombords av glädje över att plötsligt tillhöra en sorts tillfällig och oavsedd gemenskap. Jag är i Amerika, tänkte han upplivat, och jag åker längs dess egen aveny!* [Det påminde om när han i tunnelbanan eller i ett varuhus mitt i folkvimlet funnit sig gående alldeles bakom eller jämsides med en vacker kvinna, och för

några sekunder hade han kunnat fantisera att han hade något med kvinnan att göra, att han i själva verket var hennes älskare och att de var på väg till något evenemang tillsammans eller att han var en galning som i timmar följt efter henne för att snart våldföra sig mot henne.] På samma sätt som man kan tycka sig ta ett musikstycke i besittning när man i dans lyckas passa in sig i en intrikat rytm, kände han sig nu i taxin ta själva avenyn i anspråk genom att så smidigt smälta in i trafiken.

Men såsom på ett hemligt kommando störtade sig den polske chauffören ur den trygga böljegången mellan trafikljusen och svängde med krängande fjädring in på en tvärgata, bara för att tvingas bromsa in häftigt inför ett tiotal limousiner som helt blockerade gatan. Privat-chaufförer höll upp dörrarna och ut steg festklädda människor, som sedan långsamt gick uppför trappan till en teater. Taxichauffören tutade irriterat och vände sig sedan mot baksätet och ryckte uppgivet på axlarna. Peter vevade ned sidorutan för att kunna se bättre. Det var fortfarande milt, nästan ljumt; människorna var påfallande tunnklädda och något luktade rökt eller bränt. Intill teatern stod en ung puertorican med fräck min och försökte sälja en sorts plastleksaker för vuxna som bestod av ett par små dockor som kopulerade då man drog i ett snöre. Nu såg Peter varifrån doften kom. Borta på hörnet stod en liten gubbe i förkläde och sålde rostade kringlor från en vagn, och man kunde tro att de var vidbrända, för rökutvecklingen från ståndet var avsevärd. Polacken tutade igen och försökte sedan backa, men bakåt spärrades vägen redan av andra bilar som inte heller kom fram. Inne i en ruffig bar, upplyst av kallt lysrörssken, syntes en vitklädd karl som stod och vände tumstjocka biffar över öppen eld, och han gjorde det med

kraften hos en bonde som vänder jordkokor. Den mörka, blåskimrande himlen, ljusen, bilarna, dofterna av cigarretter, parfym, grillad biff och rostade kringlor gav en avlägsen återklang av tivoli för Peter, av en viss kväll under tonåren, med ett försiktigt sökande på avstånd efter den tillbedda bland skjutstånd, sockervaddsförsäljare och förlustelsemaskiners pysande och blinkande.* [Men näsan mindes också något från några år tidigare: en byggarbetsplats med i dagen frambragta stenblock, av vilka småpojkarna med stor ansträngning hade hävt upp ett av de mindre i brösthöjd och kastat det mot de andra blocken, så att stenarna, som var av någon relativt mjuk bergart, hade krockat våldsamt och ytskiktet malts till ett fint damm, med en ovanlig, nästan översinnligt frän och genomträngande lukt, som spridits i luften som krutrök och girigt insupits av dem i en svindlande känsla av att delta i något farligt, en sällsamhet som framkallats av dem själva, som de njutit hostande med barnets allomfattande sinne för det förvridna, vilket var både djupt oskuldsfullt och ovetande men samtidigt fullt av insikter.]

Nu tappade taxichauffören plötsligt tålamodet, kastade i backväxeln och körde på rytande övervarv tillbaka ut på avenyn, och han gjorde det via trottoaren, till de skrämda fotgängarnas stora förargelse. De befann sig så under några sekunder i farlig färd mot bilströmmen, innan polacken med en sorts desperat nonchalans lyckades smälla i ettan. Bilen störtade ryckigt, liksom häpet, iväg och chauffören slet nu irriterat den slocknade fimpen ur mungipan, grep med bägge händerna om ratten och dånade runt ett extra kvarter på skrikande däck, medan Peter i ögonvrån skymtade upplysta butiker som sålde tidningar, radioapparater och konfekt; dessutom såg han ett hotell med tyskt namn och en hel rad biografer.

När bilen slutligen stannat utanför hotellet på West 47th Street flimrade ännu kvarterets illuminerade skyltfönster för Peters syn som vykorten på rullbandet i en tobaksaffär, och det var med samma fördröjning han insåg att han var framme som när han som liten brukat vakna upp ur vykortens förbislamrande och förtrollande mångfald och sakta funnit sig återvända till tobaksaffärens skymningsdunkla inredning samtidigt som bandet med vykortsbuntarna, som han satt snurr på, tickade till en sista gång och stannade. Peter lade några dollarsedlar, som han varit den förste att vika, i chaufförens hand och steg ur.

En svag, ganska mild vind blåste. Det var verkligen förvånansvärt varmt för att vara november, tyckte han och gick mot ingången. I glasdörrarna blandades spegelbilden av honom själv och gatans ljus med foajéns klassiska inventarier på andra sidan. Dörrhandtagen var i form av små mässingsskulpturer av guden Hermes med vingar på fötter och mössa, och runt denna materialiserade idé lindade Peter sina fingrar för en knapp sekund och drog upp dörren.

Där inne hängde stora böhmiska kristallkronor, vid väggarna stod röda lädersoffor och borta till höger skymtade hissarna. Golvytan var täckt av flera smala, röda mattor, som rullats ut längs de tilltänkta gångstråken. Receptionen bestod av en gallerkonstruktion av gjutjärn med tre luckor. Över en av dem hängde en bågformad metallskylt med ordet ”CASHIER”. Peter anmälde sig för en blåuniformerad portier med förgyllda korslagda nycklar på kragspeglarna och fick underteckna en sorts rumskontrakt. Från en tavla tog portieren ned nyckeln, som hängde i en klumpig mörkbetsad och päronformad träbit, som nötts av oräkneliga händer. Han vinkade till sig en hotellpojke i röd livré med ståndkrage och rund mössa med band runt

hakan. Det var dock inte någon pojke utan en kraftfullt byggd man i trettioårsåldern, med blanka välrakade kinder, som nu tog ett resolut grepp om Peters väska. De väntade vid hissdörrarna, som var påkostade med sniderier och intarsia. När de steg in tryckte piccolon på knapp nummer tolv. Väggarna var klädda med fasettslipade speglar, inramade av ett tunt listverk, som på en glasveranda, och de mångfaldigade hissen, så att den föreföll att direkt gränsa till andra likadana glaslådor. Peter kunde se sig snett bakifrån, som om han tagit ett steg ut ur sig själv. Figuren imiterade i detalj hans mest obetydliga rörelser men inte åt fel håll, som man var van vid. Genom den dubbla reflexionen rättvändes allt, vilket verkade fel.* [Han hade velat lägga handen på sin egen axel, hejda sig och säga något till sin dubbelgångare, men Peters kopia undvek hela tiden Peters blick, som om det var hans undermedvetna jag som delvis uppenbarade sig men hela tiden gäckande drog sig undan.]

Hissdörrarna gled* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet ”gled”.] upp. Peter lät sig beledsagas av piccolon genom korridoren, och deras fyra fötter bearbetade bestämt den mjuka mattan, som med sin röda färg bröt mot de gröna väggarna. Peter var ovan att betjänas på detta vis och funderade redan över hur mycket dricks han borde ge. Raden av dörrar de hade att passera tog slut, och de stod så utanför det rum, som via processer med bokningsförfaranden, städ-rutiner, hotellgästers resplaner och andra dunkelt samverkande faktorer, sorterats fram på bekostnad av somliga rumsalternativ.* [Under en viss tid hade andra lyfts fram som teoretiskt möjliga utfall, sedan åter förkastats av kausaliteten, och plötsligt med ögonblickligheten hos en telefonsignal, och med lika gäll karaktär av en i ett slag

manifesterad verklighet, hade det efter en konvergerande färd genom havet av tänkbara rumsnummer tagit form i just nummer 1241.] Piccolon låste nu vant upp och ställde ned väskan med förhoppningen att Peter skulle komma att trivas (och han tilltalade honom därvid med ”sir”). Piccolon dröjde knappt märkbart på steget och Peter, som med armbågen redan känt efter att plånboken var på plats i innerfickan, tog raskt fram en dollar och tackade.

Peter kände på sängen, som var bred och pösigt bäddad med ett smutsbrunt överkast. Han gick ut i badrummet och inspekterade badkaret och det ålderdomliga, enorma handfatet, med kranar som kunde ha tillhört en gammal ångmaskin. Tillbaka i rummet tog han fram en cigarrett och kastade sedan med en nonchalant gest paketet på byrån vid sängens huvudända, och det landade med en liten elegant glidning på glasskivan som låg som skydd över duken.* [Detta var den första händelsen i rummet sedan Peter blivit ensam, det första agerandet, och cigarrettpaketets nedslag hade samma symbolvärde för honom som märkpålens inträngande i jorden för en inmutare av en mineralfyndighet i ödemarken.]

Han satte sig på sängen. Allting föreföll plötsligt mycket stilla. Men ett svagt brummande hördes nedifrån gatan. Han blev medveten om fönstret och gick fram och tittade ut. Mitt emot reste sig en kompakt, hög huskropp, som en jämlike. Många fönster var upplysta, men inte en människa syntes till. Vid hörnet skymtade en liten flik av avenyn, som borde vara den beryktade Broadway, om han läst sin karta rätt, och det var nog därifrån bruset kom. Fönstret var litet, med fyra rutor mellan sotiga metallspröjsar, och överst satt ett rostigt luftkonditioneringsaggregat. Peter kände att han nog borde gå ut, denna den första kvällen i Amerika, och bli en del av det hägrande

livet där nere. Men så fick han syn på det lilla runda bordet och den mjuka fåtöljen alldeles intill, som han visserligen sett i samma sekund han steg in, men först nu liksom arkiverades de under rätt konnotation i medvetandet, och detta mentala registerkort hade rubriken: ”WHISKY”. Han hämtade ett tandborstglas i badrummet, öppnade flaskan med en bestämd knyck och satte sig. Han fyllde glaset nästan till hälften, lade upp ena benet på det andra, så att höger fotled kom att vila mot vänster knä, och drack: detta var att göra sig hemmastadd. Whiskyn var så oväntat välgörande att Peter nu förstod att han varit ovanligt sträv i halsen, och i ögonen kände han hur fukten återvände till de ansträngda hornhinnorna.

Inom honom pågick sedan mycket länge den monolog som var en närmast ofrånkomlig del av hans sätt att tänka. Han kunde i själva verket knappast föreställa sig någon upplevelse, som inte verbaliserades. Allt som nådde medvetandet krävde om inte en formulering eller ett ställningstagande, så åtminstone en etikett. Precis som ett skolbarn som läser sina läxor då och då ser upp från boken och upprepar ett nyckelord eller en fras för att fästa den i minnet, drevs Peter att tyst, med inre ord så tydliga att varje bokstav nästan skrapade mot hjärnbarken, avfatta en sorts fragmentarisk bildtext till världen runt omkring. Han visste inte om detta var en åkomma som berodde på hans arbete eller om det var denna läggning som lett honom in på skrivarbanan.* [Som barn hade han varit blyg och försagd tillsammans med lekkamraterna, men då han ändå ibland yttrat sig, hade han omedelbart efteråt brukat upprepa vad han sagt tyst för sig själv, med ofrivilliga läpprörelser, som om han velat kontrollera vad han egentligen sagt. Dessa stumma talrörelser hade väckt stor munterhet bland kamraterna.]

Någonting i fickan kom i kläm mellan kroppen och armstödet. Det var nyckeln med sitt klumpiga bihang. Peter lade den på bordet, där den tillsammans med whiskyglaset bildade ett stilleben. Han var mycket trött, och det var lätt att sitta kvar i fåtöljen. Denna första kväll i den nya staden hade han åtminstone velat ta en liten promenad runt kvarteret och kanske också äta något, men han skulle inte orka. Mycket lugnt, som en övning i besinning, packade han upp några skjortor ur väskan och hängde dem på galgar i garderoben. Suckande gick han fram till fönstret igen och tittade ned. I morgon, tänkte han.

Efter att ha släckt taklampan klädde han av sig naken och gick för att borsta tänderna, sedan satte han på TV:n och kröp så ned under filten,* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med associationer till ordet ”filt” och ”blå”.] till ackompanjemang av sängknarr samt skratt och applåder från det pågående programmet. Han rättade till kudden bakom sig, medan skärmen lystes upp till en svartvit bild av ett podium med festklädda människor, som skämtade högljutt med manuskript i händerna framför en fond av blinkande lampor. Det var tydligen något slags tävling med humoristiska inslag, för en tavla med poängsiffror visades ibland i närbild samtidigt som en klocka ringde. Då och då förevisades en mängd varor av en kvinna i baddräkt: det var allt från kompletta möblemang till hushålls-maskiner och kameror, och allt hade försetts med stora prislappar, så att det skulle framgå vilka värden som stod på spel. En kvinna som bespetsat sig på en komplett sovrumsinredning vann i stället bakpulver som skulle räcka i tio år, och hon tvingade sig att le med den intensivt målade munnen, medan hennes medtävlare, som vunnit en stor säng, vilken med sin panel för

fjärrstyrning av radio, TV och lampor liknade en farkost av något slag, tjöt av glädje i bakgrunden och genast zoomades in i närbild.

Peter steg med möda upp och vred på kanalväljaren. I en angränsande kanal pågick en tecknad film med hundar som agerande, i en annan red två cowboys omkring ute i vildmarken, och Peter hann precis höra den ene säga ”and I sure loved that pretty little wife, boy” innan han slog över till nästa, där en svart man, som uppenbarligen skulle föreställa kontorschef, med en väldig flod av ord höll räfst och rättarting med en grupp kontorsflickor, som hukande bakom sina skrivmaskiner förgäves försökte hålla sig för skratt. Peter stängde av, en sista blixt från skärmen, och sedan låg rummet i mörker. Han lade sig igen, vände sig på sidan med ansiktet bort från fönstret och blundade. Han somnade mjukt och sov tungt.

2

Rummet fylldes av morgonens gråa ljus, och Peter svävade flera gånger upp mot vakenhetens flimrande yta, som genom sina krusningar gav en förvriden bild av det vakna landet. Desto tydligare kunde han känna sin domning, hur huden skavde mot en flik av överkastet, hur halsen brände, och när han snuddade med handen vid sitt lår, var det ångande hett. Han behövde inte vara klarvaken för att förstå att han blivit sjuk. Han ordnade kudden så att rummet kunde överblickas. Jaha, han befann sig på ett hotell i New York, och han var sjuk.* [Peter hade ett särskilt förhållningssätt till besvikelser: de var helt enkelt det naturliga tillståndet. När de inte infann sig var det något fel, ett inställt tåg som snart skulle ersättas av ett extratåg, och någon enstaka gång, när ödet envist sade emot honom, kunde han helt stillsamt kosta på sig en försiktig attityd av glad överraskning. Men nu var det annorlunda. Detta var det naturliga tillståndet.]

Den isgrå himlen fyllde fönstret ända ut i hörnen, och på det runda bordet stod glaset med en skvätt whisky kvar, som fångade upp det svaga ljuset* [Taklampan föreföll denna nya dag meningslös som en absurd festdekoration från ett annat land, som någon folklivsforskare ryckt från sitt sammanhang av muntert men sammanbitet dansande karlar i broderade byxor; nu symbolen för en död ceremoni.] och lyste mattgult: vätskan absolut stilla. Peter sträckte sig mot cigarretterna. Det skulle naturligtvis smaka illa att röka men det var

nödvändigt att känna denna olust. Det sjuka predikamentet måste helt få erövra friskhetens kasus. Han rökte sakta och bittert.

Förkylningen var väl kanske inte värre än att han skulle kunna gå ut. Darrande steg han upp ur sängvärmen, ryste till och kände sig längre än vanligt. Huvudet var känsligt som bubblan i ett vattenpass. Han skylde sin gåshud med den väl inresta skjortan och gick ut i badrummet.

Kranarna stånkade först fram lite luft, men sedan forsade vattnet i en jämn ström ned i det gulfläckiga, inbyggda karet. Han lät en smal stråle hett vatten rinna och lutade sig suckande tillbaka, medan nivån steg millimeter för millimeter upp utefter benen. Värmen ökade behagligt och snart täcktes knäna sånär som på en fläck av en enkronas storlek, ytspänningen och hudens fetthalt fick vattnet att tveka innan även denna sista ö plötsligt översvämmades. Han frös inte längre.

Förmodligen hade han lite feber, några tiondelar av en grad över det normala. Att denna minimala skiftning kunde ha en så påtaglig effekt på kropp och psyke!* [Som barn hade Peter förundrats över att kroppstemperaturen mättes i anus. Denna förbjudna, orena öppning var plötsligt, på ett liknande sätt som den annars var slaggprodukternas medium, nu hela kroppens indikator där meddelanden kunde utläsas från salvinsmorda termometrar. Efter den föreskrivna tiden, under vilken kvicksilverpelaren i all hemlighet hade stigit där inne, hade modern kommit och dragit ut den, kritiskt granskat den och konstaterat ”trettioåtta och två” eller ”trettiosju och nio”, vilket uttalades som namnet på en gammal bekant. Tappade man en termometer på golvet rann det vådliga innehållet ut och betedde sig som materia från en annan värld; mjuka blanka

metallkulor, som vaggade fram på korkmattan, krockade och splittrades upp i mindre, giftiga och alltmer förrädiska droppar.] Vattnet omslöt honom kompakt som om han låg i en gjutform, inmurad i hotellets huskropp, och om han sjönk ned med öronen under ytan, fick han direktkontakt med hela husets rörmokeri: slammer mot rör, tjutande kranar och ett svagt surr; han blev nästan allsmäktigt närvarande i andra gästers badrum. Högt där uppe riktade duschen sitt perforerade munstycke mot honom.

Peter ville inte ligga kvar så länge att fingertopparna blev skrynkliga. Detta var en obehaglig påminnelse om en dunkel amfibietillvaro i arternas utvecklingshistoria.

Nu gällde det att försöka komma igång. Klockan var redan halv två. Han torkade sig och letade rätt på huvudvärkstabletterna och tog två.* [... två, tre, fyra – det löpande bandet med tabletter på en läkemedelsfabrik där Peter arbetat en gång. I stolta led hade de darrat fram, en ström av dragerad bot, en och en var sin plåga.] Sedan klädde han sig i rena kläder och gick ut. Han släpade sig genom korridoren, över den mjuka mattan, med ett motstånd som om han gått genom högt gräs.* [Över fält höljda i nattdimmor urskiljs avslägset glammet och stojet från människor som roar sig.] Han hoppades slippa möta någon då han inte kände sig vanlig. Hissens rörelser kändes i magen som tydliga argument mot något som helst näringsintag. Strax därpå släntrade han ut i vestibulen, där människor satt i fåtöljer, stod och samtalade eller tittade på vykort. De verkade utposterade på ett nästan planerat sätt, poserande med den lättjefullhet man kan förmoda kommer av ett sorglöst liv till brädden fyllt av fritid.* [Likt en kork flöt ordet ”skademarkörer” upp för Peter, för på liknande sätt som man vid civilförsvarsövningar

omsorgsfullt sminkar ett slags statister, förser dem med sårattrapper och fingerade granatskärvor och sedan placerar ut dem på pedagogiskt lämpliga platser i terrängen, för att simulera ett fruset ögonblick i en krigssituation, tyckte han nu att människorna här ställts ut för att markera ”hotelliv”.] Allt föreföll på något sätt för perfekt; så där trevligt och olikmässigt sysselsatta brukade människor vara på reklambilder, som skall visa fördelarna med vistelsen på ett hotell, en badort eller en lyxkryssare. Hotellfoajéns susande liv var inte längre hans, och matsalen hade för länge sedan slutat servera frukost. Peter gjorde en kapsel av sin sjukhet att kura ihop sig i och åkte snabbt upp på rummet igen. Plötsligt fick han syn på en besynnerlig tavla – knappt större än ett kuvert – som hängde över sängen. Den hade han inte lagt märke till kvällen innan. Han gick närmare och stirrade på den.* [En besynnerlig liten tavla visas med en blå buss sedd snett uppifrån.]. Sedan sjönk han helt utmattad ned på sängen.

Han svepte täcket över sig med kläderna fortfarande på. När han blundade fuktades ögonen av tårar. Den svidande tunga andhämtningen blev en rytm som vaggade honom in i en glest spunnen sömn, som tillät ett halvslutet öga att då och då fisklikt inregistrera att omvärlden inte var en dröm, vilket däremot de inre förbimarscherande gröna zickzackbanden var, ränderna, rutorna och de andra mönstren, som hela tiden övergick i varandra, beledsagade av en metallisk musik, som när en slipsten tungt dras mot en yxegg med sliparens väsande andetag som motstämma.* [Men sliparen var ju magister Falkenberg som stod vid den gröna, ja verkligen högst gröna tavlan och skrev, och han vände sig mot barnen med de skrumpna ögonlocken slutna; magister Falkenberg, han som alltid

var den mest seende av alla! Den drömmande förmådde inte att med sin blick penetrera de döda ögonlocken, och därför var det omöjligt för läraren att orientera sig, eftersom han bara skulle ha kunnat göra det via den drömmandes syn. Eleverna var starkt decimerade, och magister Falkenberg ritade just på tavlan med sin främmande, avlägsna, ja, rent av forntida hand. Men då hasade den drömmande diskret bort mot dörren och smet runt dörrposten i en ålande rörelse baklänges med höften, för att det inte skulle märkas att han avvek, in i lärarnas kök: bord i mitten, utdragslådor med rejäla handtag och två stora, ruvande, feta kylskåp. Drömmen stannade upp och lät solen vemodigt sila in, ljusbrun i den märkvärdiga stillhet som rådde i rummet, fri från den andfåddhet som nyligen präglat ett ångestfyllt återseende. Ljuset nådde den gröna lampan, som hängde stelnad i sin sladd över bordet: varför var de så få och varför lät de sig utsättas för detta? Nu var de alla här, avvaktande, och det var endast deras tysta, gemensamma väntan på kulregnet, som höll tillbaka den drömmandes gråt, kurande i tårkanalerna, och när kärven äntligen exploderade rörde sig inte magister Falkenberg, han reagerade inte, försökte inte ens huka sig eller springa, och mitt i glastavlans kritfigurer satt nu en kula och härmade, i sin infattning av sprickor, en spindel i sitt nät.]

Han hävde sig upp på armbågarna med drömmens slagg* [Sinner! Sinner!] pärlande i pannan. Under de häftiga vridningarna i sängen hade han lyckats riva sönder den svettiga skjortan. Halsen var inte sträv längre, utan snarare stum, bedövad. Han satte sig på sängkanten och slet av sig de våta kläderna. En blick på klockan: åtta. Magen var alldeles tom och svampig som en misslyckad, hopsjunken deg. En

hel dag var spårlöst borta, matsmältningen hade inget att smälta och (han kände på sin handled) pulsen verkade hög.

Att andas var en mycket medveten prestation, och det kändes som om själva sjukhetens väsen för någon sekund lämnade kroppen för att återigen dras in i lungorna; det onda besatte honom på nytt och på nytt i en grym lek. På gränsen mellan en ut- och en inandning, precis så långt ut som anden vågade gå, kunde man ibland känna doften av sig själv, men den kändes i munnen och halsen snarare än i näsan.* [Det var en kort hallucination, precis som när en enda spor eller en enda molekyl av en essens, som seglade genom ett rum eller på en gata, för ett undflyende ögonblick iscensatte en situation ur det förgångna; ett rum, en händelse, en karamell, en kvinna.] Det var doftrikets motsvarighet till den ängel man ibland anade i ögonvrån, som stillsamt spände ut och fällde ihop vingarna, men som alltid var snabbare än ögat.

Så med ens for han upp ur sängen, hastade ut i badrummet och tog två* [... två, tre, fyra – vita som kakel, som porslinet i ett öga, i två ögon, tre, fyra ...] tabletter igen. Han bytte till en ny omgång rena kläder och satte sig i stolen vid det lilla bordet. Det kändes lite bättre, och han tände därför en cigarrett, mådde genast lite sämre igen och släckte den. Han måste helt enkelt få något att äta. Han tog på sig kavajen och gick ut.

I korridoren rådde en stämning av ”någon annanstans”, ungefär som när man uppehåller sig på landet och över fält höljda i nattdimmor avslägset kan urskilja glammet och stojet från människor som roar sig: alltings centrum i kraft av rörelse, svett, ljus och puls är ”där borta”, men samtidigt är allt så överskådligt och gripbart; man är inte alls utstött utan upphöjd i sin avskildhet, och så kändes det när

Peter på darriga ben gick mot hissen: han var den försenade hedersgästen som kunde kosta på sig att låta de mindre betydande gästerna vänta, hungriga och bara trakterade med en välkomstdrink.* [Men hans inträde skulle inte föranleda något bullersamt eller överdrivet jubel, han skulle bara helt naturligt anlända, mötas med självklar uppskattning och respekt, och kanske skulle han tillåta sig att njuta det den överordnades nöje som bestod i att göra det icke nödvändiga, nämligen att be om ursäkt för att han var sen, och alla skulle tyst förstå den helt formella karaktären av detta yttrande, liksom elegansen i att göra det opåkallade i en uppsatt position.]

I hissen såg Peter åter sig själv bakifrån, och han hade inte hedersgästens resning utan stod snarare böjd som en skamsen skolpojke utanför rektorsexpeditionen, när dörrarna gick isär. Foajén var nästan tom. I baren skymtade ett halvdussin människor, och matsalen verkade vara öppen. Bara två bord var upptagna. En man i fyrtioårsåldern med mörk, elegant kostym satt ensam och bredde smör på en bit bröd, vid det andra bordet satt ett par: kvinnan hade ett råttaktigt utseende och mannen var fet och rödbrusig. Inredningen gick i olika nyanser av samma färg; dukarna i mintgrönt, porslinet i smaragd och matsedlarna var mörka som våt tång. Peter satte sig nära dörren och fördjupade sig i menyn. Han ville inte äta något alltför bastant. Just när en servitris i svart klänning och vitt förkläde kom fram till bordet, hade han bestämt sig för gulaschsoppa. När han beställde hörde han sin hesa röst och anmärkte därför att han kände sig lite krasslig och behövde något varmt. ”Sorry to hear that, sir.”

När servitrisen lämnade bordet iakttog han de lätt svängande höfterna med den resignerade påflugenhet en gammal och sjuk man kunde tänkas uppvisa med hjälp av de förvridna resterna av en ung

lystnad, och han njöt av att kunna känna sig äcklig. Då hon meddelat köket vad gästen önskade, ställde hon sig att tala med kvinnan i kassan. Då och då tittade hon upp mot honom på ett visst sätt, så att han trodde att de talade om honom. Peter slog inte ned blicken utan fortsatte stirra som om hon varit en person på TV. Situationen hade sin färdiga form, han var dess herre och samtidigt dess objekt. Här kunde han förspilla en stund utan att det kändes som slöseri med tid, i motsats till hur den febriga sömnen förefallit att glupskt konsumera dyrbara ögonblick. Nu kom redan servitrisen med soppan. Det hade gått misstänkt snabbt. Hon böjde sig en aning över bordet och ställde ned skålen. Ovanpå den rödbruna buljongen flöt klargula fettdroppar.* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet”droppar.] Peter följde med blicken servitrisens bara arm upp till axeln, fram till leendet* [Incheckning; oklanderligt; kalsongresår – ”ta det där nu”.] och, när hon redan var på väg bort, noterade han hur perfekt förklädesrosetten placerats, inte i midjehöjd utan vid svanskotan, som en raffinerad dekoration. De svarta skorna var försedda med en ganska hög men tjock klack och en sedesam knäpprem över vristen. Han kallade henne tillbaka i en plötslig ingivelse att begagna sig av gästens privilegium. ”After all I think I'll have a glass of wine to go with it.”

Med lite extra peppar i brände soppan på ett välgörande sätt i halsen. Kanske var den uppvärmd i mikrovågsugn, hettan verkade brådmogen på ett sätt som inte riktigt överensstämde med konsistens och smak, som om molekylerna stressats till en aktivitet som inte anstod deras aggregationstillstånd.* [Aggregat; flygmotor; incheckning; solbränna; oklanderligt leende.] Peter njöt dock av att bli uppassad och kunde unna sig nöjet av en skenbar intimitet med

servitrisen: att för en kort period utföra en gemensam handling med en främmande* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med associationer till orden ”främmande” och ”blå”.] kvinna, som tillfälligt stod i hans tjänst. Detta hade ingenting med kurtis att göra utan skedde alltid omärkligt, som när en van kortspelare får upp en bra hand, och han eftersträvade aldrig något resultat. Inte ens nu, då Peter trodde att han gjort sig skyldig till ett oblygt stirrande, hade han egentligen överträtt några gränser.

Kvinnan vid det andra bordet talade med dov, släpig röst medan mannen lyssnade. Med armbågarna på bordet slog han fingertopparna stumt mot varandra då och då, som om han med detta kommaterade kvinnans utläggning.* [... kommenterade kvinnans fetma.] Vinet anlände. Peter sög upp de sista resterna av buljong med en bit bröd, som han förde till munnen och med en förfinad gest ända ut i fingerspetsarna liksom kastade in i gapet, så att handen aldrig behövde riskera att komma i kontakt med läpparna. Han torkade sig med servetten och grep glaset, men när han höjde det kom servitrisen åter ut från köket och gick mot parets bord, och då Peter trodde sig iakttagen, blev den båge i vilken han lyfte glaset vidare och mera utsökt, som om han ville imponera med en air av världsvana.

Han kunde nu inte låta bli att tända en cigarrett. Till och med tändstickorna var gröna. Han drog ned röken i lungorna och andades ut den igen med en suck som betydde ”äntligen framme”. Med ens verkade det som om rökandet varit syftet med hela måltiden. Servitrisen borta vid kassan kastade åter ögon på honom med en omisskännlig glimt. Han borstade bort lite fiktiv aska från kavajslaget. Kunde det verkligen vara möjligt att hon var attraherad av honom? Han drog ett par klädsamma bloss. Det smakade illa igen.

Nu var det dags att avbryta detta spel. Han släckte cigarretten och reste sig. Framme vid disken fick han notan och betalade ett avrundat belopp. Han undvek att se på servitrisen när hon önskade god natt. Sakta som för att känna sig på promenad gick han mot hissarna.

Han steg in och tryckte på knappen. [Hissknapp med siffran 12 syns i marginalen. Om man klickar på den kommer texten ”Aldrig?” fram.] I sista sekunden slank en blond kvinna in. Hon hade håret samlat i en hästsvans och log ett hastigt, lite urskuldande leende för att hon nu fördröjde uppfärden genom att tvinga de automatiska dörrarna att ännu en gång öppnas och slutas. Peter hade flyttat sig en bit bort och såg henne nu bakifrån. Ett slags runt spänne höll samman håret så hårt och strängt att huvudet påminde om en stor silkesbouffette, men nedanför det egentliga hårfästet fanns en liten antydan till en mjuk virvel av tunna fjun. Hon hade en korrekt rödbrun dräkt och lågklackade skor. De passerade sjätte våningen. Peter andades in djupt och silade sakta ut luften genom näsan, tyst som om han skämdes över att tillhöra ett släkte som andades. En svag doft av hotellets tvål kunde förnimmas. På nionde våningen bromsade hissen in, och kvinnan, som troligen var någonstans mellan trettio och trettiofem år, klev ut i en hall helt identisk med den Peter sedan fortsatte mot.

Han kände sig nästan impertinent när han rasslade med nyckeln i låset så att det ekade i den ödsliga korridoren. Rummet bar vittnesbörd om oro, och där låg de hopknycklade lakanen, impregnerade av anfäktelse. Han öppnade fönstret på glänt och satte på TV:n. Det blinkade några gånger, och så hördes en röst som på svenska sade ”va' sägs om en riktig helkväll, lilla fröken, va'?” På skärmen kunde man se en ung man i skepparmössa som himlade med

ögonen och så en nordiskt blond flicka i shorts, sittande på en klipphäll vid havet. Hon hade benen uppdragna och händerna om knäna och såg tillkämpat trumpen ut. Det var en film av en känd svensk regissör som Peter kände igen. Han sjönk ned på sängkanten. Vågor rullade upp mot sjöbodar, där nät hängde och vajade i vinden. De engelska texterna återgav korthugget en approximation av varje yttrande. Det triviala föreföll i tolkning nästan aforistiskt medan det förment djupsinniga närmast blev studentikost.* [En lurvig fiskargubbe och den blonda flickan skämtade med varandra, omväxlande med meningslösheter och ett slags postulerande av fasta ordstäv och fraser, förmodligen avsett att uttrycka en kravlös förtrolighet, men i översättning fick det en oerhörd tyngd, som om varje ord bar på en dold visdom, och själva landskapet och atmosfären fyllde hotellrummet med en outhärdlig exotism. Peter började förstå varför dessa filmer så ofta uppskattades utomlands.]

Draget från fönstret började bli besvärande, och Peter gick och stängde. I huset mitt emot, en bit under hotellrummets nivå, kanske på nionde eller tionde våningen, kunde han se in i en upplyst lägenhet. En kvinna vek just ihop en bordduk. Sedan ställde hon sig i fönstret och började vinka, kanske åt någon i huset där han själv befann sig. I dessa vertikala byar kände tydligen två personer varandra. Kvinnan fortsatte att vinka, länge.

Peter klädde av sig, slätade till lakanet och kröp ned i sängen. Han tog fram en broschyr om New York och hittade ett nummer till en automatisk telefonsvarare, som upplyste om de viktigaste kulturella evenemangen. Peter sträckte sig över byrån efter telefonen och slog numret. Två kuttrande signaler hördes, och så kopplades bandet på. En mansröst läste i rasande tempo uppgifter om teaterpjäser,

varietéer, konserter och utställningar. Peter upplevde under denna tid en konstlad, nästan pornografisk gemenskap med livet utanför, det enkelriktade telefonsamtalet bekräftade hans isolering på ett välgörande sätt, ungefär som åsynen av den vinkande kvinnan hade gjort. Rösten hann precis avsluta med ett ”have a good time” innan förbindelsen kopplades ned. Han satt som i trance med luren tyst brummande i handen.* [Ljud: ett brummande hörs.] Det var så det lät, närvaron i det tomma telefona rummet. Han lade på.

Natten brukade vara en trygg tillflykt, som inte pockade på samma aktivitet som dagen. Just nu kunde Peter välja mellan att se på TV, röka, dricka, läsa eller sova. Det sista låg närmast till hands, och han lät sig svepas med av nödvändigheten in i en snurrande slummer och vidare ned i en onaturlig dvala. Han seglade upp och ned på nattens sjöar, drömde äckliga drömmar om offentliga toaletter; överallt rader av porslinspjäser, som hotfullt svämmade över* [Människosläktets kokande jättegryta, där kropparna sakta vred sig] med vatten* [Svämmade, simmade, svimmade! Vakna! Vakna!] och exkrementer.* [Visas markerat med svart bakgrund i brödtextfältet: Han vaknade i slöjor. Det bubblade oupphörligt i magen och en molande smärta sträckte sig som en sträng från tungan genom strupen och ned i mellangärdet. Han stapplade upp och vred av den flimrande TV-n och greps så av en sömngångaraktig impuls att titta ut genom fönstret: kvinnan stod där nu också och vinkade med långsamma, svajande rörelser, som ett träd i svag vind. Men hade hon inte haft grön blus förut? Nu var hon klädd i rött. Peter gick bort från fönstret och föll ned i sängen igen. Otroligt!]

3

Hade han verkligen inte blivit bättre? Peter ryckte till och var klarvaken. Det var ljust i rummet och ute verkade det soligt. Denna nya dag skulle väl ändå bli annorlunda? Förkylningen hade gått in i en ny fas. Halsen kändes normal, men näsan var full av tjockt slem och ögonen ömmade. Han sträckte sömnigt på sig, som man gör en söndagsmorgon då man funderar på om man skall ligga kvar en stund eller kanske gå upp och i lugn och ro laga frukost. Magen var lugn igen. Ett lätt morgonmål skulle han nog tåla.

Klockan var snart elva, och i matsalen tjänstgjorde nu en helt annan stab än kvällen före, ett helt koppel av raska flickor, som bar fram bacon och ägg, bröd, te och kaffe till borden, där gästerna åt snabbt, angelägna om att få lämna hotellet. När Peter satte tänderna i en rostad brödskiva började näsan genast rinna. Han snöt sig i servetten och knölade ihop den till en liten klibbig boll, som han försökte gömma.* [Vämjelig spyboll, uppharklad.] Kanske skulle han ta en promenad längs Broadway och se detta nattstråk i dagsljus, eller ta Fifth Avenue upp mot Central Park. Kanske det fanns något antikvariat i området. Näsan rann igen och han torkade sig på handryggen, som genast fick en oaptitlig våt rand.* [Golvtvättmaskinens våta slingergångar.] Han skämdes och flydde ut på toaletten där han med stor ansträngning försökte genomföra en slutgiltig snytning, men den här sortens snuva hade oändliga resurser. Med ett litet förråd av pappersnäsdukar i fickan gick han ut

igen och satte sig och åt med stor koncentration, som om han genomförde ett känsligt uppdrag. I dag skulle han gå ut på gatorna, sprängfylld av slem, och uppleva världen genom filter, som i ett rus. Teet han drack skulle transsubstantieras, tjockna och läcka ut ur hans näsa.

Resolut, som när en cowboy reser sig för att gå ut till en pistolduell, steg han upp och rev nästan med sig duken. Han hade inte plånboken med sig. En snabb hisstur upp, och han hittade den genast.* [Rummet såg nu ut som det tillfälliga viste det var avsett att vara på en sådan här resa, och röran som rådde var inte längre tecken på en inlåst sjuklings vegeterande tillvaro utan spåren av en upptagen resande, som bara gav sig tid till snabba mellanlandningar i ett provisoriskt hem: oredan vittnade om hektisk aktivitet i stället för passivitet.] Nere i foajén igen lämnade han in nyckeln och gick mot dörrarna. Det verkade torrt och varmt ute. Gatans asfalt var i solljuset nästan blå, som på ett bleknat färgfoto. Peter öppnade dörren och steg ut på trappan. Åter slog den besynnerligt milda luften emot honom, men han anade de främmande dofterna bara genom munnen. Han stod på trappsteget. Han hörde sig själv andas. Han stod stel.

Egentligen hade han hela tiden vetat vad han nu förstod. Han skulle inte orka gå ut. Tanken hade först bemäktigat sig benen, sedan armarna, halsen, tungan och sist hjärnan. Den obehagliga insikten fyllde nästan vällustigt ut den plats föraningarna skapat åt den, och Peter kunde hänge sig åt en bitterljuv attityd av ”det var väl det jag visste”. Hans kropp ville njuta av förlamningen ännu några sekunder, så han blev stående och glodde hätskt på den blanka stötfångaren på en parkerad bil, medan tusen tankar, eller snarare tusen repliker av samma tanke, sjöd i huvudet. Så vände han om och gick skamset in

igen. De blinkande siffrorna i hissen hånade honom våning för våning, ända upp till den tolfte. Som en åldring uppskrämd av unga ligister skyndade han in på sitt rum, slet av sig kläderna i stum ilska och kastade sig djupt under täcket i flämtande förtvivlan. Flåsningarna blev allt snuvigare och han snorade och frustade allt aggressivare, som ett infångat djur.

❧

Peter kom just tillbaka till sitt soliga hotellrum från en mycket kort sömn,* [Sömnen hade alltid varit en verklig vän, som grep in då så behövdes, inte någon form av narkolepsi, till vilken han förlorade sitt oberoende, utan en glömskans mörka famn, som stod beredd att ta emot honom, då han för en stund ville befrias från världen. Den var perfekt att fly till, ett slags självmord med återvändo.] som varat kanske en kvart eller tjugo minuter och tagit hand om honom under den mest akuta insiktsfasen av en kris, en sömn han kravlat in i genom täcke och lakan; likt barndomens gömställen i tält gjorda av filtar föreföll dessa ting oavbrutet stå i förbindelse med tröstens rike. Återfödd tittade han upp över lakanets kant: det stadium oredan i rummet för tillfället befann sig i verkade kontinuerligt kommentera situationen.* [Det var förstås en illusion, som att tro att en tennisboll som slås mot ett plank skulle kunna returneras med en modifikation som inte redan finns föregiven i slaget.] Ljuset från fönstret tecknade en figur på väggen, fyra ljusa fläckar runt ett kors av skugga. Var det armarna på den våg som vägt och funnit honom alltför lätt?* [Mene, mene, tekel, och far sin!]

Vad hade han gjort för ont för att förtjäna detta? Det var en oundviklig tanke, även om hans bedrövelse var liten i förhållande till den hos människor i krigshärjade länder, hos krymplingar eller dödssjuka. Hos den kosmiske domaren var det inte straffen som var outgrundliga utan förseelserna. Och lika outgrundlig var Försynens skydd.* [När någon, försenad på en flygplats, just ser sitt plan lyfta mot molnen, tänker han kanske att det var Försynen som förvägrade honom en taxi, att Försynen såg till att bilköerna tätnade och att passet föll ned mellan soffans dynor; allt detta för att skydda honom, hindra honom att gå ombord. När radion senare sprider nyheten att detta plan verkligen störtat, med mångas död som följd, ser han detta som ett gudomligt ingripande och inser att Gud existerar. Men nästa tanke blir då: om Gud kan ingripa, varför ingrep han då inte för att rädda planet i stället för att göra sig allt detta besvär för att försena en enda av dess passagerare? Peter anade att svaret på denna fråga var farligt.]

Han funderade inte vidare på om meningen var att han skulle skyddas från New Yorks gatuliv eller inte. I stället satte han sig i skräddarställning mitt i sängen och bredde ut kartan framför sig. Vissa betydelsefulla byggnader hade ritats ut i perspektiv, vilket gjorde att det såg ut som en i det närmaste utbombad stad, där bara enstaka hus stod kvar bland idel rektangulära ödetomter.

Peter kunde minnas hörnet av East 34th Street och Lexington Avenue från en incident i en detektivroman. Något hemskt hade också hänt i Bryant Park, och hade han inte någonstans läst om hur man påträffat ett lik i Dewitt Clinton Park efter ett mord bland spåren på Sixtieth Street Railyards? Dessa platser hade redan på andra sidan Atlanten förlänats en familjaritet, de moderna myterna hade gett dem

ett välbekant skal, tomt på erfarenheter.* [Att så här på plats studera kartan gav den en ny valör. Peter satt liksom på parkett och lyssnade på en symfoni, och med partituret i hand kunde han slå dövörat till, noternas klättring på linjerna visade strukturen så mycket tydligare än oväsendet som skar genom den parfymtyngda konsertsalen.]

Peter vände kartan och fick upp de oregelbundna kvarteren i Greenwich Village och Soho, vars gatunamn han förknippade med olika jazzkompositioner. Little Italy, Chinatown och Lower East Side var områden som knappt kunde nämnas utan att man tyckte sig höra en historia. Längst ned på kartan, alldeles intill hans nakna fötter, utgick en färja från Battery Park till Liberty Island, utmärkt med en streckad linje, på vilken en liten båt ritats ut.* [Kartbild] Det såg ut som en detalj från ett spel, där deltagarna väljer var sitt fortskaffningsmedel i form av en liten plastleksak, som sedan flyttas över en plan efter tärningens utfall. Vissa möjligheter fanns alltså! Och de framströmmande pilarna utmed enkelriktade gator lät honom visserligen inte se trafiken men väl förnimma dess mest framträdande egenskap. Battery Park City var en grå oregelbunden fläck utan detaljer, där kartredaktören efter namnet inom parentes tillfogat ”under development”.* [Buller och svetsloppor samt termosflaskor och matpaket på stålbalkar svindlade högt uppe.] Var det en yrkesskada, tänkte Peter, att hans fantasi så lätt tog överhanden? Han kunde känna medlidande med en tänkt byggnadsarbetare nere på den grå ytan liksom han ibland kunde föreställa sig en persons kommande död så att han nästan sörjde. Kartans försök att bryta sig ur sina två dimensioner genom att visa Frihetsgudinnan i perspektiv uppifrån som en tennsoldat eller

markera vissa större vägkonstruktioner med ordet ”elevated”, verkade rörande.

Näsan var alldeles narig, och när han nu snöt sig tårades ögonen, det slog lock för öronen och slutligen bildades också ett tryck som med ett pipande läte grävde en kanal genom bihålornas slem. Hela ansiktet skrynklades ihop och Peter nyste. Han steg upp, gick fram till fönstret, det slutna rummets enda läcka.* [Med vilken detaljförtrogenhet han nu skulle ha betraktat huset mitt emot, om han legat bunden vid sängen i veckor och endast kunnat betrakta ett litet parti av taket eller en corniche, och vilken uppenbarelse det skulle ha varit att som nu för första gången kunna se helheten av det han försökt föreställa sig.] Utsikten blev ett slags altarbild och han grep om fönsterbrädet, som om han stått i en talarstol, och fräste ut mot tomheten. Fönsterrutan beslöjades av imma från hans ettriga andedräkt.

Peter vandrade ett vanmaktens ärelösa varv i rummet. När han passerade TV-apparaten satte han på den med ett av de få handgrepp han kände stod till buds förutom att vrida på dörrhandtag och kranar eller föra en cigarrett till och från munnen. Då TV-n började glöda sin grå glöd syntes en sångare, med många ringar gnistrande på fingrarna. När musiken var slut tände sångaren en cigarrett och berättade något om sin barndom, hur han trots sin berömmelse inte glömt sin hemstad och sina föräldrar, han tackade därefter Gud* [Gud och flygplanet! Var inte egentligen hela frågeställningen felaktig? När man säger till sig själv: ”tänk om jag varit ombord på planet som störtade, då hade jag också dött ”, förväxlar man då inte två helt olika situationer? Antag att planet störtar på grund av något tekniskt fel. Detta fel finns där både då man missar planet och om

man skulle ha hunnit gå ombord. Men redan det lilla ordet ”om” rymmer en sådan ofattbar rikedom av alternativa omständigheter att det snarast uppstår en helt ny situation, där det tekniska felet mycket väl skulle kunna få en annan roll: det upptäcks före starten, det upptäcks i luften men kan åtgärdas ändå, det upptäcks inte, men samma nyckfullhet som frambringat felet gör nu till exempel så att felet uppvägs av ett annat fel, som verkar i motsatt riktning. ”Om” rymmer hur mycket och hur litet som helst beroende på var i kausalitetens oändliga kedja gruskornet som blir berg eller berget som blir grus kommer in i maskineriet.] och började sjunga något stillsamt.

TV-ns ljus behärskade nu helt rummet. Peter suckade. Vad skulle han egentligen göra nu? Sova sig fram till morgondagens eventuella tillfrisknande? Dricka sig full? Dricka sig fram till sömnen för att sova sig fram till morgondagen? Tiden* [Ordet ”Tiden” byts ut mot aktuell tid som visas sekund för sekund, taget från datorns systemfunktioner.] förflyttade sig ju vad man än gjorde.* [Peter ville bli en staty, han ville att huden skulle stelna omkring honom, så att han kunde ligga som i en rymddräkt och bara förflytta sig längs tidsaxeln. Den idén härrörde från något han läst om den fjärde dimensionen. Man hade gjort ett tredimensionellt diagram över en bils rörelse i en stad. En perspektivteckning visade bilen innesluten i något som liknade en genomskinlig låda vars botten bestod av en stadskarta med vägar och hus utritade. Bilens väg kunde normalt beskrivas med enbart en linje längs de gator den kört, men tog man även hänsyn till den lodräta tidsaxeln lämnade linjen plötsligt marken och blev en kurva i höjden som svängde elegant i vida bågar uppåt eller nedåt då bilen accelererade eller bromsade in (slingor som

imiterade den rasande behagfullhet med vilken kuskens långa piska viner genom luften över de ångande ryggarna på ett fyrspann i vild karriär), men när bilen stod stilla vid röda ljussignaler färdades den inte längre längs dimensionerna på marken utan endast rakt upp längs den vertikala axeln: just så ville Peter försvinna, stilla i sin säng, obönhörligt hissad mot stjärnorna av sekunder, minuter och timmar bort mot den evighet där tid och rum sammanföll.]

Detta var absolut inte dödslängtan, det var bara ett sätt att vänta ut vissa perioder av livet som var mindre angenäma; ändå var livet hur det än gestaltade sig alltid bättre än döden, ty döden var utan hopp om förändring. Han låg alldeles stilla på sängen, som vid något experiment, och försökte sväva i det minimala glappet mellan avslappning och anspänning: när kroppens motorik var en liten ännu icke utlöst lavin, vilande på en vass bergskam. Där, bortom ja och nej, bortom till och från, mellan ”varde” och ”ljus”, hoppades han slippa ta ställning, slippa uppröras, finna frid. Förskräckt satte han sig upp. Det var väl inte Gud han sökte?

Andligheten fick vänta, apatin berodde nog på näringsbrist. Han ringde rumsbetjäningen och beställde te och skinksmörgåsar. När det sedan knackade på dörren, ville han inte att någon skulle komma in och se röran av snoriga pappersnäsdukar på golvet, så han steg hastigt upp och tog emot brickan vid dörren.

Smörgåsarna lugnade honom och gjorde honom sömnig på ett normalt sätt, inte bara sjukligt utmattad, så att han kunde lägga sig med ett visst hopp inför nästa dag. Om han hade något hopp inför natten, så förlorade han det ganska snabbt. Då han sakta började föras bort i slummer hämtades han snabbt tillbaka igen av en plötslig hostattack. Förkylningen hade gått in i en ny fas: snuvan skulle nu

ebba ut och i gengäld skulle han skakas av en hosta som brakade långt nere i lungornas förgreningar.

Så snabbt han pendlade mellan hopp och förtvivlan.* [Mellan ja och nej, mellan till och från.] Några sekunders lugn och han gladde sig åt att näsan inte rann och att det snart skulle bli en ny dag. Men en ny hostattack fick honom att vilja ha tillbaka snuvan, för den hade trots allt låtit honom sova ibland. Ett extra våldsamt angrepp överrumplade honom till den grad att han spelade med i odjurets lek, gav sig åt hostan, försökte hosta ännu mer och överträffa sig själv i tröstlöst smattrande stötar, han reste sig upp, hostade, steg ur sängen, hostade, satte sig på huk för att få största kraften och föll krampaktigt omkull, då han avlossade ännu några beklämmande salvor med rekylen skrällande i bröstkorgen.

Som en besegrad brottare reste han sig från golvet och gick ännu en gång till fönstret, vars inglasade himmel lockade som glansen i ett mörkt vatten en ljus kväll.* [Skyskraporna avtecknade sig i natten som modeller, lysande trådkorgar utan innehåll. Precis som armeringsjärnens spaljéer och byggnadsställningarnas nätverk en gång förebådat den massivitet som skulle växa upp, påminde nu denna spökstad av geometriskt ordnade upplysta fönster om sitt bräckliga ursprung.] Peter öppnade mot den juvelbeströdda stadens gnistrande myller och tänkte på hur skoltidens tristess i klassrummet hade kunnat botas med några minuters eskapism då man någon gång vädrade mitt under lektionen: plötsligt blev omvärlden och klassrumsvärlden en enda eter, en temporär förbindelse hade upprättats genom vilken en vindpust, en doft eller ljudet av en studsande boll kunde färdas, tills fönstret stängdes och lärarens ekande röst åter dominerade mellan de fyra väggarna.

Peter såg ut från sin upphöjelse: Här byggde man sannerligen utefter tidsaxeln. En fläkt från en avlägsen skolgård rörde hans ansikte. Han vämjdes. Tänk att människor ändå byggde! Att de trots allt orkade åstadkomma någonting! De flesta som byggt, planterat och grävt var sedan länge döda, och de kunde inte ens trösta sig med att det de gjort fortlevde, som ett monument, de kunde inte glädjas åt denna fjärran hägring om före detta, för de såg inte, de visste inte, de var inte. Men deras verk stod här. Var det inte ett hån?

Han fnyste irriterat och skulle just lägga sig igen, då ett ljus lades till de övriga där ute. Det tändes mitt emot hos den vinkande kvinnan, som nu plötsligt kom framrusande till fönstret, som om någon ropat till henne, och så började hon frenetiskt vifta igen. Peter frös, men kunde inte låta bli att stå kvar. Nu vek hon ihop en bordduk, precis som förra gången, gick bort till fönstret bredvid och drog ned persiennen, släckte, ångrade sig omedelbart och tände igen, gick ännu en gång till det första fönstret och vinkade någon minut, drog så upp persiennen igen och släckte. Föreställningen var över, i varje fall för ögonblicket. Vad som tilldrog sig därinne i mörkret hos henne kunde man inte ens gissa.

Fundersam gick Peter och lade sig. De vakna tankarna gav vika för morbida drömmar om en grupp människor, som stympats bortom det groteska, en hade inga ben, en annan hade endast ben, en tredje fortlevde med bara sitt huvud kvar, och dessa rester av kroppar stack fram ur gigantiska cementblock, där de murats in,* [en ensam arm rent av vinkade] materialet såg antikt ut, eroderat som grekiska marmorfundament. Peter skulle snart bli en av dessa beklagansvärda stackare, och han förstod att de i själva verket hade räddats på detta besynnerliga vis bara för att få dö inkapslade i en oändlig kvävande

trygghet, och han hörde nu från en skorrande högtalare hur rymdkontrollen i Houston påbörjade nedräkningen; ten, nine * [Ordet ”nine” byts i tur och ordning ut mot ”eight”, ”seven”, ”six” osv. till ”zero”, då boken automatiskt vänder blad till följande:]

Vid noll hostade han sig plötsligt vaken, och kvar i den fruktansvärda stämningen såg han på sina händer, så som han trodde att människor bara gjorde på film, då de demonstrerade ett främlingskap inför händernas förbrytelser, men nu uppfattade han i stället kroppens delar som offer för en förbrytelse, eftersom livet tagit sin boning i något så obeständigt.

Och så den vinkande damen. Endera dagen kanske hon skulle hoppa ned på gatan. En perfekt stad för fritt fall. Som liten hade Peter inte förstått ordet självmordsförsök. Det var ungefär som med inbördeskrig; han kunde inte föreställa sig att man krigade inom ett land. Men i den mån han kunde fatta att människor ville göra slut på sig, var det ännu underligare att höra att någon misslyckats med det. Peter hade försökt tänka sig någon som står beredd att skjuta sig och som sedan missar på så kort distans! Numera tyckte han att självmördarna hade det lätt. Det var värre när döden i sig gjorde livet outhärdligt för då var självmordet ingen utväg, men att tvingas kvar i livet i brist på bättre, var ingen bra grogrund för optimism. Däremot spirade en sorts tacksamhet för varje sekund livet fortsatte utan att hjärtat stannade, en lastbil skenade över en eller en åder brast i hjärnan. Men ofta övergick detta i en sorts panik, då han naglades fast i det omedelbara nuet; paralyserad i ett hårt grepp med händerna om kudden väntade han (nu snart) att bilan* [några våta strån klibbade mot halsen] skulle (kanske nu) rasa mot nacken.

Peter tittade skrämt ut i dunklet, som levde med samma skuggor som under barndomen,* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till bl.a. ordet ”blå”.] då modern låtit svaga lampor lysa. Han hungrade efter en obestämd visshet, steg darrande upp, medtagen av tankar från både sömn och vaka, och vinglade ut på toaletten för att dricka vatten. Han brydde sig inte om att tända, och därmed bli bländad, utan drack vattnet stående i mörkret framför spegeln. Många klunkar hann rinna nedför strupen innan han reagerade. Mörkret tillät honom bara att ana sig till former, men när han nu med ögonen intensivt uppspärrade* [här visas samma ögon som på bokens omslag] stirrade in i det andra mörkret i spegeln, tyckte han sig se: ett buffelhuvud. Och när han reflexmässigt rörde handen för att tända – men snabbt ångrade sig – såg han också de vita hornen blixtra till. Kallt, helt utan brådska, gick han tillbaka till sängen. Egentligen kände han sig inte skrämd utan snarare, på ett outgrundligt sätt, bekräftad. Detta var något annat än fula gubbar som gömde sig i mörka hörn.

Nästan graciöst drog han täcket över sig och lät huvudet sakta tas emot av den mjuka kudden. En och annan bild drog förbi, liksom ett och annat ord, men det var bara vägfarande på genomresa, kanske flyktingar, möjligen någon han känt en gång, men det var för länge sedan.

4

En betraktare skulle kunnat tro att Peter ännu sov, om det inte varit för hans ögon, som mycket försiktigt avsökte synfältet. Han försökte låta bli att känna efter hur han mådde, han ville överrumpla dagen, stiga upp oväntat, så att sjukdomen glömdes kvar i sängen. Så hörde han det stillsamma droppandet mot fönstret, ett försynt trummande. Det regnade.

Det var något nytt. Han hade inte föreställt sig att det kunde regna, det här skulle vara en dag som de föregående, enda skillnaden skulle finnas hos honom själv; att han blivit frisk. Långt bak i munnen, bakom visdomständerna, där inga tänder fanns, var köttet mjällt och tjockt, med en sorts mild, öm värk. Det var något han kände igen från sina allra första levnadsår, och det påminde om när tandläkaren hade fyllt munnen med avgjutningsmassa, som omslutit alla tandhalsarna likt ett gyttjebad. Samtidigt hade kräkreflexen inte varit långt borta, och han hade befarat att massan skulle stelna, så att käkarna inte skulle gå att söra. Detta gummiaktiga muskelminne föreföll primitivt som ryggmärgen. Härrörde det från en tidigare existens som fisk? Eller hade något tvingats in i hans mun som barn? Var det ett tidigt trauma som ännu levde? Han blev glad; att denna företeelse fanns kvar här och nu, på andra sidan havet, bevisade att han ännu var sig själv.

Han gick ut i badrummet och urinerade. Något bad fanns det inte tid till, och han klädde på sig svettig, drog händerna genom håret* [Hornämne!] några gånger framför spegeln och gick ut. I rummet

intill höll städerskan just på att bädda, och en vagn med lakan stod utanför. Hostan skrällde i korridoren.

Foajén var full av människor som överraskats av regnet; i våta kläder stod de och talade exalterat om en stor demonstration utanför FN-huset, de talade om araber och om vädret. I matsalen hade det nyligen varit fullsatt, det kunde man se på alla stökiga bord. Peter satte sig och väntade. I dag skulle han våga sig på något mera substantiellt.

När han blev serverad tackade han med en hostattack i en snabbt gripen servett. Ute från gården hördes stuprörens plaskande. Han åt och tänkte på en skolutflykt, då man efter strapatser på skidor genom pudersnö över tuvorna äntligen nått fram till rastplatsen, där snart en doft av vått ylle, varm choklad och apelsinskal spritt sig, vilket med ens framstått som enda anledningen till utfärden. Skyddad från regnet, som också var ett legitimt skäl att hålla sig inomhus, fylldes Peter åter av denna ombonade känsla. Men det var i väntan på en portionsförpackning marmelad han åter blev offer för sin hypersensitiva läggning, när han tankspritt med vänstra handens pekfingernagel skrapade fram och tillbaka mot tummens sida. Var detta inte precis den punkt där han en gång skadat sig, då han skulle hjälpa sin mor att ställa in en form av eldfast glas i ugnen? Den hade plötsligt spruckit när han lyfte den, och under sina reflexmässiga försök att rädda den från att falla till golvet hade han fått en liten musselformad skärva* [Drottningens ostron, argt kastade i snödrivan.] i tummen. Skärvan, som vid senare undersökning också visat sig ha ett musselskals koncentriska ringar* [En medeltida, koncentrisk stadsbildning.] i brottytan,* [Golvet, Det slutna rummet, New York, USA, Jorden, Universum.] hade lösgjort sig från

glaskarotten med ett skärande ljud och trängt ända in till benet i samma ögonblick som formen slagit i golvet.

Han hade haft ett ärr* [Hon liknar bokstaven R.] i åratal efter detta. Han studerade nu noga det aktuella området. Absolut ingenting avslöjade att en glasbit trängt in i köttet ett och ett halvt decennium tidigare. Men när han fortsatte att skrapa med nageln, frammanades åter ärret som en liten vit halvmåne. Peter lutade sig tillbaka och drog efter andan. Satt kanske en bit av skärvan kvar än i dag? Hade han kanske gnidit loss den, så att den nu skulle börja vandra i kroppen? Han åt inte färdigt utan lämnade bordet och åkte hastigt upp till sitt rum.

Han tog av sig kavajen och vred beslutsamt på TV-n. Regnet knäppte fridfullt på fönstret och rännilarna grumlade utsikten och mildrade omvärlden på ett diskret sätt, likt en långväga begravningsgäst, som med tunn stämma beklagar sorgen. Han flyttade stolen fram mot TV-n och sjönk ned. Skärsår var Peters fasa och blotta närvaron av vassa saker hade alltid väckt tanken på pulserande, smärtsamma sår så konkret att han rörde sig försiktigt i deras närhet, som inför något heligt, och hanterade dem varsamt som apterade granater.

På TV visades en gammal amerikansk film med en blond kvinna med sunt utseende och kort frisyr. Hennes framtoning var germansk, vaderna ardennerlika, men hon saknade ändå den amazonaktiga utstrålning dylika kvinnor brukar få. Hon var av den typ som vissa tonårspojkar extatiskt kunde tillbedja, en kvinna som framstod som erfarenheten själv, förpackad i en moderligt överseende attityd. För sin del kunde Peter möjligen tänka sig henne som husa. Hon såg ut att kunna göra en god sufflé.

Plötsligt kände han sig mycket gammal. Som en åldring som försöker glömma sin skröpliga kropp genom att minnas sin historia, tänkte han på gamla klassfotografier; gäckande ansikten som påminde om det konstlade umgänget i skolan eller på någon arbetsplats; den intensiva samvaro man inte valt själv. Nu tyckte han att han alltför ofta låtit köpa sig. Men minnet var en illusion av att man ännu ägde det man förlorat. Inget kan göras ogjort, och precis som fallet är med hår som grånat, låter sig minnet bara färgas av efterrationaliseringen.* [Människor som säger sig leva i nuet tar naturligtvis helt miste, tänkte Peter. Alla som inbillar sig att de varken grubblar över det förflutna eller framtiden, de inser inte att man inte kan leva i nuet förrän nuet lever i oss. Nuets skarpa och skugglösa bild bländar, gör oss långsynta, vi skulle behöva läsa dess text på långt håll för att se, nuet är vår blinda fläck där inte bara en nerv är fastlödd utan hela vårt nervsystem, och det enda vi ser är nuets omgivning. Så snart ”före” filtrerats genom nuet till ”efter” kan vi se en spökbild av det nu som nyss var. Att sitta i sin stol och gradvis bli till sten, tyckte Peter nu var den enda räddningen undan minnena, för de hinner ständigt upp oss, men vi hinner aldrig upp dem.]

Nu hade den stabila blonda damen i filmen fått sällskap av en smärt yngre herre i hatt, som försökte verka mycket upptagen och ointresserad av henne. När han yttrade sig lät det som om han hade bomullstussar innanför kinderna, och man trodde hela tiden att rösten skulle brista, men det var hans naturliga sätt att tala. Replikerna var rappa. Peter tyckte det var synd att rummet inte hade färg-TV eftersom han älskade den övermättade tonen i femtiotalsfilmer: huden som antingen var pudrat blek eller extremt solbränd, läppar

som glödde med etsande styrka och klänningar i koboltblå nyanser, så påträngande att de raderade ut all känsla av volym. Det var färger som brukade kännas nästan som en smak på tungan, och de bidrog till tidskänslan nästan mera än föråldrade uttryck och omoderna kläder. Karameller Peter ätit vid tiden för filmens tillblivelse anades en kort stund i munnen, och det märkliga var att denna minnesresa kunde komma till stånd även nu, då en svartvit bild väckte tanken på färgen.

Mannen och kvinnan befann sig nu uppe på taket till den så kallade Flatiron Building i New York. Peter kände igen den från bilder i resebroschyrerna, ett prismaformat hus byggt på det triangelformade utrymme som uppstod där Fifth Avenue korsade Broadway. De tittade på utsikten i skymningen, mannen gestikulerade, det blåste en aning i kvinnans hår. Så tog mannen av sig hatten, grep tag om brättet och kastade ut den över takets kant, ut i luften, och nu ändrades kameravinkeln så att man såg hela det tjugoen våningar höga huset från gatan och hatten som elegant seglade iväg. Man förstod att nu skulle ändå bröllopsklockorna snart ringa, och prästen läsa ur en viss bok i stearinljusens sken, nu när mannen låtit sin stolthet flyga och fara.* [Bell, Book and Candle (1958). Directed by Richard Quine. Starring: James Stewart, Kim Novak, Jack Lemmon, Ernie Kovacs, Hermione Gingold.] Peter hostade.

Under filmen hade han inte behövt fatta något beslut, men nu bestämde han att även denna dag var sjukdag. Det var ingen idé att ta tabletter längre, när han inte hade någon feber, så den enda kur han kunde komma på var ett och annat hett bad och vila. Medan han sänkte sig ned i det brännande vattnet hördes stojet från något nytt

quiz-game som just börjat televiseras. Han hade släckt ljuset för att blundande kunna hänge sig åt mörker och fuktig värme. Halvslumrande med hakan i vattenytan hörde han TV-publikens skrattsalvor och olika elektroniska ljudeffekter, som hallucinatoriskt gav känslan av regn och blåst mot fönstret. Badkarskranarna glänste matt i mörkret. En plötslig rörelse med foten fick det stillastående vattnet att skvalpa och åter göra sig påmint.

Klockan var nästan tre när han ännu ångande efter badet installerat sig nere i matsalen. Menyn var inte särskilt inspirerande, men han tänkte försöka med färsk sparris, och så tyckte han sig vara värd en oxfilérätt med gåslever och tryffel, som uppkallats efter en engelsk prins.

Matsalen var ganska välbesatt, förmodligen på grund av vädret. Sparrisen var troligen djupfryst och hade fått koka för länge. Oxfilén såg imponerande ut, men av smaken att döma nådde kockens kunnande inte upp till vad råvarorna förpliktade till. Peter åt för snabbt, som om han hade en tid att passa. Svettig lutade han sig tillbaka mot ryggstödet med glaset i handen och tog ett djupt andetag. De mumlande rösterna och besticken som klickade mot porslinet uppfyllde salen som glittrande vågor i växelspel med regnets forsande utanför. Peter slutade tvärt att lyssna och såg ned på tallriken igen då sorlet rätt som det var tilltog på ett hotfullt, mässande sätt. Han var en aning yr av vinet och glodde dumt på de andra gästerna, som om han väntat sig att de skulle ha genomgått någon sorts förvandling.* [Just det faktum att allt verkade normalt och att ingen tog någon notis om honom förstärkte intrycket av en komplott, som om matsalsgästerna nu samtliga ansträngde sig för att uppträda naturligt och ogenerat.]

Peter betraktade kavajryggen på mannen vid bordet framför. Tyget gick i en anskrämlig grönglänsande nyans, som påminde om flugvingar, och mitt emellan skulderbladen syntes en mycket markerad, ful söm. Det var något märkligt med ljuset.* [Dark they were and golden-eyed.] En mycket svag solstråle bröt nätt och jämnt igenom det blyinfattade glaset, för att diffust ge valda föremål i matsalen en diskret lyster, och när Peter bad att få betala märkte han att ljuset också räckte för att servitrisens svarta strumpor skulle skimra svagt.

På väg ut slog det honom att kvinnor var något som brukade intressera män då och då,* [En s.k. aktbild från 1900-talets början visas.] och att han inte ägnat dem många tankar på senaste tiden. Detta underströks ytterligare när han fick sällskap i hissen av samma kvinna som han åkt upp med häromdagen. Hon hade en grå regnstänkt kappa över sin dräkt och paraply i handen. Peter stod vänd mot henne ungefär i nittio graders vinkel. Han undvek att se henne i ögonen och betraktade henne i stället i en av speglarna, men fick då se en skymt av sig själv, hopsjunken,* [Rektorns fru, förlamad.] och rätade snabbt på ryggen. Hennes hår var nu i oordning, några våta strån klibbade mot halsen. Oväntat sade hon: ”Awful weather, isn't it?” Och Peter svarade förläget som i skolan, då han överraskats av att få frågan: ”Ah, yes.” Så en sekunds mummel, och sedan: ”But I haven't seen so much of it yet.” Hon gav honom en forskande blick. Peter skulle just tillägga något förklarande om sin förkylning, då hon drog ned huvudet en aning mellan axlarna, såg upp på honom liksom från sidan och försiktigt sade: ”Är du från Sverige?” Peter blev fullkomligt överrumplad och mindes med ens deras förra möte, hur han sett de små hården i hennes nacke, och tanken ”svenska fjun”

korsade hjärnan innan han sade: ”Det var som fan! Javisst.” Båda log generat nyfiket. ”Är du här på semester?” ”Tja, fast jag är förkyld.” En bekymrad min och: ”Det var väl tråkigt.” Hissen bromsade in vid nionde våningen och Peter frågade: ”Vad gör du själv här?” ”Jag skall söka in till en skola.” Dörrarna gled upp och hon steg tvekande ut. ”Vi kanske ses igen”, sade Peter och tillade utan att veta om han egentligen menade det: ”Du kan väl titta in till mig någon dag?” och så skämtsamt medan han satte benet i vägen för dörrarna: ”Jag är nästan alltid hemma.” ”Det kan jag göra”, svarade hon, som om hon var lättad av att den forcerade konversationen fick ett slut utan att det var ett definitivt slut. ”Rum 1241”, sade Peter.

Han lade sig med TV:n ilsket påslagen* [Han uppfann ständigt julen på nytt; den stora familjehögtiden ...] och försökte låta bli att tänka på att han just bjudit in en främmande kvinna till sitt rum och att han gjort det av den löjeväckande anledningen att hon råkat vara svenska. Han ville inte ha något med svenskar att göra och framför allt inte med kvinnor. En hostning briserade. I televisionen sändes just en högljudd utrikespolitisk debatt mellan några senatorer och journalister, som väl överensstämde med hans känsloläge. Hon skulle säkert komma att missförstå hela situationen. Peter skydde alla handlingar som kunde tolkas som någon form av uppvaktning. Han tyckte inte om att på detta sätt få kvinnor att känna sig åtråvärda. Han ville inte vädja till deras fåfänga. Han ville inte vädja till dem alls.

Blicken föll på höger hand, där en slemklump tydligen hamnat då han hostade. Helt stilla, som när man betraktar en insekt som stannat för att vila, fixerade han den som om det varit något han aldrig skulle torka bort eller tvätta av, som om den nu för alltid skulle vara en del av honom. Men han gick ut i badrummet, spolade av handen och såg

ned i avloppet med en avlägsen känsla av saknad.* [Bild: gammal reklam för toalettpapper: ”Det är som att spola ned en kär gammal vän.”] Peter visste mycket väl att han inte var allvarligt sjuk, men också denna triviala avvikelse från kroppens normala sätt att fungera påminde om existensen av maligna tillstånd.* [Normalt var fel ord, eftersom inte bara hälsa utan även sjukdom tillhörde kroppens normala sätt att reagera på vissa omständigheter. Det var just detta som var det förfärliga, att sjukdom och död ingick i livets natur. Men att en gång ha blivit svårt sjuk och tvingats anlita läkare för att upprätthålla livet, innebar i själva verket att livet redan mist hela sin smak och karaktär och den resa hade anträtts, vars mål man bara var alltför viss om, precis som när man under barnaåren fick följa med bort till en annan familj och leka med barnen där och leken fram mot kvällen plötsligt avbröts av föräldrarnas rop att det var dags att åka hem. Även om man då lyckades utverka en stunds respit och kunde fortsätta leken några minuter extra, hade glädjen redan grumlats och spontaniteten hejdats inför tanken på det oundvikliga uppbrottet.]

Peter sköljde ur det solkiga tandborstglaset och hällde upp det sista av whiskyn. Vad skulle han nu bjuda på om den där kvinnan kom på besök? Han svalde en stor klunk.* [Ändamålsenlig klump i halsen.] Debatten i TV var nu riktigt skränig, programledaren försökte hålla de sista replikerna korta, men det var svårt för deltagarna överträdde de uppsatta tidsbegränsningarna, och nu blandade sig samtliga i ordningsfrågorna. Någon hänvisade till Förenta Staternas stolta traditioner vad gäller yttrandefrihet, och deltagarna blev med ens så angelägna om att få sista ordet att de plötsligt fann sig inbegripna i en diskussion om i vilken ordning de skulle tiga.

Denna dag var redan förlorad; den var utan hopp, nedsolkad, vanhelgad och obrukbar. Det gällde att göra sig av med den så snabbt som möjligt och invänta en ren, klar och oförvillad. När han tände en cigarrett och tvingade ned röken i sina känsliga lungor, försökte en hostning förtvivlat komma upp, men Peter slappnade av så mycket han kunde och lyckades faktiskt fördröja reaktionen tills ögonen tårades och det inte längre gick att hålla tillbaka den med viljan. Han satte sig vid fotändan av sängen. Stirrande in i väggen suckade han först över att han inte fick se staden därute. Sedan suckade han en gång till över hur synd det var om honom som inte fick se staden därute. Han ömkade sig själv och insåg hur ynklig han såg ut där på sängkanten. Så började han sakta skratta.

Han gick ut i badrummet och såg sig i spegeln. Ögonen var trötta och mungiporna strama.* [Varför kände han sig så oerhört amerikansk just här i badrummet? Var det de hundratals amerikanska filmerna, där depressionsdrabbade medelklassamerikaner i undertröja stått och rakat sig framför spegeln för första gången på en vecka, med en replik då och då ut till hustrun, som satte fram pannkakor och lönnsirap, eller var det de unga kvinnorna, som antingen febrilt famlade efter rakblad eller farliga tabletter i badrumsskåpet eller också snabbt kastade ned ett meddelande på spegeln med läppstiftet, innan de fördes bort av kidnappare?] Han försökte le. Det blev en ansträngd grimas, men ändå infann sig en konstlad och kortlivad känsla av glädje. Anlade han däremot en karikerat sorgsen min, var inte heller tårarna långt borta.* [Det verkade som om ansiktsmusklerna signalerade sina lägen till psyket, som genast inregistrerade ett flyktigt anslaget grundackord från den sinnesstämning som normalt brukade föranleda just detta uttryck.]

Äntligen var han tillräckligt trött för att lägga sig. Han urinerade och stirrade ned i WC-stolen.

Tiden var inne då Peter kunde anse det vara kväll och frid var en tillåten betingelse.

5

Inte kunde han vara riktigt klok! Detta var hans fjärde dag i New York. En vettig människa som drabbats av sjukdom på en sådan här nöjesresa skulle antingen ha gripits av hysteri eller också släpat sig ut svettig, snorig och hostande i taxibilar för att till varje pris få en smula valuta för biljettpengarna. Var han kanske galen? Här låg han som vanligt på sängen. Kände han inte i vissa stunder nästan en lättnad över att slippa uppleva något? Hade han kanske egentligen kommit hit för att meditera, sökte han klostercellens förklarade kravlöshet, som i själva verket var det mest krävande av allt? Dumheter.* [”Ta det där nu.”] Visst var han förtvivlad, visst rasade en inre vrede, han vara bara inte typen som tappade besinningen, det var hela saken.* [Vem var typen som tappade besinningen?] Och nu, denna fjärde dag, hade han inte vaknat med en vild smärta inombords då bröstet värkte av allt hostande? Hade han inte nästan gråtit då han sett den gråmulna himlen? Jodå, han kunde känna sig nöjd. Han var förtvivlad.

Men han hade ändå förrättat frukostritualen i matsalen och med upphöjdhet betraktat de världsligt förtappade, som förberedde sig för dagens sevärdheter.* [Teet hade varit så svagt att han undrat om han verkligen kände smaken av te eller bara smaken av minnet av te. Han hade druckit det som om det varit en mental övning, smakat varje droppe, sakta silat vätskan över tungan och svalt mindre och mindre mängder för att se hur liten en klunk kunde bli. Styrkt av denna den fyllda magens oanständiga fallenhet för knapphetsfilosofi, hade han

återvänt till rummet och börjat rengöra sina naglar.] Men nu hände något. Det började med otåliga ryckningar i benen, som på en sekund växte till en oformlig ilska, för att kulminera i en paraliptisk* [paraliptisk, präglad av paralips (gr. *paraleipsis*, av *paraleipein* 'förbigå'); den retoriska figur, vilken innebär att man genom att säga sig vilja förbigå något, med så mycket större kraft framhåller detta.] ateists bön till Gud, full av villkor: ”jag tror ju inte egentligen, men om Du finns, vilket jag hoppas...”, ”förlåt att det låter som ett ultimatum, men vill Du övertyga en hedning, så ge mig en förklaring”, ”förlåt att jag talar så vanvördigt, men Du i Din visdom vet varför mitt tilltal går krokvägar”, et cetera.

Efter detta vägrade han först känna igen sig själv, likt en tvångsmässig onanist som efter en session känner äckel över vad han just iscensatt. Det var ett dilemma att nära ett hopp om en allsmäktighet men samtidigt kräva bevis. Skulle bara ängeln Gabriel visa sig i dörröppningen, bleve han förmodligen mer fanatisk i sin tro än den fårskock som kallade sig religiös för att få en smula gemenskap eller tröst och lyssna till sentimentala sånger, men som aldrig tvivlade, aldrig grubblade. Han kände till motargumentet: det är större att tro utan bevis. Men då borde de som erkänner sig frälsta och säger sig ha sett Gud skämmas! De är alltså inte starka nog i sin tro för att nöja sig med Guds tystnad. Att be är också förmätet, vi måste tro utan krav på kommunikation, inte ens en enkelriktad sådan. Är vi skapade till Hans avbild bör vi iaktta tystnad liksom Han.* [Peter ville inte hämta styrka från något som med största sannolikhet endast var det uppdiktade halmstrå, som människan grep efter i sin vilsenhet. Psykologiskt sett var det en naturlig reaktion på medvetenheten om den egna förgängelsen, och det retade honom att

han själv ibland blev ett hållningslöst offer för denna mekanism, som om han köpt en viss vara på grund av någon reklam som vädjade till de mest primitiva behov.]

Om Gud verkligen finns, så har han skapat en ond värld eller i varje fall en värld, där det finns plats för ondska, och denna fundamentala motsägelse har bara kunnat förklaras genom en förvriden syn på lidandet som något i sig eftersträvansvärt.* [Men då ställs man inför en ny paradox, eftersom uppnåelsen av något eftersträvansvärt är en sorts njutning; bara själva strävan efter det ouppnåeliga eftersträvansvärda lidandet kan vara ett lidande värt att sträva efter.]

Den obesvarade bönen passade in i det mönstret. Först tvingades man på knä, för att sedan böjas ytterligare genom att nödgas axla en massiv tystnad. Sedan kunde man krympa tills man inbillade sig att man växte. Det påminde i själva verket något om författarens tillvaro. Ur fogandet av ord till ord sprang inte sällan en känsla, skild från både form och innehåll, avsändare och mottagare: ett monster, en vålnad, som rusade genom texten; frikopplad från varje avsikt var den möjligen den slagskugga skriften kastade i inspirationens ljus. På samma sätt uppfylldes den bedjande av samling, koncentration och en närvaro, som i själva verket bara var ordens, det utslungade tilltalet implicerade en mottagare med fiktionens hela kraft.* [Vad författaren, och i ännu högre grad poeten, egentligen skriver är böner från känslan, tuktade av intellektet, till den skapare som är närmast till hands, författaren själv.]

Peter flinade dumt, när han upptäckte korset på väggen. Det var skuggan från fönstret. Trots att han hade en önskan att övertygas, fylldes han av skräck för att en dag möta Argumentet och vämjdes,

då han föreställde sig ett religiöst liv. Han kunde inte se sig själv på knä. Ändå var detta underkastelsens emblem och en av de vackraste bilder han kunde tänka sig. Pulsen slog häftigare och han andades fortare. Dessutom skulle man ju älska Gud. Kunde man verkligen uppfyllas av en besinningslös, förryckt yra, längtan och saknad, rent av begär, på ett liknande sätt som då man greps av den jordiska kärlekens känslosvall? Nej, han ville nog inte övertygas; som tvehågsen kunde han ändå syssla med dessa frågor utan förbindelse och njuta av tvivlet.

Peter drog fingrarna genom håret, som om han försökte rensa hjärnan, och blängde fientligt mot väggen. Föll inte skuggan på en annan plats än häromdagen? Solen stod kanske högre nu, eftersom tidpunkten inte var densamma, men var det inte också en förskjutning i sidled? Han reste sig, tog en penna ur kavajfickan och ritade en liten prick på tapeten, just där skuggans vertikala och horisontella axel skar varandra. Det var inte längre ett kors utan ett koordinatsystem. Han tittade på klockan och skrev också med små siffror: ”13.15.” Nu var det bara att vänta.

Missmodet hade lättat, och han insåg att det gällde att låta förloppet ha sin gång.* [”Run your sickness!” sade han till sig själv, inspirerad av det engelska språkets bekväma sätt att forma effektiva uttryck.] Han tog fram en bok ur resväskan, lade sig tillrätta och slog upp sidan sjuttiofem: ”The process of Johnson's falling out of love was like a fever and a quick death; and during the course of it his mind so thronged with a delirium of pictures that the most ordinary actions became impossible.” Huvudpersonen i denna historia distraherades under en tennismatch* [Nere i nivå med planen får detta förnäma spel en annan dimension, där kan man höra de

eleganta, vitklädda spelarnas flåsande jämmer, deras stånkande och stönande; hur de grymtar precis som bökande grisar.] av tankar på en avslutad kärlekshistoria. Peter var ungefär lika okoncentrerad i sin läsning som mannen i boken var i sitt spel. Texten smittades av associationer, vilka ibland bara stack upp likt ogräs, men ibland lyckades de skymma den helt. Där var plötsligt det strama ansiktet hos Margot, den enda kvinna Peter haft något längre förhållande med och, hoppades han ibland, den sista.

Whiskyn var slut. Han tände en cigarrett och följde rökens väg mot taket. ”Run your sickness! Run your sickness!” sade han papegojaktigt medan han knöt nävarna och sånär hade krossat cigarretten mellan fingrarna. Genast stod det klart: han måste ut! Nog skulle han väl klara av att gå till närmaste liquorstore! Med nervös iver ordnade han sin klädsel, rusade till badrummet och kammade sig med en smula vatten för att dölja att han legat, knöt sedan skorna, tog på sig kavajen och gick mot dörren, men hejdade sig och hämtade nycklarna på byrån. Med handen på dörrhandtaget vände han om en gång till och letade rätt på plånboken som låg på det runda bordet. Då knackade det på dörren.

Han blev blickstilla med handen utsträckt mot plånboken.* [”se nu gör han så där igen, det är så likt honom”] Hjärtat dunkade. Så fullkomligt oväntat! Ett intrång. Det måste vara hon. Han slappnade av och rätade sakta på ryggen och såg sig om i rummet med återvunnet lugn: han behövde ju inte öppna. Han tog ett smygande steg mot dörren. Om han inte öppnade skulle hon gå. Han kunde låtsas att han inte var inne. Försiktigt klev han fram och lyssnade utan att andas. Ingen utom portieren kunde veta om han var på

rummet eller inte. Ingen kunde tvinga honom att öppna, tänkte han. Han öppnade.

”Hej, jag tänkte bara höra om du mår bättre”, sade hon. Han kände hur förvirrad han såg ut. Hon verkade obehagligt vardaglig där hon stod, som om ingenting hade hänt. ”Hej”, svarade han buttert. Hon kom med livet utanför; gatans friska svalka strålade från kappan och hennes kinder var lätt röda. ”Kom in!” Hon steg in med en liten försynt bugning, som om dörren varit så låg att hon måste huka sig en aning. ”Jag har inte varit ute i dag heller”, sade han och ursäktade sig för rummets oreda. Han påpekade att det var väldigt rökigt och gick och öppnade fönstret. Peter kände sig ertappad på bar gärning, han behövde sysselsätta sig med något och rättade till överkastet på sängen. Med ett onaturligt leende förklarade han att han trodde det värsta var över och att han nog snart skulle vara bättre, men han sade det med rösten hos en dödssjuk som försöker mildra sanningen inför sina barn. Tankspritt bad han henne sitta ned i stolen och satte sig själv på sängkanten.

Hon hette Johanna Waldén och var fotograf från Stockholm.* [Jaså, en sådan där som tror att det är konst att fånga originella utsnitt av verkligheten i stället för fjärilar.] Peter talade om att han var författare och väntade hånfullt på att hon skulle imponeras. Men hon rynkade pannan och sade att hon aldrig hört talas om honom. Han nämnde några titlar, men det förändrade inget. Den uppknäppta kappan hade hon behållit på, vilket kanske innebar att besöket skulle bli kort. Hon hade samma dräkt på sig som häromdagen och satt med benen korslagda.* [BenFunk, en funktion som visar några slumpmässiga uttryck som associerar till ordet ”ben” i ett pop-up-fönster.] Peter undvek noga att se på dem. ”Egentligen vet jag inte

varför jag är här, jag trodde jag skulle titta på staden", sade han, uppenbarligen med en tragikomisk biton, som nästan fick henne att skratta. Det retade honom. Vad gjorde han här med denna kvinna? Hon förklarade att hon efter en tids sjukdom beslutat sig för att förverkliga en dröm hon haft länge, att resa till New York och söka till en fotoskola.* ["Jag ville förverkliga en dröm jag haft länge", sade hon, "att resa till New York och söka till en fotoskola."]

Hon hade arbetat som frilansfotograf en tid, men tröttnat på att fotografera bensinpumpar och mjölkförpackningar, när tidningarna ville ha pedagogisk spaltfyllnad till artiklar om oljekriser och livsmedelspriser. Hon förklarade att hon i stället ville försöka utveckla fotografins konstnärliga möjligheter.* ["Jag vill i stället försöka utveckla fotografins konstnärliga möjligheter", sade hon.]

Peter ville absolut inte diskutera konst med henne. Han ville inte höra på snusförnuft. "Tyvärr har jag inget att bjuda på", avbröt han ogästvänligt, som om han hoppats att kunna jaga iväg henne, och hans ögon var trötta men med en egendomlig glans. "Jag hade lite whisky, men den är slut", fortsatte han och bjöd av cigarretterna. Hon avböjde. Plötsligt sken hon upp och förklarade att hon hade cognac på rummet, som hon kunde hämta. Han protesterade lamt för att inte låta för angelägen. Men hon hade redan rest sig och sade: "Det tar inte lång tid. Och cognac är bra om man är sjuk."

Hon var redan borta, och Peter stod vid den stängda dörren igen, nästan som förut, men desperationen hade försvunnit, och han visste inte riktigt vilken sinnesstämning som tagit dess plats. Vad var hon ute efter egentligen? Peter ville ha cognac, men vad ville hon? Han var aningen överraskad att hon drack sådant. Hon skulle bara inte inbilla sig något. Han gick några varv i rummet och hängde i

förbifarten in en skjorta i garderoben och slätade till skynket på sängen.

Hon knackade igen. Kappan hade hon lämnat kvar på sitt rum, och i handen hade hon en halvflaska. ”Den här köpte jag på flygplatsen.” Peter utstötte en aspirerad vokal för att visa sin uppskattning och hämtade glas. Johanna öppnade flaskan och hällde upp, lite mer åt Peter än åt sig själv. De skålade och svalde sakta under tystnad.

Här satt de alltså.* [Johannas närvaro, det vill säga hennes tyngd i stolen och spåren i luften av de rörelser hon utförde, tillsammans med den dämpade återklangen av hennes röst och tankar, var för Peter som radiostörningar, och han såg på henne nästan som om hon varit ett ting.] Johanna liknade en hämmad lärarinna som tvingats karska upp sig för att upprätthålla disciplinen i en bråkig högstadieklass. Hennes framåtanda verkade forcerad. ”Mycket välgörande”, sade Peter, ”även om jag inte är någon stor anhängare av pale cognac.” Detta yttrande gav honom tillfälle att komma med en liten utläggning i ett favoritämne: olika cognacstyper och deras lagring, påskyndad åldring med ekspån, finkeloljornas betydelse för smaken och så vidare. Nöjd med att ha funnit ett neutralt samtalsämne, som dessutom förmodligen tråkade ut henne, betraktade han ivrigt docerande hennes ansikte, som trots en viss knotighet föreföll avrundat och mjukt; näsan var rak, ögonen undanglidande på något sätt men osannolikt klara, som överdragna med ett lackskikt som fördjupade den blågröna färgen; allt detta skulle ha gett henne en barnslig air av nyfikenhet och oskuld, om det inte varit för den okynniga munnen, som verkade skapt för helt andra ord än de som nu uttalades. ”Ja, jag vet inte så mycket om sorter, men jag tycker inte om när det smakar fränt”, sade hon.

Peter avhöll sig från att tala om litteratur, och Johanna kände instinktivt att hon inte borde tala om fotografi. ”Vad skall du göra i morgon?” frågade hon plötsligt, som om hon glömt att han inte var frisk. Peter drogs nästan med i tankegången, och för ett ögonblick visste han vad han ville göra. ”Ja, om jag skulle må så pass bra att jag orkar gå ut”, började han, men kände sig genast kverulerande och började om: ”Jag skall väl försöka ta mig till Chinatown åtminstone, det vore intressant.” Johanna knep gåtfullt ihop läpparna men öppnade dem omedelbart för att dricka. ”Det är många där som inte kan ett ord engelska.” Tystnad. Han kunde inte slappna av på sängkanten och flyttade sig upp mot huvudändan så att han kunde luta sig mot väggen.

De talade om hotellet, om New York, och Peter märkte att han nästan talade med större auktoritet om staden än hon som varit ute i dess vimmel. De talade om amerikansk TV och om amerikansk historielöshet. I det sammanhanget kunde hon inte låta bli att göra en anmärkning om fotografin. Hon hade nu förstått varför amerikansk fotografi såg ut som den gjorde, förklarade hon; röriga, till synes kompositionslösa bilder med bakgårdar, bilvrak och reklamskyltar, udda människor poserande likt presidenter, scenerna var som urklippta rutor från den film varje promenad längs en aveny innebar. Johanna märkte att Peter reagerade på den typen av kommentarer, och belåten över att ha vunnit en smula territorium hällde hon upp mera cognac åt dem. Hon undrade vad han gjorde hela dagarna. ”Läser och badar”, svarade han ironiskt.* [Johanna såg på honom som visste hon inte om hon skulle fascineras eller känna avsmak.] Han rullade glaset mellan fingrarna. ”Vad var det för sjukdom du hade?” undrade han. De utförde nu vissa rörelser samtidigt, när de

lyfte glasen till munnen, när ett finger tankfullt placerades på hakan eller när håret behövde klias, men så uppstod en paus, ett blindskär, och den ena såg bort medan den andra försökte fånga in blicken. Johanna höll sitt glas på sned och begrundade vätskans form; det såg ut som en skoklack av bärnsten på botten. ”Jag hade en besvärlig infektion”, sade hon kort. ”I fyra veckor.” Peter hade talat om sjukdomar med sig själv så länge nu att han egentligen avskydde ämnet, och Johanna verkade inte heller vilja tala om det. I detta perspektiv var ju fyra dagar inte så mycket, tänkte han, missbelåten med att inte vara den av dem som förtjänade mest sympati.

Just som tystnaden hotade att spräcka sig själv som en varig blåsa, skyndade sig Johanna att berätta att hon varit på konsert dagen före tillsammans med en filmklippare hon träffat på skolan. Peter och Johanna utstakade nu sina respektive musikaliska revir.* [Peter förutsatte att hennes konsertbesök var sociala handlingar snarare än utslag av musikintresse.] Johanna berättade om första gången hon varit på en pianokonsert. Hon hade varit åtta år, och när den kvinnliga pianisten spelat det första stycket klart hade Johanna fått känslan att något var fel, då ingen i publiken gjorde minsta antydan till att vilja börja applådera, och eftersom pianisten inte heller gjorde någon ansats att resa sig från stolen, blev hon säker på att något fruktansvärt höll på att hända. Kvinnan hade suttit där, sammanbitet med händerna i knät,* [”Menstruationen! Varje månad är det som en anklagelse från henne.”] för att efter en outhärdligt lång, svettig stillhet börja spela igen, och Johanna hade trott att hon nu måste spela om stycket igen och igen, tills det vann publikens gillande. Att man inte applåderade mellan satserna i ett stycke visste hon inte då. Peter skrattade och Johanna såg nöjd ut.

Nu insåg han äntligen vad det var med hennes ögon. Hon skelade mycket litet, knappt märkbart, med det ena. Det märktes bara i vissa vinklar. Blicken blev ibland obestämd, hon kunde verka frånvarande och skärskådande på samma gång, en lätt huvudvridning kunde göra en tankfull blick plötsligt spefull. Först nu kunde han se att hon var vacker, och han förstod att den obetydliga defekten accentuerade detta. Peter drack mera av cognacen, som med ens smakade oerhört starkt av druvor, och talade om ord han missförstått i sin barndom, medan han diskret svepte med blicken längs hennes hals, ”missförstånden säger mer om oss än det vi förstår”, sade han och drack och såg samtidigt ned i glaset och på hennes knän, ”precis som färgseendet skiftar från person till person skiftar nyanserna i hur vi tolkar helt vanliga uttryck”, därefter såg han henne stint i ögonen för att se hur hans ord försvann i dem, ”och skillnaderna, de ojämna, fransiga kanter som skulle uppstå om vi lade en persons uppfattning av ett ord över en annans, kanske beror på mental barlast av olika slag, som tvingar oss att låna bibetydelser från ord som de egentligen inte har med att göra”. Han svalde. Johanna ställde sitt tomma glas på bordet, lutade sig mot armstödet och invände att det nog inte var så subtilt, att språket väl ändå var att betrakta som ett närmevärde. Peter lade nu upp fötterna på sängen: ”Alldeles riktigt, men det låter mycket tråkigare.”* [Han hade hoppats kunna förföra med sina ord. Någon annan förförelse var inte aktuell.]

Han lät en smula cognac flyta ut i munnen och kisade med ögonen mot Johanna, som om han inte riktigt visste var han hade henne, som om han tänkte att hon borde prövas. ”Nå”, sade han slutligen skolmästaraktigt, medan han grävde i fickan efter tändstickor till den nya cigarrett som väntade i mungipan, ”vad är det i så fall ett

närmevärde för?” Johanna hade nu fått en jämnare färg på kinderna, hon lutade sig fram och anförde känslor, ting, företeelser. Peter: ”Aha, har dessa då ett inre väsen vi inte kan nå med språket?” Han höll upp glaset och roterade vätskan i en smått raljerande gest. Johanna bytte nu attityd och utbrast nästan aggressivt: ”Det vi säger är alltid ett uttryck för vad vi vill säga, även om vi använder fel ord, problemet är bara om någon förstår oss.” Peter såg på henne och försökte utröna meningen med detta nya drag. Syftade hon på deras konversation? Arg över att få vad han uppfattade som mothugg fortsatte han: ”Vi kan aldrig förstå varandra, om vi har tur kan möjligen en sorts kommunikation uppstå baserad på att våra villfarelser råkar mötas i någon punkt.” Johanna slickade sig på överläppen, osäker på vad det var för sorts examination hon utsattes för. ”Men vi har väl inget val, språket är det enda vi har. Vi får inte missbruka det vare sig genom att ta det för bokstavligt eller genom att överge det.” Peter steg upp, gick ett varv i rummet, drack av cognacen och sade ilsket: ”Orden är småpengar!” Han gick runt synbart upprörd och höjde pekfingret: ”Precis som byteshandeln fick ett mellanled genom pengarnas uppkomst så är orden känslor och förnimmelser i kreditform. En bankbok i byrålådan och en roman i bokhyllan.” Johanna såg förskräckt hur Peter eldade upp sig mer och mer. ”Precis som det finns dollar, franc och yen finns det engelska, franska och japanska, och precis som ett visst antal kronor kan innebära en cykel, en radio, en tågbiljett eller en hora, så kan en viss ordkombination vara giltig för nästan vad som helst inom sitt valörområde.” Peter svettades och Johanna blev torr om läpparna. Hon undrade hur han som borde tro på språket kunde reducera det så. ”Reducera!” upprepade han med hög röst, ”det är väl underbart att ha

en sådan lerklump* [En ändamålsenlig klump.] till hands som låter sig formas till precis vad som helst. Vad som helst utom kommunikation. Människans grundläggande villkor är ickekommunikation, och vet du vad?” Han spände ögonen i henne.

”Jag tycker inte det är tragiskt.” De höll båda andan.

”Jag tror det är tur. Jag tror vi besparas ett stort lidande genom att inte kommunicera. Språkets ofullständighet är en kollektiv psykisk försvarsmekanism, som vi skall vara tacksamma för.” Peter var alldeles svart i ögonen och läpparna såg köttiga ut när de formade ljuden från hans alltmera sammansnörda strupe. Johanna hade ställt ned glaset och avvaktat under de sista ordkaskaderna, men nu reste hon sig sakta, grep flaskan och ursäktade sig med en drömlik blick som inte mötte hans och gick.

Peter stod kvar på golvet, med nacken en aning böjd, i precis samma ställning som då han talat.* [”Se nu gör han så där igen, det är så likt honom.”] Det var som om han trodde att det skedda kunde göras ogjort, att förloppet kunde hejdas om han stod stilla, och han tittade på cognacen i sitt glas, samma cognac de nyss druckit tillsammans; det hade nu blivit en helt annan dryck. Under en sekund övervägde han om han skulle kasta glaset i dörren. Att hon skulle vara så känslig. En sådan liten idiot. Fast han hade sårat henne. Han hade varit otrevlig. Han stod fortfarande stilla. Han bestämde sig. Hårt kastade han glaset mot dörren, det splittrades och den gulbruna drycken flöt i rännilar.

6

Han sov lika oroligt som under den första nattens feberattack. Och aldrig tidigare hade Peter tyckt att morgonens spröda ljus varit så fientligt, starkt nog för att blända de svullna ögonen men inte för att värma upp det kylslagna rummet. Redan vid sextiden hade hungern kommit stormande, men han hade trotsigt legat kvar och vridit sig. Klockan halv tio bestämde han sig för att vara vaken.

Det kändes som om han tvingat sig upp i ottan, funnit kylskåpet tomt och morgontidningen icke utdelad, och nu skulle gå till ett arbete där han vantrivdes. Han andades in djupt för att känna om hostan retade. Den hade tydligen gått över. Snuvan var också borta, bara lite morgonslem. Det skulle förstås gå att skylla på en stor trötthet, men han var faktiskt skrämmande frisk. Han satte sig på sängkanten och betraktade sina knän. Borde han söka upp Johanna och be om ursäkt? Men för vad egentligen? Han tänkte på Margot. Om han hade börjat tala så där till henne, hade hon bara ryckt på axlarna eller sagt något i stil med ”Ja ja, Peter lilla, det blir nog bra”, eller också hade hon suttit och läst något och över huvud taget inte hört vad han sade. Men Johanna hade gått därifrån. Det var intressant.

Nu var frågan: skulle han gå ned i matsalen med risk att stöta ihop med henne? Å andra sidan kanske det vore lika bra att de råkades av en tillfällighet i stället för att han medvetet sökte upp henne och framförde en inte särskilt djupt känd ursäkt. För att städa själen något gick han bort till dörren och plockade försiktigt upp skärvorna och

torkade bort fläckar* [Han hade bara behövt tänka ”uppåt”, så hade de börjat vandra uppåt.] och ränder.

Efter en lång varm dusch klädde han på sig och gick långsamt, med ett fatalistiskt lugn inom sig, ned och åt. Han försökte verka avskärmad från omvärlden men kontrollerade ändå noga vilka som kom och gick. Han torkade sig frånvarande med servetten genom att flera gånger lätt trycka den, inte gnida den, mot munnen.

Åter på det avskydda rummet. Det var en mörk förmiddag. Han tände inte utan låg i halvdunklet och lät tankarna vandra. Lampan *A*, bordet *B*, stolen *C*, tänkte han. Glaset *D* med nivån *f(D)* av vätskan *L* med viskositeten *v*. Det var Johannas halvt urdruckna glas. Han suckade och började om: Lampan *A′*, bordet *B′*, stolen *C′*. I går hade hon suttit i stolen *C*; i dag då hon inte satt där var det stolen *C′*. Hur lång tid skulle det då ta innan allt var normalt igen om temperaturen var *t* grader? Peter hade omedvetet legat och fingrat på sitt kön, och plötsligt fann han sig inbegripen i en våldsam, aggressiv, fullkomligt lustfri masturbation.* [Skamlöst skändade han alla servitriserna i matsalen, den ena efter den andra, han nådde en rytande ejakulation och såg i samma stund ovanför stärkkragen på en av dem Johannas frågande, glansiga ansikte och hennes läppar som stumt rörde sig.]

Andningen blev sakta normal och Peter såg rakt upp på armaturen, som nästan inte kastade någon skugga alls mot taket. ”Hur har jag blivit ett sådan svin?” tänkte han. Det var inledningsorden till hans debutroman, som kommit ut sex år tidigare.* [Texten löd: ”Hur har jag blivit ett sådan svin? Det är verkligen en fullkomlig gåta för mig; som barn och yngling var jag mycket anständig, nästan puritan. Min uppfostran hade varit oklanderlig och oklanderlig blev jag själv. Vad är det då för gräsliga krafter som kunnat depravera ett sådant

dygdemönster och degradera en person till ett sådant bottenlöst kräk som jag har blivit? Tjugoett år är knappast en ålder då man börjar skriva sin självbiografi – ändå måste på något sätt den ofattbara rad av felsteg och försyndelser, vilkas summa i detta ögonblick utgör min personlighet, blottläggas och redogöras för, öppet och ärligt.”]

Peter skrattade trött. Det var märkvärdigt hur mycket av det han skrev som föreföll vara en sorts mental förövning inför senare tillstånd. Kvinnan han skrivit om i debutromanen hade visat sig vara ett exakt porträtt av Margot som han träffade strax efteråt. I den andra romanen hade han beskrivit en alkoholiserad person, som alltmer fyllde sin lägenhet med tomma vinflaskor. Då drack Peter nästan inget alls, men bara något år senare konsumerade han en flaska vin per dag, och skåpen fylldes av tomglas. Hur förhöll det sig i själva verket; formade han språket eller var det tvärt om? Och det han skrev nu – hur skulle det egentligen gå med ingenjören på gasklockans tak?

I dag var det torsdag och på lördag gick planet hem igen. Nej, han skulle inte gå ut. Han skulle ligga där och förblekna, likt en potentat som insjuknat under ett diplomatiskt uppdrag. För svag att flyttas skulle dignitärer och vänner i rangordning avlägga en sista värdig visit vid hans bädd, men ingen skulle stå honom tillräckligt nära för att ens hålla hans hand då han drog sin sista suck. Romantiska griller! tänkte han och satte på radion och lät dess affekterade smatter skölja över honom.

Solen sken nu tillräckligt för att skuggan skulle synas på väggen. Peter for upp och inspekterade tapeten tills han fann märket. Korset hade flyttat sig en bit. Han förstod att om han prickade in de timmar solen lyste in varje dag skulle han få kurvor ordnade under varandra.

Vinkelrätt mot linjerna skulle man kunna dra isokronier och med hjälp av dessa sedan använda väggen som klocka. Han lade sig igen med händerna bakom nacken. Han hade gjort en uppfinning och kände sig intelligent.

Men vad använde han sin begåvning till egentligen? Till att platta till kvinnliga fotografer? Fick man förresten vara så där känslig? Den förnöjsamma suck han just tänkt utandas blev inte förnöjsam. Han var själv en känslig natur. Men ångerfull tänkte han inte bli. Han ryckte beslutsamt åt sig boken och läste med gnisslande tänder, och för att inte störas av sina högljudda tankar, intog han samma attityd till texten som då man försöker utröna periodiciteten i en numerisk serie. Det var inget njutbart sätt att läsa, och efter en stund blev han varse hur han med tunga och läppar gjorde små ansatser att forma orden.* [För varje *d* ögonen avsökte kände han smaken av främre delen av gommen och lite senare var det alla *s* som gav illusionen att luft sakta silade ut över tungspetsen. Vokalerna förblev andlöst tysta, han upplevde dem bara som en skiftande volym i munhålan, drömska pauser i en stum musikalisk väv.]

Tvångstankar, tänkte Peter. Precis som att bara våga gå på stenskarvarna på en trottoar. Han måste företa sig något utanför detta hotell. Men han hade inte lust, och han hade inte lust att ha lust. Situationen hade varit överskådlig så länge ensamheten inte brutits. Det var illa nog att besöka matsalen eller utväxla en blick med städerskan, men att ta emot en gäst på rummet och konversera var omskakande. Och att bli osams var rena katastrofen.* [Den sakta framlunkande melankolin hade torpederats, och till skillnad från barnet som hoppar rep och försöker komma upp i hundra hopp men missar vid femtio och får börja om, missar vid sjuttio och åter får

börja om, kunde han inte uppbåda en sådan tillförsikt; elegansen och renheten var besudlad.] Peter längtade så han kunde gråta efter att bara en enda gång få behålla kontrollen utan störningar, utan avbrott. Det var i stunder som dessa han påmindes om det mest tröstlösa av alla avbrott; då själva livslågan skulle släckas. Så steg han upp, vandrade ut i badrummet, sköljde händerna och lät vattnet rinna över pulsådrorna. Han stirrade i spegeln på sitt ena öga: regnbågshinnan liknade en sjöbotten sedd genom klart vatten.

Det var egentligen ett gott tecken att han började känna sig sentimental, för det innebar slutet på ångesten, men han tyckte inte om att Johanna blev objekt för denna känsla. Mycket försiktigt, för att inte väckte sin onda sida igen, närmade han sig beslutet att gå ned och äta lunch. Han kände en nära nog rutten smak i munnen och gick för att borsta tänderna, och med tandkrämstuben i handen slog det honom: drömmen! Han mindes plötsligt en av nattens drömmar, där han haft en diskussion med några mycket hängivna antinazister. Av någon anledning var han mycket besviken på dem och fann inget sätt, inget sätt alls, att kommunicera, så han hade sorgset, med tillkämpad övertygelse, sagt att det effektivaste och bästa sättet att bekämpa nazismen och ställa dess ideal i blixtbelysning var att tillämpa den. Han hade varit utförlig och vältalig men nästan brustit i gråt då han sett en liten pojke vid sin sida, som han kände igen både som sig själv och som en avlägsen kusin, en som såg upp till honom och ville lära sig av sin erfarne äldre släkting. Peter satte långsamt på korken till tuben. Drömmen berörde honom mycket starkt. Han borstade tänderna länge, hårt och grundligt.

Ännu kvar i den återkallade drömmen gled han ljudlöst genom korridorerna, tankarna formades långsammare och häftade vid

varandra mera tveksamt; han var på väg till en bjudning där gamla övergivna ideal skulle spöka i form av bordsvisor, maträtter och gäster med anklagande blickar: hotellet var skådeplatsen för seminarier inom en organisation, där frivilligheten var dogmen ingen kunde klara sig undan. Han drack nu en aperitif, väntade på maten han beställt och tyckte nästan att det såg ut som om matsalsgästerna applåderade, men inget hördes, och det var i själva verket bara deras armbågar som rörde sig fram och tillbaka då de hanterade besticken, tal hölls och de hängivna jublade och såg på varann med leenden i samförstånd inför den gemensamma saken, de grinade ironiskt gillande, då en giftighet uttalades om något samtliga var emot. Peter hade ännu inte fått något att äta, och han tänkte på hur skönt det var att slippa regler genom att skapa sina egna, hur praktiskt det var att även lögnen var tillåten i kampen för sanningen och att till och med döden var användbar i kampen för livet. Han fick nu åtminstone sitt öl och drack av det med en törst, vars begär bara ökade för varje klunk, och han hörde nu talarna elda upp sig, en debatt vidtog som egentligen inte var ett meningsutbyte utan snarare ett pedagogiskt knep, som när en skolklass får diskutera ett geometriskt problem, som bara har den lösning läraren till sist triumfatoriskt delger den förundrade skaran, och slutligen då allt var över och en enighet, en beslutsamhet och en inriktning av en helt ny styrka var uppnådd, bjöd man var och en på öl, bekostat med den annars heliga kassan för rörelsens information, och den populäre informationssekreteraren läste en dikt av en gammal skald, en dikt som nu i allas öron fick en ny mening. Det var den store tysken igen, som stod upp vid sitt bord med ölglas i hand och till och med mera bullrande än de amerikanska turisterna västerifrån, vilka satt vid bordet intill, förkunnade något

om mat och dryck och kabaré för sina landsmän, som nu skrattande höjde sina glas mot honom. Äntligen fick Peter sin mat och skar sakta i köttet.

Efter lunchen fyllde han badkaret och gled naken förbi fönstret i hopp om att någon någonstans skulle se honom. Så kröp han ned i vattnet men lät inte kontemplationen ansätta honom utan började snart tvätta sig med den ambivalenta upphetsningen hos en man som gör sig i ordning inför en obehaglig undersökning hos en vacker kvinnlig läkare.

Han steg upp, torkade sig och kammade sig omsorgsfullt. Så satte han sig på sängen iförd badrock och tittade en stund på en tecknad film, vars envetna tjatter av ljudeffekter, förställda röster och korta rapsodiska musikinslag gav honom samma känsla av vemod som han haft en julafton för länge sedan, då modern och fadern grälat och familjen efteråt tillintetgjord suttit hopsjunken framför TV-n och stirrat håglöst på muntra fabeldjur med pigga öron, som hela tiden råkade in i charmerande svårigheter, och över förortsvillan hade det lagt sig en insmickrande välvilja, som bara ytterligare accentuerade splittringen, och varje hostning, försök till skratt eller annan reaktion inför en viss filmsekvens blev enda sättet att artikulera ett känslomässigt budskap till de andra.

Peter rycktes ur sina funderingar när det knackade på dörren. Han svepte badrocken tätare omkring sig och gick och öppnade. Häpet stirrade han på Johanna. ”Jag tänkte bara höra hur det står till i dag”, sade hon och såg obesvärad ut, men rösten var en aning hes. Peter höll hårt i dörrhandtaget. ”Jodå”, sade han med den sorgsna blicken från en julafton i början av sextiotalet, ”det är väl bättre.” ”Du börjar bli frisk då?”, sade Johanna, som snabbt insåg att det kunde syfta på

gårdagens menings-utbyte och skyndade sig att säga: ”Jag menar, då kanske du kan gå ut?” Hon flyttade kroppstyngden från det ena benet till det andra. Peter upptäckte att han talade med henne som om hon var en försäljare. ”Kom in vet jag”, sade han och gjorde en gest inåt rummet. ”Ursäkta min klädsel!” Hon tackade och steg in med smått andaktsfull min och såg sig omkring som om hon aldrig varit där tidigare. ”Det är väl ett lustigt uttryck förresten”, sade han plötsligt, ”att det är bättre.” Han stängde dörren. ”Jag menar, normalt är ’bättre’ bättre än ’bra’, men om någon som varit sjuk svarar på frågan hur han mår och säger ’bättre’, så innebär det alltså att det inte är bra utan bara nästan bra. ’Bättre’ är alltså sämre än ’bra’” Hon log ett kort leende för att signalera att hon förstått, såg ned på sina skor, samlade sig och började: ”Jag tänkte också att jag skulle be om ursäkt för i går. Jag vet inte varför jag reagerade så där. Det var dumt.” De stod båda mitt på golvet. Peter famlade förvånad efter sitt cigarrettpaket. Hon såg frågande på honom, men han tände cigarretten innan han tog till orda och detta dröjsmål gjorde svaret tvetydigt: ”Det är jag som skall be om ursäkt. Jag vet inte heller vad som tog åt mig. Jag var ovänlig.” Det blev tyst ett tag, bara ordet ”ovänlig” hängde i luften, och Peter hörde hur illa valt det var. Han såg noga till att badrocken inte gled upp. ”Min far”, fortsatte hon, ”kunde bli så där”, hon sökte rätt uttryck, ”kategorisk ibland, och talade väldigt cyniskt om sitt eget arbete.” ”Ja, ja, det gör inget”, sade Peter.* [Han var nära att tillägga något diplomatiskt om att de båda kanske varit lite spända eller att det var han som bar största skulden men hejdade sig och beslöt att det sagda fick vara nog. Han avskydde sin tendens att alltid släta över konflikter med att båda har fel, att sanningen ligger någonstans mitt emellan.] Johanna undrade

om han tänkte gå ut och om de i så fall inte kunde göra något tillsammans. Vänta nu, sakta i backarna, tänkte Peter men sade: ”Jo, kanske det.” Hon undrade om han hade några särskilda planer för kvällen. Absolut inte redan ikväll, tänkte han. ”Nja, jag hade nog tänkt vila i dag.” Det verkade så ynkligt att han tillade: ”Och så sätta igång på riktigt med nya friska krafter i morgon.” Han lät som en idrottsledare. ”Tack för cognacen, förresten, precis vad jag behövde.” Hon kvitterade med en vänlig nick, och det faktum att hon teg antydde att hon fortfarande väntade på att han skulle föreslå någon aktivitet. Peter kliade sig i skägget och sade att de kanske kunde gå på restaurang i Chinatown. Johanna såg tveksam ut men ansträngde sig för att vara tillmötesgående. ”Det kan vi göra.” De bestämde att träffas klockan två, de försökte le mot varandra, och så gick hon.

Peter tog en promenad mellan TV-n och sängen.* [Fyrtio meter bort i hotellkorridoren stod Johanna och väntade på hissen.] Tänk att hon bad om ursäkt. Det skulle aldrig Margot ha gjort. Hon hade aldrig erkänt ett fel. För henne var världen ett outgrundligt samspel av psykiska energiutgjutelser, där skuld var något religiöst, och eftersom hon var ateist förekom detta begrepp inte i hennes föreställningsvärld.* [Johanna klev in i hissen, bet sig i underläppen och tänkte på Kina. Tänk att hon bett om ursäkt!] Alla meningsskiljaktigheter hade bara sakta ebbat ut. Oftast hade Peter inte uthärdat vapenvilans ouppgjorda vacuumtillstånd utan så småningom bett om ursäkt själv, för att åtminstone någon av dem skulle göra det. Kvar satt varje gång en hård oupplöst knut.* [En ändamålsenlig klump.] Modern däremot hade ofta bett om förlåtelse, men inte som en ursäkt utan alltid som en aggressiv handling, precis

som hennes frågor alltid varit uppmaningar. Peter var förvånad att möta en kvinna som bad om ursäkt.

I en alldeles ny sinnesstämning sträckte han ut sig på sängen. Han andades lättare och kunde leva kravlöst fram till klockan två nästa dag. Han hade fått en tidsfrist.

7

Magen skötte sig för första gången på länge perfekt; Peter tömde tarmen med en slösandets njutning. Natten hade varit ovanligt vilsam, han hade visserligen drömt oavbrutet i högt tempo, men det hade varit en angenäm, produktiv sömn. Innan han somnat hade han också lyckats läsa ut boken, och det milda lampskenet hade skänkt en viss hemtrevnad. Han hade nästan tyckt sig ha sällskap, men det var inte den malande, skenbara närvaro som uppstår då man väntar på någon. Snarare hade han alltmer känt att han var hos sig själv.

Klockan närmade sig två. Han borde ha tvättat håret, men nöjde sig med att kamma det. I garderoben letade han fram den minst skrynkliga skjortan och klädde på sig. Då han var klar spatserade han omkring, inte ihopsjunket och irrande utan mätte ut stegen med spända vader och vek av i räta vinklar som en vaktpost. Han tittade på klockan med en gest som han fann mycket manlig. När som helst nu. Och vädret var inte så tokigt.

Han skulle just sätta på radion då hon knackade. I dag hade hon klänning, även den i någon rostbrun färg, och skor av den typ kvinnor har, som inte kan ha höga klackar men gärna skulle vilja. I handen hade hon ett paraply. ”Hörde du något i natt?” Peter såg frågande ut. ”Från karln som tog livet av sig?” tillade hon otåligt. Han såg ännu mer frågande ut. ”Tog livet av sig?” Johanna gestikulerade ivrigt. ”Karln i rummet mitt emot sköt sig i natt. Har du inte hört det?” Peter började förstå att något drama utspelat sig som han inte kände till. ”Jösses, det står ju här”, sade hon och viftade med

en tidning, ”det har varit en enorm uppståndelse, fullt med poliser, ingen vet vem han var, men man tror att det var någon figur från undre världen.” Peter stirrade på rubrikerna. ”Det var som fan”, sade han, ”jag har inte hört ett ljud. Jag sov.” Så typiskt, tänkte han, att ovetande vara mitt i händelsernas centrum. Han ville skratta men gjorde det inte.* [Detta var alltså något som ägde en sådan validitet att det lades under ögonen på tidningsredaktörer, sättare och korrekturläsare.]

”Har du ingen rock?” undrade hon, ”det är kyligt ute.” Det hade han inte men tog fram en halsduk av kamelhår som han omsorgsfullt ordnade innanför kavajkragen. I korridoren märktes inget ovanligt, ingen avspärrning och inget anslag från polisen. De talade om händelsen hela vägen ned.* [Om Peter inte hört skottet så borde han ha märkt uppståndelsen. Och borde man inte ha bett honom vittna, när han bodde så nära? Det föreföll overkligt, som om tidningsartikeln var fritt fabulerad.]

Gatulivet utanför hotellet visade att ”business as usual” pågick och att Peter inte var världens centrum. Det halvmulna vädret befriade gatan från skuggor, allt verkade lika viktigt. Han såg nu att Johanna hade kameran över axeln. Hon drog åt skärpet på sin kappa, och sedan vek de av runt hörnet ut på Broadway.

En bit bort såg Peter redan Times Square, men det var inte byggnaderna han kände igen, utan reklamen; den jättelika målningen av en man med cigarrett, som blåser ut rök från något rörsystem med ånga på baksidan. Och så nyhetstexterna, som ständigt gled* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet ”gled”.] fram i ett band av hundratals glödlampor.

Det var härligt att känna vinden i håret och anonymiteten gav Peter tillfälle att känna sig lika hemmastadd som alla de mötte.* [Han inrättade sig genast efter miljön; höjde rösten då bilarmadorna mullrade igång vid grönt ljus, flöt in i människors gångrytm utan risk att krocka med någon, och efter ett par kvarter hade han också lärt sig de sociala betingelser som här gällde för att gå mot rött.] Det enda som kändes ovant var att promenera vid sidan av Johanna. Sist han varit ute och gått tillsammans med en kvinna hade det varit naturligt, en ren reflex, att lägga armen om henne. Nu hade armar och händer ingen självklar plats.

Spridda solglimtar värmde den kylslagna luften och råheten försvann. Då de gått över 30th Street och passerade den plötsligt solbadande fasaden på ett palatsliknande hus kom en mager äldre kvinna gående med tre barn. Ett av dem höll hon i handen, så att hon fick gå något böjd. ”Såg du?” undrade Peter, men Johanna hade inte sett. Det hade varit något underligt med barnen; de var nästan identiska som trillingar men olika klädda och liknade alla en berömd amerikansk senator, som blivit skjuten några år tidigare: stora mörka ögon i ovanligt välvda ansikten av gammal hud, med oproportionerligt höga pannor, grova öron och trubbiga näsor, en uppsyn som hos den vuxne senatorn varit gossaktig, men som gav barnen ett drag av en hittills okänd ras. Peter hörde inte Johannas berättelser om hur hon fotograferat i dessa kvarter dagen före, han hade ännu barnen på näthinnan, senatorn och skotten.* [Och grannrummet på hotellet: ensamt, blodigt, med doft av krut.]

Peter insåg nu hur långa avenyerna var. Att gå tio kvarter tog ungefär en halvtimme och de hade tjugo kvar till Houston street, som kunde betraktas som ”Nollte gatan”.* [Regelbundenheten gav

intrycket att rutnätet av gator sträckte ut sig kvadratmil efter kvadratmil, ja kanske över hela jordens yta. Kvartersmyllret kännetecknades av celldelningens periodiska omutlighet och metodiska växande.] ”Då kommer du kanske att flytta hit så småningom?” sade Peter. De promenerade nu raskt. ”Om jag blir antagen, men det tvivlar jag på, konkurrensen är väldigt hård.” Han undrade om hon skulle kunna trivas här och kände en snabb ilning av beundran inför tanken. ”Jag vet faktiskt inte. Storleken och stressen har jag egentligen inget emot, men det kanske är en stad som är trevligare att besöka än att bo i.” De gick förbi en taxichaufför som lämnat sin bil och stod och ringde i en telefonautomat.* [Bild visas på chauffören vid telefonautomaten.] Den blanka apparaten med sin plexiglasskärm såg inbjudande ut på något sätt, tyckte Peter. Han fick stark lust att använda den, men kände ingen att ringa till. ”Det finns så mycket här som lockar till aktivitet”, sade hon. ”Ja”, svarade han.

Vid Washington Square fick Peter syn på något i ett skyltfönster. Det var en affär som sålde kopior av historiska musikinstrument. Nu kom också Johanna fram och tittade i det dammiga skyltutrymmet, där ett märkvärdigt instrument ställts upp som liknade en stor harpa med bara en sträng. Namnet hade angivits med vita plastbokstäver: *tromba marina*. Den andra bokstaven i det första ordet* [Han hade haft ett ärr i åratal efter detta.] hade fallit bort men kunde ändå urskiljas i form av klisterrester där den suttit. ”Så lustigt”, sade Johanna. Peter, som inte alls tyckte det var lustigt, ville därifrån. ”Kom nu”, sade han och tog fram en papperslapp, ”här är adressen till en restaurang på Pell Street som lär vara helt fantastisk.” De gick österut mot Bowery. Ett stycke fram, på vänster sida, låg en gammal

bensinstation som nu inrymde en bar. På taket satt en stor skylt med reklam för ett flygbolag: en bild av ett plan fångat snett underifrån mot en gråblå himmel. Sedd på avstånd täckte bilden precis den verkliga himlen och, om det inte varit för texten, hade man fått illusionen av ett flygplan på låg höjd. I barens fönster flimrande en neonskylt.

Johanna tittade på kartan. De skulle forsätta rakt fram, och Chinatown skulle sedan ligga på vänster hand. På den italienska sidan var husen i tämligen gott skick, och flaggor, vimplar och banderoller skvallrade om lokala festligheter, men åt andra hållet mötte dem synen av förslumning, rivningshus och gamla nedlagda verkstäder. Det enda som såg modernt ut var några datoriserade bensinpumpar och en märklig gångbro, som skruvade sig i en farlig båge högt över några ödetomter. ”Canal Street! Vi är framme.” De svängde runt hörnet och genast utbredde sig en helt ny gatubild;* [Gatubild från Chinatown visas.] skyltar med kinesiska tecken, fisk- och grönsaksförsäljare med enkla balansvågar, telefonkiosker med pagodtak och så hundratals kineser; somliga i löst sittande kläder i bomull och siden, andra i västerländska rutiga jackor och några i illa skurna kostymer. Detta svarade mot en dröm Peter hade att ha världens länder bekvämt koncentrerade inom ett mindre område. Tänk att kunna resa jorden runt till fots! ”Vet du vad det där betyder?” frågade han och pekade på två identiska skrivtecken på en liten tavla över en port. Han tänkte överraska henne med att veta lite om kulturen och språket. Johanna fick en underlig glimt i ögonen. ”Dubbel lycka”, sade hon och försökte låta nonchalant. Peter tittade häpet på henne. Hur kunde hon veta det? Hon hade verkat så ointresserad då han talat om Chinatown att han trott att sådant låg

helt utanför hennes horisont. ”Jag råkar bara veta det”, sade hon hemlighetsfullt. Peter blev upprymd. ”Men visst är det intressant att jämföra den bildorienterade skriften med den fonetiska? Bara detta sätt att dubblera tecken för att antyda en myckenhet.” De hade stannat intill ett grönsaksstånd. En gammal man i filttofflor köpte kål.

De korsade gatan tillsammans med några kinesiska kvinnor fullastade med bruna påsar och på hörnet låg en bank med både ett engelskt och ett kinesiskt namn. Den avvek genom sitt överdåd av marmor och glas från gatans övriga affärsliv. Det myllrade av småbutiker, några inte större än en garderob; tvätteri, bageri och en affär enbart för te och rökelse. Stora affischer utanför en biograf föreställde två män med blanka svärd i stridsposition. Deras ansikten med sänkta ögonbryn utstrålade grymhet, men kinderna var rosiga som ett spädbarns. ”Man känner sig nästan som en inkräktare”, sade Peter.

Restaurangen låg en halvtrappa ned. Vita rispapperslampor spred ett kallt ljus över ett tiotal enkla träbord. Några äldre kinesiska män satt och drack te och åt någon sorts kakor. Vid ett bord en bit bort satt en annan västerlänning. De valde bordet bredvid. Johanna log på ett lite enerverande sätt och ställde ned kameran. En kypare helt i svart hälsade artigt och räckte fram matsedeln. ”De har äkta hajfenssoppa”, utbrast Peter entusiastiskt och mulnade sedan, ”men bara på onsdagar och torsdagar, fan också.” ”Det räcker nog med revbensspjäll för mig”, sade Johanna. Peter ville ha ankfötter i krabbsås men beställde också några köttknyten. Först nu kände han hur trött han blivit av den långa promenaden och hungern var

dessutom näst intill olidlig.* [Han nästan hörde hur nervimpulserna från magen fräste i ryggmärgen på vägen till huvudet.]

”Berätta nu hur det kommer sig att du känner till den dubbla lyckan!”* [One, two for one.] sade han och knäppte händerna på bordet. Hon skrattade åt hans ordval, öppnade munnen för att tala, men dröjde något innan hon sade: ”Min far var handelsresande i Asien och reste mycket i Kina. När han kom hem var det Kina för hela slanten.” Hon ryckte på axlarna och tittade bort. ”Så jag är egentligen ganska trött på allt som har med det landet att göra.” Peter mönstrade henne. ”Men tyckte du inte att det verkade intressant?” sade han och märkte att han ställde frågan mycket försiktigt. ”Jodå”, sade hon i ett tonfall som betydde nej, ”men jag var så pass liten att Kina mest var något som tog far ifrån oss, en rival till familjen.” Han såg hur hon liksom fick stava fram varje ord för att få det sagt.

De fick nu te serverat från en lerkanna i små porslinskoppar. Han förmodade att fadern var död men kunde ändå inte låta bli att fråga. Hon nickade och Peter förstod att ämnet var avslutat. ”Jag hoppas du inte tycker alltför illa om kinesisk mat i alla fall, jag menar, om du inte ville följa med hit så kunde du ju ha sagt det.” Hon genomförde en snabb attitydförändring, lyfte upp huvudet, och försäkrade frimodigt att det skulle gå bra, att det skulle bli gott.

Peter, som kände att han borde intressera sig för något som intresserade henne, undrade hur det kom sig att hon blivit fotograf. Och hon frågade varför han blivit författare. Peter var för hungrig för någon mera vidlyftig diskussion och hoppades att maten snart skulle serveras. ”Alla konstnärer lär ju vara exhibitionister”, sade han och spanade mot köket. ”Men jag tror det är värre än så. Att jag skriver

beror förmodligen på maktbegär, mina känslor för verkligheten är inte besvarade. Kanske är jag helt enkelt i otakt med tiden.”

Nu kunde han inte låta bli att tända en cigarrett och Johanna följde varje rörelse och lyssnade uppmärksamt, glad över att de inte talade om henne längre. ”Jag kan bara hänge mig åt fantasier om framtiden eller minnen av det förgångna. Det kanske är ren feghet. Det är lättare att ändra en formulering än att reformera samhället”, sade han och tänkte bävande: bara hon nu inte säger något om författare som förändrat världen! ”Fotografering skulle i så fall vara verkligt konservativt”, sade hon och hann inte längre förrän han avbröt: ”Du vill hålla kvar det uppnådda medan jag skjuter en fantasi framför mig som aldrig kan uppnås. Kanske är vi lika förtappade på den punkten; du tycker inte heller om tiden.”

Rätterna bars nu in rykande på avlånga porslinsfat med dekorationer av drakmönster i rött och guld på kanterna, ett slags pastischerat överdåd i bjärt kontrast till den påvra lokalen. Peter släckte snabbt cigarretten och bjöd Johanna att ta först. Då hon sedan tog upp pinnarna för att äta gled de snabbt och tveklöst in i den rätta fattningen. Peter var helt inriktad på maten. ”Fantastiskt!” utbrast han, ”du måste smaka på det här sedan.”* [Han kunde inte längre förneka ett visst intresse för henne men irriterades av svårigheten att konversera, inga ämnen kunde avhandlas smidigt, allt måste ringas in med en kringgående rörelse och det föreföll omöjligt att nå centrum.]

Johanna åt lugnt, synbarligen helt obekymrad. ”Har de inte brännvin också?” sade Peter plötsligt, ”det lär ju vara mycket speciellt. Jag har läst en uppsats om kinesisk sprittillverkning men aldrig smakat något.” De beställde en flaska och kunde själva hälla upp så mycket de ville i små koppar. Det lilla porslinskruset var

dekorerat med en bild av en gammal kines, sittande på en filt med snöklädda berg i bakgrunden.* [Bild: kinesiskt brännvinskrus med dekoration som föresäller ett landskap.] De smuttade försiktigt på den lätt oljiga vätskan och i omgångar spred sig aromen, först en sorts blommig naftalindoft som övergick i smaken av ylle för att stanna i en eftersmak av källare med jordgolv. ”Så underligt”, sade Peter med blicken i fjärran. Han andades ut genom näsan och erfor ännu en dimension av drycken; ångan från en sädesåker i den första solvärmen efter ett regn. Men så trängde sig oväntade smaker på; ingrott damm i hotellgardiner, smörjfettet på heta vevaxlar, svett och kroppsodörer, han kände intensivt sin närvaro i någon annans rum.* [Den döde grannen på hotellet. Skulle Peter också ha drivits därhän? Var detta hotellrummens förbannelse? Skulle han alltmera likgiltig för den personliga hygienen ha låtit dagar gå, rökande och drickande, för att till sist, kanske med den vinkande damen som enda åskådare, kasta sig ned på gatan: med varje fiber i kroppen kände han nu hur han föll handlöst och störtade i gatan med en både avlägsen och påtaglig förnimmelse av krossat ben och blod.] Han blinkade till och stirrade ned på ankfötterna. Krabbsåsen hade till största delen absorberats av riset.

Peter åt sakta och besinnat. Köttknytena var delikata och frasiga och sög upp den sås av soja, sesamolja och rödpeppar som de skulle doppas i. ”Excuse me”, hördes plötsligt en röst från sidan, ”you’re dutch, aren’t you?” Det var västerlänningen vid det andra bordet. Fetlagd, med slät rödlätt hy och klädd i mörkblå kostym, väntade han leende på att få sin gissning bekräftad. ”Oh, swedes!” sade han sedan han upplysts om det riktiga förhållandet och gjorde en ansats att gnugga händerna: ”Did you know that the chef here served in the

imperial kitchen back in China in the old days?" Han talade ovanligt tydligt för att vara amerikan, nästan med en brittisk anstrykning i uttalet. Peter var inte van att bli tilltalad av andra gäster på restaurang och mönstrade först mannen kritiskt och undslapp sig så ett ”really?” varvid mannen nickade belåtet. Han försäkrade att kocken kunde göra rätter som bara en oljemiljonär hade råd att äta. Johanna invände med en vag ton av aggressivitet och skepsis att kocken måste vara mycket gammal om han inte tjänat kejsaren som tonåring. ”Oh, but he is”, sade mannen intygande och bugade sakta med överkroppen. ”He is.”

Peter hade länge velat skriva något om kinesisk mat. Här hade han ett unikt tillfälle till en intervju med en veteran inom den allra hårdaste gastronomiska skolan. Det kanske kunde bli en tidskriftsartikel eller en essä om en svunnen tids kulinariska extravaganser. När det var dags att betala undrade Peter om det skulle vara möjligt att få växla några ord med kocken. Kyparen såg bekymrad ut och skakade på huvudet. Peter sade att han kommit ända från Europa för att skriva om maten här. Kyparen såg alldeles stel ut, ansiktet förrådde inte utgången av frågans förnyade prövning, men läpparna rörde sig som om han hade en tyst överläggning med sig själv. ”Ah! Europe!” sade han sedan i två stötvisa utandningar, mera kontemplativt än förvånat. Han gick bort mot köket. ”Europe”, sade han igen som om han smakade på ett för honom alldeles nytt ord. Kyparen återvände strax och meddelade att det skulle gå bra om de bara väntade några minuter. Under tiden gjorde Peter upp om notan och lånade sedan en penna av Johanna. ”Följer du med?” sade han och reste sig. ”Ta med kameran!”

Kökets väggar var matta av fet beläggning, målningen hade flagnat och golvet var skräpigt av räkskal och bortrensade senor. Kocken var en gammal man i ålderdomliga runda glasögon och kortärmad vit bomullströja. Han smålog blygt. Peter berömde maten, och förkunnade yvigt, såsom han trodde var passande när man talade med en asiat, hur medioker, för att inte säga usel, den kinesiska kokkonst var som frodades i Stockholm. Kocken log brett. Han var mycket mager med den spetsiga hakan inramad av djupa fåror i det slappa skinnet. Bakom honom stod en murad ugn och ovanpå den en stor wok med het olja, som då och då gav ifrån sig ett smackande ljud.* [”Ta det där nu.” Fiskleveroljan. Dask.] Peter harklade sig och sade något svävande att han hört att kocken haft en betydelsefull plats i det gamla Kina. ”Oh no. Not me. My father. He served in the imperial kitchen, seventy years ago.” Peter gav Johanna en besviken blick. ”But I can prepare all the dishes he knew. And some he invented himself.” Peter stod beredd med anteckningsboken. Mindes han något från de stora festligheterna, vad som bjöds och hur det gick till? Kocken kliade sig i huvudet. ”Well, I remember”, började han. Peter väntade att han skulle fortsätta och sneglade mot väggarna, där det hängde huggknivar,* [Rörde sig alltid försiktigt i deras närhet.] skopor, stekspadar, hålslevar, trådkorgar och ångkokare. ”Actually”, fortsatte kocken med ny styrka i rösten, ”I myself was supervisor for the revival of imperial banquet in Hongkong in 1952. I was head chef over staff of fourteen.” Peter skrev ned årtalet. ”Sorry, sir, I didn’t catch your name”, sade han. Kocken pekade mot sitt ansikte. ”Feng Liao.”* [”How do you spell that?”]

Peter och Johanna fick nu höra hela historien. Ett av de stora lyxhotellen vid Queens Road i centrala Hongkong hade firat jubileum, och i samband med det kinesiska nyåret ville man arrangera något alldeles enastående. Direktionen hade genast kommit på idén att återuppliva den kejserliga banketten. Man visste att kocken som förestod den kinesiska avdelningen av hotellköket förvaltade mycket speciella kunskaper. ”But they ask me and I said no”, berättade Feng. Skulle ett sådant projekt ha någon mening, måste allt vara autentiskt i enlighet med traditionen, som gick flera hundra år tillbaka till den tid, då kejsaren rest runt i det väldiga landet och banketter hållits till hans ära. ”Anyway, the manager he challenge me, so I started to make plans”, fortsatte kocken upplivad.

De hade beställt porslin med speciell gulddekor för detta tillfälle, utsmyckade dukar i den finaste sidenkvaliteten och specialsydda kläder för servitörerna, och en åttamannaorkester sattes att repetera musik från Chingdynastin. Själv hade Feng fördjupat sig i gamla provinskrönikor för att finna exempel på menyer. Varje måltid under den tre dagar långa banketten skulle innehålla tolv rätter, och det gällde att kombinera dem harmoniskt efter färg, konsistens och smak. ”We had bear paws”, sade Feng dröjande, ”but only the left ones, which bear licks all the time* [Feng höll illusoriskt handen framför munnen] so meat gets especially tender, see.” Sedan bjöds det tranfötter, zibetkatt, grodlår, som minutiöst skurits upp och fyllts med exklusiva svampar, samt fågelbon från klipporna vid Thaikusten.* [”But all that was easy stuff.”] Feng kunde inte dölja sin entusiasm, och han komponerade sin historia ungefär som om han ställt samman en meny för maximal effekt. ”Spotted deer was hard to get. It’s extinct in China. We had to fly one from South

Africa”, fortsatte han men hann inte längre för kyparen störtade in och sade något på kinesiska. Feng ursäktade sig och gick fram till en bänk vid ugnen och tog upp en njure ur en skål. ”Ta en bild nu!” väste Peter till Johanna, som fascinerat tittade på hur Feng klöv njuren med en stor huggkniv och elegant skar bort hinnor och märg, för att sedan göra ett rutnät* [En viss modern stadsplan.] av skåror över halvornas blanka, välvda sidor. Hon vaknade sakta till liv ur sin hopsjunkna ställning och gick fram och fotograferade med lätt böjda knän.* [Ett klickande ljud hörs, som från en kamera.] Feng skar nu vattenkastanjer, svamp och bambuskott och hackade ingefära. Njurarna på bordet skälvde av vibrationerna. ”You know”, ropade han över axeln, ”we planned to serve a special soup with rice bird tongues.” Han kastade in mera ved i ugnen och ställde om ett spjäll. Gnistor sköt upp runt woken och oljan började ryka.* [Ett klickande ljud hörs, som från en kamera.] Risfåglarna förekommer bara i Kanton under några veckor på hösten, berättade han vidare och kastade njurbitarna i pannan, vilket orsakade ett högljutt fräsande och skvättande. Fåglarna traktar efter det nysådda riset, upplyste Feng, och tungorna är så små att det krävdes ett par tusen fåglar för att göra soppa till de tjugofyra gästerna. Johanna slutade fotografera och undrade bekymrat om det bara var tungorna som användes. ”Oh no, later we served the birds braised in mushroom sauce and stuffed with liver and vegetables.” Feng lyfte nu bort njurarna med en hålslev och hällde bort lite olja. Sedan lade han i grönsakerna och grep en flaska vinäger ur vilken han hällde lite i pannan som uppretat började brusa.* [Detta var det närmaste många kom en religiös upplevelse.]

Köket var nu mättat med syrliga urinångor, tillsammans med en lite söt, kryddig doft. Johanna stod nu åter avvaktande vid väggen.

”We also had a soup with rooster testicles and snow fungus”, fortsatte Feng. Han tog lite buljong med en soppslev och hällde i pannan, lade på ett lock och vände sig med immiga glasögon mot Peter och Johanna. ”You know, it is very healthy. For the body.” Problemet hade bara varit att få tag på högklassiga testiklar eftersom man oftast kastrerar ungtupparna för att få dem mörare. Feng hade efter mycken övertalning och ett stort förskott förmått en uppfödare att skona trettiosex tuppar.* [Dark they were and golden-eyed.] Peter kastade ett vaksamt öga på Johanna, men hon rörde inte en min.

Feng ropade nu på kyparen och välte upp rätten på ett fat. Njurbitarna hade rullat ihop sig under tillagningen och liknade med sitt inskurna mönster små handgranater av kött. Feng öppnade det lilla fönstret på vid gavel, och i svala pustar letade sig den friska luften fram till dem. Feng berättade att det kanske mest utsökta och förfinade under hela banketten hade varit en söt kryddstark soppa med ytterst tunna skivor av en köttig trädsvamp, tillsammans med lika tunna strimlor av åldrade, mörkbruna skal från kinesiska apelsiner, vilka soltorkats och lagrats under tio år i hermetiskt tillslutna krukor, som en gång varje år öppnats för att under tre dagar få andas frisk vinterluft, så att den fräna oljan skulle fördunsta. Peter antecknade febrilt, och till och med Johanna gav till en fängslad suck.* [Ett klickande ljud hörs, som från en kamera.] När de tre bankettdagarna förflutit och de avslutande äppelknytena med mandelsås förtärts, hade hela staben kallats fram från köket och ärats med en tio minuter lång applåd. Feng och hans medarbetare hade varit fullkomligt utmattade, de hade arbetat arton timmar per dygn i tre dagar. ”After that I made sacrifice to the kitchen-god”, berättade Feng och torkade sig i pannan med en åtbörd, som verkade betingad

lika mycket av tanken på banketten för tjugotvå år sedan som av ansträngningen med njuren. Så lutade han sig åter fram mot Peter, gick rent av ett steg närmare, och sade tyst så att Johanna inte skulle höra det: ”Only one thing we didn’t provide: singsong-girls.” Han log försiktigt. Peter log tillbaka.

Feng gick nu bort till ett skåp och tog fram ett ljusblått krus och förklarade att det var brännvin från hans hemprovins. Han hällde upp i tre små koppar och de skålade på västerländskt sätt. Det smakade ungefär som det de druckit tidigare, men med en anstrykning av parfym. Peter bad om Fengs adress, så att han skulle kunna skicka artikeln, och frågade också vilka som egentligen varit gäster under banketten. Feng ville minnas att det mest varit utländska affärsmän, en arabisk prins och några franska matexperter. Han tog fram en skål med små bitar av revbensspjäll, knaperstekta i anis, kanel och peppar, att äta till brännvinet. Så erinrade han sig plötsligt: för att inte hotellet och dess mat skulle få dåligt rykte, hade man tystat ned det faktum att en av gästerna hängt sig natten efter banketten. Ännu ett hotellsjälvmord, tänkte Peter och undrade om Feng visste något om orsaken. ”Bad business, probably”, svarade Feng och höjde sin kopp för att dricka, ”here’s to good business!”

När de kom ut hade det börjat skymma, fler människor var nu i rörelse, taxibilar smög fram med tryggt inkapslade amerikaner bakom rutorna. En berusad äldre kines föstes just med lätt våld ut från en bar. Han fann sig lydigt i sitt öde och sjöng skrålande ”lie is a Cornwall, yeh, lie is a Cornwall” medan han osäkert tog sig fram längs husväggen. Johanna skrattade och undrade om Peter hade några planer för kvällen. ”Annars kanske du skulle ha lust att följa med hem till någon jag träffade på skolan. Frank Roberts heter han

och han undervisar där just nu som filmklippare, och vi skulle åka ut till New Jersey sedan, där han bor med sin fru.” Peter såg tveksam ut. ”Jag har redan berättat om dig”, sade Johanna, och så gick de mot närmaste tunnelbanestation.

Han tyckte om att vara ute med Johanna* [Stadens ljus, med den allt dovare himlen som bakgrund, gjorde Peter upprymd, han tyckte sig delaktig i det mångskiftande skeendet, och när de korsade gatan, snett och nonchalant, ville han svepa längs avenyerna som ett bortslängt papper, gripet av vinden.] men kunde inte riktigt särskilja begreppen ”att vara ute” från ”att vara ute med Johanna”. Nedgången till underjorden var mycket trång och inramades av ett ljusblått järnräcke med små runda lyktor. Väggarna i tunnelbanan var klädda med sotigt kakel, taket stöttades av gjutjärnspelare som liknade kraftledningsstolpar; man fick känslan av att befinna sig under en bro, och människorna som kurade här föreföll andas belägringens tunga luft. På en reklamtavla såg man en soldat med mössan neddragen så att skärmen skymde ögonen och så texten: ”The few. The proud. The marines.”

De steg in i en knappt halvfull vagn, där det var något så självklart obesvärat i människornas uppenbarelse att Peter upplevde sig själv som skrymmande. Flera passagerare verkade ohyggligt välbekanta; den unge mannen i trettiofemårsåldern i grön vildmarksjacka, med krulligt rött hår och skägg, svagt böjd näsa och ansiktet fläckigt av fräknar; likaså den mörka kvinnan med blek hy, neurotisk blick och små tecken till nonchalans vad gällde utseendet, det kraftiga sminket, det avflagade nagellacket; och även den femtioårige magre kontorsslaven med grå livlös hy, som utan att vrida huvudet kastade oroliga sidoblickar ut mot varje perrong tåget passerade: samtliga

hade Peter sett förut, inte bara typerna utan verkligen just de människorna, han hade sett dem i Stockholm, Göteborg, Berlin. Precis som västerlänningar tycker att alla kineser eller japaner ser likadana ut, förlänas kanske den egna rasen en motsatt skenbar individualitet. ”The few, the proud”, mumlade Peter.

I högtalarna meddelades nu att stationen vid 14th Street var avstängd. Tåget skred spöklikt förbi den tomma, svagt upplysta stationen och slamret från vagnarna ekade mot väggarna. Långt borta blinkade en lykta på en arbetsbock. Kanske någon har kastat sig på spåren, tänkte Peter och genast var bilden där igen av det blodiga hotellrummet, så som det sett ut efter skottet men före hotellstäderskans hemska upptäckt, förseglat med sin hemlighet, helgat av dådet.* [Vare sig det gällde ett självmord eller ett mord, vare sig redskapet var en snara, som på hotellet i Hongkong, eller en pistol som här; ingick inte offret en sällsam förening med tingen i rummet, med det fallande dammet, med tiden, kompakt sammanpressad i ett skruvstäd mellan klockslaget för gärningen och klockslaget för dess upptäckande? Aldrig skulle någon lära känna arten av denna pakt, vars förutsättning var att ingen ännu visste; för i samma ögonblick forskaren får kunskap om det outforskade är det inte längre outforskat utan något annat.]

En lång svart man i gul kavaj sneglade olycksbådande på Johanna. Peter kände instinktivt att han borde inta en sorts nonchalant attityd som outtalat visade att hon stod under hans beskydd, ett beskydd som dock inte skulle vara värt namnet om det verkligen skulle behövas. De gick hastigt av vid stationen på 23rd Street (kanske hade även Johanna märkt spänningen i luften), de skyndade uppför vindlande trappor och kom upp i duggregn. ”Vi kan ta det lugnt”, sade hon,

”Frank slutar inte förrän om tjugo minuter.” Peter spände upp paraplyet över dem men ville inte gå för nära Johanna, vilket gjorde att han höll det mera över henne än över sig själv.

I entréhallen stod en mörk, svartskäggig man med oinfattade glasögon framför en liten glasruta, en reception som nu var stängd. ”Frank Roberts, glad you could come.” Lektionen hade slutat tidigare och nu behövde de bara vänta på hustrun, så skulle de köra ut till deras hus som låg på en plats som hette Applegarth. Frank Roberts försäkrade att han och Peter skulle ha mycket att tala om, men detta var ändå en mild form av amerikansk artighet jämfört med vad hustrun Marsha uppvisade, sedan hon flämtat uppför trapporna från porten. Hon var ”delighted” att träffa honom, hon hade läst ”marvellous books” av svenska författare och alltid längtat ”deliriously” efter att få träffa en. Marsha var en mycket kraftfullt byggd, blond kvinna i trettioårsåldern, och Frank såg nästan förkrympt ut vid hennes sida. Hon bjöd inte precis ut sig, men Peter kunde ändå inte undvika känslan av att något mycket obscent pågick, en upplevelse han haft förr då han och Margot träffat andra par och mannen* [ManFunk, funktion som hoppar till ett par associationer i texten kring ordet ”man”.] uppvisat en sorts slipprigt kvasiintresse för henne och kvinnan för Peter.

Bilen stod parkerad omedelbart utanför. Det var en typisk amerikansk bil, förmodligen från början av sextiotalet, gräddgul med vita fälgar på däcken. De bakre skärmarna växte ut till fenor, där projektilformade röda lyktor ruvade som skjutklara missiler. Sätena var klädda med beigefärgat skinn och Peter och Johanna tog plats bak, Frank vid ratten och Marsha bredvid. De styrde ut från kanten och förenade sig med stimmet av bilar, ut mot avenyn. Frank

undrade när Johanna skulle få besked från antagningsnämnden och Marsha talade med Peter om huset i Applegarth.* [Peter kunde inte bara nicka i baksätet utan tvingades humma, något som markerade ett större intresse än han egentligen hade.] Peter var glad att radion var på. Volymen var inte hög, men det oavbrutna sorlet fyllde ut tystnaderna. Han frågade vad Marsha arbetade med, hon såg mystisk ut och deklarerade att hon var en allmänhetens ödmjuka tjänare. Frank hade uppenbarligen lyssnat med ena örat för han gav henne en orolig blick. ”No actually, I work at the immigration office as a spanish interpreter”, sade hon och skrattade högt. Peter kunde inte förstå det roliga. Ljög hon om sitt yrke? De lämnade nu Manhattan och körde mot Holland tunnel.

Frank höll slappt ratten mellan tummen och pekfingret och stödde handloven mot knät. Ratten och panelen var krämfärgade i tunnelljuset, som om en tjock vaniljsås hällts över, och tändningslampan lyste som ett maraschinokörsbär. Från underjorden kom de upp i ett system av motorvägar och svängde av under skylten ”New Jersey Turnpike”. Duggandet hade nu övergått i ordentligt regn, som fick vägbanan att glänsa. De gula natriumlamporna liknade höga duschstrilar som kantade vägen. Efter en sväng rullade ratten tillbaka mellan Franks fingrar, och för ett kort ögonblick var det vägen som manövrerade bilen.

Peter ville slippa utbreda sig om sina romaner och frågade om Franks filmer och hoppades på en lång utläggning. De befann sig ännu i relativt tättbebyggt område med stora hyreshuskomplex och grönområden. Frank sade att de gjorde allt från reklam- till konstnärliga filmer. Vindrutetorkarna jämrade sig, men fortsatte att på nytt och på nytt skapa två klara solfjädrar att se ut genom. Bilen

gungade fram mjukt och fort på vägens små ojämnheter. Det var nu nästan mörkt, bilens ljuskäglor sprutmålade asfalten och baklyktor glödde i dunklet.* [En skillnad i perspektiv och avstånd mellan motorvägar i olika plan gjorde att raderna av bilar, vilka nu var identiska med sina ljus, förvandlade hela trakten till en stor trafikmaskin med hjul och transportband som rörde sig olika snabbt.] Passagerarna tystnade och bilkörningen fick huvudrollen, radion pumpade ut sin musik till en boll som stängde väder och vind ute: en motorisk rytm, och en svävande melodi, flyende som farkostens glidande.

Peter lystrade till drömska ackord från en diskret elgitarr och en hes mansröst intonerade: ”Hovering by my suitcase, trying to find a warm place, to spend the night.” En trumslagare slog försiktigt mot en cymbal: ”heavy rain falling”, brummade sångaren och spetsade sedan nyfiket öronen, ”seems I hear your voice calling”. Hastighetsmätaren steg mot femtio miles i timmen. Ett stråkcrescendo följde en trappa av treklanger och stannade överst som ett knippe linjer, raka som skyddsräcket som löpte till höger om vägen, av hastigheten berövat alla upphängningspunkter.* [I bilradion knarrade sångaren fram orden ”neon signs are flashing, taxi cabs and buses passing trough the light”. På den sista stavelsen hördes ett munspel svagt, ”a distant moaning of a train seems to play a sad refrain”. Ett cymbalslag och så med starkare röst: ”a rainy night in Georgia, such a rainy night in Georgia”, och med en lurande desperation: ”lord I believe it’s raining all over the world”, uttalat liksom trutande till en fallande stråkfigur.]

Peter hörde rösterna från medpassagerarna i ett slags bedövat tillstånd, avlägset, som han mindes de vuxnas samtal som barn, sjuk,

halvsovande, på väg i taxi till sjukhus, han stirrade ut genom rutorna på bilar som sakta, graciöst körde om i filen bredvid: berövade sin verkliga hastighet passerade de och gled in igen framför dem, för att sedan avlägsna sig i rusket som parvisa röda punkter.* [På radion återkom sångaren med ”I've found me a place in a boxcar, so I take my guitar”, en kort paus, som för ett snabbt bloss på en cigarrett, ”to pass some time”.] Som en lysande ö i mörkret seglade en bar förbi utanför. Reklamskylten utlovade öl och hamburgare, och i skenet från den syntes ett trassligt nät av telefontrådar, som löpte från taket till en stolpe med vita porslinsisolatorer.* [”Late at night it’s hard to rest, I hold your picture to my chest”, sjöng sångaren med drucken stämma, ”and I feel fine”, men stråkarna svepte in och påminde om verkligheten: ”But it’s a rainy night in Georgia”, och sedan sjöng han hårdare än förut: ”baby it’s a rainy night in Georgia”; sårat, bräckligt och förbannande upprepades frasen tills musiken tonade bort.]

Peter brydde sig inte så mycket om vad Frank sade längre men märkte att han njöt av rösten, på liknande sätt som han njutit av musiken.* [Rösten hade en klang som påminde om vissa tidiga morgontimmar under värnplikten då en läkare av kaptens grad hållit sjukvårdslektion med de yrvakna rekryterna. De välvaxade spolformiga mustascherna hade förlänat honom ett drag av antikverad salongsposör, och han hade spunnit sin sockerlena stämma så att Peter nästan rusig glidit bortom orden till ett rike av oliktonande utandningar, tungansättningar och pyrotekniska fräsanden, vilket förnöjt honom så till den grad att han hoppats att lektionen aldrig skulle ta slut.]

Det regnade nu inte längre. Den uppschaktade motorleden förde dem precis i jämnhöjd med taket på en gammal villa och där nere

kunde Peter i förbifarten skymta ett äldre par som just steg ut på verandan i en gul kil av ljus från dörröppningen. Den gråsvarta himlen spräcktes upp i mörkblå revor och fläckar. Framme på vindrutan, vid gummilisten, låg några vibrerande vattendroppar kvar och kämpade med fartvinden. Johanna undrade om det var långt kvar. ”Twenty minutes”, svarade Frank, ”at the most”.* [När man klickar på ordet ”most”, så kommer man till en ny sida där meningar automatiskt visas; ungefär varannan mening är en slumpmässigt vald beskrivning av hur bilen rör sig på vägen, och annat som har med bilen att göra, och varannan en icke-slumpmässig, bestämd beskrivning av vad passagerarna i bilen säger och gör.]

Ägde man bilen ägde man världen,* [En färgbild av ”inredningen” i en leksaksbil visas; en plåt med en helt platt bild sedd uppifrån av stolar, ratt, hastighetsmätare och några racketar i baksätet.] tänkte Peter och försökte se ut på landskapet, som sakta vred sig under fordonet, vars gummidäck berörde vägen på en yta av endast fyra handflators storlek, en påminnelse om en tid då vi inte förflyttade oss upprätt utan tog oss fram som apor. Och hade han haft en pistol skulle han ha ägt bilen; ett skott i nacken på Frank och den skulle sakta ha drivit av mot vägkanten eller slagit runt mot ett staket och kanske ränt in i en mötande fil med mycket hopknycklad plåt som följd; eller ett skott mot Marsha, som han på intet sätt ogillade eller gillade, skulle förändrat tillvaron för dem alla, inte bara för stunden utan för all framtid, ja, till och med ett skott rakt ut genom fönstret skulle förbyta stämningar och attityder. Denna treenighet mellan pistolen, bilen och världen var något mycket amerikanskt, trodde Peter och förstod känslan hos dem som gick beväpnade, deras självsäkerhet, kommen av en makt som inte krävde någon kunskap,

elddonet med sina potentiellt rasande hundar, torrmjölks- och knappålderns motsvarighet till det ljungande alexanderhugget; allt koncentrerat till en mycket liten krökning av pekfingret.* [Tyskarna hade en pistol som hette Luger, och som tonåring hade Peter trott att detta betydde lögnare. Det hade länge varit en tilltalande tanke för honom att när man lät pistolerna tala, då talade amerikanernas sanning och tyskarnas for med lögn.]

En labyrintisk kurvatur av vägar ledde bort från det stora stråket och in på en väg som påminde om storgatan i en mindre stad, kantad av bensinstationer, affärer, mindre fabriker och villor. Snart svängde de av mot Applegarth, där villorna låg tätt, men tomterna var stora och utan insyn. De svängde in mellan träden på en smal grusväg, vidare nedför en backe och där låg tre stora villor i modern stil.

Frank och Marshas hus var byggt i ett plan i svåröverskådliga geometriska former med fönstren till synes slumpmässigt inkomponerade i fasaden; den okrattade singeln knastrade under däcken då de makligt gled upp framför trappan. Bildörrarna slog igen och hunden gav skall inifrån. Fotskrapan klingade lätt under Peters fötter. Då dörren gled upp stod retrievern där, ivrig. Den klättrade på Marsha som kommenderade ”heel”, men hunden var alltför upphetsad. Efter förnyade kommandon satte den sig vackert i hallen. Frank gick vidare in i huset med några påsar, medan de övriga hängde upp sina kläder. Hunden betraktade dem en stund och lommade sedan iväg.

Nästan alla rum i huset låg på olika nivå och var förbundna med ett system av korta trappor. Små prång föreföll ha blivit över vid planeringen, ett var kapprum, i ett satt en mikrovågsugn inmonterad och i ett annat stod en hög japansk byrå i päronträ. Frank anmärkte

att planritningen gick i stil med hans yrke. Peter skrattade och kände sig förpliktad att komplimentera honom för huset. Det var en ordväxling mellan män.* [ManFunk, funktion som hoppar till ett par associationer i texten kring ordet ”man”.]

Huset var helt gjutet i grå betong utan någon målning eller puts, inte ens på innerväggarna, där man i stället tydligt kunde se avtrycken från gjutformarna, likt förstenade träplankor. Vardagsrummet var tårtbitsformat och genom ett par stora glasdörrar kunde man komma ut på en terrass. Intill dörrarna stod ett blankt matsalsbord, över vilket en kristallkrona hängde, och sex stolar i utsirad stil. En bunker med rokokoinredning.

Frank serverade drinkar och bad dem ursäkta Marsha, som en kort stund var ute och rastade hunden. Katten kunde gå som den ville genom en liten lucka i ytterdörren, men hunden var, då den lämnats ensam, helt instängd. Framför den öppna spisen i vardagsrummet stod en soffgrupp i läder av engelsk typ, och Peter och Johanna slog sig ned i var sin fåtölj.

Peter hade en intensiv känsla av att han borde befinna sig någon annanstans, som för att hindra något fruktansvärt från att hända.* [Ändå kände han ett slags gemenskap med Frank på grund av det banala faktum att de båda bar skägg; något i deras upplevelse av sig själva gentemot omvärlden hade fått dem att göra ett samstämt uttalande i form av hår.] Han drack av sin martini och Marsha återvände med hunden i släptåg. De måste nu kort rekapitulera reaktionerna på huset för Marsha, så att hon så att säga kom ikapp, och det referat de nu fick möjlighet att växelvis genomföra gav en illusion av att de tre haft en gemensam upplevelse, nästan ett äventyr. Alla såg glada ut.

Frank och Marsha verkade annorlunda nu, när Peter kunde se dem röra sig i sitt eget hem. Frank verkade lugnare, och hans lilla rosa, skäggomhöljda mun formade den vackra rösten omsorgsfullt till ord, men Marshas gester var lite nervösa. Hade hon förresten passat på att bättra på makeupen medan hon var borta? Johanna ställde sitt glas, som nästan var tomt, på bordet. Nu var bordsytan erövrad. Retrievern lunkade bort till Marsha. Hon kelade med den, händerna antydde affektion, men hon drog samtidigt tillbaka halsen som för att undvika att bli slickad. Borta vid glasdörrarna strök katten omkring, så tätt intill väggen som möjligt.

Frank och Johanna talade åter om fotografi. Peter försökte se om Johanna verkade berusad; hon sluddrade inte och gjorde inga överdrivna gester, men hon såg varm ut och ögonen var livliga. Peter kände sig löjlig, som om han och Marsha var publik till de andras samtal. Hunden spatserade just förbi och Peter räckte då ut handen, så att retrievern så att säga smekte sig själv över ryggen. Förvånad vände den på huvudet och gick tillbaka till den främmande mannen som visat en sådan förströdd vänlighet. Peter kliade Jim under hakan, lyste sedan upp i en listig min och sade till Marshas häpnad: ”Siwini”, och ännu en gång: ”Siwini!” Peter väntade. Marshas spända leende blev bredare och bredare. Peter undrade om hon inte kände igen ordet från något sammanhang. ”No, not really, what does it mean?” Peter sörplade lugnt på sin drink och drog sedan historien om Nordamerikas sista ociviliserade indian som påträffats i Kalifornien 1911, den siste av sin stam, och hur antropologerna förgäves försökt tala med honom med de få ord de kunde på detta indianspråk. Efter många, många timmar hade den bekymrade forskaren och den utmattade indianen funnit ett ord de båda förstod,

siwini, vilket var namnet på träslaget i bänken de satt på. I extatisk lycka hade de vrålat detta ord tillsammans under flera minuter.

Marsha verkade nu mera road än oroad och tog mod till sig och bad ännu en gång att få höra något om romanen. Peter ville vara tillmötesgående efter sin lilla mystifikation och berättade om den gamle mannen, en särling med långt skägg, som bodde i en liten stuga mitt inne på gasverksområdet, innanför grindar och vakter, invid den ofantliga gasklockan, bland processbyggnader, redskapsbodar och kontor. Där levde han med sina katter, som soliga dagar yrde runt kring benen på arbetarna, där hade han sin utgångspunkt för långa fotvandringar utanför Sveriges gränser, där levde han i reservat. Peter hade träffat honom och varit inne i stugan. Det hade luktat intensivt av katturin.* [*Siwini*, den siste av sin stam.]

Marsha talade plötsligt med Frank som om Peter och Johanna inte existerade, eller rättare sagt, de sänkte rösterna så att det fortfarande gick att höra vad de sade, men så att man förstod att det nu var en förbindelse på deras privata linje; med ofullständiga meningar markerade de den typ av telepatisk förståelse som uppstår mellan människor som umgås mycket intensivt, något i stil med ”är det inte dags att...”, ”jo, så vi blir klara innan...”, ”ja, det blir ändå inte detsamma som...”, ”nej, absolut inte!” och så vidare. Peter fann det nödvändigt att bryta in i överläggningen, som tydligen handlade om matlagning, för att inte känna det som om han tjuvlyssnade. Johanna hann dock före och antydde att de ännu inte var särskilt hungriga. Köksarbetet skulle ändå ta en stund, påpekade Marsha och började sakta resa sig från bordet.

Peter sjönk ihop i sin fåtölj. Han tittade på oljemålningarna och en underlig vit relief, en skrovlig kupol belyst från insidan. Frank

märkte att Peter såg den och utbrast glatt: ”That one’s entirely made out of sugar!” Han nickade eftertryckligt och vände sig åter till Johanna. Peter kände en svag irritation över Franks sätt att lyssna på henne. Han hade den engagerade konsultens tysta, mörka blick.* [Eller var det kanske hanens aldrig slumrande öga?] Peter lutade sig fram och lade sig abrubt i deras resonemang: varför skulle man fotografera för sådana som inte tycker om bilder? Varför tvinga kultur på okulturella människor, varför över huvud taget försöka övertyga någon om något som denne inte har intelligens nog att inse själv, varför slösa tid på idioter? Frank och Johanna tittade på honom med en gemensam överseende blick, som om de trodde att han var berusad. Peter tyckte inte om denna pakt. Ville hon med sin fotografi bara signalera att hon drog sig undan världen? Det gjorde väl alla som sysslade med konstnärlig verksamhet. De var besvikna på den och försökte skapa en egen. ”Actually”, utbrast Peter sturigt, ”I’d like to write crime fiction according to a completely new concept, where the fiction itself is the crime.” De log mot honom.

Peter lutade sig tillbaka och lyssnade på Johannas röst, som med en förkylnings dova övertoner fick henne att framstå som den perfekta blandningen av modern och horan. Peter hörde med ena örat något om hur undermåligt dagens fotopapper var jämfört med äldre tiders brompapper. Han tog tandpetaren med oliven ur sitt glas och betraktade hennes knä. Hon satt med ena benet över det andra, och knäskålen satt där som en oval medalj, vars kanter vitnade av den spända strumpans tryck mot huden.* [Som liten hade Peter gjort iakttagelsen att vuxna, det var människor som satt med benen i kors, och de vuxna som var damer, det var de som visade knäskålarna.]

Marsha kom in med förrätten och Frank serverade vitt vin. I glasdörrarnas mörker syntes spegelbilden av Johanna, som just grävde sig ned i salladsskålen med de speciella långskaftade besticken. Då var och en hunnit äta några tuggor och kommit in i måltidens rytm, talade man om europeisk film. Frank höll sitt vinglas nära munnen, som om han tänkte dricka, men fortsatte tala så länge om den svenska filmkonstens förträfflighet att Peter blev otålig, och mest för att bli kvitt den outhärdliga närvaron av detta främmande föremål så nära Franks ansikte,* [FindThis, funktion som hoppar till några ställen i boken med associationer till orden ”gled” och ”blå”] inlade han protest och hävdade att svensk film var usel. En närmast parodisk ordväxling följde, där de båda nationaliteterna var för sig framhävde de utländska produkternas ypperlighet framför de egnas undermålighet. Frank höll fortfarande glaset i handen, med armbågen stödd på bordet, utan att dricka. Till sist blev det ett absurt föremål, berövat sin funktion. ”Skål”, sade Johanna plötsligt som om hon irriterats av samma sak. Var hon berusad nu? Det käcka tonfallet tydde på det. Äntligen drack Frank och ställde ned glaset. Nu syntes hunden som vaksamt strök omkring borta vid soffan och hela tiden registrerade varje rörelse hos de ätande. Peter berömde värdparet för hur väluppfostrad retrievern var; den gjorde inte minsta försök att tigga vid bordet. Marsha förklarade att den inte ens åt av sin egen mat förrän den fick tillåtelse. Hon tog en begärlig klunk av sitt vin. Frank föreslog att de skulle ge hunden lite, vilket Marsha till sist gick med på. När de nu hade gäster skulle det kunna gå för sig. Hon reste sig och tog fram Jims matskål och lade några kycklingbitar i den. Hunden, som ännu uppehöll sig borta vid soffan, var nu på helspänn. Sakta, på sin vakt, närmade den sig. Peter tittade på Johanna, som

stint fixerade hunden, under det att Frank betraktade skådespelet stelt tryckt mot ryggstödet. Jim var nu framme. Marsha stod alldeles rak bredvid skålen, hon kommenderade inte ”heel”, hunden satte sig ändå, blickstilla med sluten mun. Marsha teg. Frank sade upphetsat att Jim kunde sitta så där hur länge som helst om inte tecknet gavs, katten skulle kunna stjäla maten mitt framför näsan på honom. Peter hörde Johanna svälja, Marsha höjde armen, en svag ryckning i djurets svans, och så knäppte hon med fingrarna. Hunden dök blixtsnabbt ned i skålen och hade slickat den ren på några sekunder. Sedan satte den sig åter i givakt men fick inget mer. Marsha tog bort skålen och satte sig med en lite graciöst yvig gest, som när någon som just briljerat med sin skicklighet på dansgolvet åter slår sig ned vid sitt bord. Peter noterade Johannas tappra försök att låta uppskattande, då hon lite för sent, lite för eftertänksamt, utbrast: ”Unbelievable!”

Det rådde en underlig atmosfär mellan Marsha och Frank inbördes, inte så mycket i form av blickar som i form av brist på blickar.* [Frank kunde famla efter en kniv där den inte låg, Marsha kunde rätt som det var flytta sitt glas några centimeter, som om det stod fel enligt något hemligt system, och de kunde se på varandra mitt i en manöver som krävde uppmärksamhet, till exempel då Frank hällde upp mera vin, men undvika att se på varandra under en ordväxling.] Marsha bytte nu tallrikar och gick för att hämta en liten serveringsvagn, som hela tiden stått en bit bort, men det verkade som om den inte funnits till förrän hon rörde vid den. Frank och Marsha verkade ur fas med sin värld, tills tingen på något sätt ingrep i deras tillvaro. När nu ett av de små hjulen gnisslade till, fick det Marsha att

avbryta sig och gå och hämta en soppterrin, som hon sedan ställde på vagnen, vilken hon därefter sköt fram den sista biten till bordet.

”Bouillabaisse”, sade hon stolt med anglifierat uttal och lyfte på locket. Allt eftersom de serverades av den gyllengula soppan lättades stämningen upp. De fick fisken, hummern och musslorna på särskilda tallrikar och rostat bröd att lägga i buljongen. Peter smakade. Det var mycket gott, men inte förrän han hört en belåten suck från Johanna utstötte han också ett välmående ljud. Någon som kan göra något så delikat kan inte vara en helt förlorad själ, tänkte Peter och gav henne ärligt sitt beröm. Marshas hårdhet rann för några ögonblick av henne, och hon tog tacksamt emot lovorden. Men Peter såg hur mekanismerna, de tusen trådarna i ansiktet, åter trädde i funktion, och han såg hur leendet i flera moment förvandlades från det barnsligt förlägna till det självsäkra, något nedåtböjda flin som vet att det är onödigt.

Måltiden avslutades med kaffe och cognac. Frank avstod från mer alkohol, för han hade lovat att köra dem tillbaka till hotellet. Peter befann sig något bortom den salongsberusning han brukade eftersträva, vilket märktes på små motoriska missar, som då han felbedömde armbågens läge i förhållande till bordskanten och nästan halkade ned. Johanna verkade bara må fint, hon höjde sin kupa, kikade genom glaset och skålade glatt med honom. Peter försökte nu i elfte timmen på ett välvilligt men sömnigt sätt knyta kontakt med Frank och Marsha, och initierade en diskussion om amerikansk kontra brittisk engelska med dem. Plötsligt mindes Marsha att de alldeles glömt bort flamencon. Peter försökte avstyra, men hon gick bort till skivspelaren och snart tonade en gäll mansröst fram i ett mellanting mellan gregorianik och vargtjut. Det var tydligt att den

här musiken var helig i detta hus. Alla måste stå tysta. Marsha var uppenbarligen helt fängslad själv, trots att hon måste ha hört skivan oräkneliga gånger. Musiken närmade sig hela tiden en kulmen som aldrig kom. Bakom soffbordet syntes plötsligt hunden i form av en lurvig rygg som gled fram längs kanten.* [Peter tänkte: Han går på alla fyra.] Sedan tog musiken slut och Jim fortsatte att följa ett osynligt spår utefter golvet.

Under bilfärden tillbaka till Manhattan dåsade Peter till av motorns entoniga morrande. Han satt i baksätet och bredde ut sig som en kung, medan Johanna satt där framme. Hon hade löst upp hästsvansen och glidit ned på sätet så att håret hängde ned över ryggstödet. Det var troligen nyklippt, eftersom det slutade i en alldeles knivskarp kant. ”Då skall man åka hem i morgon då”, sade Peter och försökte överrösta motorbullret. ”Vi kanske kan ordna så vi får platser intill varandra”, sade Johanna. Intill varandra, upprepade Peter tyst.* [Betrakta varandra, spegla varandra, forma om varandra, mitt emot varandra, hämma varandra.] ”Vi kan ju försöka”, sade han. Frank körde fort, fortare nu än han gjort i andra riktningen.

Det var långt efter midnatt då de steg in i hotellets lobby. Peter passade på att fråga portieren om han hört något nytt om självmordet. Den fete portieren, med en tjock valk i nacken vid skjortkragen, satte på sig en förtrolig, tvärsäker uppsyn och lutade sig fram: ”Listen, I don’t want to exaggerate this, but he was nobody, not a criminal, not a gambler, not a betrayed husband, not a bankrupt businessman. Nobody.” Peter och Johanna stirrade häpet på honom. ”Nobody”, upprepade portieren och lät handflatorna studsa mot disken. ”Thank you”, sade Peter förvirrat innan de gick mot hissarna.

Han tyckte det var säkrast att markera hur trött han var innan de åkte upp. Johanna intygade att även hon var mycket trött. Hon tryckte på knappen med siffran nio. Peter gäspade tydligt och stödde sig mot väggen, trots att han inte alls var så berusad att det behövdes. Nionde våningen och Johanna steg tvekande ut. Peter höjde tafatt armen och tänkte på den lilla spasmen i hundsvansen, han visste inte själv om han tänkte skaka hand med henne eller smeka henne över håret; det blev till en klumpig halv vinkning.* [”Se nu gör han så där igen, det är så likt honom.”] ”Godnatt!”

Inne på rummet luktade det inpyrd rök. Sängen var bäddad och på byrån låg den utlästa boken. Det såg städat ut. Tillbaka i sitt rum ville han snabbt därifrån igen och vägen bort gick ned i sängen, ned mellan de svala, rena lakanen.

Naken låg han och kände lemmarna domna. Där var ljuden från gatan igen, och det svaga skenet från fönstret åstadkom en diffus skiftning i taket. Intill varandra, tänkte han. Var hon verkligen intresserad av honom? Knappast. Hon verkade snarare förtjust i Frank. Och hon skulle ju kanske flytta hit dessutom. Men så var det dessa tvetydiga blickar; på restaurangen, över cognacskupan, då hon suttit här på rummet och dragit ned kjolen över benen. Vackra ben. Och var stod han själv gentemot henne? En härlig nacke också. Planet skulle gå klockan fem dagen därpå, då skulle de ses igen. Och de skulle kunna träffas i Stockholm. Nej, absolut inte! Han ville inte beblanda sig, han hade haft nog av förhållanden, som aldrig höll så länge att de var värda ens smärtan i den oundvikliga skilsmässan. Alla fåfänga försök att forma om varandra till att likna drömbilden, allt suktande, all otillfredsställelse; var det inte den ena som tiggde om ömhet så var det den andra som bad om förståelse, var det inte

den ena som framstod som ett djur genom sina sexuella anspråk, så var det den andra som krävde tid, eller rent av pengar. Han knöt nävarna under täcket. Nej, han ville inte ha mera med kvinnor att göra. Aldrig! Inga mer kärleksaffärer! Aldrig mer en förbindelse! Aldrig!

Del II

1

Den bleka vintersolen låg på mot det dammiga fönstret. Det var en dag då jullediga barn vilset såg sig om efter snö, och Peter hade varit vaken ganska länge men legat och dåsat lättjefullt i den breda sängen. Rummet var stort och ljust; vid fönstret ett skrivbord, över sängen några fotoförstoringar och på väggen mitt emot en väv i rött och gult. På skrivbordsstolen hängde en kofta. Centralvärmen var högt uppskruvad, det var mycket torrt, och damm från sängkläderna yrde i ljusstrimmorna.

På nattygsbordet tickade Johannas väckarklocka. Han betraktade minutvisaren, länge, så att han kunde se hur den sakta kröp fram mellan två streck på urtavlan. Varje gång han sov här frapperades han av tickandet, som var mer metalliskt och ihåligt än ljudet av hans egen klocka, och de självlysande siffrorna hade en ovan formgivning.* [När han övernattade hos vänner hade han alltid samma känsla som nu; medan lägenhetsinnehavarna var ute på sina dagliga värv uträttade väckarklockorna en sorts hemarbete åt dem, och tickandet i de tysta lägenheterna accentuerade deras frånvaro. Det var en oväntad intimitet med den som bebodde lägenheten, med den som sov varje natt i sängen och som vaknade varje morgon till skrällen från klockan. Som ett hjärta stod den där och pumpade ut en annans sekunder och minuter.] Nu: tio minuter över elva.

Peter kände Johannas doft i näsborrarna och böjde sig mot hennes kudde och sniffade. Hon hade givit sig iväg tidigt för ett fotouppdrag. Här i detta nu så oskyldigt upplysta rum hade deras

kroppar för några timmar sedan mötts, stötts, slingrats, vridits, vaggats och sammansmält i skydd av ett mörker, som knappt låtit deras bleka hud lysa men som låtit ana de fuktiga skrymslen av hår och slemhinnor, som varit deras strävans medelpunkt, en strävan med ljuva omvägar och retsamma undanflykter.* [Han mindes denna tidlösa akt som en påtaglig volym, en massa som oupphörligt ändrade form, struktur, smak; en volym som fylldes, spändes ut, andades, värkte, kittlade och slutligen tömdes.] Han sträckte nu på sig med ett välbehag som liknade den kättjefulla belåtenhet med vilken han några timmar tidigare på rygg låtit sig betjänas av henne. Han såg ännu glimtar av ett knä i en viss vinkel, hans hand i ett visst grepp, och han kom ihåg ett av hennes leenden och blicken som hört ihop med det, liksom hennes svagt böjda rygglinje, sedd så som en kusk överblickar en svettig hästrygg.

Här låg han alltså, ännu en gång invecklad i ett förhållande med en kvinna, ännu en gång hade han fallit offer, inte för hennes förförelsekonster, utan för den förföriskhet som lockar att förföra, men han lyckades inte uppbåda någon verklig besvikelse över att så var fallet.* [Han, som trodde sig avsky all uppvaktning, hade till och med köpt små presenter åt henne.]

Vad visste han egentligen om Johanna? Han sträckte sig efter cigarretterna. Hon var fotograf. Nyligen skild. Fadern död. Besvärlig mor. Han repade eld på en tändsticka, svedde cigarrettens ände och blåste ut dagens första rök bland sängkläderna. Johanna hade försökt ta livet av sig kort innan de träffades i New York, hade han fått veta. Varför hade han inte riktigt förstått och hon hade inte kunnat förklara det heller, men uppenbarligen hade det med modern och det upplösta äktenskapet att göra. Att de möttes under sådana förutsättningar;

ställde det särskilda krav på honom, gav det honom en speciell roll?* [Första gången de kyssts hade hon skjutit fram läpparna som ett offer, med ögonen halvslutna, och han hade känt en skälvande luftström, full av onda föraningar, från hennes mun alldeles innan den mötte hans.]

Hon hade krupit ned i hans säng alldeles stel första gången; hennes tidigare försök att verka van och obesvärad hade då slagit helt fel, hon hade betett sig som en medelålders oskuld, vars enda kunskaper om sexuallivet kom från i lönndom avlyssnade samtal mellan fastrar och mostrar om livmoderframfall, kejsarsnitt och våldtäktsmän. Och Peter hade upplevt sin omtanke, då de i stället valde att somna, som äcklig, lismande och taktisk, som när en pedofil försöker locka med sig en liten flicka. Så annorlunda det hade hunnit bli på bara en och en halv månad. Nu vågade hon ge sig hän, även om hon ibland gjorde det med något av offerlammets bevekande uppsyn. Och för ett par veckor sedan, då de älskat, hade hon frågat om det varit bra och genast velat göra om det. Hon tycktes inte känna till att män* [ManFunk, funktion som hoppar till ett par associationer i texten kring ordet ”man”.] inte omedelbart är funktionsdugliga igen. Kanske var hon så angelägen att vara en bra älskarinna att hon bara låtsades tycka om det.

Han tog på sig Johannas morgonrock och gick ut i köket. Där fanns spår efter henne; äggskal,* [Hur hon med en sked gröpt ur ägget i en rund omslutande rörelse, samma rörelse hans hand gjort då den letat sig innanför kläderna för att smeka hennes stjärt och hur hon fört tekoppen till läpparna.] en halvt urdrucken kopp, tesil. Tidningen låg ännu uppslagen. ”150 döda i cyklon i Australien”, stod det. Sakta försvann den fridfulla bilden av Johanna, trygg i sitt kök,

med håret ännu fuktigt efter duschen, och gav vika för den kaotiska smärtfyllda synen av demolerade hus, nedfallna bjälkar, omkullvräkta bilar, hjälpstationer och räddningsmanskap. Alltså: det fanns fortfarande människor som dog i världen.

Köket låg mot gatan och han gladde sig åt att höra liv och rörelse där nedifrån, helgernas stiltje var avskyvärd. Då bubblorna i det kokande vattnet var stora som fiskögon tog han av kastrullen och fyllde tekannan. Han satte sig och åt, omgärdad av kryddiga ångor från en annan världsdel. Till sist läste han också tidningen.

Han hade sitt manuskript med sig, och efter frukost och dusch försökte han arbeta men kunde inte uppbringa det lugn som behövdes utan satte på radion, som fyllde rummet med melodier som ägde en käckhet som inte var hans. Efter en stund märkte han att det inte bara var köksattiraljerna som störde tankarna, hela lägenheten vibrerade av en annans göromål, den var full av handgrepp, osynliga stigar och kärvar av gamla ögonkast. Den tystnad som tillhörde Johanna och som vällde fram varje gång det blev en paus i radio, gjorde också den efterföljande musiken till en impertinens mot henne. Var detta längtan eller kände han sig fångad? Han rörde handen och råkade snudda vid koftan som hängde på ryggstödet.* [Det var längtan! Hon hade stickat den själv och han erfor nu då han lät handen glida över den, hur varje maska ruvade på en hemlighet om henne från tiden för dess tillkomst, ungefär som det sägs att vissa gamla drejade krukor innehåller vågmönster från krukmakarens röst, graverade av fingrarna i leran som spåren i en grammofonskiva.]

Han vankade runt i våningen och på byrån i hallen, där de ibland lämnade små meddelanden till varandra, låg en lapp: ”Jag är i ateljén i dag. Kommer vid tretiden. Jag handlar maten”, och som signatur

hade hon ritat en liten fågel med spretiga ben, ungefär så som barn brukar teckna, och vid näbben stod det ”PIP PIP” och så en parentes: ”på fågelspråk betyder det jag älskar dig.” Han tänkte på hur svultet hon accepterat alla hans kärleksnamn, av vilka Sparv bara var ett.* [Gasklockan och de grova karlar som nitade fast plåtarna på dess utsida verkade nu oändligt långt borta. Peter brydde sig inte ens om att försöka skriva igen utan ställde sig i ljuset från fönstret, som var smärtsamt skarpt för hans vintertrötta ögon.] Johanna hade en blyghet, som inte var försagd utan en sorts fingerad skygghet, som bad om att bli krossad.

Han gick fram till bokhyllan och grep slumpmässigt en häftad bok som han öppnade. Ögonen föll på några rader från ett annat universum. Han sneglade på den brutna bokryggen. Jo, hon hade läst den; vid något tillfälle, i någon situation han inte varit del av, hade hennes ögon avsökt just dessa rader. Som om han ville dölja ett brott ställde han omsorgsfullt tillbaka boken på sin plats. ”Johanna”, sade han högt och tydligt och lyssnade till namnet, hur det klingade av, och erfor hur hennes person för en sekund frammanades.* [Kunde han inte annat än lida? Han led när han var olycklig och han led när han var lycklig! Denna tillbedjan var en lika ensam sysselsättning som att skriva, lika fåfäng, för han skulle aldrig kunna få de invärtes ekande orden att klinga på samma sätt hos henne.]

När han äntligen hörde Johanna skramla med nycklarna i låset, hade han hunnit dricka ytterligare en kopp te, stirrat ut genom köksfönstret, åter försökt skriva, stirrat ut genom vardagsrumsfönstret och slutligen till och med ömt vattnat hennes blommor. Då hon nu öppnade dörren och ropade, störtade han iväg mot hallen men behärskade sig, medveten om att han måste dölja sin

upphetsning, att han skulle vara mindre åtråvärd i hennes ögon om han avslöjade sig. Hon ställde just ned kameraväskan på golvet och rätade på ryggen, och då kunde han makligt ta henne i famn, men hårdheten i hans grepp och den intensiva kyssen skvallrade om sinnesrörelse. ”Älskling”, sade han och kände hennes ryggrad, bräcklig och tydlig som om den legat ovanpå huden. ”Jag köpte rödbetor”, sade hon och gick in i köket. Hon var klädd i jeans, men hade nylonstrumpor under. Han kunde bara se på medan hon packade upp matvaror, för han var utanför hennes göromål, de hade båda kvar rester av sitt separata varande. Han hade ännu inte sett henne i ögonen, ännu inte sett sig själv speglad i hennes pupiller. När hon var färdig, tog han henne om axlarna och vred henne runt. Ögonen lyste gröna, strecken i regnbågshinnan liknade stänk, som om något just föll genom ytan, in i mörkret.

De dukade fram i vardagsrummet för att äta en försenad julmiddag. Johanna hade under helgen varit hos sin mor, som desperat försökte upprätthålla de sista resterna av en traditionell familjejul. Peter hade inte gjort något som skilde denna helg från vilket veckoslut som helst. De satte fram en bit skinka, som de fått från modern, korvar, köttbullar, Janssons frestelse, mörkt öl och lite brännvin. Peter tände ett par stearinljus och släckte lamporna; rummet rundades av och blev en kula att ruva i. Han viskade något ekivokt, och hon satte sig belåtet fnittrande ned på andra sidan bordet. Hon var förtjust över sin egen förtjusning, att det nu var tillåtet för henne att hysa sådana känslor.

”Du sade något om att du blev osams med din mor igen.” Johanna satt och skar bort fett från en skinkskiva. ”Det var det gamla vanliga. Jag kunde inte hålla tyst när vi tittade på midnattsmässan på TV.”

Peter sträckte sig mot hennes tallrik med gaffeln. ”Det där tar jag. Du fattar inte vad du går miste om!” Johanna tittade förbluffat på honom: ”Du är galen, det är inte nyttigt”, men han slickade sig lystet om läpparna och stoppade det skimrande, luckra fettet i munnen. ”Midnattsmässan ja, den var väl fantastisk!” Hon lade ned besticken. Ljuslågorna flackade. ”Otrolig”, sade hon med avsky, ”det var ju rena teatern.” Peter hade mat i munnen, men svarade: ”Det handlar om hängivenhet, att våga gestalta undret.” Johanna viftade med kniven. ”Det är så pinsamt, eftersom mamma håller fast vid påven och Vatikanen och mässan på julafton bara som ett slags kontakt med pappa; hon vill liksom hålla hans banér uppe, förvalta något från den tiden utan att hon egentligen tror själv och än mindre är någon katolik. Och nu i år skulle de ju inviga det Heliga året ...” ”Som instiftades redan år 1300 och bara firas vart tjugofemte år”, docerade Peter. ”Förr var det bara vart hundrade, men de fick in så mycket avlatspengar att de inte kunde låta bli att ha det lite oftare”, retades Johanna, ”och där sitter nu hela menigheten vid sina TV-apparater och tittar på Guds företrädare som skrider fram med en liten yxa i handen, som han sedan använder för att få väggarna att rämna och ...” Peter hade nu helt glömt Johannas gräl med modern: ”Det är ingen yxa utan en murares hammare med de fyra evangelisternas emblem på, och det är ingen vägg utan den Heliga dörren i förhallen; du vet: Jag är Dörren!”

Peter tänkte på den scen som utspelat sig när påven gått fram till porten, som klätts med gips som skulle likna marmor, hur man på mitran, ovanför påvens köttiga högeröra, skymtat bilden av den bevingade tjuren med bokrullen mellan frambenen, och hur han sedan inför den internationella televisionen knackat lätt med den

blixtrande hammaren på ett inmurat kors,* [Bild på påven med hammaren.] och hur först ingenting hänt, hur sedan den massiva porten sakta börjat brytas loss, hur den vikts bakåt och hur den med kanterna taggiga av söndertrasat gips sakta vräkts omkull. Man hade då sett att den var försedd med små hjul, så att den snabbt skulle kunna forslas bort.* [Bild på den omkullvälta dörren.] Hela tiden hade bilden störts av oupphörliga kamerablixtar, som om ljusbågssvetsning pågick. Sedan hade man fått se porten från andra hållet, med hela det maskineri av kilar, krokar, rep, taljor och hivande karlar, som i själva verket gjort den Heliga dörrens öppnande möjligt.* [Bild på de hivande karlarna..] Genast hade en städpatrull av *penitentiarii* kommit fram, och med borstar och skyfflar av silver hade den sett till att grus och gipsklumpar sopades bort från golvet. På en bricka bars våta svampar in så att dörramens ådriga marmor kunde torkas oklanderligt blank, och med ett crux hastata höjt i vänster hand hade påven så trätt in i själva kyrkan.
”Men är det inte närmast rörande”, sade Peter, ”att en katolik mitt i denna illusionskonst, precis som när oblaten smakar papper och inte kött, ändå erfar undret, att något så onaturligt inte bara blir naturligt utan till och med övernaturligt?”

Peter förundrade sig över att han, som visserligen kände en viss dragning till religionen men avskydde dess världsliga byråkrati, ändå satt här och försvarade allt detta.* [Han kände igen fenomenet från tiden med Margot, då hon en gång uttalat sig förklenande om jazz. Peter som tidigare varit en ivrig jazzkonnässör, men sedermera inte stod ut med att höra dessa formelartade tonkaskader, hade lystrat som till en stridssignal och kastat sig in i ett försvarstal som varat i veckor, då han spelat gamla jazzskivor han inte rört på åratal och

vilkas förtjänster han oförtröttligt demonstrerade; när Margot äntligen visat lite förståelse för att jazzen kanske ändå hade några positiva sidor, hade han kunnat slappna av och åter lämna skivorna åt förgängelsen.] Han hällde upp mera öl åt dem båda. ”Nå vad sade du till din mamma nu då?” ”Jag var så ilsken att det bara brast; där ser du, sade jag, bluffen med dörren är typisk för hela katolska kyrkan, bara en vacker kuliss, avlat och lurendrejeri, korruption, den gyllene kalven, månglarna i templet och så vidare. De återupplivade ju avlaten nu också efter att den legat i träda, och folk som inte kan resa till Rom i år får i alla fall syndernas förlåtelse om de bara betalar de pengar resan skulle kostat!” Peter teg för att undvika att brista ut i föredrag.

”Det blev gråt och tandagnisslan naturligtvis, först försökte hon med att det var så vackert, sedan med kyrkans välgörenhet, framför allt i de länder i Asien där pappa rest runt, och när hon väl kommit in på pappa sade hon att det i själva verket var honom jag inte tyckte om, ja, jag hatade min far så mycket att jag också hatade henne för att hon valt att gifta sig med honom. Sedan blev hon helt hysterisk och började tala om att julen var förstörd, precis som jag förstört alla jular när pappa skulle komma hem.” Peter drog besvärat handen genom håret. ”Jag såg alltid hur ledsen mamma blev när pappa kom hem. Det vill säga: när han kom var hon översvallande glad, men efter någon dag grälade de alltid och jag tyckte synd om henne och hjälpte till att skälla på honom. Fast i dag har jag fått större förståelse för pappa allt eftersom jag sett andra sidor hos mamma.” Hon stirrade in i ljuslågan, hypnotiserad som ett barn, men med bittra ögon. ”Mamma har aldrig någonsin kunnat känna riktig glädje”, sade hon lågmält, ”höjden av eufori för henne är en sorts vemodiga känsla

av tröst.” De sista orden spottade hon ut med förakt, och sedan började tårarna rinna. ”Den djävla häxan, jag förstår att pappa hellre åkte till Kina!”* [I Peters barndom hade det varit en ljuv frid som lägrat sig över familjen efter föräldrarnas gräl, en mycket intensivare känsla än om inga röster höjts. Han hade nästan kunnat känna en njutning medan bråket pågick, eftersom han visste att det så småningom skulle leda fram till en alldeles säregen stillhet.]

Problem var syre för Peter, och han kände nu hur en ny styrka spreds med blodet, effektivare än alkoholen. Han ömsom lyssnade på Johanna och ömsom lade fram nya aspekter på varje fråga. Han strödde sina ord som guld och hatade sig själv, när han märkte hur mycket hon tyckte om det.

”Jag tror mamma är rädd för döden också, det är därför hon odlar sin religiositet”, sade Johanna. Peter erkände med klädsam öppenhet att han själv till viss del hade sådana bevekelsegrunder för sitt religiösa svärmeri. ”Är det inte konstigt”, sade Johanna, nu åter samlad med ett nyfiket snarare än gråtmilt tonfall, ”att människor annars tycks förlora sin skräck ju närmare döden de kommer?” Peter kände nu att de beträdde minerat område. Han tyckte det var ett svek att glömma sin skräck; döden, detta hån mot mänskligt liv och strävande, borde man hårdnackat vägra att finna sig i, in i det sista. Samtidigt önskade han ibland att han någon gång kunde få slippa dessa förlamande tankar.

”Det är inte alla som blir av med den”, sade han mystiskt, och Johanna anade att han tänkte på något speciellt. Han tvekade ett ögonblick om huruvida detta var rätt tillfälle för en sådan historia, men berättartvånget tog överhanden: ”Min far var en mycket kraftfull man”, började han och bet ihop käkarna. ”Man skulle kunna

säga dominerande. Jag var ibland rädd för honom. Han var stark och bullrande. När jag var fjorton blev han sjuk i tarmcancer. Jag tror inte han hade tänkt så mycket på döden förut, men när han hamnade på sjukhus bröt i alla fall ångesten ut. Det var som om han trott sig vara osårbar tidigare. Han låg intagen i flera månader, och när mor och jag besökte honom låg han spänd, genomvåt av svett och försökte färgäves verka heroisk."

Johanna lyssnade med ett uttryck av både fasa och medkänsla. Tydligare och tydligare såg nu Peter, medan han berättade, tablån med det unkna sjukrummet, där fadern legat liksom upphöjd på sin brits, med bara små ryckningar i ansiktet som förrådde att han ännu levde, doften av galla och utsöndringar, sängbordet med en skål skrumpna vindruvor, som bara besökarna ätit av, löständerna i ett glas vatten som ett drunknat leende,* [Kikade genom glaset och skålade glatt med honom.] tofflorna som stått oanvända länge, dammiga och klibbiga av utspilld saft. Peter smuttade på det ljumma brännvinet och undvek att se Johanna i ögonen. "De gav honom morfin och då blev andningen genast jämnare", fortsatte han, "men det var mellan doserna han fick sina attacker. Han darrade och grät tyst att han inte ville dö." Peter läppjade lite till och Johanna undrade hur han kunde berätta detta så lugnt, nästan gemytligt. "Jag minns hur mor och jag verkligen ansträngde oss att inte trösta varandra på ett för yvigt sätt, för att den andra inte skulle få intrycket att det var så allvarligt som det var." Båda andades in och ut varsin gång. "Plötsligt blev far bättre och fick komma hem i två veckor, två overkliga veckor, då vi inte kunde tro det var sant, och jag minns hur vi försökte leva ett så normalt liv som möjligt, och normalt innefattade då kortare promenader som vi aldrig brukade företa

annars, ändå var vi beredda på att det när som helst kunde bli sämre. Döden leker ju ofta med en, man blir tillfälligt bättre strax före slutet.” Peter såg demonisk ut och tvingade sig att se på Johanna. ”Och mycket riktigt”, fortsatte han, ”blev far sämre och lades in igen.”

Rösten blev dovare, Peter letade efter ord* [Låtsades leta efter ord.] och dröjde mellan satserna: ”Sista tiden var fruktansvärd. Han kunde knappt tala alls. Låg bara och rosslade med slapp tandlös mun.* [Läpparna hade liksom sugits in och häftat fast vid sig själva i varje andetag.] Ibland vaknade han till, och när han begrep var han befann sig, började han fäkta och skrika. Han svettades kopiöst och verkade få oanade krafter, reste sig i sängen, slog med armarna som mot en inbillad fiende, och vi fick noga se till att inte slangen till droppflaskan lossnade från armen, ansiktet förvreds till en grimas, munnen såg ut som elastiskt gummi, och han tjöt med tårarna stänkande ’Jag vill inte dö, inte nu, bara ett år till’, och orden skulle ha varit svåra att urskilja om vi inte hört honom tala på det viset så pass ofta, för egentligen lät det mest som en hund som ylade. Han föll ihop av utmattning flera gånger men reste sig igen, slog med knytnävarna i luften och vrålade. Mitt i den värsta kampen, det var nästan kusligt, kom solen fram i fönstret och lyste på droppflaskan, som glimmade till som en stor juvel, och det var som om ljuset hade runnit genom slangen in i blodet för bara någon sekund senare sjönk han tillbaka stendöd.”

Peter tystnade och sjönk själv tillbaka mot ryggstödet. ”Fruktansvärt”, sade Johanna till sist och skakade på huvudet. ”Hans hela ålder blev femtioett år, sedan dog han”, sade Peter med ett snett leende, men hon verkade inte förstå allusionen.

De kokade kaffe och stod för en stund tysta i suset från gasspisen,* [Skogens sus var suset från 1902.] förborgade i en kvarhållandets hårda omfamning, och Peter, som stod vänd mot det mörka köksfönstret, såg i det grumliga glaset spegelbilden av hur hon smekte honom över håret och ville till varje pris undvika att känna sig underlägsen, bedjande om förståelse, och därför gjorde han sig fri och mätte upp kaffet. Plötsligt sade han: ”Varför accepterar man förresten att en person på dödsbädden säger ’snart är jag i en annan värld’ eller ’nu får jag träffa de mina’, men om en frisk person i blomman av sin ålder himlar med ögonen, blundar och med viktig min förkunnar att han befinner sig i en annan dimension så behandlar vi honom som galen?” Johanna tog kastrullen och hällde vattnet över kaffet. Skrammel av porslin.

Peter tjusades av att se hur Johanna höll koppen med pekfingret instucket i dess öra: kvinnan som idé.* [Hon snuddade vid det tomrum i världen som först formats för att invänta kvinnans skapelse.] För Peter uppstod en hel begreppsvärld, likt en kemisk fällning som flöt upp till ytan, så snart bokstäverna i ordet ”kvinna” kombinerades, besläktad med den bild av kvinnor en ung man gjorde sig som ännu inte haft någon erfarenhet av dem. Låg alltså mystiken inte alls hos kvinnan utan i själva verket hos mannen?* [ManFunk, funktion som hoppar till ett par associationer i texten kring ordet ”man”.] Själv var han avundsjuk, han skulle velat vara lika behagfull, lika åtråvärd som kvinnorna. Det var inte fråga om någon osäker könsidentitet, snarare var det som när kvinnor avundas kvinnor av en annan ras för dessas skönhet, det var en längtan efter något han aldrig kunde få, hur mycket Johanna än skulle älska

honom. Skulle de båda könen alltid stå där, med en avgrund emellan sig, och betrakta varandra med en lockelse fylld av fasa?

Johannas liv hade lagts till hans eget, som när en kvist ympas på ett träd, och kontaktytorna var ömtåliga. Denna nya invånare i hans liv frågade plötsligt vad han tänkte på, han motstod impulsen att säga ”ingenting”, insåg vad denna kärlekens portklapp egentligen pockade på och redogjorde för hur omtumlande kärleken till henne var.* [Han hade därmed förbättrat sanningen något.] Smickrad smekte hon honom och sade: ”Jag trodde aldrig kärleken kunde vara så här,* [armen sökte sig nu runt hans hals] med Roger var jag som förtorkad. Men du är en så varm person, innerst inne,* [hon kliade honom lite roat i skägget och rösten fick samma tonfall som då man talar till ett husdjur] lite frostig på ytan tror man först, lite vrång och tvär, men låser man bara upp så finns det så många goda sidor där inne,* [handen gled nu ned på hans bröst] och du är kraftfull”, sade hon med ett litet skratt. Peter tryckte henne intill sig och kände hennes litenhet som ett uttryck för både skönhet och beroende: han var den som lätt skulle kunna krossa hennes revben, men som inte gjorde det.

Vilka goda sidor tänkte hon på? Han visste hur svårt det var att definiera de egenskaper man älskar hos den älskade. ”Hm”, sade hon med ögonen fulla av tankeverksamhet.* [Just så måste hon ha sett ut i skolan när hon skulle räkna upp kvarts, fältspat och glimmer.] ”Du är omtänksam, ömsint, har en lite sträv humor (Nu kommer det, tänkte Peter) och du är intelligent”, satte hon punkt. Han hummade konstaterande vid denna väntade avslutning men Johanna trodde att han blev generad. ”Och blyg är du också”, sade hon förtjust och kurade ihop sig tätt intill honom. Han kysste henne och sade att hon var vacker, varpå hon kröp ihop hos honom ytterligare för att

inskärpa att hon verkligen ville vara nära någon som sade att hon var vacker.

”Jag har nästan alltid tillbett vackra kvinnor”, sade han, ”de behövde egentligen inte vara särskilt vackra, bara de var något så när unga.” Han sträckte sig efter en kaka. ”Min mor var fem år äldre än far och födde mig sent i livet. När jag var 13–14 år och började lägga märke till kvinnor var mor redan över femtio, så min bild av en mor var bilden av en rätt blek, härjad kvinna, mera som en mormor. Därför var det rena chocken när jag var på besök hos kamrater och fick se deras unga, chica mammor; jag förstod inte varför och skulle inte ha använt det ordet, men det var något oanständigt med dessa parfymerade, dekolleterade, solbrända unga kvinnor som log mot oss pojkar med sina rödmålade munnar och frågade om vi ville ha smörgåsar.”* [Johanna mindes hur hon på tunnelbanan hem sett en parant kvinna i medelåldern, med stor pälsmössa och slaviskt utseende, som i smyg kastat beundrande blickar på en förtjusande ung tonårspojke, som med sitt ostyriga långa hår och sina klara ögon vädjade till varje beskyddarinstinkt, och Johanna hade länge suttit och iakttagit de två; pojken som helt ovetande studerat reklamaffischerna, och kvinnan som så diskret som möjligt låtit ögonen vandra uppifrån och ned längs den spensliga figuren: hennes ansikte hade förrått att hon både ville vara hans mor och hans mogna förförerska. Johanna försökte föreställa sig Peter som tonåring.] ”När dog din mor egentligen?” undrade Johanna och hörde att hon undvek ordet mamma. ”Bara något år efter far”, sade han, ”Jag bodde hos mormor sedan, tills jag skaffade egen lägenhet.” Han mindes mormoderns kåldolmar. ”Vi hade ofta långa diskussioner om böcker och politik. Hon visste allt om både valutafonder och symbolism.”

Johanna var inte medveten om att hon höll hans hand på samma sätt som han tidigare hållit hennes, med en smekning i tumvecket.

Peter hade inte varit nämnvärt intresserad av böcker som liten, men sommaren efter faderns död hade han en dag vandrat omkring bland de mörkbetsade bokhyllorna med ett glas juice i handen. Verandadörren hade stått öppen mot solljuset och värmen, han kom ännu ihåg hur den ljumma vinden smugit sig in utefter parketten över hans bara fötter, som nyss trampat runt ute i gräset runt vattenspridaren, och han hade lurat på dessa böcker som på något förbjudet. Trots att fadern uppmuntrat honom att läsa hade dennes maniska aktsamhet om böckerna skilt Peter från litteraturen; men nu när deras ägare, som inte lämnat ett spår efter sig på boksidorna, var borta hade respekten försvunnit, och han hade undan för undan närmat sig dessa hyllmeter av uppslagsverk, ordböcker, monografier och romaner men till en början bara läst på ryggarna.* [Han hade känt igen vissa titlar från situationer, då fadern arbetat med dem eller när de bara tjänat som bakgrund till en utskällning. Då hade Peter ofta fäst blicken på någon bok omedelbart bakom den store lexikografen.]

Så småningom hade han ställt ned juiceglaset, försiktigt för att inte spilla, och tagit fram volym efter volym, han hade läst här och där, sedan allt mer systematiskt, och han genomförde den sommaren en koncentrerad läsning, nästan en avverkning, av ett hundratal böcker, i ett rastlöst tillstånd av sökande efter den nya sanning om världen han anade att böckerna kunde ge honom, i deras skenbart encyklopediskt fullständiga system av hyllrader, bokstöd och etiketter, men det var också ett försök att rekonstruera den gåtfulle man som var hans upphov och som han aldrig lärt känna, ett försök att genom en

extrapolering av det efterlämnade biblioteket skapa en virtuell fadersgestalt.

”Hur det var med min far känner du ju till”, sade Johanna plötsligt, som för att förekomma en fråga. ”Ja”, sade Peter av hänsyn och knaprade på en pepparkaka men insåg genast att det var mycket lite han egentligen visste.

”När jag läst en viss författare tillräckligt mycket började det automatiskt liksom läcka ut imitationer av den stilen i samma tonfall, och jag skrev massor av noveller och andra kortare stycken.” Peter såg belåten ut. ”Ute i Huddinge, där vi bodde, fanns ett litet vattentorn på en kulle i ett skogsområde, murat i tegel, sexkantigt med konformat tak och längst uppe en vimpel i plåt med urtagna hål, som bildade årtalet 1902. Där utanför brukade jag ofta sitta i gräset och meditera om somrarna. Ibland skrev jag. En gång hade jag tagit med papper och penna och föresatt mig att beskriva allt som hände i stillheten kring tornet; alla små händelser, trädens rörelser, insekter, grässtrån, skuggor, solens flimmer mellan bladen.”* [Skogens sus var suset från 1902.]

Johanna kysste honom.* [Så hade en kyss inte smakat i tonåren om han så haft hundra flickor med sig uppe vid vattentornet; de hade haft samma våta cirklande tungor, samma hala, undanglidande läppar, men den nya smak han nu erfor var speciell, den var något helt annat. Eller smakade det helt enkelt pepparkakor?] ”Du är verkligen en liten ängel”, sade han förtjust, ”du har en sorts renhet...” ”Renhet!” utbrast hon uppbragt, fällde ned ögonen och tillade dovt: ”Jag är en mycket, mycket dålig flicka.” Och hon smekte honom på de ställen en mycket dålig flicka skulle smekt honom.

2

Han var på resa igen. Peter satt vid sitt skrivbord och han var på resa. Han undrade var han befann sig i det landskap av bebyggelse, skogspartier och berg, i vars uppsprängda sår han färdades fram längs en bana som antagligen, ja, som helt enkelt måste vara, förutbestämd. Då han gick igenom vad han skrivit den senaste tiden tyckte han att det fått en annan ton.* [Det skrivna talade med en ny röst, och han var osäker på om det var hans.] Han visste att han befriat Johanna från en del hämningar, men vem var det egentligen som påverkade vem?

Det var redan mörkt. Nedanför fönstret låg den tomma, snöfria trottoaren. En lykta, som hängde i en vajer mellan husen, gungade stillsamt som en liten linbanekorg lastad med kallt ljus utan räckvidd. Skrivbordslampan belyste askkoppen, där cigarretten sände upp ett hårfint streck av rök. Johannas självmordsförsök oroade honom; det var ett dunkelt kapitel han ännu inte fått läsa. Döden var alltid närvarande för honom, och nu hade han dessutom en person i sin närhet som försökt döda sig själv.

Just nu var Johanna i fotolaboratoriet, som hon delade med tre andra fotografer. Män.* [ManFunk, funktion som hoppar till ett par associationer i texten kring ordet ”man”.] Han såg henne framför sig, i det svaga skenet från ett projicerat negativ eller hukande vid framkallningsskålarna. Och han tänkte sig att en av dessa män böjde sig fram över henne och sade något trivialt om bilden som just växte fram i vätskan, att mannen helt vardagligt lade handen på henne och

förstrött lät den glida. Peter var chockerad. Han hade aldrig känt svartsjuka förut, aldrig med Margot, aldrig med någon. Han drog ett djupt bloss på cigarretten.* [Detta var förmodligen lycka.] Han kunde också tydligt se hur Johanna vände sig om och log mot den manlige fotografen, ett leende som borde varit reserverat för Peter.

Han hade suttit och stirrat på ingenting och märkte att blicken fastnat på den översta i en trave av böcker. Det var bibeln. Han grep den och vände slumpmässigt de flortunna bladen, han hörde bokens babelska sammelsurium av motsägelsefulla röster, som alla gjorde anspråk på att tillhöra En. Små siffror efter nästan varje vers ledde honom genom bokens nät av korsreferenser,* [Skäggiga män i långa livklädnader, stark sol mot vitrappade hus, sand som yrde kring hästhovar, vapenskrammel och hånfulla röster, och mitt i alltihop stillheten hos en lågmäld stämma som fridfullt genombröt larmet, som porlandet av en klar och kall skogsbäck.] som ibland utgick ifrån ett djur eller en symbol, ibland från en abstrakt företeelse som förlåtelse eller allsmäktighet, och ofta var det omöjligt att förstå i vilket avseende två textavsnitt speglade varandra. Kanske var det i liknande kategorier hjärnans associationsbanor löpte. Peter såg nu män, drabbade av missväxt och sjukdomar kasta sig till marken, ödmjukt beende den grymme guden om nåd, endast för att återigen hemsökas av olyckan; de plundrades av rövare, deras hustrur våldtogs och deras barn mördades av sändebud från fjärran kungar. När han slog upp sidan trehundraåttiofem bröt han den försegling som en nysning gjort med hundra små mikroskopiska droppar [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet ”dropp”.] när han senast läst i denna bibel, och blicken föll på några ord som förut undgått honom:

”På den tiden skola människorna söka döden, men icke kunna finna den, de skola åstunda att dö, men döden skall fly undan ifrån dem.”* [Det mest misslyckade släktet på jorden.]

Han ryckte till och läste raderna en gång till. Johannas självmordsförsök ikläddes plötsligt arkaiska förtecken, och det blev en bekräftelse på den känsla han nyss haft att vara på väg in i en ny tid. Kinderna hettade. Han öppnade fönstret mot februarikvällen. Hela denna vinter var märklig, den varmaste på decennier. Några rader längre ned talades det om några ”vitklädda” som skulle komma ur ”den stora bedrövelsen”. Han dröjde mitt i ett andetag: Johanna på sjukhuset! Han reste sig, tände upprört en cigarrett och gick runt på golvet. Mitt i det skarpa skenet från läslampan låg den förfärliga boken uppslagen. Han stod och rökte borta vid dörren tills askpelaren rasade.

Då Johanna äntligen kom hem framstod hon som en fullkomligt avklarnad själ som passerat helvetets sju kretsar, och han omfamnade henne vaksamt. ”Mår du inte bra?” undrade hon och förmådde honom att trycka henne intill sig med större innerlighet. Han förstod att hans slutenhet kanske skulle uppfordra henne att fråga mer. ”Jag kom in i vissa grubblerier bara”, sade han överslätande, som en kavat tolvåring som skrubbat knät. ”Du har förstås inte ätit något heller”, sade hon inkvisitoriskt och steg in i köket och öppnade kylskåpet: ”Titta, inte en matbit!” Denna furiösa moderlighet var mera avväpnande än irriterande, särskilt som han misstänkte att hon inte hunnit äta något själv. Han morrade skämtsamt och då kastade hon sig om halsen på honom. ”Vi åker hem till mig, jag har åtminstone lite öl och bröd och ost och korv. Nu omfamnade han henne äntligen

med äkta känsla och hon undrade om det berodde på osten och korven. ”Bra”, sade han och försökte känna sig manligt korthuggen.

På tunnelbanetåget satt de mitt emot varandra, synbarligen som främlingar.* [Om man inte såg vissa snabba leenden och hur han gned sin vad mot hennes.] Tåget stannade med jämna mellanrum vid folktomma stationer och de fjärrmanövrerade dörrarna stod öppna några sekunder, liksom i desperat väntan på att någon skulle stiga på. ”Jag har några diabilder från New York som du inte har sett än”, sade hon och var angelägen inte bara att han skulle se bilderna utan att han skulle vilja återse den stad där de möttს.

Innanför dörren på Brännkyrkagatan granskade Johanna genast dagens post. ”Inga pengar i dag heller!” Hon tog fram smörgåsmat och Peter följde tafatt hennes rörelser. ”Nu ser du ut precis som den där gången i hissen”, sade hon. Han hade glömt bort att han inte behövde vara butter längre. Han skrattade. ”Jag minns precis vad jag sade: Awful weather, isn’t it?” härmade hon sig själv med överdriven queens english och fnittrade. Hon gick bort till garderoben för att ta fram projektorn. ”De där fjunen i nacken”, sade han nästan som om han talade för sig själv, ”hade jag sett redan första gången, när vi inte visste att vi var svenskar.” Hon började skratta från andra rumsänden. ”Jag menar, vi visste inte om varandra att vi var svenskar, din lilla ordmärkerska!”

Johanna riggade upp projektionsduken framför fönstret. ”Jag ser att du har fått bättre ölsmak sedan du träffade mig”, sade han självbelåtet och granskade flaskans etikett, men så plötsligt slocknade ljuset, och hon satte sig bredvid honom i soffan med projektorns fjärrkontroll. Hon höll knappen nedtryckt och rummet flammade av snabbt förbimatade bilder. ”De här har du redan sett.”

Peter skar upp lite ost. Times Square stannade på duken. Det var taget på dagen, men något verkade underligt: gatubilden var spöklik, inga bilar, inga människor, bara en gulaktig dimma som svepte längs avenyn och ett rödbrunt töcken över trottoarerna. ”Jag använde stativ och gråfilter för att få extra lång exponeringstid. Om trafiken rörde sig tillräckligt skulle gatan verka helt öde, trodde jag. Fast det gick inte riktigt, som du ser, trots att kameran var öppen i två minuter.” Peter tuggade intresserat. ”Den där gula röken är taxibilar”, sade hon och pekade.

Projektorn blinkade igen och igen: Central Park, Fifth Avenue och Empire State Building. Manhattans fyrkantiga lådliknande husmyller syntes nu i fågelperspektiv. ”Det är taget från utsiktsplattformen.” Hustaken och avenyernas leksaksliknande bilar framträdde knivskarpt. Peter påminde sig en viss arkitekt i världslitteraturen som ritat hus med tanke på den effekt de skulle komma att få på eftervärlden, då de blivit ruiner. Här gjorde de ett evigt intryck redan innan vittringen satt in, fallfärdiga slumområden föreföll att alltid ha sett ut så, förändringen var skenbar, ingen melodi kunde härledas ur gatubruset.* [Där kunde man vandra på botten av en kanjon utan geologisk ålder, där vattenkaskaderna slungades från klipphylla till klipphylla, högt över människornas huvuden, utan att någonsin falla.] ”Är det inte märkligt”, sade Peter, ”om man inte kände till proportionerna skulle man kunna tro att husgyttret är ett tegelstensupplag i starkt solsken.” ”Det är det ju i princip också”, sade Johanna och pekade på sin smörgås: ”Vet du vad den här osten doftar?” Hon böjde sig mot honom och viskade som om någon utomstående skulle ha kunnat höra. Han skrattade oförsynt åt hennes obscenitet.

Projektorn rasslade fram en ny bild. Peter satt tyst. Sedan ännu tystare. Plötsligt reste han sig och slog ut med armarna mot duken. ”Vi kommer just ut från museet”, sade han forcerat som en filmspeaker, ”och vi sugs av den mässingsblänkande ledstången nedför den breda trappan (han pekade på bilden), mot det mysterium som inför våra ögon håller på att ta form: Läskedrycksförsäljaren med sin vagn (Peter talade snabbare nu, mera spottande), den svarta limousinen som sträcker ut sig längs trottoarkanten, chauffören som väntar på sin arbetsgivare, lojt lutad mot bildörren med armarna i kors – man tycker sig nästan se hur han med ena ögat sneglar mot handleden där klockan sitter. Bredvid oss skymtar vi i ögonvrån några damer, vi kan bara se deras ben och deras svarta skor som försiktigt sätts ned på steget, som trampats av miljoner människor uppfyllda av det amerikanska måleriets stolta historia (ett stråk av ironi i rösten), och slutligen: framför damerna en gråvit duva, på väg åt samma håll; vi ser den fångad mitt i ett steg på en avsats mellan två trappfall, den sträcker benet som en nybefordrad löjtnant, som om den var kvinnornas anförare, och på den ljusgrå stenen kastar den en skugga, som ser ut som en vinge, en enda: duvans idé frigjord från duvan själv.

Peter tog förnyad sats: ”Den becksvarta limousinen är klippan mot vilken allt kommer att krossas av den rörelse vi alla har, som understryks av ledstången som sveper förbi och blickarna som kastas in mot centrum: allt förenas i en virvel omedelbart framför duvans näbb, och vi vet att det är en millisekund kvar till slutet.” Han tystnade och Johanna antydde en applåd med några handklappningar. ”Hur slutar det då?” Peter hämtade först andan efter sitt ordflöde: ”Det slutar med att slutaren stängs”, sade han, ”det här tilldrar sig

endast under den tid kameran är öppen, det är ett samband som bara existerar hos någon som ser en bild, det skikt som hyvlats av tiden är tunt som filmen själv. Före denna punkt: intet. Och efter den: omedelbar förintelse.”

Johanna såg engagerad ut och stal till och med ett bloss på Peters cigarett. ”Ja, just det, och det är precis det förhållandet jag skulle vilja utnyttja som fotograf, att visa vad man missar medan man blinkar.”* [Ett klickande ljud hörs, som från en kamera.] Han fick cigarretten tillbaka. ”Allvarligt talat, är det inte konstigt hur man tycker sig se samband mellan helt ovidkommande saker bara för att allt råkat komma med på samma bild?” sade han med ärlig förundran. ”Råkat! Tror du jag är en blind höna?” protesterade hon men tillade sedan i ett helt annat, drömskt tonfall: ”Jag vet inte varför jag tycker så mycket om ledstänger.” Hon matade fram nästa bild som visade en märklig skyskrapa med svängd fasad, helt i svart glas. Den smalnade av uppåt i en brant kurva och huset bredvid, i nygotisk stil, hade trappstegsprofil med ornamenterade spjut på varje avsats och smala bågfönster, och när detta hus speglade sig i grannhusets krökta glasmassor fick man intryck av en enda symmetrisk huskropp, men den sneda reflexionen gjorde denna formation smal nedtill och bredare upptill, så att man tyckte sig se det höga akterskeppet på en gammal spansk galeas.

”Fantastiskt”, sade Peter, ”den oövervinnerliga armadan intar New York! På en flod av bilar. Vilken bild!” ”57th Street”,* [Bild, se efterordet sid. 329.] sade hon nyktert för att dölja sin egen förtjusning. ”Ja, den är bra. Ändå hade jag hoppats att komma ifrån den där typen av underfundigheter.” Hon reste sig, släckte projektorn och tände en bordslampa. ”Jag vet inte om det har med sanning att

göra", sade hon. Peter bredde ut sig i soffan och beundrade hennes figur med samma blick som han ägnat diabilderna. "Det är samma dilemma som när det gäller litteratur", sade han, "det sannaste romanen kan säga om världen är: världen är inte en roman. Om jag i skönlitterärt sammanhang citerar något ur en tidning, blir det då sant eller bara en del av en fiktion som liknar verkligheten?"

Hon satte sig igen och lånade ännu en gång hans cigarrett. "Du kanske vill ha en egen?" sade han, men hon ville inte börja röka på riktigt. "I mitt yrke", sade hon, "är varje bild ett uttalande: detta finner jag värt att fotografera. Eller: detta finner jag inte värt att fotografera, men jag gör det ändå. Hur som helst säger bilden något om fotografens förhållande till kameran och dess sätt att se." Han nickade eftertryckligt med viss beundran. "Just det. Och varje roman är också ett omständligt sätt att säga: en sådan här roman tycker jag bör skrivas, men vi kan aldrig nå en sanning oberoende av det intrument som mäter denna sanning", fortsatte han, "i viss mening säger konst och vetenskap mer om konsten och vetenskapen än om det dessa verksamheter säger sig vilja gestalta och beskriva. Fotografen visar vad det innebär att fotografera, författaren vad det innebär att skriva."

Peter tystnade och hörde det dystra ekot av sina ord. Han tänkte att mänskligheten är dömd att hela tiden formulera sin egen begränsning, vi kan inte ens se denna utifrån) *quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit* (och vi skulle behöva mäta våra mätfel utan hjälp av någon måttstock för att se vad intet öga har sett och höra vad intet öra har hört.* [Se källor till citat sidan 318.] Gränsen för det möjliga och gränsen för det omöjliga; var det

inte samma linje? ”Foto är ju ljus, jag skulle önska att ljuset hade huvudrollen i mina bilder och inte tingen”, sade Johanna.

”Varför inte börja med tredimensionell fotografi”, föreslog Peter, ”det är egentligen den enda sorts fotografi, med undantag av din förstås”, inflikade han artigt, ”som berör mig. Ända sedan jag var barn och fick ett sådant där stereoskop har jag fascinerats av människorna, som blir så verkliga men ändå är förstenade som dockor; av fåglarna som har fryst fast i himlen; av den upphävda tyngden av ett barn i en gunga, som står utsträckt på stela rep. Allt andas en outhärdlig tragik, det är som att se de där gipsavgjutningarna av människor som legat i Vesuvius aska. Johanna höjde de smala, mörka ögonbrynen på ett sätt som ibland kunde betyda resignation, ibland intresse.* [Näsan var osannolikt rak.] ”Ja, men det är ett annat innehåll jag söker”, protesterade hon och var redan på väg mot köket. ”Hur kom det sig att du började fotografera egentligen?” undrade Peter. En snabb trötthet drog över hennes ansikte. ”Ja men, det har jag ju berättat, det var ju så pinsamt, jag ville imponera på en pojke i gymnasiet som bara var intresserad av foto.” Peter bytte ställning där han stod i dörrposten. ”Jo jag minns, men hur kom det sig att du blev intresserad av fotografi i stället för av honom?” ”Det var nog för att jag var så dålig på att teckna i skolan, men med kamerans hjälp upptäckte jag att jag hade ett visst bildsinne ändå.” Johanna hade gjort i ordning brickan och nu väntade de bara på att vattnet skulle börja koka. Det var ett legitimt tillfälle för dem att bara stå och se på varann, betrakta de mikroskopiska skiftningar i ansiktet, som visade att den ena var sedd av den andra, som lät den ena pröva ett leende på den andras läppar; deras ögon såg och sågs i så snabba växlingar att ögonkasten sammansmälte till

en enda blick utan avsändare: ansiktsuttrycken blev alltmera lika ända tills det blev parodiskt och någon brast i skratt.

”Är det jag som ser så komisk ut?” sade Peter. ”Nej, jag kom att tänka på”, sade hon fnittrande, ”en annan pojke som jag försökte fånga med kamerans hjälp.” Peter nåddes av en ilning av retroaktiv svartsjuka. ”När jag gick i realskolan hade vi vårutflykt till en strand, och vi satt på filtar och åt smörgåsar och glass. Jag svärmade för en pojke med bakåtslickat svart hår och hade länge velat ha en bild av honom, som jag kunde titta på i smyg innan jag somnade.” Peter blev stram. Plåga mig bara, tänkte han. ”Vi var många som hade kameror med oss, och jag kom på den finurliga idén att jag skulle låtsas ta en bild av en flickkamrat, som skulle ställa sig en bit framför pojken, så att jag kunde låta honom komma med i bakgrunden. Sedan beställde jag en förstoring för dyra pengar och klippte ut honom, men bilden blev liten som ett frimärke och väldigt suddig. Men det var en verklig trofé!”

”Vi kan väl sitta här i köket”, sade han och försökte smeka henne på kinden med realskolans hela oskuld. ”Vet du förresten vad jag tänkte när jag såg dig på hotellet i hissen?” Hon insåg genast att han bytt ämne och att det nya var intressantare. ”När du stoppade hissdörrarna och jag såg ditt skuldmedvetna leende och det hårt sammanhållna håret tänkte jag att här kommer en kvinna som är för vacker för att vara ensam och som måste straffa sig för sin ensamhet.”* [Peter hade tänkt komma med en komplimang, men yttrandet formade sig till något han inte varit beredd på.] Hon bet sig i läppen och nickade tyst. Han ville släta över: ”Men nästa gång jag såg dig var jag redan kär. Du doftade tvål och det var som den ljuvligaste parfym.” Hon skrattade glatt åt att han gjorde sig besväret

att komma med en vit lögn för hennes skull. ”Det tror jag inte en sekund på. Du gjorde ju allt för att dölja det, i flera veckor dessutom”, sade hon och drog handen genom nackhåret som nu hängde fritt.

Hon reste sig och dukade av. ”Usch, i morgon måste jag gå till min gamla bildbyrå. Jag vet verkligen inte vad jag skall säga till dem.” Han ömkade henne tillgjort som om han inte brydde sig om vad hon sade och tystade henne med sin mun, och när hon märkte vilken sorts kyss det var lade hon armarna om hans hals.* [Något frigjorde sig från dem, som en våt, rund sten.] När hon sedan ställde ned kopparna i diskhon, pressade han sig mot hennes stjärt och tryckte henne hårt mot diskbänken, samtidigt som han lade armarna runt henne, i kors över magen, och grep om brösten. Han föste undan håret med näsan och bet henne i halsen. Hon böjde nacken och svankade med ryggslutet mot honom för att känna efter hur goda recensioner hon egentligen fick.

Minuten därefter hade han befriat henne från plagg efter plagg, och hon låg blek ovanpå det blå* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet ”blå”.] sängöverkastet. All denna vithet! tänkte han och hon sträckte ut foten så att han kunde gripa tag om vristen och följa benet* [BenFunk, en funktion som visar några slumpmässiga uttryck som associerar till ordet ”ben” i ett pop-up-fönster.] med handen. Han lade sig påklädd bredvid hennes nakenhet; en tilltalande kontrast. Hon lossade hans livrem och han lät sig så passiv grenslas av henne och njöt av vetskapen att han bestämde hur länge hon skulle få ha kontrollen. Han såg upp på henne, hur hon verkade gå upp helt i sig själv där hon ömsevis steg upp och sjönk ned. Även brösten vaggade i en takt

som föreföll helt självrådande. När hon böjt sig ned mot honom och hämtat upp en kyss välte han henne över ända och stötte sig häftigt in i henne, slickade hennes mun och näsa och hals: än vred hon sig som om hon ville undkomma, än mötte hon honom svultet. ”Jag älskar dig”, sade hon, och han smakade orden direkt från hennes hennes tunga, och de spred sig ut i bådas blod, som han kände pulsera decimeterdjupt i henne. Hon var i hans våld och jämrade sig av glädjen att behärskas av någon som älskade henne.

Plötsligt lämnade han henne och bad henne ställa sig på knä. Han ville bestiga henne bakifrån, likt en antilop som tränger in under honans darrande svans. Han fann henne särskilt vacker väntande men kunde själv inte vänta utan grep om hennes höfter och fann sin väg tillbaka till henne, tillbaka, och tillbaka; han skymtade den rödglänsande fåran och det ljusa hullet som skälvde för varje attack. På ren impuls smällde han till henne med handflatan över skinkan och hörde sig säga: ”Här får du för dina skälmska blickar!” Hon skrek till. Och han slog igen, hårdare med ett hårdare ljud. ”Jag skulle vilja slå dig lika hårt som jag älskar dig”, sade han med grumlig röst. Hon gnydde och borrade ned huvudet i kudden, hon förstod inte riktigt vad som hände, men det var ju Peter, och han ökade tempot, medan ljudet av smällar mot bar hud ekade i hennes öron, det brände och sved, hon kände brösten gunga tungt och andades inte längre av egen kraft, luften knuffades ut ur lungorna helt i takt med angreppen bakifrån.* [Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.*{förkl.}] Sängen gungade och knakade, vid varje stöt mötte hon honom och vrängde sig nästan ut och in för att hålla honom kvar, de jagade varandra alltmer andfådda, hon bet ihop käkarna men skrek ut mellan tänderna

och kände hur han spände sin kropp mera än förut, och när händernas grepp om henne hårdnade drog hon ihop sig, sedan slappnade hans händer igen och hon låg därefter tung under hans tyngd.

Johanna bad om en egen cigarrett och Peter kastade ett forskande öga på henne. De talade inte så mycket om vad som hänt, hon försäkrade att hon tyckte det varit underbart, men han var osäker och smekte skyddande hennes kind och rygg. ”Har jag berättat min dröm om filten?” undrade hon plötsligt. Han blev glad att hon ville tala om något annat. ”Det var på själva bröllopsnatten, sedan jag förlorat oskulden.” Peter häpnade: ”Hade du aldrig ... men alla pojkarna med kamerorna då?” Hon sög på cigarretten och försökte undvika att få rök i ögat. ”Jag vågade aldrig”, sade hon, ”det kanske var därför kameran blev intressantare än fotograferna.” Peter låg tyst.

”Jag drömde att jag var ensam på kvällen och skulle sova då jag plötsligt hörde ljud, och jag visste direkt att det var en våldtäktsman. Men jag såg ingen, det var bara de där ljuden, sedan en fasansfull tystnad, och så ljuden igen. Sedan tystnad. Och så ljud igen. Till sist var jag alldeles utmattad och låg kallsvettig och darrande på sängen när jag hörde honom igen. Och jag sade: kom fram, jag orkar inte mer, ta mig, gör slut på tortyren! Men ingen kom. Och jag bönade och bad: ta mig, ta mig! Jag väntade länge, och plötsligt, där jag låg bredbent under sängkläderna, formade sig filten till en avgjutning av en kropp över mig, den blev styv som av stärkelse men ändå rörlig, och nedtill buktade den ut till en manslem som trängde in i mig, och det fanns armar som höll mig fast och överdelen täckte munnen så att jag inte fick luft. Det var fruktansvärt, jag vaknade av att jag höll på att kvävas och gick upp och gjorde djupandningar, men jag fick inte

nog med luft ändå, det värkte i hela bröstkorgen. Jag var vaken flera timmar innan det släppte.”

Peter funderade över i vad mån detta berörde arten av deras älskog denna kväll. ”Din man, behandlade han dig illa?” frågade han till sist. Hon funderade oväntat länge. ”Egentligen inte. Men jag var nog lite chockerad av akten i sig”, sade hon och höll cigarretten utan att röka. ”Det värsta var nog egentligen att jag inte älskade honom.”* [Peter kände en sorts glädje över detta, trots att han samtidigt tyckte synd om henne, ja han tyckte rent av synd om dem båda för att de levt i ett kärlekslöst äktenskap, ändå betydde detta underförstått att det var helt annorlunda nu, att hon nu älskade Peter.] ”Det hela var så sjukt. Vi gifte oss därför att mamma i flera år varit desperat över sin ogifta dotter som hunnit bli trettio år. Så när Roger kom in i bilden och dessutom var försäljare som pappa och hade god ekonomi, så tog hon emot honom med öppna armar. Problemet var bara att jag skulle göra det också.” Peter släckte cigarretten och höll fram askkoppen åt Johanna. ”Men det var väl du som valde honom ändå?” Hon hävde sig upp på armbågen. ”Det var snarare han som valde mig, och jag lät mig väljas. Han var inte försäljare för ro skull; han kunde göra reklam för sig.” Hon rullade suckande tillbaka på rygg. ”Jag glömmer aldrig när jag sökte tröst hos mamma när Roger och jag hade grälat. Du måste vara snäll mot honom, sade hon. Hon tog helt hans parti. Det var mig det var fel på”, sade Johanna bittert. ”Det kanske det var också. Jag var nog ganska omöjlig att leva tillsammans med.” Hon log sorgset mot Peter: ”Jag hoppas jag har bättrat mig.” Han smekte henne fast han nästan velat slå henne för det yttrandet. ”Var inte så angelägen att var till lags!” pressade han

fram, fast han avskydde den typen av skenbart självutplånande inlevelse.

Johanna berättade att hon sedan mer och mer hade tagit avstånd från maken, ju mer han börjat likna fadern. ”På vilket sätt var din far så hemsk egentligen?” undrade Peter, som nu tyckte det var dags att få reda på sanningen. Han märkte hur Johanna reagerade på ordet ”hemsk”, och hon sade mycket lugnt: ”Jag tror inte han var så hemsk egentligen. Däremot var det jag som behandlade honom fruktansvärt illa. Jag har förstått det efteråt.” Han ångrade nästan att han frågat, för han såg redan hur hennes blick blev glasartad. ”Du vet att han var borta stora delar av året på sina resor och att det alltid blev bråk när han kom hem. Jag såg ju bara mammas tårar och vände mig emot pappa. Jag stötte bort honom. Det kulminerade en gång strax efter nyår. Jag var ungefär tolv år då, och mamma hade gått ut och lagt sig i snön för att visa pappa att hon tänkte frysa ihjäl. Jag slet i henne där hon låg och nästan släpade in henne, jag var alldeles vild. Pappa stod helt handfallen, och jag trodde det var för att han ville att mamma skulle dö. Nästa dag var det dags för honom att åka tillbaka till Kina och de försökte då ta ett lugnt och värdigt avsked för att visa mig att allt var bra. Men jag såg deras ansikten, hur de försökte le med stela kinder, jag stod inte ut, och just när pappa skulle gå så skrek jag åt honom: När du inte kan hålla dig hemma kan du lika gärna hålla dig borta och aldrig komma hem mer!” Johannas ansikte* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet ”ansikte”.] var nu blankt av tårar som rann stilla utan gråt. ”Ett par veckor senare var han död.”

Peter försökte komma på något att säga. ”Vad var dödsorsaken?” Hon mådde illa och ville inte röka mer. ”Jag minns inte”, svarade

hon och gav honom den rykande cigarretten, ”hjärtat kanske. Jag minns inte ens begravningen fast jag var med. Kistan kom med flyg, från Kanton tror jag det var.” Han sökte efter ord. ”Det känns alltid fruktansvärt om man varit osams med någon som sedan dör, det är inte kontigt att du tycker det var ditt fel, men det var det inte”, sade han och försökte låta säker. Han ville gärna få Johanna att tro på hennes goda inflytande och berättade därför att hans dödsskräck minskat sedan de träffades, att hennes kärlek skingrat de värsta dimmorna. Han kände att även om han skulle dö i detta nu, så hade han ändå hunnit älska henne och älskas av henne.

Hon svarade honom länge med kärleksfulla hummanden, men snart tvingades Peter snopet konstatera att hon somnat på hans arm. Hennes stillsamma andetag underströk på något sätt vad han just sagt, och han betraktade de släta, avspända dragen, den totala frid som i ett slag hade avlöst sinnesrörelsen, den paradoxala blandning av försvarslöshet och trygghet hon utstrålade, och han önskade att han kunnat vara en del av detta.

3

Peter försökte inpränta orden i minnet. Han upprepade dem på samma sätt som under skoltiden, då något skulle läras utantill. Denna diskreta form av stöld skedde med tankens hjälp, och det tilltalade honom. Han stod i en bokhandel på Regeringsgatan och läste i en tung och myndig bibelkonkordans, som han inte hade råd att köpa. Det hade varit genant att ställa sig och skriva av intressanta fraser ur boken, men han visste att han kunde passera kassan med orden i huvudet utan upptäckt. Ute i solen igen stannade han för att skriva ned meningarna han hållit vid liv i sitt ovana minne.

Vid påsk hade man drabbats av den vinter som aldrig infunnit sig vid jultid, och nu var det april och torrt och redan tjugo grader varmt. De tunga gula och grå stenhusen såg lättare ut i solgasset. Svarta heta biltak blänkte i gathörnen och människor svettades i för varma kläder. Ljuset över staden var detsamma som en gång för tjugo år sedan, då Peters far tagit sonen med in till centrum för att besöka det stora nationalbiblioteket. Peter mindes hur han önskat sig solglasögon för sina svidande ögon, men sådant var inget för barn, det var en sorts flärd, så han hade fått gå bländad med tårarna rinnande men försökt vila ögonen i dunklet under de gröna markiserna på Hötorget,* [doft av jordgubbar!] och kontrasten hade varit oerhörd då de kommit in i det mörka biblioteket med kvav luft som doftade rengöringsmedel och gammalt papper. Långt inne i läsesalen, som var stor som en kyrka, myllrade det av böcker, men de hade inte fått röra vid en enda, i stället hade fadern oändligt länge,

medan han själv stått där bredvid på värkande ben, slagit i katalogerna och skrivit ut beställningar, och Peter hade tänkt att när ett helt rum kunde upptas bara av dessa kortlådor, vilken mängd av salar skulle då inte åtgå för själva böckerna.

Han promenerade nu Hamngatan österut, med en känsla av semester, av fritid; men han visste inte vad han var fri från. Peter, som hade lust att göra vad som föll honom in, slog sig ned vid ett bord utanför en restaurang, beställde en öl och tog fram sina cigarretter.* [Han kände sig inte bara ledig; det var som om han temporärt återinträtt i ungkarlsståndet. Han hade umgåtts så intensivt med Johanna de senaste månaderna att det kändes underligt att flanera utan henne, något som underströks av vårsolen: då den lyst sist, för ett år sedan, hade han varit ensam.] Servitören kom med ölet och ville ha betalt direkt, vilket retade Peter så att han egentligen inte ville ge någon dricks, men eftersom han ville sitta ett tag utan onda blickar i nacken avrundade han ändå beloppet. De förbipasserande kastade längtansfulla ögon på hans öl.* [Han brukade själv tycka att människor på trottoarserveringar såg så hemtama ut, och nu tillhörde också han denna otvungna ras.]

Stinn av kolsyra lämnade han serveringen, sneddade över Norrmalmstorg och gick sedan Biblioteksgatan upp. Här var det skuggigare, men vissa skyltfönster fångade upp solen och kastade en flammande romboid på trottoaren. Han tog en snabb sväng in på Kungl. Biblioteket, för att fråga efter en beställd bok. När han sedan gick mot tunnelbanan fick han se en besynnerlig reflexion i ett skyltfönster. Först tänkte han: Jaså, har de redan landat!* [Bilden, se sid. 329 i efterordet.] Sedan tänkte han: Jag börjar se bilder på samma sätt som Johanna!

Han åkte till Mariatorget och passade på att köpa ett par apfelstrudel i bageriet vid uppgången. Parken var full av barn som lekte vid kanten av bassängen, farligt nära de groteska bronsdjuren. Peter följde inte grusgången runt fontänen utan sneddade över det ångande gräset.* [Han upplevde inte vägvinsten linjärt, enligt axiomet den kortaste vägen mellan två punkter, utan såsom mycket större, stor som den yta han avskurit med sin genväg.] Uppe vid Hornsgatan väntade han vid övergångsstället och var så inne i sina tankar att trafikens brus, ljudet av steg och röster nästan försvann, och människor paraderade förbi som siluetter löper på en kedja på en skjutbana, men just därför att han var så diströ märkte han först inte hur han glodde en gammal gumma rakt i ögonen.* [Hennes hund hade stannat för att rota i något, och medan hon lät detta ske såg hon upp mot Peter med ögon från förra seklet. Var gumman också full av tankar eller hade hon bara äldre tiders tempo och rättframhet kvar i kroppen? Eller förvandlades hon för ett ögonblick till en kvinna jämnårig med Peter som försökte fånga hans hjärta med ögonkast som glömt sin starr? Liknade han någon ur hennes förflutna? Om hon kastades tillbaka till tiden för en smärtsam förlust, kände han själv i denna stund en lika bitter maktlöshet; han kunde inte se återskenet, bara ana det under den tunna rynkiga huden, i de matta, avvaktande ögonen, på munnen som föreföll vara en enda nervimpuls ifrån att ropa, och han skämdes plötsligt över att han inte var någon annan. Sekunden var till ända, hunden ryckte i kopplet och drog tillbaka kvinnan till detta decennium.] När hon tittade på hans brödpåse bytte Peter hand och gömde den förläget innan han skyndade över.

Han låste upp hos Johanna med sin egen nyckel. Glädjestrålande kom hon emot honom, med håret samlat i nacken, försiktig makeup och rosa klänning. ”Fröken Vår”, sade han förtjust och kysste henne. ”Vadan denna elegans?”* [Han undrade om han någonsin skulle komma att se henne med den halvljumma distans som präglar återseendet av en före detta älskad.] ”När min herre och älskare kommer måste man vara presentabel”, kuttrade hon. Han betalade med ännu en kyss. ”Och så har jag varit ute på vårpromenad”, tillade hon flyktigt, och han tänkte att hon i själva verket klätt sig för staden och inte för honom. ”Du måste ha fått många uppskattande blickar”, sade han kort. Hon nickade menande och passade på att rätta till några hårstrån med en kritisk blick* [Hon såg både en medbrottsling och en fiende, kanske en syster, bakom glaset.] i hallspegeln.

”Tar du illa upp om jag sätter mig och skriver ned några idéer som jag inte får glömma?” Hennes blick falnade något. ”Det går fort. Så dricker vi kaffe sedan?” vädjade han och hon fattade mod: ”Då kan jag läsa lite under tiden.”

I sovrummet var det sträckta sängöverkastet lika blått som någonsin, och han satte sig vid skrivbordet med sina anteckningar. Det gällde nu monteringen av den tvåhundrasextiotvå ton tunga kolven i gasklockan,* [Gasklockans gåtfulla uppenbarelse hade fångat Peter med kraften hos en mångtusenårig offerplats i en främmande kultur under en nattlig sommarpromenad några år tidigare. Han hade gått nedför en backe och för varje steg hade klockan i hans åsyn alltmera höjts ur grönskan och rest sig i en sorts mörkt och dovt, tigande majestät i det overkliga skenet från gatubelysningen, som också lyst upp delar av trädkronorna. Tillsammans med den djupblå natthimlen fick hela miljön en

övernaturlig prägel, ja, egentligen hade stämningen precis haft filmens kvaliteter. Detta bidrog säkert till hans starka önskan att skriva gasklockans monografi och att skriva på en så extrem nivå att inte en bult, inte en svetsfog var oviktig i sammanhanget. Det skulle bli en sorts ordens hämnd på fotografin, som han innerst inne hatade för att den förförde honom till otrohet mot verkligheten.] som skulle stiga och sjunka i enlighet med olika stort gasuttag längs slaghöjden, som maximalt var åttioen meter.* [Autentiskt besiktningsprotokoll från Värtagasverket.] Skildringen skulle sedan övergå till taklagsfesten med utgjutande av hemmagjorda djupsinnigheter om människan och maskinen. En anteckning började med orden ”Mera ljus, mera upplysning, så lyder dagens lösen!” Han betraktade länge orden från festtalet och rev så irriterat ur bladet och knycklade ihop det. Som om han hoppats att lappen skulle laddas med ny energi, göra uppror och veckla ut sig igen stirrade han ilsket på den lilla pappersbollen, länge.

Han hejdade sig i dörröppningen till vardagsrummet: Johanna satt uppkrupen med en bok i den enorma soffan och hade dragit upp benen* [BenFunk, en funktion som visar några slumpmässiga uttryck som associerar till ordet ”ben” i ett pop-up-fönster.] under sig. Hon satt lutad mot armstödet, och med hästsvansen och de trubbiga knäna, som stack fram under kjolen, såg hon ut som en liten flicka på nio eller tio år. Hon märkte honom inte. Varför lockades han så av att se henne som liten?* [Han tyckte om att höra henne berätta om sin barndom, böcker hon läst, sånger hon sjungit, lekar hon lekt. En gång hade han fått se några suddiga fotografier, urrivna ur ett album, så att de var trasiga i hörnen. Ett mindes han särskilt, det var taget på den första examensdagen, hon hade vit klänning och höll sin mor i

handen; solen gassade och bilden var alldeles för ljus, så att kläderna lyste kritvita utan detaljer, skolgårdens grus liknade mannagryn, och ansiktet var utfrätt så att det påminde om sådana teckningar där konstnären endast ritar ut ögon, mun och hår, utan skuggningar. Bilden var diffus som det förflutna skall vara, och hon hade ännu något okuvat i kroppshållningen och verkade inte blyg, utan snarast lite uppnosig – fotografen var hennes far. På sommaren hade hon inte behövt ha de tjocka yllestrumporna, livstycket och de elastiska banden med små knapphål, det hade hon berättat, men vad han inte hade sagt var att han själv haft likadana som barn, och tanken på dessa strumpeband hetsade nu upp honom, kanske för att han som barn aldrig umgåtts med flickor, aldrig utövat erotiska lekar med dem i vedbodarna, som man alltid läste om. Den försexuella trånadens njutning hade han inte upplevt, utom kanske vid ett tillfälle, då han i småskolan efter flera månaders tyst tillbedjan av en liten oansenlig blond flicka plötsligt en dag blivit indragen i en lek på skolgården, då alla barnen bytte ytterkläder med varandra, pojkar och flickor emellan, och han hade fått byta med henne. Hans något klumpiga kropp hade med ens i den slitna rocken blivit lätt som hennes, men han hade inte sprungit omkring och skränat som de andra barnen utan andäktigt, sakta cirklat runt på gården med armarna svagt utsträckta, och han mindes ännu det styng av åstundan han då känt, flickans lekfulla hår, med en lock inne i munnens väta, de sluttande axlarna, och när Johanna nu satt där och läste, var hon både den lilla flickan som åtråddes med stor oskuld på avstånd både i tid och rum och den vuxna kvinna hon skulle bli så snart hon upptäckte honom i dörren, den vuxna kvinna han brukade älska handgripligen, med svett och tårar, men så länge han kunde betrakta

hennes bild obemärkt utgjorde den ett osculatorium. Ville han kanske göra henne liten därför att hon var så mycket äldre än han, ville han få pendeln att svänga över, få ålderns skenbara övertag? Nej, maktfördelningen i deras förhållande hängde inte alls på åldern, den växlade som snabba årstider, ibland var hon moderlig, ibland spelade hon själv småflicksrollen, tramsade, fnittrade och gjorde sig ynklig och rädd så att båda njöt av det, och det hände rent av att han skrämde henne så som han en gång gjort med sina lekkamrater; i kraft av att vara pojken med den livligaste fantasin hade han dragit med de övriga in i mörka rum och berättat hiskliga historier för dem, han hade piskat upp stämningen tills kamraterna tjutande av skräck rusat ut efter sina mammor, och Peter hade inte kunnat låta bli att spela på de strängarna när han märkt att Johanna hade en viss svaghet, i bokstavlig bemärkelse, för det ockulta; han hade talat om medier, gengångare och poltergeistfenomen så att hon inte vågat lämna sängen ens för att gå på toaletten.] Peter suckade och Johanna, som just vände blad i boken, brast något i koncentrationen och hörde honom, tittade upp och blev tjugofem år äldre. ”Är du klar?” undrade hon. ”Du är så vacker!” sade han entonigt och gick sakta fram till henne. ”Skall vi inte dricka kaffe nu?” undrade hon mellan två kyssar. Han försökte välta omkull henne, och hon kämpade inte emot men gav inte heller efter. Två viljor som inte var tillräckligt viljande brottades en stund. ”Kaffe var det!”, sade han oväntat, släppte henne och blev först ut i köket.

När hon kom efter sade hon som om hon på något vis imponerats av hans undanmanöver: ”Jag vill leva hela mitt liv tillsammans med dig.” Sådana utfästelser var fåfänga, men han ville ändå besvara en så matrimonial ömhetsbetygelse: ”Och jag med dig.”* [Exakt orden

”och jag med dig” hade han sagt till Margot några år tidigare.] Framtiden glider oss ur händerna, tänkte han. Vi har aldrig över huvud taget haft något grepp om den. Framtiden är en myt, ingenting annat än nuet existerar.* [Signifikansen av detta nu förändras dock hela tiden allt eftersom det skjuts framåt, likt löparen på en räknesticka, och rörelsens riktning ger oss illusionen att framtiden åtminstone finns latent i det närvarande, som fröet i sin kapsel. Almanackan blir ett medium som låter oss erfara tiden, med sammanträden, tvättdagar och studiecirklar inprickade: framtiden är bestämd, alltså existerar den, säger den till oss, men i själva verket är varje dag ett mycket mera oskrivet blad än vilken tom sida som helst i almanackan, allt och ingenting kan hända.] Han såg på henne tills det värkte. ”Kunde jag använda mina ord skulle jag redan ha skrivit en hyllmeter med dikter om dig”, sade han. Förläget letade hon efter gräddpaketet som hon redan höll i handen. ”Det är ju också ett sätt att säga det med ord”, sade hon. ”Ja, men man kan bara säga det genom att förklara hur omöjligt det är.”* [Om det var något Peter avskydde, så var det när författare skriver att något är obeskrivligt. Det ansåg han vara språklig impotens.] De ställde kaffet och strudeln på en bricka och gick ut i vardagsrummet, där ljuset blivit fridfullare; solen kastade smörgula klickar på bokhyllor och möbler. Han böjde sig intill henne och viskade, för att samtidigt få möjlighet att bita i örsnibben, och hon utbrast: ”Du kan visst få en förolämpning att låta som en kärleksförklaring!” Han vred skeden upp och ned i munnen och slickade njutningsfullt av den. ”Bravo. Du börjar nästan låta som jag”, sade han, ”min lilla strudel!” Hon bjöd honom sin mun, med grädde på läpparna. ”Min älskade Sans rival”, sade hon och fnittrade.

”Tur att ingen hör oss!” sade han, ”en sådan här dialog skulle man aldrig kunna skriva i en roman.”

Utan att fundera över om den lusta som nu lägrade sig över dem berodde på ord eller handlingar lät hon sig famnas av mjuka händer och bitska kyssar. Solreflexerna från fönstren på andra sidan gatan bländade, så att hon inte såg honom ordentligt.* [Hon fogade sig i en hantering, som var både spontan och utstuderad under årtusenden.] Hans hårdhet fyllde henne med en energi utan utlopp, och hon kved där ett skrik inte hade hjälpt och fnittrade maktlöst, där gråt inte var möjlig. Då han lyfte henne och bar henne till sovrummet lade hon huvudet på hans axel och önskade att han skulle fortsätta bära henne, likgiltigt vart så länge han gjorde henne tyngdlös, hon föll studsande på sängen och hjälpte sedan till när han drog av henne kläderna, hon kände det sträva överkastet mot huden och öppnade sina ben,* [En handling för vilken hon var ensam ansvarig.] och hon kände en hjälplöshet lika upphetsande som hans beröringar. Hon manövrerades, hans tungspets gled som en rännil längs ryggraden, han kom runt och sedan fylldes hon, men inte av hans lem – hur länge skulle han dra ut på det? Hennes inre snördes samman för att åter vidgas, och hon sträckte ut sig i brygga mot honom, hon hörde sig själv stöna och kände så hans mun suga sig fast mot halsen i ett smältande bett, och hon förlorade sig, förtärdes på samma sätt som i de drömmar, där hon viljelöst låtit sig slukas av fruktansvärda fantasidjur; varje beröring föreföll lämna avtryck, och nu kastades hon våldsamt runt, hölls i ett järngrepp, medan han bultade sig in i henne, klöv henne;* [Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et confirmasti super me manum tuam.] hon vrålade ut den brännande känsla som växte för varje gång hon hörde smällarna från hans händer, hon skrek

in i de tysta dunen, hon ville ta sitt rättmätiga straff och önskade att han skulle vara ännu strängare, så att hon kunde gjuta ännu ymnigare tårar innan hon mötte sin tröstare, för varje våg av svidande hetta fördes hon allt längre ut på det vida fältet, solen stekte och de skyddande träden skymtade långt borta, svettig och andfådd sprängde hon fram över de torra grästovorna, medan hennes tämjare betvingade henne med ljuva ord och barska åtbörder, och till sist, efter att ha tillryggalagt en sträcka som förefallit henne övermäktig, stupade hon ned i svalkan invid ett uråldrigt träd: Han som det tillkommer har begagnat mig.

”Finns det öl i kylskåpet?” Då han klivit upp kom hon tassande efter. De bredde smörgåsar, klädde sedan nödtorftigt på sig och satte sig i vardagsrummet med en känsla av något provisoriskt, en utflykt i det gröna. Peter tuggade, mycket konfunderad. Han hade visserligen uppmuntrat en viss brutalitet, men att hon skulle tycka så mycket om det störde honom litet. De första veckorna hade hon varit så återhållen, ovetande och skamsen att han fått använda hela sin arsenal av takt, lämpor, förståelse och avvaktan. Nu behövdes ingen övertalning; hon var långt före honom på en väg han inte riktigt kände. ”Jag har aldrig tidigare förstått vad passion är”, sade hon plötsligt, ”tänk att det kan vara så här.” Han svalde.

Peter tittade in i den mörka TV-rutan.* [En förminskad, välvd spegelbild av dem i soffan.] ”Har du läst den där sagan om sjöjungfrun?” undrade han, och hon såg beklämd ut: ”Ja, den är så sorglig.” Han behövde bara tänka på berättelsen för att drabbas av samma förkrossande upprymdhet som då modern första gången läst den för honom. Johanna åt med barnslig uppsyn en ostsmörgås. ”Jag minns särskilt när hennes fiskstjärt delades och blev till ett par små

vita ben",* [All denna vithet!] sade han, "hur det skar som en kniv genom henne och hur hon sedan satt vid strandkanten alldeles naken, insvept i sitt långa hår." Johanna mindes hur sjöjungfrun gått i döden för kärleken och blivit till skum på havet. "Häxan hade ju sagt att när hon gick på sina ben så skulle det kännas som om hon gick på vassa sylar och knivar", sade Peter, "men det gjorde hon med glädje för prinsens skull. Det var det vackraste jag hört och jag kände en egendomlig upphetsning utan att förstå varför." De glömde bort att äta. "Jag förstår precis", sade Johanna sorglöst. "Men det konstiga var", fortsatte Peter, "att jag identifierade mig inte med prinsen, utan med sjöjungfrun, jag ville också gå på sylar."

"Den saga som gjorde starkast intryck på mig var nog den om snödrottningen", sade Johanna. Hon mindes en högrest kvinnogestalt, omsluten av en vit gnistrande mantel, hon såg en släde virvla iväg i yrsnön med en liten bortrövad pojke bakpå. "Fast jag minns mest illustrationen", fortsatte hon, "drottningen var ond och utstrålade kyla, men snömanteln var mjuk och ullig." En spådom tycktes ha slagit in, men Peter kunde knappast röja sina betänkligheter; det vore ett svek. "Du ser så bekymrad ut",* ["När äran dör kan solen aldrig stiga mer", hade en av hans pojkbokshjältar sagt. Var inte äran en negation ungefär som fläckfrihet? Var äran kanske helt enkelt ett revir, ett mentalt revir?] sade hon och smekte honom på kinden. Han hajade till och kysste henne genast, nästan reflexmässigt. Den kyssen sade något, men han var inte säker på vem av dem som yttrat sig.

På något sätt hade han lurat henne. Eller hade han lurat sig själv? Han undvek att se på henne och gick istället och satte på TV-n. Snart framträdde bilden av en medelålders man med stickad tröja, i

halvfigur framför en välfylld bokhylla. Han talade oavbrutet och gestikulerade med huvudet som om han inte hade haft armar. ”Skall vi växla kanal?” Peter reste sig igen och mannen, som hade ovanligt runda kinder, sade just: ”man möter väldigt få människor numera.”

”Ja, människor är sällsynta”, sade Peter och tryckte in en knapp, med ens tonade musik ut och bilden visade i stället ett gallerverk av fiolstråkar som höjdes och sänktes och vinklades med absolut samtidighet. Peter stod kvar mitt på golvet. ”Jag träffade faktiskt en människa en gång”, fortsatte han i raljerande ton, ”men jag måste erkänna att det var en besvikelse.” Johanna tittade bestört på honom. ”Det är ju ett ganska diffust begrepp egentligen, men jag hade nog ändå väntat mig något mera helgjutet. Efter allt tal om skapelsens krona och till och med den nakna apan, hade jag nog föreställt mig att detta djur skulle förkroppsliga en sorts syntes mellan å ena sidan tänkandet såsom avspegling av ett subjekt så stort och allomfattande att det blir närmevärde för objektiviteten, och å andra sidan den blodfulla animaliteten (han såg finurlig ut); jag hade nog också väntat mig flera rutiga rockar, vattenkannor och svimningsanfall.* [Johanna verkade road och han började nu känna sig härligt arrogant, och tyckte han visade prov på samma ordkaskader som vissa engelska teaterfigurer brukar utbrista i framför kolboxen i ett arbetarhem med en ogillande moder som åhörare.] Och jag fann en märklig disparitet mellan det högt utvecklade samhälle människan skapat åt sig och den stenåldersmässiga nivå sysslor som toalettbestyr och renhållning bedrivs på; det är ju en sak att fortplantningen ännu utförs som en sorts gymnastik, det var jag beredd på, eftersom ett visst erkännande av djurets otvungna kroppsglädje borde känneteckna också däggdjurens högsta form,

men jag hade inte väntat mig det ifråga om mindre lustbetonade saker (Peter tog nu på sig en bekymrad min); men vad kan väl jag veta om människans lust, kanske tar den sig uttryck på områden som är mig fullkomligt främmande.” Han började nu gå runt i rummet, med en lite högfärdig hållning till musiken från TV:n. Johanna hade fastnat i sitt leende.

”Dessutom har ju människan ett egendomligt förhållande till sin egen död”, fortsatte han och antydde med rösten att det var nytt stycke, ”artens utplåning planeras grundligt med hjälp av datorteknik (han höjde ett pekfinger för att signalera att en kommentar flikades in); datorer är egentligen bara en sorts maskiner som sorterar tillvaron sedan den först delats sönder i mycket små beståndsdelar (han sänkte fingret igen); men den egna individuella döden är så skrämmande att man inte talar om den, istället talar man om testamenten, gravplatser och försäkringar, (han slog ut med händerna:) men vad gör människorna åt den? Protesteras det mot den? Fylkas massorna i demonstrationståg? Ifråga om mindre brännande ämnen antas åtminstone principiella uttalanden, även om man inte tror sig kunna förändra något, men vad gör man åt denna den mest grundläggande frågan? Intet! Jag frågar auditoriet: är inte detta anmärkningsvärt?” Han såg ut som om han talat färdigt men det var bara en konstpaus och när han fortsatte såg han riktigt hätsk ut: ”Människan fortlever skenbart genom sin reproduktiva kopiering av sitt kromosommaterial; det tar nästan en fjärdedel av den totala medellivslängden att frambringa ett nytt exemplar som kan klara sig självt. Som art fortlever människan led efter led på detta sätt, alla personliga strävanden avbryts ständigt i en grotesk misshushållning för att övertas av nästa länk i kedjan. Ett ineffektivt skiftarbete.” Han

tystnade, sänkte armarna och satte sig med hjärtat bultande. Johanna pustade ut.

I televisionen stod nu grova karlar böjda över sina basfioler och sågade fram en robust tonslinga som skulle varit munter om den inte mullrat så kärvt. ”Förlåt”, sade han, ”men sådant där struntprat är un gant jeté för mig.” Johanna förstod inte. ”En kastad handske alltså!” förtydligade han. ”Apropå kasta”, började hon dröjande, ”är jag väldigt respektlös om jag kastar in handduken och går och lägger mig?” Han tittade på klockan och hon såg bevekande ut. ”Nej, naturligtvis inte”, sade han tankspritt, ”men då passar jag nog på att skriva, tror jag.” Hon kysste honom och bar ut brickan. Han satt kvar och hörde henne snart borsta tänderna ute i badrummet. Till sist reste han sig och följde efter henne i våningen under bestyren,* [Hon klädde av sig lustfyllt, som om hon skulle famnas av en annan älskare än han.] ungefär som man följer någon till dörren som skall gå.

När hon skulle sova var det som att förbereda en svår operation; hon vädrade, sopade bort eventuella smulor i sängen, slätade ut alla veck i lakanet och byggde sedan ett litet bo av kuddar innan hon kunde krypa ned, vilket hon gjorde under utstötande av små förtjusta kuttranden. Det gjorde Peter en aning svartsjuk, ungefär som när han såg henne leka med hundar; han hade en naiv önskan att det borde vara enbart han som gjorde henne lycklig, men charmerades av hennes barnslighet. Tidigare hade hon berättat hur hon brukade fantisera om äventyr innan hon somnade.* [Hon behövde inte tänka just på barndomen, blotta känslan av att dagdrömma på samma sätt som då skänkte samma njutning. När hon sade ”äventyr” tyckte han att begreppet laddades med hela sin spänning, hon uttalade det med

en ung flickas yviga gester koncentrerade till munnen; ordet började brett i svalget och kastades fram till ett utdraget y plutande långt framme på läpparna.] Innan äventyren kunde börja återstod bara en punkt på programmet och det var Peter, som nu kysste henne godnatt.

Alltmera urgröpt av ensamhet satte han sig i soffan igen, medan den person som skulle ha kunnat upphäva detta tillstånd, på andra sidan sovrumsdörren just fångades i en dröm om ett skinande palats, fyllt av pustande ånga och dimmiga gestalter, vilkas skrik och skrän i form av snabba smattrande ekon studsade mellan de våta väggarna som små hårda irrande bollar.

4

”Nej, däråt skall vi”, sade Johanna. Det var otänkbart att de skulle promenera genom Vasaparken någon annan väg än den de gått tillsammans första gången. Deras första skämt och de första komplimangerna hade blivit en signaturmelodi, vissa gathörn, restauranger och affärer heliga platser, och vissa promenadvägar låg ännu inpräntade på marken, likt de numrerade stegmarkeringarna på golvet i en dansskola, och ledde dem alltid ut på en sentimental resa. Det var torrt och hett, och de gick med armarna om varandras höfter, benstommarna utförde ett gemensamt arbete, de flyttade fram närmaste benet samtidigt så att deras lår pressades samman i en erotisk rytmik som kunde utföras offentligt, hans hand vilade på hennes höft precis där den övergick i stjärten; handen hjälpte till, avsökte och gled utmed klänningen så långt han vågade för att det inte skulle se illa ut; alldeles därunder hennes kött och blod, de arbetande musklerna, avskilt av tunt sommartyg som förmedlade ett löfte hetare än uppfyllelsen. Hon skulle aldrig få veta hur han dyrkade hennes bakdel, detta rundade sittverktyg, dessa tempelkupoler av mjuk marmor.* [Han tänkte avundsjukt på blåbärsriset i skogen som hon häromdagen hade satt sig ned och bevattnat, dessa skogens blå ögon som sett en så himmelsk farkost sänka sig ned, där fanns öppningen till hennes inre, dold på ett underbart bristfälligt sätt av två rundade stenblock, en ljuv stötfångare, upptäckare av bakhåll och rapportör av förbjudna lustar, han hade velat vara mygga och landa på en av dessa sammetsytor.]

Han hörde inte vad hon sade och till slut märkte hon hans upphetsning. Han försökte förklara och hon skrattade, men alltför lätt, utan insikt. Hur skulle han få henne att förstå att denna upprymdhet inte var ytlig, att den gällde henne; hur han velat bita i denna saftiga frukt, få henne att skrika, som han gjorde inombords. Samtidigt var det just nu en högst motvillig lystnad som ansatte honom; maktlösheten kom smygande i maggropen och han kände lätt yrsel. Kärleken var ett meddelande som inte kunde nå fram.

Johanna stannade. Hon hyssjade. De lämnade försiktigt grusgången och gick ut på gräsmattan. Det var en gräshoppa och Peter var förvånad att hon hade kunnat se den på avstånd. Den hade inte spelat. De betraktade den andäktigt och väntade på att den skulle göra skäl för sitt namn. ”Lever den?” viskade hon. Peter satte sig på huk, med solen i nacken. Gräshoppan satt i en liknande ställning, orörlig. Den påminde om en tennsoldat, eller en liten förstenad kyrassiär. Rätt som det var gned den sitt ena ben mot kroppen. Peter reste sig och de gick vidare. En hund, som för tillfället trodde sig herrelös, rände som ett skott tvärs över det heta gräset. Varför hade det känts så viktigt att få en bekräftelse på att den bepansrade insekten levde? tänkte Peter.

De kom in under skuggan av en grupp höga träd, och förändringen av temperatur och fuktighet tillsammans med det spröda ljuset gjorde att det var som att gå in i ett rum.* [Peter kände att han andades tungt, tropiskt.] Här i skuggan rådde en sorts natt fast dagen syntes där uppe ovanför trädkronorna, glittrande som små stjärnor i lövverket, som fradga på en vattenyta, och han fick med ens ett intensivt behov av att vara ”god”. För en stund blev världen en väntan, som då man står vid en överenskommen mötesplats och

människor, hus och bilar förvandlas till en brusande massa av ”det man inte väntar på”.

”Mår du inte bra?” sade Johanna oroligt. Den flimrande strålningen uppifrån kändes som duggregn i ansiktet och rösten brast nästan när han sade: ”Jag reste mig”, och sedan: ”kanske för häftigt”,* [Orden ”kanske för häftigt” byts ut mot ”jag börjar nog” och därefter mot ”bli gammal.” Sedan återställs texten.]

Han försökte skratta och hoppades att det hade låtit som ett skämt. Hennes grepp om hans liv hårdnade och han drog henne med sig upp mot Odengatan igen. Ute ur trädens dunkel var allt som vanligt igen; huvudet klart och magen lugn. Hade de beträtt en sektor med särskild laddning, en otillåten kraftlinje i jordens magnetfält? Eller berodde det på att de upptäckt gräshoppan och avvikit från sin traditionella rutt? Jag måste slå mig själv med häpnad, tänkte Peter.

Johanna föreslog att han skulle följa med till mörkrummet någon dag. Peter var ännu liksom bedövad av atmosfären i parken och svarade enstavigt. Det hade hastigt mulnat och himlen genomskars av det genomträngande bullret av ett jetplan. Peter försökte se var det befann sig, men såg ingen avgassträng. ”Det verkar bli regn”, sade Johanna, ”åskar det inte redan förresten?” Så föll en droppe, sedan två, sedan tusen. De skyndade på stegen. Regnet piskade allt hårdare och där en droppe slog ned studsade det upp en liten taggig ring av mindre droppar. Vägbanan var full av sådana utskott och när en vindby kom rörde de sig alla framåt, som muntert paraderande trupper. Johanna såg upplivad ut, men Peter tittade med avsky på de rasande regnridåerna. De rusade över gatan och in i en portgång, redan genomblöta, och betraktade rännstenarna där vattnet forsade fram så att det skummade. ”Skall vi gå in på konditoriet här tills det

är över?” De ilade över till nästa port och steg in i en doft av våta kläder och bakverk. Det blixtrade. Peter räknade sekunder. Det dundrade. ”Jag tror jag vill ha glass”, sade hon. ”Glass!” utbrast han förvånat. Han hade inte kunnat föreställa sig att man kunde äta glass då det åskade.

Inne i serveringen satt ett par äldre damer i uppknäppta sommarkappor vid ett bord och så tre herrar i ungefär samma ålder vid ett annat. På varje bord stod prästkragar. Damerna åt tårta. Männen drack kaffe och en av dem, som var mycket solbränd, hade ett fat med en köttbullssmörgås. Hans grova händer hanterade ovant de små besticken när han försökte få en tomatklyfta att ligga kvar på gaffeln. Peter och Johanna satte sig vid fönstret. Flera människor kom in som också sökte skydd för regnet. Det blixtrade. Peter hörde inte vad Johanna sade; han räknade igen. Åskan var närmare nu. Bilarna plogade sig fram på gatan och kastade upp svallvågor.

”När jag var liten”, sade Peter, ”tvingade jag ut hela familjen i bilen när det åskade. Jag hade hört att man är skyddad i en bil därför att den är isolerad.” Johanna såg ömkande ut. ”Var du så rädd?” ”Jag var inte rädd, jag var panikslagen. Far var ju inte mycket för dalt, men jag var helt oresonlig; helst ville jag att vi skulle åka till mormor, för hennes hus hade åskledare, men det näst bästa var att sitta ute på gården i den mörka bilkupén. En kväll satt jag i morgonrock och det smattrade på taket och mor och far talade lågmält.” Hon log. ”Jag tyckte bara det var spännande med åska.” Spännande, tänkte Peter, när elementen tömmer sin vredes skålar! Han hade fortfarande en egendomlig respekt för naturens högljudda förmaningar.

Från männens bord hördes spridda ord: ”Oss emellan”, sade en av karlarna, ”han är väldigt sjuk.” ”Ja, han har då inte sett frisk ut”, sade den solbrände med smörgåsen. Det flammade plötsligt till med en förfärlig skräll, som ekade mellan husen. Johanna märkte hur Peters ögon flackade, hur han försökte verka oberörd. Skyfallet fick vattenpölarna att koka. ”Visst är det mäktigt ändå?” sade han tillkämpat och tog upp ett blad av choklad från bakelsen. ”Nu är åskan alldeles inpå”, hörde han från bordet intill. ”Ja, nu är den inte långt borta”, sade mannen som åt. ”Men det rensar luften på något vis”, tyckte Johanna, ”om man känner sig så där att man bara vill rya och rumla så gör åskan det åt en!” Peter skulle just fråga om hon kände sig så nu, men då följde en ny, ännu väldigare detonation från himlen som fick fönstren att skallra, och han grep ofrivilligt om bordskanten. ”Det var en rejäl smäll!”, sade någon vid grannbordet. ”Ja, den var inte dålig.”

Peter tog nu fram sina cigarretter, tände en mycket lugnt, och gav hela tiden akt på att inte darra. ”Smaka på glassen”, sade Johanna och höll fram sin sked, ”den är fantastiskt god.” Han blåste ut röken och lät sig matas. Sedan tog han Johannas hand, höll den tigande och kände sig alltmera förspilld. Det mullrade något svagare, efterharmset. Mannen, som ätit upp sin smörgås var nu mitt inne i en berättelse om en taxiresa. ”Det var verkligen tråkigt”, kommenterade en av de andra. ”Ja, det var då inte för roligt.” Det där var en egendomlig vana, tänkte Peter, att visa sitt samtycke genom att påpeka att motsatta förhållandet inte föreligger. Han drog ett sista bloss på den halvrökta cigarretten och släckte den.* [Under en blinkning såg han hur han i stället för att trycka ned den i askkoppen

pressade glöden mot Johannas handrygg. Han ryste och släppte taget om henne.]

Enstaka stora, våta droppar föll ännu, och det blåste vågor på en väldig vattenpöl som samlats vid en igenproppad brunn. De gick mot lägenheten på Vegagatan, och Peter pustade ut först när de kom in i den svala, mörka trappuppgången. Johanna gick före och han tittade på hennes ben, som var nästan blanka i skenet från trappfönstren. Det var plågsamt att se. Han satte nyckeln i låset.

Där inne luktade det ännu räkskal från dagen före. Han tog fram is ur kylen, pressade en citron och hällde gin och sodavatten i ett par höga glas. De skålade. Han smackade obligatoriskt och gick på stela ben in i rummet och sjönk ned i soffan. Hon undrade om han var bekymrad, och han visste att han inte kunde ljuga helt för henne, men halvt. ”Jag känner mig lite rastlös bara.”* [Tiden var ännu inte mogen för tal. Kunde den bli det?] Ute hade molnen lättat, men de lade sig nu i stället över hans sinne. Tystnaden fick inte erövra utrymmet mellan dem. Han kysste henne. Han sade att han älskade henne och väntade på att kärlekens digressioner skulle börja utgjutas lika automatiskt som de brukade, att nästa fras skulle ställas i kö i talcentrum. ”Om du visste hur mycket du betyder för mig”, sade han. Hon såg på honom som om hon anade att det var inledningen till något otrevligt. ”Sedan du kom in i mitt liv känns allt mycket lättare”, sade han men såg inte särskilt lättsam ut och hörde hur det lät som början till ett avsked.

Strategin gled honom ur händerna, trots alla ansträngningar vävdes han alltmer in i en vedervärdig situation, där ord som egentligen var genuint sanna blev tvetydiga och smutsiga. Han svettades och tog en klunk av den kalla drinken. ”Torsdag eller fredag skulle nog passa”,

sade han plötsligt, ”att hälsa på i mörkrummet.” Johanna överraskades av denna oväntat upptagna tappade tråd. ”Om du arbetar då vill säga”, tillade han och kände äntligen en våg av avslappning i kroppen. ”Jodå, jag skall förstora några av bilderna från skogen.” Peter lyste upp i en ironisk grimas: ”Så bra, skall bli skönt att se den på bild i stället för i verkligheten. Du vet ju hur det är med mig och mygg och kvistar i ansiktet”, sade han med självgod min, ”dina bilder måste vara en klar förbättring.” ”Det här är väl avsett som aperitif?” sade Johanna och lutade sitt glas något.* [Peter tänkte att hon kursiverade det.] ”Köpte du scampi?” Han nickade och hon reste sig för att sätta på en skiva.

Han tyckte om att se hur hon handskades med hans ägodelar; när hon förde fram skivspelarens arm berörde det honom som en intimitet. De svepande välbekanta tongångarna med en oregelbundet tassande rytm ströddes nu ut över rummet. Buren av en impuls tog han henne om livet, hade så när snubblat, men försökte lyssna noga och glida in i rytmen. Johanna blev närmast bestört; de hade aldrig dansat förut, han hade alltid sagt att han inte kunde. Han tryckte henne bara mycket lätt intill sig, för detta var den grad av närhet som erbjöd kroppskontakt och samordnade rörelser men inte väckte känslor som bäst slumrade. Han förde henne över golvet i några förlängda steg, som skulle ha varit sirliga om de varit mera samstämda. Johanna hade nu kommit över sin häpnad, och driven av en ungflicksdröm som aldrig skulle kunnat återuppstå i ett samtal* [Alla dialoger rörde sig egentligen om något annat, tanken tvingades alltid ta omvägar, inga samtal handlade om det de verkade gälla, man måste se vad som sker i det som synes ske: jublet när pucken skruvar sig in i målnätet och tänjer ut dess maskor, det är inte alls frågan om

det, det ingår i något helt annat, det är element i en krångligare struktur än regelböcker, för samtidigt höjs en kaffekopp till munnen någonstans, och en åskådares salivavsöndring i målögonblicket är inte den andras lik, men dessutom borrar sig en kula in i någons kropp någonstans, på en gyttjig åker eller på ett hotellrum, och när kulan går ut på kroppens baksida är utgångshålet mycket större än ingångshålet, pucken försvinner, men domarna har tillgång till flera, medan samtalen fortsätter på alla våglängder, på alla språk, med alla medel, men utan varje mål, som häromdagen när Johanna frågat varför han hade två rakhyvlar och han svarat att numera när han har skägg och inte behöver någon hyvel kan han ju lika gärna ha två som en.] utan bara i en rörelse, blev hon alltmera den ledande av de två. Peter tyckte att han blev klumpigare och märkte hur hennes kropp alltför vant böjde sig i samma vinklar som musiken. Han borde ha förstått detta på förhand; kvinnor var naturbegåvningar i detta hänseende, och han skulle aldrig ha utmanat henne på ett område han själv inte beträtt sedan klassfesterna i realskolan. Han kände sig löjlig, men ett leende drog honom med i drömmen, han såg svettpärlan i hennes halsgrop och blev i korta stunder hennes siamesiska tvilling: tillsammans hade de en kind och en mage, varifrån benen sträcktes ut i turer styrda av musikens trådar.* [Precis som då de promenerat i parken blev till sist även denna smidiga följsamhet olidligt eggande, vilket han inte avsett, men det berodde inte på beröringen utan på denna anpassning i sig, denna rytmiska koordination, som formade sig till ett väsen oberoende av dem själva.]

Johanna, som ännu hade den offördunklade sommaren i parken inom sig, försökte dansa bort i riktning mot sängen. Peter försökte

dansa åt andra hållet. Hon kysste honom på halsen, där hon visste att han var mottaglig. Han försvarade sig genom att fånga upp hennes mun och kyssa den, men fann att den var bråddjup. Dansen avstannade. Skivan fortsatte hånfullt att snurra. ”Du vill inte?” sade hon och bet sig i läppen. Det var inte första gången detta hände. ”Älskar du mig inte längre?” Peter genomfors av en bottenlös sorg och förstod att han inte skulle kunna övertyga henne: kärleken hade mist sitt sigill. Att han initierat lekar han sedan inte visat sig mogen själv var en så omåttlig skam att han skälvde. ”Jo, jag älskar dig”, sade han så tyst att rummet mörknade. ”Men du vill inte ha mig!” sade hon, ”attraherar jag dig inte längre?” Tortyren fortsatte. Det var samma fråga i omstöpt form. Han omfamnade henne som om han velat skydda henne från honom själv. ”Det har en del med mina religiösa grubblerier att göra. Och så är det den där förbannade artikeln.”

Tio sekunder förflöt medan detta yttrande följde helt olika banor i deras hjärnor. Johanna balanserade mellan olika ståndpunkter. ”Du tänker väl inte överge mig?” framkastade hon. ”Överge” ingick inte i hans vokabulär, det gjorde däremot ”överges”. ”Aldrig”, sade han, men mindes i samma sekund att han använt detta ord förut i ett annat sammanhang. ”Du kanske bara tycker synd om mig?” Han tog henne om axlarna och såg allvarlig ut: ”Jag älskar dig högst av allt och alla, må Gud utplåna mig med en blixt från himlen i detta nu om jag ljuger!” För att låta lite mera vardaglig tillfogade han försiktigt leende: ”Och du vet ju min inställning till både Gud och åskan.”

Uppfyllda av en dos av försoningens speciella hormoner gick de ut i köket. ”Jag har tänkt ut en ny sås”, sade han och förstod att hon fortfarande var fundersam. ”Vägen till kvinnans mage går genom

munnen”, vitsade han och tog fram ett fat med ett dussin havskräftstjärtar som just tinat. Han lade dem att torka på en handduk och hettade upp olja i en kopparpanna. ”Stäng dörren, för nu kommer det att osa”, sade han. När oljan rykte svagt kastade han i en tesked rödpeppar och därefter skaldjuren. Det fräste och sprätte. ”Kan du öppna vinet som står i kylen”, ropade han i bruset. Johanna följde noga hur han hällde en skvätt vin i pannan och sedan ungefär dubbelt så mycket grädde. Johanna fascinerades av den målmedvetetenhet han uppvisade vid spisen och endast där, en sorts koncentration som verkade kaotisk genom att den hela tiden avbröts då han erinrade sig något han glömt. Ändå blev resultatet oftast perfekt och maten smakade henne extra väl eftersom alla de handgrepp som lagrats i maten var hans.

Peter hade ett riktigt matsalsbord, så de behövde inte sitta och äta hukande som vid Johannas soffbord. De åt måna om sin glättighet.* [I marginalen visas: Peter hade en oroande känsla av att det inte skulle bli som förr; de hade nu haft två meningsutbyten, samtalen hade tidigare gått ut på att fylla i varandras luckor* [I ett pop up-fönster över brödtextfältet visas: Varandras höfter, varandras armar, varandras dikter.] med ord och åsikter som båda redan delade, en sorts växelsång på samma melodi, nu hade de fått två språk, kanske fyra, för Peter kände att åtminstone hans egna ord med ens hade fått två betydelser, en dag- och en nattsida.] Kanske skulle de inte längre kunna komma varandra så nära som när de smälte samman i dansen, tvillingarna hade opererats isär och nu fick till och med ett bord plats mellan dem, och ändå satt de tête-à-tête och skålade med glänsande ögon. ”Ta den sista du”, erbjöd Peter offervilligt och höll fram pannan. Hon lutade sig och tittade över kanten. ”Det är två kvar”,

konstaterade hon. ”Ta då den sista i alla fall och lämna den näst sista till mig!” replikerade han snabbt och såg finurlig ut. Hon fnissade och spelade med i leken, funderade länge som en schackspelare inför ett drag och bestämde sig slutligen för en av kräftstjärtarna.

Till kaffet överraskade han med en flaska cognac av samma märke som den de druckit på hotellet i New York. ”Härligt”, sade Johanna och tillade spydigt i ett försök att härma hans tonfall: ”fast jag tycker egentligen inte så mycket om pale cognac.” De skrattade och han kysste henne. ”Så där borde jag ha kysst dig redan då”, sade han. ”Det hade jag kanske inte gått med på!” svarade hon. ”Inte?” sade han förvånat, ”jag var övertygad om att du försökte förföra mig!” Hon drog upp benen under sig i soffan som hon brukade men sade inget. De smuttade omsorgsfullt på cognacen och den smakade mera Amerika än Frankrike. Johanna lade handen på Peters knä och suckade att hon plötsligt blivit så trött. ”Det är nog vinet”, sade hon, ”kan vi inte ta en liten lur på maten?”

I sömnen rullade Peter över på andra sidan, högljutt snarkande, men Johanna vaknade inte. Efter några minuter vred sig även hon; de utförde en sort balett i sömnen, än kom de närmare varandra, än längre ifrån. Peter drömde att han, precis som i verkligheten, låg vid Johannas sida och sov, han drömde att han drömde, och på den fantasinivån blev han till ett spöke och gömde sig under ett lakan, men han lyfte på det för att visa henne sin skräck för sig själv. Han ville att de skulle be till Gud tillsammans, men hon fnyste och reste sig upp samtidigt som hennes kudde förvandlades till en vit mask eller ett huvud av vitt gummi, alldeles kalt med en markerad örnnäsa, nästan indianlik. Han bet av näsan, någon äcklig gul substans sprutade ut och samtidigt spärrades maskens slutna ögon upp på ett

skrämmande sätt, och han sökte nu skydd hos Johanna på sängen, men hon raljerade bara med honom. Då vaknade han äntligen ur drömmens dröm och Johanna låg åter fridfullt sovande där, men i sitt förment vakna tillstånd upptäckte han till sin fasa att hennes kudde hade genomgått samma metamorfos som i drömmens dröm, och han bet näsan av den släta masken (för det hade han ju nu lärt sig att man skulle göra), det sprutade och ögonen spärrades upp, men den här gången grep han gummiansiktet och räckte högtidligt fram det mot Johanna och sade: ”Får jag presentera min dröm för dig? Förklara vad det är!” och hon svarade: ”Det är blod.”

Sedan omfamnade hon honom och kysste honom nästan aggressivt, hans motstånd bröts ned, redlös blottade han henne och kände en åtrå hotfullt växa, som när en bil rusar fram på kollisionskurs. Han började sakta vakna på riktigt, men fortsatte blundande att famla över hennes kropp, han såg klänningen som glidit upp och kände den sömnvarma huden; men han var inte säker på om han verkligen vaknat denna gång. Hennes lår verkade smeka hans händer och inte tvärt om, och han sögs in emellan dem och allt var underbart ända tills han insåg vad han gjorde. Då förlorade han kraften och sjönk ihop över henne, maktlös, villrådig. Johanna väntade tyst, men till sist hördes hennes röst långt bortifrån, behärskad: ”Vad är det nu?” Han var först förkrossad över sin fysiska oförmåga, men förstod snart att den var perfekt att skylla på. ”Jag är ledsen, men jag är nog för trött”, pressade han fram. Johanna kände det som om hon fått en present i vackert papper, med bara skärvor.

Peter kastades mellan åstundan och oförmåga,* [Han tyckte om deras nypåfunna kärlekslek som en förstärkning av de roller som

älskande av naturen har, den tagande och den tagna, däremot inte som en förlängning av fördärvliga upplevelser från barndomen.] men det verkligt häpnadsväckande var att när hon underkastade sig identifierade han sig med henne, när han betvingade henne, ville han vara hon. Paralyserad mot den allt hetare kudden höll han hennes hand utan att veta vem av dem som tröstades.

Hon steg upp och hämtade vatten och han drack lite ur hennes glas. ”Det kanske är dags att sova på riktigt?” sade han och började ta av sig skjortan som kändes svettig och obehaglig efter sömnen. ”Jag trodde förresten inte att du kunde dansa”, sade hon. Peter ville inte påminnas om det pinsamma försöket. ”Det var första gången sedan skoltiden”, poängterade han och placerade tre kuddar bakom sig som ryggstöd, ”jag hade två vänsterfötter redan då. Sämst i gymnastik var jag också; jag kommer bäst till min rätt i stillhet.” Johanna såg en förenande länk mellan dem: ”Jag var också dålig i gymnastik, eller rättare sagt var jag livrädd för alla sammanhang där man måste klä av sig.” Så hon hade förändrats, tänkte Peter. Vilka gamla trauman spökade nu hos henne i lustens former? Och han som hade underblåst det! Han letade efter cigarretter under sängen. Fast var det inte egentligen bra om något ont transformerades till något njutningsfullt? Han fick fatt i paketet. Snart skulle han tvingas hämta en askkopp. ”Det värsta var när vi skulle till den kommunala badinrättningen och simma”, fortsatte hon, ”så att jag måste övertala mamma att skriva sjukintyg.”

En dag när det inte funnits några krämpor kvar att skylla på, berättade Johanna, hade hon blivit tvungen att följa med sin klass och ställa sig i kö med de andra för att få handduk, tvål och skåpnyckel. Hon hade stått ensam kvar, naken på det kalla cementgolvet framför

sitt skåp, när de andra flickorna redan sprungit till tvättrummet, hon hade långsamt låst skåpdörren, dragit ut nyckeln och trätt dess gummiband runt fotleden, hon hade tagit med sin blå baddräkt och gått genom den fuktiga korridoren på det hala golvet. Hon mindes den stora vågen, som stått just där passagen svängde, och de tre kvinnorna med vita badmössor. En av dem hade vägt sig, och hon hade varit väldigt rund, men bara om magen, och Johanna hade inte förstått.* [När kvinnan hade märkt att hon var iakttagen av en liten flicka, hade hon först nästan sett arg ut, sedan strukit med handen över magen och sagt ”har nog ätit för mycket choklad”, och då hade alla tre skrattat högljutt.] Med ryggen svankande av obehag hade Johanna gått in på det gåshudsknottriga golvet i tvättrummet. Det var kakel överallt och duschar med glänsande kranar och ett fönster som spred ett onaturligt ljus i vattendimman. Johannas kamrater var redan i full färd att tvätta sig och kasta tvål på varandra med mycket skrik och skratt ekande mellan väggarna. ”Jag tyckte det var som en tvättningsfabrik”, sade Johanna, ”och så kom jag ihåg vad lärarinnan berättat om hur judarna blivit ihjälgasade, när de trodde att de skulle få duscha.”

Peter greps åter av faderskänslor, och Johanna tänkte på hur groteska de vuxna framstått, hon erinrade sig en kvinna som stått bredvid och tvålat in sig på benen med snabba, effektiva tag. Det hade skvätt lödder om henne och köttet hade dallrat. Mellan benen hade hon haft massor av hår som hon ränt sina tvåliga fingrar genom, och hennes stora tunga bröst hade hängt som vattenfyllda ballonger. Johanna hade inte tyckt om att vuxna badade samtidigt med barnen. Hon hade sprungit efter de andra som fnittrande knuffat sig in i bastun. Där vid dörren hade hon blivit stående. ”Bastun var hemsk

med sin brännande kvalmiga luft”, sade hon, ”jag hade stuckit in huvudet några gånger, det räckte, jag tyckte inte jag kunde andas där inne, det var som i en ugn, och tänk om dörren gått i baklås!”

”Samtidigt var det lite nervpirrande, ungefär som att hålla andan var farligt och spännande på samma gång”, fortsatte hon och tänkte på hur hon genom glaset i dörren sett de andra sitta på bänkarna, svettiga, blanka och röda. Till sist hade hon stigit in i helvetet och sakta låtit dörren stängas bakom sig som för att ge den friska luften en chans att följa med. Det hade bränt i näsborrarna, och återigen hade hon känt den välbekanta paniken växa, luften hade verkat tjockna, som när man kokar kräm, men just som hon tänkt rusa ut sprang alla de andra ut också. Pliktskyldigast hade de duschat av sig och sprungit i riktning mot bassängens blå vatten. Johanna mindes hur hon villrådigt hade stått kvar under en dusch, som plötsligt stängdes av automatiskt, det slutade plaska och de sista ekona av barnens skrik ebbade ut.* [Kvar var bara de sävligare, resonerande rösterna från de vuxna, som satt och vilade i sina träfåtöljer.] Motvilligt hade hon släpat sig mot utgången, med nyckeln dinglande mot fotknölen, och när hon tryckt upp den tunga dörren till korridoren hade hon känt den fräna doften av klor utifrån simhallen och hört stojet, skratten och skvalpandet från de modiga som kastade sig i.

”Du är så tyst”, sade Peter och Johanna ryckte till och insåg att han just berättat något för henne. Hon hörde den svaga återklangen av hans röst och erinrade sig något om skridskoåkning, att hans största skräck i skolan varit isbanan, hur han inte kunnat stå på skridskorna därför att fotlederna var för svaga och hur föräldrarna skaffat skridskor med dubbla medar, vilket bara resulterat i att kamraterna

skrattat ut honom. ”Stackars liten”, sade Johanna,* [Hon hade nu lyckats spola bandet med hans berättelse baklänges hela vägen i hjärnan.] ”vad allt måste inte barn genomlida!”

”Till slut gav lärarna upp”, sade Peter, ”jag fick åka skidor i stället, på snön runt skridskobanan, varv efter varv alldeles ensam medan de andra spelade bandy eller gled* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet ”gled”.] fram i åttor och gjorde sig till för flickorna.” Han lät cigarrettaskan falla i en tom tändsticksask. Johanna steg helt plötsligt upp för att leta efter frukt i köket. ”Vill du ha något?” hördes det från andra änden av lägenheten. ”Nej, tack.” Hon kom tillbaka, girigt ätande och sörplande på ett stort gulgrönt päron. ”Hur skall jag göra, Peter,” sade hon vädjande, ”med det här arbetet på tidningen, det verkar bli fel hur jag än vänder mig!”* [Hon hade blivit erbjuden en tjänst på en tidning, där hon tidigare blivit grovt förolämpad, med möjlighet till en tryggare utkomst än frilansandet medgav, men hon riskerade då att stöta samman med sina forna fiender. Samtidigt hade en bildbyrå, som stöttat henne under de första svåra åren då ingen ville veta av henne, erbjudit en plats, men där var lönen lägre och dessa människor, vilka hade djupt rotade tankar om fotoreportaget som samhällsförändrande kraft, skulle förmodligen inte tycka om hennes nya idéer om fotografi.]

Peter hörde allt mindre av Johannas utläggning eftersom han blivit fullkomligt fixerad av en liten bit brunt, skadat fruktkött som fastnat invid* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till orden ”invid” och ”gled”.] hennes mun. Den lilla päronbiten var mer iögonenfallande än en mouche, och när hon inte själv lade märke till den förstärktes känslan att han såg

något otillbörligt. Genom en labyrint av de uttalade, osorterade orden hittade han tillbaka till konversationen. ”Är du inte snarare orolig för att de skall gå dig på nerverna?” frågade han. Hon accepterade inte den versionen: ”Nej, nu sover vi!” De släckte ljuset. Ingen av dem ville ligga för nära den andra.

Johanna lyssnade till suset från Peters andetag och sveptes med i sömnen, det brusade, och där var åter stojet från de fuktiga kakelhallarna. För hennes inre, djupast seende öga spelades scenerna upp igen, hur hon duschat längst av alla, men till sist släpat sig ut i korridoren. Hennes baddräkt var den enda som hängde kvar utanför och hon klev i hålen för benen, drog upp den och trädde sedan i armarna. Hon visste hur det skulle kännas att kliva nedför stegen i vattnet, hur det skulle stiga över magen, kallare och kallare. Hon kände redan hur hon sjönk, hur hon fick vatten i näsan och hur det skulle bränna i halsen. Snart skulle säkert fröken komma och undra var hon höll hus. Genom den armerade glasrutan* [I marginalen visas en bild med ordet DAMER spegelvänt.] i dörren syntes ett rektangulärt utsnitt av det blåglittrande vattnet, och då och då kunde hon skymta någon av kamraterna, som plaskade omkring som sälar där ute. Sedan hörde hon någon komma gående i träskor. Hon tittade ned på sina fötter. Spring, sade hon till dem. Men de stod kvar. Hon var ännu våt efter duschen, men några av dropparna i ansiktet var tårar. Stegen närmade sig och snart skulle lärarinnan komma farande runt hörnet där vågen stod. Vilket skulle vara värst, att fröken i sin medömkan varsamt tog henne i handen och ledde henne ut och med lämpor tvingade henne ned i vattnet i kamraternas åsyn, eller att självmant spela upp ett mod hon inte hade? Det fanns inte längre någon återvändo, skorna klampade målmedvetet fram, och det drog

kallt utifrån bassängen, men innan stegen hunnit fram hade Johanna redan rusat ut genom glasdörren. Hon blundade när hon kastade sig ut från kanten, med ett paniskt skrik bakom sina slutna läppar, ned i det djupa vattnet.

5

Stirrade de inte alla med ett rovgirigt öga på Johanna? Eller var det bara en naturlig nyfikenhet på den kvinna han numera delade sitt liv med? Först gick de fram till det lilla kotteri som Peter kände bäst: Edvardsson, hellenisten, Granlund, lexikograf precis som Peters far, samt Fèrencz, den gamle lebemannen, närmare åttio och vid god vigör men för effektens skull medförande en käpp med silverkrycka. Inbördes tilltalade de varandra oftast med efternamn, i Fèrencz' sällskap även med herr, och när nu Johanna och Peter kom sträckte de alla förväntansfullt på sig och bugade ceremoniöst. Edvardsson kysste Johanna på hand: ”Enchanté!” Peter skämdes en aning eftersom nästan alla Johannas yttranden bemöttes med en förtjusning som om de varit små aforistiska pärlor.

Runt omkring sorlade ett tjugotal människor som satt och åt eller stod och drack. ”Grillspetten är faktiskt inte dumma”, sade Edvardsson och tog en klunk vin. Fèrencz hade något färglöst i sitt glas. Förmodligen hade han sin vana trogen tagit med egen förtäring. Denne gamle bibliofil hade förr ägt ett antikvariat men levde nu på att realisera antika släktklenoder som ackumulerats i hans våning; pengarna gick för det mesta till exklusiv mat och exotiska spritsorter, vilka han importerade själv. Han hade inga arvingar. Böcker lånade han numera på bibliotek.

Värden fick plötsligt syn på de nyanlända och kom fram och hälsade. Det var Gustav Ritsle, en liten satt man med glest hår och ett maliciöst leende. Han var konstnär, och detta var hans vernissagefest.

Peter hade förberett Johanna på att det var en man med vildsinta uttalanden, och att man aldrig visste om han skämtade eller var allvarlig. Han hade mycket få vänner, men många fascinerades av måleriet och uthärdade hans sällskap av den anledningen. Så fanns det också en liten krets som fylkades kring honom för att få sin svarta sida bekräftad.* [Som andra behöver ett reningsbad då och då behövde dessa människor emellanåt en dos ondska för att känna sig väl till mods, och de krälade då gärna en stund i den galla Ritsle öste ur sig; det var lika lätt att locka honom till det som för en myra att få en bladlus att avge sitt sekret.] ”Ni skall väl inte svälta ihjäl”, sade han och föste med sig Peter och Johanna mot ett bord. ”Vi har tiggt på gatorna i veckor för att få ihop det här”, fortsatte han med honungslen stämma. De stannade vid ett bord med vit duk där det låg grillspett med njure och lammkött, där stod ett antal flaskor av ett slottsvin från 1969 och glas och papperstallrikar. ”Vi rotade igenom lyxkrogarnas soptunnor för att det skulle bli verkligt festligt i kväll”, fortsatte Ritsle. ”Ja, ja, det är bra”, sade Peter korthugget och försökte påbjuda en lite normalare ton. ”En mycket fin utställning”, skyndade sig Johanna att säga, ”jag förstår inte hur man kan måla ett sådant färgskimmer så urblekt!” Ritsle serverade tjänstvilligt ett spett åt Johanna. ”Det är grunden som gör det”, sade han, ”grunden och mellanfernissan!”

Medan Peter och Johanna försåg sig med mat bytte någon till en skiva med sordinerad storbandsjazz. ”Vet du vad Ritsle säger när han pratar om sin fru?” viskade Peter, ”han kallar henne suggan.” Johanna såg chockerad ut. ”Och ibland säger han maskformiga bihanget ”, tillade han och pekade på en mager kvinna i vit klänning: ”Där är hon förresten!” Värdinnan sken upp när hon fick se Peter.

”Jag var rädd att det inte skulle räcka till alla”, sade hon, ”jag har stått i köket sedan klockan två.” Hennes hy verkade tunn, med en mjölkaktig hinna över det spisrosiga ansiktet. ”Du är visst fotograf har jag hört?” sade fru Ritsle och mönstrade Johanna som en stolt mor.

De satte sig i ett par lediga fötöljer och balanserade tallrikarna i knät. Ritsle bebodde en rymlig vindsvåning. I ett takfönster syntes julinattens himmel. Långt, långt borta lyste en ensam stjärna, en svag ljuspunkt, som ett stickhål, ett ljusårs takfönster högt uppe i skyn, där skenet från andra rymder sipprade in. Rummet kröktes runt ett trapphus och överallt hängde Ritsles målningar; bilder av grova människor, i en lite brysk stil med jordfärger och tjocka svarta konturer, ofta tillsammans med små späda docklika kvinnor. ”Jaså, här har vi vår unga förmåga”, hördes plötsligt en röst. Det var Stig H, en lungsjuk kulturjournalist, som nu lade sina tobaksgula fingrar på Peters axel. De skakade hand. ”Ja, så ung är jag väl kanske inte längre”, sade Peter och hoppades att Stig H måtte avslägsna sig snarast. ”Åjo, i jämförelse med en gammal kvarleva som jag”, sade han käckt. ”Skall du inte presentera ditt förtjusande damsällskap”, föreslog han med en min från fyrtiotalet. Peter undrade hur han bäst skulle hålla samtalet kort. Denne journalist hade en viss betydelse för kulturlivets merkantila sida, och därför var det inte oviktigt att han släpptes in på olika arrangemang. Han hade aldrig uttalat en originell tanke, och tvekade inte att kalla en stråkkvartett ”frustande vital” eller skriva att en vernissage ”artade sig till en veritabel färgfest”. ”Jaså, fotograf!” sade han och visslade till, ”har du träffat Rune därborta?” Och innan Peter visste ordet av hade Stig H dragit iväg med Johanna. Han pustade ut, men tänkte också på Stig

H:s rykte som förförare av yngre kvinnor. Nu stod Johanna där borta och talade med de båda männen. Hon var mycket vacker. Hon hade de röda skorna. Peter var stolt över henne.

Kvinnorna i rummet lät sig betraktas ur flera vinklar. När de samtalade med någon rörde de sig hela tiden, vred kropparna sakta åt det ena och åt det andra hållet. Nu behövde han inte längre delta i den könsliga rovjakten, han var botad, och mitt i musikens larm kunde han ändå njuta av blodets tystnad.* [Han önskade nästan att han haft förlovningsring, så att han kunnat göra vackra kvinnor besvikna genom att visa att han var tingad.] Men var han så säker? Antag att han verkligen lärde känna en annan kvinna som visade sig ha alla Johannas goda egenskaper men var fri från sådant som störde honom?

Stolen där Johanna nyss suttit utövade en viss dragningskraft på stående, och en kvinna kom fram och undrade om hon fick slå sig ned. Skall jag redan sättas på prov? tänkte Peter. Kvinnan hade brunt livlöst hår, som föll i tunna slingor ned runt hakan, så att ansiktet inramades som en medaljong. Hon sade att hon tyckte mycket om hans senaste bok. Han svarade artigt och studerade gästernas ständiga omgrupperingar. ”Inspiration”, sade kvinnan, ”är det inte något mystiskt i det ordet?” ”Tja, det betyder inandning”, sade Peter och fick samtidigt syn på Ritsles syster Cecilia, som satt i soffan vid kortväggen, omgiven av män men ändå ensam. Som vanligt var hon mycket berusad och rökte nervöst. Iförd en alldeles för kort kjol och med mycket påfallande makeup blev systerns isolering utmanande. ”Det lär ju vara ett så ensamt arbete, man måste ha en otrolig potenza d’alma, inte sant?”, sade kvinnan bredvid Peter. På det viset, tänkte han, hon tillhör den sortens människor som lyckats lära sig ett

främmande språk och åkallar detta genom att krydda konversationen med utländska fraser. En lösryckt glosa frambesvor någon diffus helhet; språket, folket, maten, bergen – såsom en ädelsten i gruset väcker drömmen om Eldorado. ”Ligger det inte en extas i de välsignade ögonblicken, i momenti ispirati?” fortsatte kvinnan. Peter drog ett djupt halsbloss. ”Personligen skriver jag allra bäst när jag är deprimerad”, sade han, och varje ord syntes som en liten rökpuff. ”Så praktiskt!”, utbrast kvinnan. Plötsligt ursäktade han sig. Vad var det för en underlig karl Johanna stod och talade med? En insmickrande typ, med fysionomi som en badvakt, men när Peter kom närmare såg han att mannen verkade sliten och förbrukad. Johanna anförtrodde honom just något och han svarade med outhärdligt mild, blå* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet ”blå”.] blick: ”Det är bättre att man tvingas vara snäll mot sina ovänner än att man tvingas vara otrevlig mot sina vänner.”

Johanna såg ut att ha fått något att tänka på. ”Vi har visst inte hälsat”, sade Peter och sträckte burdust fram handen. ”Sture här är med i någon sorts världsfederation”, förklarade Johanna. Han tillhörde någon form av frimureri som Peter aldrig hört talas om, som verkade för fred och vetenskapens utveckling och hade förgreningar i alla länder. Peter kände sig obehagligt berörd av att Johanna just mottagit ett råd från en charlatan. ”Och hur skall den utvecklas?” undrade han fientligt. Mannen såg mycket desillusionerad ut och förklarade att vetenskapen kommit på fel kurs från och med upplysningstiden. Rörelsen ville växla in den på rätt spår igen i enlighet med uråldrigt mänskligt kunnande som fallit i glömska. Mannen tände nu en cigarrett och verkade ännu mera osund.

”Utvecklingen kommer oundvikligen att gå i den riktning våra urkunder visar”, sade han, ”det gäller bara att vara andligt redo för den.” Peter frågade om urkunderna, och frimuraren såg mycket bekymrad ut, som om han ruvade på en hemsk sanning. ”Det finns hemligheter”, sade frimuraren med dov stämma, ”som är så omskakande att världen inte är mogen för dem än.” Han tystnade och tittade på sina fötter. ”Jag tyckte jag hörde något om upplysningen”, sade Stig H som just kom förbi. Peter tackade försynen för detta tillfälle att sammanföra två andliga kretiner. Frimuraren höjde nu ett pekfinger: ”Det började egentligen tidigare, reformationen var en av de första spikarna i den själsliga klarsynens öga”, uttryckte han sig. ”Säg inget ont om reformationen”, sade Stig H glatt, ”utan den skulle Västeuropa fått vänta ytterligare hundra år på uppfinningen av järnvägen.”* [Denna tanke var ingen produkt av Stig H:s analytiska förmåga, han hade nämligen ett gott minne för andras formuleringar vilka han inte alltid förstod innebörden av.] ”Det finns inget allvar längre när det gäller högre frågor”, sade frimuraren och Stig H trodde att det syftade på honom. ”Varför skulle det ha dröjt hundra år till?” frågade Johanna sakligt. Stig H stirrade intensivt på hennes skärp: ”Nja, det är väl helt enkelt så att boktryckarkonsten och reformationen präglade en värld av massproduktion och intellektuell decentralisering som med nödvändighet måste tyglas av en centraliserande kraft som var mekaniserad i lika hög grad, nämligen järnvägen.” Sture tänkte fortfarande med fasa på upplysningen: ”Den ädle vilden på tronen som upplyst despot, jo jag tackar!” muttrade han. ”Ljuset har sina fiender”, summerade Peter.* [Stig H tyckte att frasen lät påfallande bekant.]

Från balkongen utbyttes skålar tvärs över gatan med en kvinna i huset mitt emot. En förbindelse mellan två bjudningar. ”Allting flyter”, ropade kvinnan på den andra balkongen och saluterade med sitt cocktailglas. Edvardsson hojtade till svar: ”Absolut inte! I stället är det så att allting läcker!” Kvinnan skrattade. Med glaset höjt liknade hon frihetsgudinnan. ”Att vi över huvud taget finns till”, ropade Edvardsson, ”kan bero på ett försmädligt läckage, vi dör om vi blöder, och livet hänger på att syre och födoämnen läcker genom lungväggen och tarmväggen.” Edvardsson fortsatte sedan att skildra scener från samhällets olika sektorer ur läckagets synvinkel, från sekretessproblem inom departementen via författarens reservoarpenna till den nesliga åkomma som kallas inkontinens. Kvinnan vred sig av skratt.

Mellan hustaken syntes fullmånen, benvit, med samma outgrundliga ansikte som förr, då Peter promenerat vid sin mors hand hem från mormor.* [På den tiden hade han förundrats över att den tycktes följa efter dem över hustaken. Vissa kvällar, då månen varit mycket nära jorden och stått ovanligt lågt, hade den varit skrämmande stor och röd, liksom ansträngd, uppsvälld, sjuk, döende i sitt lånta spökljus, vilket förlorat all värme på vägen från solen.] Månen försöker lugna oss med sitt falska leende, tänkte han, den försöker övertyga oss att solen ännu lever, fast det är mörkt. De mänskliga relationerna var likadana. Kvinnan där i vida blå byxor, som intresserade sig så för Ritsles målarkollega, vilken bröstade sig och uppenbarligen trivdes i det hormonrus hans beundrade kropp just bjöd på, han skulle bara ha vetat att kvinnans intresse berodde på att hon ville väcka tävlingsinstinkten hos mannen som stod bredvid; med en kringgående rörelse visste hon att hon skulle bli

oemotståndlig. Peter tänkte också på Cecilia Ritsle där borta i soffan, ännu mera berusad än förut, pratande rätt ut med gråtmilda ögon, hur hon tjänade som en sorts katalysator i Ritsles märkliga hatkärlek till sin fru; han tyckte att frun började likna systern, som han hatade därför att hon väckte hans medlidande.

Hur mytisk skulle denna takvåning inte te sig i framtiden, för en kommande generation, när biografierna om Ritsles liv gavs ut, och kretsen kring honom, hur bohemisk och glansfull skulle den inte förefalla?* [Ibland upplevde Peter nuet per omväg och föreställde sig hur han senare skulle minnas tillfället i fråga. Den här kvällen skulle han kanske erinra sig med vemod, men han kände inte detta nu utan erfor det bara genom att ta ut återblickarna i förskott.] I historiens belysning skulle den komma att framstå som något av kulturlivets centrum, det hjärnornas laboratorium där nya idéer kläckts inom konst, litteratur, kanske till och med filosofi; en motsvarighet till vad som i politiken i efterhand brukade avslöjas som det inre kabinett, som i själva verket varit ansvarigt för de beslut som lett till en viss omvälvning eller fört ett land helskinnat genom en krissituation.

Fru Ritsle gick omkring bland borden och samlade ihop fat och glas och möttes av förströdda protester; ”inte skall du hålla på och städa” eller ”du behöver verkligen sätta dig ned ett tag, Gunilla”. Hon trippade omkring i omsorgsfullt beräknade cirklar så att hon inte skulle behöva konfronteras med sin berusade svägerska. En livlig diskussion pågick i den blaserade konstnärsgruppen, någon hävdade att de verkliga mästerverken inom litteraturen är de som skrivs med en gäspning, och så hördes Ritsles tordönsstämma, med en liten biton av berusning: ”Ja, det finns i alla fall mästerverk som man läser under avgivande av gäspningar”, och han tittade menande på Peter

och flinade. De andra skrattade på samma sätt som då någon vågar gyckla med en i normala fall oantastlig politiker. Peter vinkade för att visa att han hört kommentaren och gick bort till köket.

”Det blir snart kaffe”, sade fru Ritsle glatt och torkade av händerna på en handduk. Peter log och drog tillbaka huvudet från dörröppningen och krockade sånär med Fèrencz som tydligen hade ärende till kylskåpet, där han förmodligen förvarade någon liten exklusiv flaska. ”Vad tycker du om tillställningen?” undrade Peter för att ha något att säga. Fèrencz böjde sig behagfullt bakåt. ”Ja ha ha”, skrockade han, ”vad skall man säga?” Han spelade upp ett villrådigt vemod. ”Du vet ju”, fortsatte han med maklig intonation, ”vad jag anser om gästabud; icke fler än muserna, icke färre än gracerna”, och det sista ordet uttalades i en djup baryton samtidigt som han beskrev en liten ellips med handen. Med en nickning mot kylen tillfogade han i ett konspiratoriskt röstläge: ”Jag har något här som du måste smaka på!” Peter viftade avvärjande med handen. ”Inte nu tack, jag letar efter Johanna!” Han gick vidare till ett angränsande rum. Där satt diskussionslystna som ville slippa musiken och åstadkom fuktiga ringar med sina vinglas på en blank bordsskiva.* [Han kände igen en beryktad salongsradikal i stickad tröja, vars främsta bedrift var att han lyckats få in yrkesbeteckningen ”obekväm” i telefonkatalogen.]

Johanna stod i ett hörn och talade med tre män, som liknade skyltdockor. De drack hela tiden små snabba klunkar och vägde stelt på fotsulorna. Johanna höll handen på höften. Hon hade tydligen roligt. Till sist upptäckte hon honom. ”Jaså där är du!” sade hon och vinkade att han skulle komma. ”Måste du springa och göra dig till för alla män?” väste han ur mungipan. Johanna verkade aningen

berusad. ”Du får väl straffa mig när vi kommer hem!” sade hon glatt och blinkade åt honom samtidigt som hon behagfullt svängde runt så att kjolen virvlade upp. ”Jag bara skojar”, sade hon, kysste honom och viskade: ”De är ganska tråkiga de där!” Peter ville gärna vara svartsjuk en stund till. ”Du verkade inte precis uttråkad”, sade han buttert. ”Du är väl inte sårad på riktigt?” undrade hon förfärat. ”Jo”, sade han allvarligt. ”Nej”, ändrade han sig genast och kysste henne.

Tillbaka i det stora rummet mötte de Fèrencz som kom gående som om han spatserade i Bois de Boulogne – för varje steg satte han omsorgsfullt ned käppen. Han höll fram sitt glas: ”Smaka vet jag, det här är rena hallucinogenen!” bräkte han uppfordrande och samtidigt på förhand missnöjd med det väntade svaret. Fèrencz skakade på huvudet. ”Du är ingen riktig författare du, alla författare dricker som svampar, det hör till!” Nu lystrade Johanna. ”Den där Ritsle är väl en underlig människa”, sade hon i förtrolig ton. Fèrencz sträckte myndigt på sig: ”Ja men, så har det ju varit i alla tider”, sade han självklart, med en djup mondän timbre, ”de andar vi betraktar som de yppersta i vår kultur, de stora tänkarna, författarna, konstnärerna och musikerna, har i själva verket alltid varit världens avskum”, fortsatte han och såg belåten ut, ”det sköna och tänkvärda, som vi så ofta identifierar oss med, är inte vilka produkter som helst, inte någon sublimare motsvarighet till krukmakarens lergods eller plåtslagarens kannor utan en sorts slagg som avsöndras under konstnärens kamp mot – eller för! – sin galenskap, en kamp som ofta försiggår under fasansfulla marter,* [Orden uttalades med föredragsbeteckningen *maestoso ma non marcato*.] skulle de inte skriva, måla eller skapa förledande vacker musik så skulle de mörda barn, våldta kvinnor

eller bränna kyrkor.” Fèrencz satte punkt genom att tömma sitt glas i botten.

”Vi kan vara glada att vi får gå lösa!” sade Peter. Fèrencz nickade besinnande. ”Det finns mycket här i tillvaron man skall vara tacksam för”, sade han och log älskvärt. Johanna hade lyssnat fascinerad: ”Tror du verkligen på det där?” undrade hon. ”Lilla flicka”, började Fèrencz patroniserande och sken sedan upp, ”det är ju sanningen!” Och han nämnde ett otal exempel ur kulturhistorien för att belägga sin tes. ”Stumfilmen kom i själva verket till när man uppfann ljudupptagningen”, hördes Stig H:s röst alldeles intill. Han talade med några kvinnor i tjugofemårsåldern. ”Innan dess skulle ingen ha kommit på tanken att kalla filmen stum”, tillfogade han. Fèrencz pekade på Stig H med käppen och sade ogillande med oförskräckt hög röst: ”Det där är en sällsynt dum människa.” Johanna blev rädd att Stig H hade hört. Fèrencz hukade sin gammelmanskropp i en spionerande pose och ögonen blev till smala springor. ”Titta!” sade han, ”titta bara, så han står och kråmar sig!” Fèrencz ryste som när en hund ruskar av sig vatten. ”Vilken idiot!” avlossade han till sist med utsökt förtjust vämjelse.

Peter gick för att hämta öl och kom tillbaka i sällskap med Granlund. Fèrencz vände sig då till den unge lexikografen: ”Borde inte herr Granlund också försöka skriva, sätta samman orden någon gång och inte bara stapla dem över varandra?” Granlund såg rosig och oskyldig ut. ”Ack, det är ingen idé, ingen kan förstå mig!” sade han tillgjort. Han fångade upp Edvardsson som just gick förbi med en gul drink i handen: ”Kan du inte upprepa det där du sade till mig förut om omöjligheten till förståelse!” Både Granlund och Fèrencz

såg förtjusta ut som om de väntade på att en present skulle öppnas som de varit med om att förpacka.

”Sofisterna var en sorts filosofins hetärer”, började Edvardsson och anlade den något sugande dröjsamhet som gör att talet verkar ha svårt att komma upp genom svalget, ”som mot betalning gärna utformade eleganta bevis för saker de inte nödvändigtvis var så övertygade om själva.” Edvardsson berättade om en av de ordfyndigaste sofisterna som inte bara förnekade kunskapen utan gick ännu längre: ”För det första hävdade han att inget existerar. För det andra att om något nu skulle existera, så kunde det inte vetas.” Edvardsson tog ett steg tillbaka för att få plats för sina vida gester. ”Och för det tredje om nu något skulle kunna vetas, så kunde vi inte meddela oss med varandra om det!” Efter detta knep han ihop läpparna och mönstrade åhörarskaran, som brast ut i jubel. ”Vad var det jag sade?” utropade Granlund och skålade med Edvardsson. Även Peter deltog i glädjen över denna axiomatiska hopplöshet och skålade med sitt ölglas. Johanna var dock mera praktiskt lagd: ”Men varför skulle man inget kunna veta?” Fèrencz och Granlund stod tysta; detta var något Edvardsson fick sköta själv. ”Därför”, sade han, ”att då skulle det varande och det tänkta vara identiskt och allt som tänks skulle vara verkligt, inga falska föreställningar om världen skulle finnas; men om det varande och det tänkta inte är identiskt, då kan vi heller inget veta.” ”Äsch”, sade Johanna surmulet, ”jag tänker, alltså är jag till!” Hon tog en klunk av Peters öl. ”Ja se det är inte så säkert det”, bröt Fèrencz in med ett glissando, ”man måste gå längre än så: jag tänker, alltså är något till. Vad man kallar ’jag’ behöver inte nödvändigtvis vara vad vi tror, eller snarare vad jag tror, eftersom jag rör mig på en nivå där andra människor kanske inte

existerar, och detta vårt samtal är kanske egentligen min inre monolog.” Fèrencz verkade mycket belåten inför utsikterna till en så total egocentrism. ”Kanske är detta ’jag’”, fortsatte han, ”inget självständigt, utan en del av något, och mitt arbete, mitt själsliv, mina nöjen, är helt enkelt ovidkommande övertoner, bifrekvenser, som uppstår i den process ’jag’ är till för.”

”Vi skulle vara som en komponent i en stor dator, menar du?”, sade Peter. Fèrencz höjde pekfingret för att inte bli avbruten. ”Mja, en något haltande analogi skulle kunna vara en dator där ett av dess element är konstruerat för att släppa fram korta strömimpulser i olika riktningar. Detta element vet inget om den övergripande konstruktionen, och vet inte heller vad det gör; precis som vi tror att vi går till våra arbeten eller läser en bok medan vi i själva verket uträttar någon dunkel uppgift, förstår detta element inte något av sin egentliga funktion som fördelare av strömmar utan upplever endast sitt tillstånd, sitt liv så att säga, som till exempel en förhöjning av temperaturen, en villfarelse som kanske är lika allvarlig som vår när vi tror att ’alltså är jag till’.” ”Bravo”, utbrast Granlund, ”du är en riktig sofist!” ”Men beviset då”, sade Peter, ”du får en krona om du klarar det!” Fèrencz rynkade distingerat pannan och gjorde en nedtystande gest: ”Vi mystiker behöver inga bevis”, sade han med tillrättavisande gravallvar men sprack genast upp i ett illa behärskat skratt.

”Nu får ni allt passa på om ni inte skall dricka kallt kaffe!” ropade fru Ritsle. De flesta satt redan bekvämt tillbakalutade med var sin kopp. ”Jag har gjort chokladtårta också”, sade hon och vände sig så till Fèrencz: ”den är garanterat onyttig – nästan bara smör.” Edvardsson och Granlund iscensatte en upphetsad angelägenhet som

mest var en sorts artighet gentemot värdinnan. Fèrencz upptäckte Sture vid bordet och teaterviskade till Edvardsson: ”Det där är en person i total avsaknad av hjärna.” ”En man utan hjärna är som en kvinna utan stjärt”, svarade Edvardsson muntert och hällde generöst upp kaffe åt hela sällskapet.

”Gustav”, sade frimuraren, ”förstår du inte vad jag menar, du måste höja dig över bildväsendet.” Ritsle låtsades inte höra och man tog för sig av chokladtårtan. ”Det är inte skit fast det ser ut så”, sade Ritsle. Sture verkade mycket oroad å Ritsles vägnar, som om han genast måste rädda honom från något förfärligt. ”För att inte färgen bara skall avbilda sig själv så måste du överdriva vissa saker, eller hur?” Ritsle tuggade aggressivt på hustruns bakverk. ”Annars blir duken varken bild eller verklighet utan något annat!” Johanna blandade sig i: ”Något annat, det är precis vad jag skulle vilja åstadkomma med kameran!” Ritsle skrattade. ”Där hör du, Sture, försök inte besjäla konsten med dina kosmiska tvångströjor!” Peter åt avvaktande av tårtan och såg att Ritsles syster hade sjunkit ihop borta i soffan, och kvinnan som talat med Peter om inspiration stod just och försökte tvinga i henne kaffe. Edvardsson, Granlund och Fèrencz hade ställt sig en bit bort och diskuterade. Med sina artiga gester liknade de en handelsdelegation.

”Vad är tanken”, undrade Peter, ”med de här skira kvinnorna mitt inne i dina ganska brutala bilder?” Ritsle tuggade färdigt och ansträngde sig för att se riktigt ynklig ut: ”Man måste väl få drömma”, sade han med tunn röst, ”någon enda gång måste man väl kunna få drömma om riktiga kvinnor!” Peter tittade förskräckt upp på fru Ritsle som stod inom hörhåll.

”Det fanns en gång en man som var blind från födseln”, fortsatte Ritsle i normal ton och gav Sture en diabolisk blick, ”och han hade givetvis gjort sig vissa föreställningar om hur det skulle vara att kunna se. Efter ett otal försök lyckades läkarna en vacker dag genomföra en operation så att han blev seende, men mannen blev så besviken att han önskade sig blind igen. Så som han såg världen skulle jag vilja måla den.” Peter kände sig förolämpad å hela det seende släktets vägnar. Sture hade väntat på att de åter skulle tala om färg: ”Människan måste med kroppen befinna sig mitt inne i det flödande färghavet!” sade han upprymt och ådrog sig ogillande blickar. ”Så dyrt som färg är har jag inte råd med något färghav!” replikerade Ritsle.

”Apropå hav så har målningarna något vattenlikt i sig”, sade Johanna, ”nästan som att se genom ett sådant där skyltfönster som det rinner vatten över.” ”Mja det är nog jag som är skyldig till det”, sade Sture och såg för första gången denna kväll inte alls skuldmedveten ut, ”ni förstår att det gula är ljuset sett genom ett töcken och det blå är mörkret sett genom ett lysande medium och vitt är i själva verket ljusets skugga!”

Peter äcklades av Stures ockulta fanatism, hans beskäftiga vuxensagor om en programmerbar evighet, och det var en vilsenhet Peter kände igen från andra sammanhang där han konfronterats med sekteristiska idéer, det var som att höra ett ovanligt språk, som uppstått och kvarlevt på en isolerad plats, och vars klang fascinerade, men där orden tycktes ha fått en annan betydelse, vilket skapade en djup oro och känslan av att något höll på att välta över ända, samtidigt som det var lika oroande att ana möjligheten till nya oprövade vinklingar men riskera att förbigå grobara frön bland de

ruttnande agnarna. ”Anden gör uppror mot det perspektiviska rummet, den accepterar endast färgrummet”, sade Sture. ”Jag skiter i dina andar, jag tycker det blir snyggt!” spottade Ritsle och Sture såg sårad ut: ”Så där sade du inte häromdagen när vi talade på tu man hand”, sade han i ett plötsligen mycket feminint tonfall.* [**Stig H** (fjäskande): Färgsymbolik har väl alltid varit dig främmande, Gustav? Man kan väl säga att färgen för dig symboliserar bara sin egen form genom att den liksom själv vill vara olika mättad i olika delar av en yta?

Ritsle (efter en kort tystnad): Ni två kan väl stå här och tala om för varandra vad jag tänker så kan jag göra något annat under tiden! (går ut)

Sture :Men symbolen är viktig! Den får oss att se det oändliga i det ändliga!

Stig H (syrligt): Det där är bara en fras, symbolen är inget annat än en hävdvunnen metafor.]

Peter förde försynt bort Johanna från de båda herrarna. Några par hade börjat dansa. ”Nå, min tangocharmör, får du inte lust att svepa runt lite över golvet?” sade hon. ”Nej, tack, jag har insett min begränsning”, sade han och hoppades vid Gud att hon inte skulle vilja dansa med någon annan. ”Du skall inte reta dig så på Sture”, sade hon, ”han är bara en oförarglig svärmare.” De närmade sig skivhyllan och Peter studerade tankspritt samlingen. ”Jag har alltid avskytt svärmare och nattflyn”, sade han, ”grådaskiga små vidunder som fladdrar i ansiktet på en när man försöker sova.”* [Han tänkte på frimurarordnar och kunde inte låta bli att fascineras vid tanken på att dess medlemmar brukade använda hemliga tecken för att känna igen varandra, kanske var det någon helt vardaglig gest eller en

kombination av flera, som gick utomstående spårlöst förbi, men vars semiotiska laddning detonerade ljudlöst i rätt sällskap, och detta tecken, som för en ordensbroder förutom att vara en identifikation också måste äga besvärjelsens hela kraft, som korstecknet för katoliken, kanske hade det formulerats redan här på denna bjudning, utsänts i blindo som en flaskpost, i så fall förmodligen inte för att avsändaren hyst något större hopp om att finna en mottagare i denna församling utan snarare som ett uttryck för en vidskeplig känsla av att något skulle förspillas om den oändligt lilla möjligheten ändå inte prövades.]

Plötsligt kom Ritsle farande ut från köket och vred ilsket ned volymen på stereoanläggningen. De dansande glodde på honom. I köksdörren stod frun och stirrade efter sin man. ”Ursäkta mig ett tag”, sade Johanna och gick bort mot fru Ritsle som verkade ha gråtit. ”Vad har egentligen hänt med din musiksmak?” sade Peter med en gest mot skivorna. Ritsle hade lugnat ned sig, men svarade inte. Peter tände en cigarrett och bjöd även Ritsle. ”För en gångs skull då”, sade konstnären. ”Spelade du inte fiol en gång i tiden?” Peter noterade att köksdörren stängdes inifrån. ”En skomakare bör bli vid sin läst. Jag har kommit fram till att jag egentligen inte tycker om musik”, sade Ritsle sorgset, ”det är en konstform som är alltför undflyende, den existerar bara när den uppförs.” Peter såg road ut. ”Men det är ju samma sak med teater i så fall, och romaner är ju litterära partitur som uppförs i huvudet på den som läser!” Ritsle grimaserade när han fick i sig för mycket rök. ”Musik är som såpbubblor som spricker innan man hinner betrakta dem ordentligt – och så är det bara matematik, det är därför jag inte tycker om perspektivlära heller! Och tänk på alla fingerövningar, flera timmar

om dagen skall man sitta och träna, nej, musik är bara en sorts förädlad sportgren som väsnas!”

En stor tystnad hördes plötsligt från soffan vid kortväggen. Ritsles syster stod med svårighet upp, stödd av en kvinna i blått som såg ut som en skolflicka. Runt omkring hade aktiviteten avstannat, gästerna vände sig bort från systern och sneglade osäkert på henne, glasen höll de hårt i händerna. Kvinnan i blått viskade något till Cecilia Ritsle som vände ned ansiktet och man såg bara ett hår som nickade till svar. Så leddes hon bort och gästerna följde dem med blicken tills de kommit ut i tamburen. Gustav Ritsle slog en irriterad lov runt rummet. Det verkade som om han redan visste vad som hänt. Peter gick närmare soffan där hon suttit och upptäckte en stor våt fläck. Han kunde också känna en svag syrlig doft som inte lämnade något tvivel om vad det var. Ritsle närmade sig nu soffan i sin bana runt rummet, slet resolut loss dynan med fläcken och gick ut med den. Han kom strax tillbaka med en gul filt,* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet ”filt”.] som han lade över soffan.

Fèrencz log med neddragna mungipor som om han sett något ofrivilligt underhållande. Edvardsson ville dock bryta stämningen: ”Vad var det jag sade? Allting läcker!” ”Följ alltid Cecilias exempel!” suckade Ritsle sarkastiskt och bar bort även den andra dynan. Pratet kom igång igen och först nu märkte Peter att någon skruvat ned musiken på lägsta hörbara nivå. Granlund kom fram till honom: ”Tragiskt med systern, eller hur?” sade han. ”Ja”, sade Peter och kom inte på något att säga.

Granlund fortsatte i ett annat röstläge: ”Jag träffade Bill häromdagen på Centralen.” Bill var en ungdomsdomsvän till dem

båda som numera var journalist på en lokaltidning i södra Sverige. Peter tänkte på det ovanliga triangelförhållande vännerna haft, hur de i någon sorts dunkel vetskap om att tre vänner aldrig kan förbli vänner utan att så småningom två vänds mot den tredje, alltid umgåtts i parkombinationer, vilka haft olika funktion för dem; Peter och Bill hade jämfört och kritiserat varandras dikter och diskuterat moral och sexualitet, medan Granlund och Bill hade haft sitt naturintresse gemensamt. Kanske var det som nu skedde en senkommen avspegling av denna gamla uppdelning. ”Bill verkade orolig för dig”, sade Granlund. Peter rynkade pannan. ”Han hade verkligen undrat hur det var fatt med dig förr om åren”, fortsatte han, ”Peter var verkligen en kuf, men man fick ju hålla god min för han var ju så lättsårad”, fortsatte Granlund i det han citerade deras gemensamme vän. Peter kände i detta ögonblick hur något fundamentalt i hans danande som människa makulerades som en ogiltig färdbiljett. Var det inte just dessa underligheter, detta bohemiska drag deras gemenskap byggt på? Hade Bill bara spelat med för att inte såra? Hur mångdubbelt stort blev då inte detta sår då det tillfogades i efterhand? Hade han förlorat en vän, eller hade han egentligen aldrig haft någon? Och varför valde Granlund att med liv och lust berätta detta nu? Var det kanske inte bara en vän han förlorat utan två? Peter hanns upp av känslor som borde varit desarmerade vid det här laget, en misströstan som borde ha förlorat sitt objekt, ungefär som när en änkling på omvägar får höra att hustrun, som han förr alltid upplevt som ett sant stöd i livets svåra skeden, i själva verket knappt stått ut med honom.

”Jag vet inte riktigt varför Bill sade så där just nu”, sade Granlund aningslöst. Peter stod tyst och höll andan medan Granlund stirrade på

honom. ”Nej, det var ju konstigt”, svarade han så neutralt han förmådde, ”särskilt eftersom det inte var något nytt”, tillade han för att ytterligare skyla över det chocktillstånd han råkat in i. Fèrencz och Edvardsson hade varit och fyllt sina glas och var nu i antågande. Deras intensiva sällskap orkade Peter inte med för tillfället, han gick därför själv bort för att få något att dricka. Den rökiga luften sved i ögonen.

Gästerna dansade igen, men soffan där Cecilia Ritsle suttit undvek man noga. Ingen låtsades om dess existens, den gapade tom med sin gula filt.* [Samma färg som på de sjukhusrockar som bärs när personalen beträder infekterat område.] Han gick omkring och hoppades att inte bli tilltalad. ”Älskling, vad du ser nedslagen ut!” Det var Johanna som kommit ut från köket. Uppenbarligen hade hon talat länge med fru Ritsle. Peter låtsades som om hans nedstämdhet berodde på incidenten med Ritsles syster. ”Vad pratade du och Gunilla om förresten?” Johanna berättade att hon trott att Ritsle grälat med frun inne i köket, men att det varit precis tvärtom. Han hade i enrum tydligen varit mycket kärleksfull mot henne. ”Men hur står hon ut med hans offentliga kommentarer?” undrade Peter. ”När jag kom in i köket grät hon nästan av lycka för att han visat henne sådan ömhet.” Peter skakade tyst på huvudet. Det kändes plötsligt som om Johanna och han var de enda normalt funtade människorna på festen. ”Kan vi inte gå hem snart, det börjar bli sent”, sade han.

De gick runt för att säga adjö. Peter log när han skakade hand med Granlund.

6

Johanna öppnade köksfönstret mot gården i en doft av solvarma blad, och när hon vred på vattenkranarna gnistrade ljuset i dropparna. Hon hade just stigit upp, illa till mods efter de senaste dagarnas svårgripbara främlingskap mellan henne och Peter, men handgripligt arbete gjorde henne genast lite mer förtröstansfull.

Disken låg som den lagts dagen före, i en enda röra. Hon hade inte orkat. Sedan han gått hade hon inte somnat förrän långt efter det att tidningen dunsat ned i brevlådan. Hon lät en tunn, alldeles klar stråle sköljvatten rinna; den flöt så perfekt att den liknade en istapp eller en glasstav.* [Först grep hon en skål och gnuggade med borsten, sedan lät hon den snurra halvflytande i vattnet. Det var en så inövad rutin att hon inte ens var medveten om den.]

Vad var det egentligen som hade hänt mellan dem? Var hon inte attraktiv längre? Hon visste att hon gått upp nästan tre kilo under sommaren. Men varje gång hon frågat om han tyckte att hon blivit fet hade han verkat mycket irriterad, närmast arg. Dumheter, hade han fräst. Men han kanske blev arg för att han tyckte hon var ful och inte ville påminnas om det. Hon rumsterade om i bråten av porslin, skum och vatten för att komma åt några tallrikar. Det var dessa de ätit gravlax på tillsammans. Det doftade ännu dill. Då hade de fortfarande skålat kärleksfullt med varandra.

Vattnet gurglade ut genom rören. Hon var mycket trött, men sängen var förbjudet område sedan hon väl en gång stigit upp. Ensam i sin lägenhet kunde hon låta mungiporna hänga. Mot Peter kände

hon att hon numera hela tiden måste le, som man gör mot ett barn för att det inte skall oroas. Hon satte vatten på spisen för att göra kaffe. Då skulle hon kanske vakna. Detta avvisande utan någon förklaring; begrep han inte att hon blev sårad? För bara några månader sedan hade hans omtanke varit oändlig och hans taktkänsla nära nog osviklig. Nu fanns där blottor, som om han snubblade och tillfälligt tappade balansen, och likt någon på gatan som vill dölja ett snedsteg, brukade han hitta på någon förevändning för att få det att verka om inte avsiktligt, så ändå logiskt. Logik var han duktig i, och orden fattades inte.

På bordet i vardagsrummet låg en stickning, en djupt rödviolett kofta i vardande. Hon sörplade på det heta kaffet. Peter hade förlöst något i hennes liv, han hade haft svaren på tillräckligt många frågor för att ge henne känslan att han var outtömlig. Hon tog upp stickningen. Men nu verkade han tom. Peter hade väckt henne, men sedan hade han själv lagt sig att sova.

Det var tyst i rummet, bara det svaga klickandet då stickorna stötte emot varandra och en maska bildades mellan spetsarna.* [Hon lade huvudet en aning på sned, fascinerad av att se sina händer arbeta automatiskt. Ibland kände hon sig mera overklig än hans romanfigurer.] Hade Peter egentligen några visioner, tänkte hon, några som inte gällde romanerna, utan livet? Att han inte anförtrodde sig åt henne gjorde henne nästan rasande. Möjligen talade han om döden. Och så religionen, förstås, vilket irriterade henne ännu mer, för hon ville inte se sin älskade förvandlas till en vidskeplig krympling. Hon slutade sticka och andas på samma gång. Vidskeplig krympling; var det alltså hennes innersta uppfattning även om fadern och det han trott på?

”Djävlar”, sade hon när hon märkte att hon stickat fel. Hon förvånades av att höra sin egen röst. Det var dagens första ord. Hon repade upp flera meter av det röda garnet, som envist behöll sin regelbundet tillskruvade form av aviga och räta – det liknade en spiralvriden telefonsladd. Hon borde ringa Peter, tänkte hon. Äntligen skulle hon få visa honom fotolabbet, och de måste bestämma tid. Men hon drog sig för det. Koncentrerat räknade hon maskor, och efter några varv slätade hon ut det nästan färdiga stycket med handen, reste sig och gick ut till spegeln i hallen, där hon höll det framför sig och försökte föreställa sig hur hon skulle komma att klä i plagget. Hon kände sig lugnare.

Då skrällde telefonen till. Det var Peter.* [Hon blev besvärad av att på detta sätt förekommas, när hon sakta höll på att orientera sig fram mot beslutet att ringa själv. Dessutom kände hon sig ertappad av att telefonsignalen ljöd just när hon stod framför spegeln.] ”Hej, älskling, jag tänkte just ringa”, sade hon. Hans röst var tydlig, ändå långt borta. ”Vad gör du?” undrade han. ”Jag stickar.” Han gav ifrån sig en antydan till skratt. ”Jaså du”, sade han och hon hörde på tonfallet att han hänsyftade på en tidigare diskussion de haft om detta då han kallat stickning för ”puritanska kvinnors onani”. ”Vad gör du då?” skyndade hon sig att inflika och försökte förtvivlat tänka ut vad hon skulle kunna säga när det åter var hennes tur att tala.* [Hon ville inte gå rakt på sak och fråga vilket klockslag de skulle mötas; det skulle kännas fräckt som när man ringer någon för att låna pengar: först måste man tala om något allmänt. Men vad var ”allmänt”? Mellan henne och Peter fanns inte längre något neutralt, allt var laddat.] ”Jag försöker skriva”, svarade han. Den repliken var lätt att haka på: ”Går det bra?” ”Naturligtvis!” sade han tvärsäkert och ville

fråga när han skulle komma, men formulerade sig i stället: ”När går du till mörkrummet?” Johanna hade egentligen ingen arbetslust i dag. Kanske skulle hon kunna gå dit bara någon halvtimme innan Peter kom. Men hon ville gärna verka flitig. ”Jag skall gå dit nu”, sade hon och lät honom fråga vidare. ”När tror du att du är klar?” Hon tänkte efter. ”Vid sextiden ungefär.”

Peter märkte till sin förskräckelse att det viktiga med att bestämma en tid för honom inte var när han skulle få träffa sin älskade utan hur lång frist han hade innan han skulle konfronteras med henne. Det var lögn att han arbetade, han kunde inte skriva, men han visste att han skulle behöva ett antal timmar för att mentalt ställa om sin bråkade hjärna från de inbillningar som pockade på att kläs i ord till den yttre verklighet som krävde ett helt annat språk. Telefontrådarna brusade och han blev smärtsamt medveten om hur fel tankarna gick, så onaturligt tillkrökta fåror de valde att flyta fram genom. Han ville klara provet, han måste, med ens tyckte han att det gällde hela deras framtid. ”Bra”, sade han, ”då kommer jag fem, så hinner jag se dig i aktion!” Hon blev glad. Han gav henne en timmes arbetsglädje. Hon fick en annan röst; den blev livligare och varmare.

Peter lockade henne att tala om bilderna för att få lyssna till hennes nya melodiska stämma.* [Telefonen, denna relästyrda fjärrnärhet, tillät till och med andetag att höras på kilometers avstånd.] Han försökte föreställa sig hennes ansikte och kunde se läpparna som talade, men inte hela ansiktet, och han övergick då till att tänka sig hennes kropp. ”Jag måste efterbelysa ganska mycket för det är taget i motljus”, hörde han henne säga och såg läppar, strupe, hals. Peter försökte inom sig frammana hela hennes gestalt så som han såg henne på kvällarna då hon klädde av sig för att gå till sängs.

”De betalar inte särskilt bra, har jag tur kanske jag får tusen kronor för alla sju”, fortsatte hon. Nej, han kunde inte se hennes kropp, denna kropp som i kraft av sin sexuella lockelse alltid varit tydligare för honom än ansiktet.

Hon avbröt plötsligt sitt resonemang, som om hon inte kunde behärska sig längre: ”Jag längtar så efter dig!” Peter svarade: ”Jag älskar dig” och insåg genast bittert att han svarat fel. Han skulle naturligtvis ha sagt att han också längtade efter henne. ”Jag älskar dig också”, svarade hon helt riktigt. Han tyckte han hörde i luren hur hennes ord ekade i hans frånvaro där borta på Brännkyrkagatan. ”Och jag längtar efter dig också”, sade han och hade en underlig känsla av att ständigt läsa fel rad i pjäshäftet. Det var obehagligt att inte se hennes minspel. Hur skulle han då kunna avgöra vad som egentligen sades och tyda alla undermeningar? Han måste alltså lyssna på tonfall, pauseringar, försöka höra om andningen lät jämn, om Johanna nervöst prasslade med ett papper i handen eller om hon tvinnade telefonsladden runt fingret.

”Jag blir så glad av att höra din trygga röst”, sade hon nu. Skojade hon?* [Han kom på sig själv med att lyssna så intensivt efter små, tysta ljud hemma hos Johanna att han gapade, precis som han gjort som barn, då han i timmar på nätterna legat på golvet vid dörrspringan i pojkrummet och försökt avlyssna föräldrarnas samtal långt borta i huset, för att höra om de grälade.] Nu måste jag försöka, tänkte han och kopplade på författarens inlevelseförmåga: han tänkte sig att han skrev ett avsnitt om ett älskande par som just samtalade kärleksfullt på telefon. ”Jag kan höra din kropp”, sade han lättad över att orden formade sig, ”jag hör resonansen i bröstkorgen.” Hon fnittrade i andra änden. ”Får jag gissa vad du har på dig?”, undrade

han och kunde nästan se hur hon förväntansfullt satte sig till rätta. ”Jag tror att du har den nyponfärgade”, sade han. ”Fel, jag har jeans.” Hon tänkte en sekund. ”Skulle du vilja se mig i den nyponfärgade?” undrade hon och nu målades äntligen ansiktsuttrycket upp för Peter; hon såg antagligen ut precis som på bilden från första skolavslutningen, när hon koketterade inför fadern. ”Ja”, sade han. Det var ett mycket kort yttrande, men han kände att det var det första verkligt äkta, rena ord han sagt sedan han lyft telefonluren. ”Ja”, sade han igen och tyckte det var underbart att få säga ja till henne.

Efter samtalet återgick hon till stickningen och nynnade tyst på en melodi som använts i en reklamfilm på bio. Hon lekte med idén att försöka förföra Peter mera offensivt. Den tanken skulle ha varit omöjlig för bara tio minuter sedan. Hon fick en vild idé och smålog. Kanske skulle hon göra något utmanande då de var ute, mitt i offentligheten. Kaffet var nu helt kallt och hon smackade för att få bort den beska smaken. Hon började nu jagas av de bilder hon skulle förstora i mörkrummet och tyckte sig redan skönja den gryniga massa hon skulle komma att se då hon betraktade negativet genom inställningsluppen. I stark förstoring såg man då de enskilda silverkornen i bilden.* [Med handen på objektivets ratt kunde Johanna göra en så exakt inställning att hon nästan erfor en svidande tillfredsställelse när de små kornen lösgjorde sig ur töcknet och reste sig vassa och skarpa. Detta var hennes sätt att uppleva inspiration.]

Hon kunde inte sitta kvar längre utan steg upp och ställde kaffekoppen på den nyputsade diskbänken. Hon gladde sig åt att Peter inte bara skulle hämta henne när hon var klar utan att hon skulle få visa sin yrkesskicklighet. Hon såg sig själv djupt i ögonen i badrumsspegeln. Var hon inte ganska glad? Så lite det behövdes.

Hon ställde sedan fram sin axelremsväska och skulle just ta på sig en kavaj då hon stannade upp. Den nyponfärgade klänningen, tänkte hon. Det vore idiotiskt att ta på den när hon skulle arbeta, men det fanns ju å andra sidan förkläden. Halvnaken framför byrån i sovrummet tog hon också fram ett par dyrare strumpor hon köpt för ett par veckor sedan men inte funnit tillfälle att använda. Hon visste att Peter skulle uppskatta deras matt skimrande yta.

❧

Peter betraktade luren då han lagt den i klykan. Förbindelsen var bruten. Han kunde aldrig vänja sig vid denna onaturliga form av kommunikation. När orden började flyta var det redan dags att lägga på. Sakta manövrerade de sig fram till allt kortare meningar för att till sist säga hej. Men vem bestämde egentligen att det var dags att sluta? Här satt han med tystnad. Telefonluren såg ut att sova.

Skrivbordet var fullt av lösa papper och böcker, som om han var i full verksamhet, men han hade inte arbetat på tre dagar. Han skruvade bort huven på sin reservoarpenna och utförde sin namnteckning upprepade gånger på ett ark. De hade faktiskt grälat ordentligt ett par gånger redan, tänkte han. Fanns det någon lösning, eller gick de mot slutet eller kanske mot den ändlösa vanemässigheten? Tänk, vilken sträcka att tillryggalägga mellan de nyförälskades upprörda ”du förstår ingenting” med eventuella kastade köksredskap och det äldre parets reflexartade ”du förstår ingenting”, åtföljt av silverbröllopets kverulantiska coda – ”som vanligt!” – med knappt en blick över tidningskanten. Grälet som en rutinmässig registrering.

Han hade fått bläck på fingrarna. Att det inte skulle gå att tillverka pennor som inte läckte! Peter och Johanna hade på sista tiden utvecklat en taktik för ansatser till gräl; de målade upp skräckbilden av en skilsmässa för sig, konstaterade att detta var något som aldrig fick ske och föll sedan lättade i varandras armar. Precis som tanken på döden gav livet motiv att levas, gav tanken på skilsmässan bränsle åt deras förhållande.* [Han tänkte på hur han gradvis skilts från Margot; de hade börjat odla sina olika intressen och smakriktningar, de fick inte hämma varandra, hade de sagt och börjat göra två olika sorters kaffe, de gick inte och såg samma filmer och brydde sig till slut inte ens om att efteråt berätta handlingen för varandra. Fler och fler positioner hade erövrats, tills de en dag insåg att de bara råkade bo i samma lägenhet.]

Peter tänkte på hur belåten han blivit då Johanna börjat tycka som han om olika ölmärken. Men vad hade egentligen hänt på det sexuella planet? Hade han velat forma Johanna därför att han var van att forma, hade han gjort ett konstverk av henne? Tog han avstånd därför att hon blivit för perfekt? Med verket fullbordat vänder konstnären sitt ansikte från det. Från början hade Peter tänkt sig den sexuella överhögheten som en ren känsla, en smak, men nu då han frammanat dess gestalt, visade den sig vara en fantom från forna herravälden, en skenbar förläggning av vissa stimuli till en gammal, sedan länge bortglömd och vissnad retpunkt.

Vid ett öppet fönster i huset mitt emot syntes en hund, som låg och dåsade i en solstrimma. Peter fick lust att gå ut, och kanske rent av äta lunch någonstans. Han såg på klockan; en ganska sen lunch. Egentligen hade han inte råd, men ett restaurangbesök var inte bara något för magen; det var en terapeutisk handling. Han tog fram en

enkrona: krona så går jag, klave så går jag inte, tänkte han. Han kastade upp myntet i luften.*

[Till bunten ”Singel”, där textvarianten för slantsinglingen Krona finns:]

Krona, kunde han nöjt konstatera. Nu hade han makternas tillåtelse. Under den senaste tiden hade han ofta tagit slumpen till hjälp. Skulle han be Johanna om ursäkt? Om krona, så var det precis vad som behövdes för att hon skulle återfå respekten för honom. Om klave, så var det bara kryperi och det skulle verka som om han inte stod för vad han sagt. En kväll på väg hem till henne hade han undrat: skulle det bli bråk igen? Och han hade tänkt: om den bilen hinner fram jämsides med den lyktstolpen innan jag hinner över gatan så blir det bråk, annars inte. Överallt sökte han svar på frågor, råd hur han borde handla, tecken om framtiden: han tydde annonspelarnas texter personligt och tog ofta illa vid sig om en melodi spelades i radio, med en text om förlorad kärlek. Känslan av att kosmos just nu påverkade hans liv hade stärkts under några dagar, då han tyckt sig uppleva en rad ovanliga sammanträffanden. Häromdagen, då han talat med Johanna per telefon, hade han haft TV-n påslagen, och just när han i något sammanhang sagt till henne att ”när katten är borta dansar råttorna på bordet” hade en katt framträtt på skärmen, och när de senast ätit frukost tillsammans hade han använt ordet ”knäfall” och då han därefter vänt blad i morgontidningen stod där överst på sidan rubriken ”Knäfall i skattefrågan”. Han hade tyckt att tidningen kommenterade vissa tankar, och han hade till och med besvarat ett av Johannas yttranden med en tidningsrubrik, som hon hade tagit för hans egna ord. På något sätt föreföll tillvaron att ha sorterats, eller snarare var det

kanske föregående dags gradvisa uppordnande av tingen som inte upphävts under natten som brukligt. Då han vaknade till en ny dag låg en kortlek framför honom som var dåligt blandad. Peter tog trapporna ned till Sveavägen. Han hade redan bestämt var han skulle äta. På en skylt såg han att detta var kvarteret Våghalsen. Vid hörnet av Tegnérgatan stod en man stel med händerna svagt lyfta och huvudet vänt uppåt, stirrande på intet. Peter granskade honom misstänksamt och ökade på stegen, men sade till sig själv att han ju på intet sätt var jagad. Ändå hade han som så ofta känslan av att försumma något, känslan att han åtminstone borde befinna sig på en annan plats än här under trädens solglittrande lövverk, bland oskyldigt strosande människor. Den ekonomiska aspekten av ett restaurangbesök var egentligen av underordnad betydelse. Främst kände han att han inte hade tillåtelse att förfoga över sin tid. De gånger Johanna inte velat träffa honom, under förevändningen att hon måste arbeta, hade han funderat över om hon kanske hade en älskare. Han hade plågat sig med detta och frågat sig vilket som i så fall var värst: att hon höll det hemligt för honom eller handlingen i sig? Det fruktansvärda var egentligen inte att kanske bli lurad, att leva troskyldigt naiv under en lång tid för att sedan få veta den grymma sanningen, med resultatet att alla lyckliga stunder i efterhand skulle komma att förgiftas. Det fruktansvärda var i själva verket att parallellt med lyckan misstänka att man lurades, att tvingas se de mest vardagliga uttalanden och handlingar i detta sjukliga ljus. Bättre då att självmant välja att leva i god tro, som en strategi i stället för en dumhet, ett försvar i stället för en försvarslöshet. Han gick över gatan, och vid Kungstornen gick han in i en tobaksaffär och köpte cigarretter och en kvällstidning. Butiksinnehavaren var

obehagligt servil med ett oroligt leende som tycktes säga: måtte ni vid Gud bli nöjd nu! Han följde med nästan ända ut på gatan och sade ”tack för besöket och välkommen åter”. På dörren satt en skylt med exakt de orden. Peter försökte låta bli att andas i trapporna upp till Malmskillnadsgatan för att slippa känna stanken av urin, som alltid låg tung där. Väl uppe möttes han av en affisch med texten ”Hur bra kan bilar egentligen bli.” och han stannade till. Genom att frågan avslutades med punkt och inte med frågetecken omintetgjordes reklambudskapet och blev bara en uppgiven suck. Restaurangen var inredd som en tysk ölstuga med tjocka bjälkar. Peter satte sig vid ett litet bord vid fönstren, så att han kunde se ned på Kungsgatan. Här hade han uppsikt. Han beställde genast en serbisk bönsoppa och en snaps. Ett stycke bort stod en elektrisk orgel och några andra instrument. Lyckligtvis spelade ingen på dem. En solig frid rådde, bara ett fåtal gästers dämpade tal och skratt hördes. Borta vid bardisken kvitterade en äldre kvinna just en leverans av några ölfat. Servitrisen kom nu redan med soppan och Peter konstaterade belåtet att snapsen var iskall utan att han behövt påpeka det. Han beställde Sauerbraten och en öl, och då servitrisen gått avsmakade han brännvinet och tittade förnöjt ut på gatulivet. De förebrående rösterna hade tystnat. Att sitta på restaurang återskapade känslan av inflytande. Där fanns människor som hade till yrke att se till att han fick vad han önskade. Han vände blad i tidningen, och det var inte med någon större förvåning han upptäckte rubriken ”Inviter avvisas – slut på smekmånaden”. Han började bli van. Artikeln handlade om intrigerna efter ett nyligen hållet val utomlands. Men när han sedan fick syn på en enspaltig notis om ett misshandelsfall i Norge med rubriken ”Makar nedslagna av sex”, började det kännas

olustigt. Det här kan jag aldrig tävla med, tänkte han, om orden jag skriver hade denna genomslagskraft vore jag allsmäktig! Så sträcktes en tallrik fram och servitrisen önskade smaklig måltid. Han åt glupskt och tänkte på framstående kockar. Låg det inte något oerhört förmätet i att vara skicklig, innehöll framgången inte något av den segervisses omoraliska högmod?* [Var inte det konstnärliga skapandet en synd just därför att befruktningen skedde utan synd och för att man därigenom tävlade på gudars domäner? Skrattade inte gudarna åt dessa ynkliga konstnärer, som försökte skapa liv men bara åstadkom död trycksvärta eller torkad färg, lika fåfänga försök att bevara livet som när botanisten offrar sitt livs bästa somrar åt att samla växter, som sedan bara skrumpnar och förlorar sin färg i ett herbarium? Så löjligt att tro sig bli odödlig genom att konstruera ett litterärt skenliv, som till slut bara förmår avspegla det skenliv konstnären själv mäktar leva vid sidan av sitt uppslukande arbete.] Servitrisen stod nu i baren. Hon verkade mycket tillgänglig, inte bara i sin profession utan som kvinna. Han förundrades. Så skulle han inte ha tänkt om inte Johanna banat vägen för honom till kvinnan igen. Han höjde handen en aning, och servitrisen såg genast i ögonvrån att han kallade på henne. ”Kan jag få en öl till, tack”, sade han och njöt av hur smidigt repliken förvandlades till handling. Efter maten lutade han sig mätt tillbaka och blåste ut cigarrettrök. På tidningens kultursida läste han om en känd poets självmord.* [Det var noga planerat och han hade hänvisat till människans okränkbara rätt att själv bestämma tidpunkten för sin död. När personer med en liknande inriktning som hans egen, självmant och närmast hurtfriskt gav sig åt döden, kändes det som ett kollegialt råd; precis som deras verk kunde bilda skola, pockade deras handling på efterföljd.]

När bordet dukats av lade Peter upp armen framför sig och betraktade sitt armbandsur. Det var bara en timme kvar tills han skulle träffa Johanna. Han studerade sekundvisaren, hur den med sina små förskjutningar sex vinkelgrader åt gången mätte ut hans levnadsvarv.* [Just nu är jag passiv, medan klockan är aktiv, tänkte han. Och om man dog, tänkte han vidare, just när man ser på klockan; kanske skulle det vara som att råka se på den precis när den stannar: man skulle inte veta om det var klockan eller livet som gjorde halt.] I och med detta kunde han konstatera: Dödsskräcken hade alltså kommit tillbaka. Johanna hade delvis förjagat den, men nu vädrade den rov igen. Han betalade och lämnade två tior i dricks. Just när han reste sig från bordet tänkte han: ser mig min döde far nu? Min mor? Om de döda fanns till i någon sorts parallell existens, följde de då våra liv eller hade de nog med sina egna problem? En gång hade han läst en skrift om ”Umgänget med de döda”, där det hävdades att de döda inte alls nått visdomen och lyckan. Är man ensam och isolerad och avskydd i livet, blir man utan vänner även hinsides. Och har man försummat sin andliga uppbyggelse på jorden är det viktigt att de efterlevande ber för en, läser för en, undervisar en. De döda behöver de levande. [åter grundtext]

[Vid utfallet Klave läser man följande text i originalbunten:]

Klave.

Nå, hade han sagt det, så fick det väl bli så. Makterna ville inte, tydligen.

Under den senaste tiden hade han ofta tagit slumpen till hjälp. Skulle han be Johanna om ursäkt? Om krona, så var det precis vad som behövdes för att hon skulle återfå respekten för honom. Om klave, så var det bara kryperi och det skulle verka som om han inte

stod för vad han sagt. En kväll på väg hem till henne hade han undrat: skulle det bli bråk igen? Och han hade tänkt: om den bilen hinner fram jämsides med den lyktstolpen innan jag hinner över gatan så blir det bråk, annars inte. Överallt sökte han svar på frågor, råd hur han borde handla, tecken om framtiden: han tydde annonspelarnas texter personligt och tog ofta illa vid sig om en melodi spelades i radio, med en text om förlorad kärlek.

Känslan av att kosmos just nu påverkade hans liv hade stärkts under några dagar, då han tyckt sig uppleva en rad ovanliga sammanträffanden. Häromdagen, då han talat med Johanna per telefon, hade han haft TV-n påslagen, och just när han i något sammanhang sagt till henne att ”när katten är borta dansar råttorna på bordet” hade en katt framträtt på skärmen, och när de senast ätit frukost tillsammans hade han använt ordet ”knäfall” och då han därefter vänt blad i morgontidningen stod där överst på sidan rubriken ”Knäfall i skattefrågan”. Han hade tyckt att tidningen kommenterade vissa tankar, och han hade till och med besvarat ett av Johannas yttranden med en tidningsrubrik, som hon hade tagit för hans egna ord. På något sätt föreföll tillvaron att ha sorterats, eller snarare var det kanske föregående dags gradvisa uppordnande av tingen som inte upphävts under natten som brukligt. Då han vaknade till en ny dag låg en kortlek framför honom som var dåligt blandad.

Peter gick ut i köket. I kylskåpet hittade han en överbliven pannbiff från dagen före. Han tänkte dock lätta upp den frugala måltiden med ett glas vin. Han korkade upp en flaska och satt sig med tidningen vid köksbordet. Medan han åt och drack och läste tvingades han flera gånger säga till sig själv att han inte var jagad av något.* [Den moraliska aspekten av ett glas vin var egentligen av

underordnad betydelse. Främst kände han att han inte hade tillåtelse att förfoga över sin tid.]

De gånger Johanna inte velat träffa honom, under förevändningen att hon måste arbeta, hade han funderat över om hon kanske hade en älskare. Han hade plågat sig med detta och frågat sig vilket som i så fall var värst: att hon höll det hemligt för honom eller handlingen i sig? Det fruktansvärda var egentligen inte att kanske bli lurad, att leva troskyldigt naiv under en lång tid för att sedan få veta den grymma sanningen, med resultatet att alla lyckliga stunder i efterhand skulle komma att förgiftas. Det fruktansvärda var i själva verket att parallellt med lyckan misstänka att man lurades, att tvingas se de mest vardagliga uttalanden och handlingar i detta sjukliga ljus. Bättre då att självmant välja att leva i god tro, som en strategi i stället för en dumhet, ett försvar i stället för en försvarslöshet.

Det ringde på dörren. När Peter öppnade stod det en välklädd man där, i kostym, stel med händerna svagt lyfta och huvudet vänt uppåt, stirrande mot intet. ”Jaha?” sade Peter uppfordrande. Mannen stod stel. Plötsligt nyste han kraftigt och blev normal igen. ”Ja, ursäkta, jag har någon konstig allergi”, sade mannen, som visade sig vara försäljare av diskborstar. ”Nej, tack, jag är inte intresserad”, sade Peter och försökte låta bestämd. ”Outslitliga”, sade mannen. När Peter till slut lyckades stänga dörren hade han av någon anledning orden ”tack för besöket och välkommen åter” på tungan. Så besynnerligt, tänkte han och återvände till sin tidning.

Han hällde upp ett glas vin till och blicken föll på en annons i tidningen med texten ”Hur bra kan bilar egentligen bli.” och han tog en rejäl klunk.* [Genom att frågan i annonsen avslutades med punkt och inte med frågetecken omintetgjordes reklambudskapet och blev

bara en uppgiven suck.] Peter tittade ut genom fönstret. De förebrående rösterna hade tystnat.

Han vände blad i tidningen, och det var inte med någon större förvåning han upptäckte rubriken ”Inviter avvisas – slut på smekmånaden”. Han började bli van. Artikeln handlade om intrigerna efter ett nyligen hållet val utomlands. Men när han sedan fick syn på en enspaltig notis om ett misshandelsfall i Norge med rubriken ”Makar nedslagna av sex”, började det kännas olustigt. Det här kan jag aldrig tävla med, tänkte han, om orden jag skriver hade denna genomslagskraft vore jag allsmäktig! På tidningens kultursida läste han om en känd poets självmord.* [Det var noga planerat och han hade hänvisat till människans okränkbara rätt att själv bestämma tidpunkten för sin död. När personer med en liknande inriktning som hans egen, självmant och närmast hurtfriskt gav sig åt döden, kändes det som ett kollegialt råd; precis som deras verk kunde bilda skola, pockade deras handling på efterföljd.]

Peter lade upp armen framför sig och betraktade sitt armbandsur. Det var bara en timme kvar tills han skulle träffa Johanna. Han studerade sekundvisaren, hur den med sina små förskjutningar sex vinkelgrader åt gången mätte ut hans levnadsvarv.* [Just nu är jag passiv, medan klockan är aktiv, tänkte han. Och om man dog, tänkte han vidare, just när man ser på klockan; kanske skulle det vara som att råka se på den precis när den stannar: man skulle inte veta om det var klockan eller livet som gjorde halt.] I och med detta kunde han konstatera: Dödsskräcken hade alltså kommit tillbaka. Johanna hade delvis förjagat den, men nu vädrade den rov igen.

Han bestämde sig för att gå ut. När han tog på sig kavajen svängde han den runt i en vid båge runt kroppen på ett sätt som han

mindes att hans far hade brukat göra.* [”Se nu gör han så där igen, det är så likt honom.”] Ser mig min döde far nu? tänkte han. Min mor? Om de döda fanns till i någon sorts parallell existens, följde de då våra liv eller hade de nog med sina egna problem? En gång hade han läst en skrift om ”Umgänget med de döda”, där det hävdades att de döda inte alls nått visdomen och lyckan. Är man ensam och isolerad och avskydd i livet, blir man utan vänner även hinsides. Och har man försummat sin andliga uppbyggelse på jorden är det viktigt att de efterlevande ber för en, läser för en, undervisar en. De döda behöver de levande. [åter grundtext]

Ute på gatan, i bruset bland fotgängarna, som kastade långa olycksbådande skuggor i den varma eftermiddagssolen, kände han ännu sina döda anförvanters blickar i nacken, men när han gått till Gamla stan var han åter ensam. Då han nådde Götgatsbacken var klockan två minuter över fem.

Källaren var mycket trång och han kom fram till två dörrar. På den ena stod det ”FOTOLAB”. Där innanför var det oväntat stort; ett skrivbord, bokhyllor, fåtöljer, en bänk med skålar, en torktrumma och en dörröppning med ett draperi av svart plast som nu drogs åt sidan. ”Älskling, så roligt”, sade Johanna och skulle just kasta sig om halsen på honom men tog först av sig förklädet. De kysstes. Han hade saknat henne. ”Du har druckit”, konstaterade hon odramatiskt och slog ut med händerna: ”Vad tycks?” Peter noterade klänningen. ”Förtjusande – arbetar du alltid finklädd?” undrade han retsamt. ”Jag menar labbet!” sade hon rodnande. ”Jag har ju inte sett något än”, smålog han. Hon drog honom med sig in i den mörklagda delen av laboratoriet.* [Hon drog honom med sig in i den mörklagda delen.]

Ögonen anpassade sig till det rubinröda mörkrumsljuset, och han såg framkallningsskålarna på en bänk och fyra förstoringsapparater. Hon tog på sig förklädet igen och gick fram till en gul skål där en förstoring låg. När hon tryckte på en knapp under bänken tändes en lampa, avskärmad med en pappcylinder, som riktade ett smalt knippe vitt ljus ned i vätskan. Peter böjde sig fram och tittade. ”Ledstänger igen, ser jag”, sade han.* [Bild underifrån på en man som lutar sig mot ett runt räcke.] ”Som en korp i en bur”, sade Peter och såg upp på henne.

Det röda ljuset gjorde Johannas ansikte* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till orden ”ansikte” och ”invid”.] alldeles slätt och han kunde inte se någon nyansskillnad mellan hår och hud. ”Jag skulle vilja ha fram lite bättre teckning i nacken”, sade hon och grep en liten ståltrådsbit, på vilken en svart papperslapp av en enkronas storlek var fäst. Hon tände förstoringsapparaten och på negativet verkade mannen i svart snarast bära en vit sommarkostym. Johanna förde in ståltråden i ljusstrålen och rörde den hela tiden i små snabba cirklar, som om hon målade med skuggan. Efter tjugosju sekunder släcktes apparaten automatiskt. Hon lade papperet i det första badet, där det länge förblev helt vitt, men så uppenbarade sig en grå gestalt andelikt i det vita, och räcket började framträda som en allt svartare kurva. Denna gång lämnades några ljusa strimmor kvar i mannens hår. ”Nu blev den väl bra?” sade hon förtjust. Peter hostade av den stickiga lukten från vätskorna.

”Om vi skall komma härifrån i rimlig tid måste jag börja skölja nu”, sade Johanna och flyttade över förstoringarna till den stora tanken, där redan en mängd bilder virvlade runt i vattnet. Hon

undrade om han ville ha kaffe och pekade på en elektrisk kaffebryggare. Torktrumman startade med ett högfrekvent vinande och den blanka cylindern började sakta, nästan omärkligt rotera. Peter betraktade misstänksamt kaffet och hällde upp två koppar. Han tittade över axeln på Johanna när hon pressade bort vattnet ur bilderna med en gummivals. En ung kvinna vid ett kafébord lekte med pärlorna i sitt halsband. ”Är det från Paris?” undrade han.* [När en kvinna avbildar en annan kvinna gör hon sig ofrivilligt till man.] Bilden hamnade på torkduken, som obevekligt manglades in under den spegelblanka valsen. Det fräste när det våta papperet kom i kontakt med den brännheta metallen. En annan våtglänsande bild visade två välklädda män som skakade hand och i förgrunden såg man också överkroppen på en TV-fotograf med kameran vilande på axeln och ögat intill sökaren.* [Presskameran har skapat ett helt nytt handslag, att ta i hand från sidan så att man står vänd från varandra men mot kameran. Man demonstrerar ett närmast aggressivt samförstånd, som inte längre är enighet utan maskopi.]

Peter spatserade omkring i rummet och läppjade på kaffet. Under hatthyllan stod ett par herrstövlar, troligen kvarglömda sedan i vintras. Leva i god tro, sade han till sig själv och fick i samma ögonblick syn på askarna med foton i bokhyllan. På fem av dem stod det skrivet på kanten: ”Thomas”, med svart spritpenna, och på sex av dem: ”Lennart”. ”Var har du dina förstoringar?” undrade han. Hon vände sig om och pekade på ett tiotal likadana askar med påskriften ”Johanna”. Det verkade alltför familjärt, ungefär som namnetiketter för handdukar i ett badrum. Bredvid stod några pärmar. Peter drog ut en och började bläddra. Men då rusade Johanna plötsligt fram, blixtsnabbt, reflexmässigt, och sträckte sig efter den. ”Det där är

inget att se”, sade hon med underlig skärpa i rösten, lugnade sig något och tillade: ”det är ju bara negativ!”

Peter var förbluffad. Dolde hon något för honom? Hon hade väl rätt till sina hemligheter liksom han hade rätt till sina, tänkte han men kunde ändå inte bemästra den detektiva drift som nu växte sig stark. Han vred sig runt och synade snabbt de genomskinliga pergamynbladen, med tinningarna bultande. Johanna ville inte slåss med honom om pärmen utan övergick till en ny strategi; att ge sken av att det inte gjorde något att han tittade. Bestört gick hon tillbaka till sköljtanken. Under tiden fann Peter en mängd halva och deformerade filmremsor i albumet. Han höll upp en sida mot ljuset, och det verkade som om celluloiden delvis smält ned.

”Vad har hänt med de här?” frågade han. ”Det brann här för något år sedan”, sade hon och försökte låta övertygande. Peter tittade misstänksamt på henne. ”Du har inte försökt bränna upp dem då?” undrade han. Hon stannade upp mitt i en rörelse och lät händerna sjunka. ”Jo”, sade hon lågmält. Det var tyst en stund. ”Men varför?” Hon stirrade tigande in i väggen. ”Varför?” Hon såg inte på honom när hon svarade: ”Det var före mitt självmordsförsök”, sade hon, ”jag ville förstöra det enda jag hade kvar att leva för, så att det inte skulle finnas någon väg tillbaka.” Peter stod kvar mitt på golvet med den uppslagna pärmen, chockerad och förlägen. Han slog ihop den och gick fram och omfamnade henne. ”Stackars älskling”, sade han och smekte hennes hår, ”förlåt att jag snokade.” Han bestämde sig för att inte låtsas om att han sett att de förstörda bilderna var tagna i New York.

Hon behövde hans tröst mer än hon vågade visa. De satte sig i fåtöljerna för att dricka kaffet i lugn och ro. Efter en stund satte sig Johanna i Peters knä. Mållös matade han henne med ett kex.

❧

Peter hade marinerat rostbiff i olika örtkryddor, och det enda de behövde göra när de kom till lägenheten på Vegagatan var att skiva potatis till en gratäng. Medan den stod i ugnen satte de sig i vardagsrummet, som fyllts av stillhet hela eftermiddagen. Peter blåste sakta rökringar som seglade till en viss höjd, där de genomdränktes av kvällssol. Hon föreföll gripas av ett stort allvar, och när hon betraktat honom länge nog, insupit den aura av hårt inpackad välvilja som lyste ur ögonen och den sprödhet som röjdes av sättet att hålla cigarretten, sade hon, nästan som för sig själv, aningen högtidligt men med ett stänk av resignation: ”Gud så jag älskar dig, Peter.”* [I vanliga fall hade han bara behövt svara henne, le eller kyssa henne; nu sade hon hans namn, yttrandet förvandlades därigenom till en pil, och han måste därför ta hennes hand.] Han sade prosaiskt: ”Jag skulle inte byta bort dig för en miljon, inte för tio miljoner!” Vad är det jag säger? tänkte han och svor tyst. Herre Gud, jag kan inte skriva och snart kan jag inte ens tala. Han smekte henne förtvivlat, som om han trodde sig kunna gnida fram de rätta orden från hennes hud.

”Jag vill ta en bild innan vi äter”, sade hon och bröt sig loss, ”sätt dig i stolen där vid fönstret och tänd en cigarrett till!” Hon gick ned på ena knät och försökte hålla både kameran och blixten i rätt vinkel medan hon kikade i sökaren. Den nedgående solen fick skägget att

brinna i kanterna och rökmolnen omkring honom lyste lilafärgade. Kameran rasslade.* [Vad vore han utan ljuset? Vad vore ljuset utan honom?] ”Se där”, sade han, ”en trettiondels sekund bortslösad igen! Vad hade vi inte kunnat göra i stället?” ”En sextiondel”, rättade hon och brände av en blixt igen.* [I marginalen visas denna text, med en blinkning: Peter kände på huden exakt i vilken ställning han stelnat inne i kameran.] ”Vad skall det här föreställa egentligen?” undrade han. ”Jag vill ta en bild till hälften med motljuset från fönstret och till hälften med ljus från blixten”, sade hon, ”man minskar bländaren till hälften och väljer tiden efter dagsljuset.”

De åt rostbiffen kall och drack vin till. Peter var dock så törstig att han drack mer vatten än vin. ”Vet du vad som är det mest tragiska med fotokonsten?” undrade han. Johanna åt glupskt och skakade på huvudet. ”Den får mig att hoppas att det fotograferade måtte utplånas, att verkligheten skall bli onödig.” Johanna var trött på att försvara fotografin, men hon var inte helt säker på att det var ett angrepp. På sista tiden hade Peter verkat alltmer förtjust över den förödande verkan han tidigare med sådan avsky tillskrivit kameran. Hon tänkte också svartsjukt på hans roman. ”Och hur är det med det du skriver”, frågade hon, ”skall det också ersätta livet?” Det var en adekvat fråga, tänkte han, men hon skulle bara veta att förhållandet just nu var det omvända; livet omintetgjorde litteraturen. Och han som tidigare alltid inspirerats av ödets små spratt. Han betraktade sitt pekfinger och krökte det ytterst sakta. Vad förändrade världen, var det övermakten eller vanmakten, och vem hade dessa krafter i sin hand? Hur såg slumpens ansikte ut? Vad var skillnaden mellan en kula mot en kortegebil och en atombomb, ett brådskande brev i en just tömd brevlåda och ett knytnävsslag, en felbedömd bråkdel av en

sekund och ett förlorat liv? Bråkdelarna försökte Johanna bli herre över, men vem rådde över helheten? Det var plågsamt att han inte kunde vända sig till henne med sin vånda över tro och tvivel.* [Den icke troende mannen är helgad i och genom sin hustru.] Men hon hade sina egna kval, fast av helt motsatt art.

De satte sig i soffan, och han kysste hennes kind. Hennes nakna kind, tänkte han. Det var ju idiotiskt. Så kysste han hennes mun. Hennes nakna mun, tänkte han. Det var ju lika idiotiskt. Den är ju alltid bar, såvida man inte har munskydd. Eller munkavle. Deras läppar möttes tydande. Var inte kyssen ogiltigförklarad som ömhetsbevis, då den i snart två årtusenden varit förräderiets symbol? Är inte samlaget förverkat som kärleksakt, så länge våldtäkter förekommer? Har inte slaveriet redan utdömt ägandet, så att vi borde skämmas att ens ha en knappnål i vår ägo? Borde inte den högröstade makten stämma oss till tystnad? Borde inte yttrandefrihetens nåd fria oss från yttrandet? Borde inte gatstenen omintetgöra huvudkudden? Sannerligen, tänkte Peter med hettande panna, med människan föddes det omänskliga!

Han kände hennes lår, handen gled lätt över nylonet, och han svettades och kunde nästan inte andas.* [Var det verkligen här de skulle ha sitt kärleksläger, invid människosläktets kokande jättegryta, där kropparna sakta vred sig i tjäran, förtorkade av perversioner?] Förtvivlat försökte han formulera nästa smekning. Lugnad märkte han att hon sorgset gled ur hans grepp: ”Jag har börjat blöda i dag”, sade hon. Under menstruationen brukade hon undvika alla intimiteter. Peter vidrörde henne nu med större säkerhet, när han visste att det inte behövde leda till något.

”Vet du”, sade hon, ”att varje gång är det som att få ett meddelande från mamma?” Han förstod inte. ”Menstruationen!” sade hon, ”varje månad är det som en anklagelse från henne: varför uppfyller du inte jorden med din avkomma?” Peter tog fram en ny cigarrett och steg upp för att vädra ut den gamla röken. ”Till råga på allt har jag fått hennes klåda också”, sade Johanna och kliade sig demonstrativt på magen, ”mamma led av fruktansvärda eksem när jag var liten, och ofelbart kliar det på mig när jag får mens.” Peter visste att hon inte ville ha barn; kanske var detta förklaringen. ”Jag kan minnas när jag fortfarande låg i mammas och pappas sovrum, hur jag vaknade mitt i natten och såg mamma stå med nattlinnet uppdraget vid det öppna fönstret mitt i vintern och klia sig, ibland liksom smekande, ibland rev hon hårt i raseri, medan snöflingorna dalade ned på fönsterbrädet.”* [Snödrottningen, tänkte Peter fascinerad.]

”Det blir nog det bestående minnet av henne en gång när hon är borta”, fortsatte Johanna bittert, ”kliandet och renheten.” ”Renheten?” upprepade han. ”Hon tvättade ständigt, städade jämt, dammade där hon nyss dammat.” Ute hade det mörknat och Peter tände en bordslampa. Johanna skrattade. ”Det löjliga var”, sade hon, ”att mamma hade en blind fläck, det fanns något hon aldrig tvättade, som kunde bli hur smutsigt som helst utan att hon tänkte på det, och det var servettväskorna. Prydliga linnefodral med monogram, som låg på bordet varje dag, alltmer översållade av sås och rödbetssaft. Servetterna tvättade hon regelbundet, men väskorna berördes på något sätt inte, de stod över rent och orent, och hon tvättade dem högst en gång om året.” ”Det smutsiga i renheten ligger i uppenbarandet av den”, sade Peter och funderade över om moderns

renhet även hade omfattat det sexuella. Som om hon hört denna tanke sade Johanna: ”Och på samlivets område var hon förstås puritan.” ”Det tror man alltid om sina föräldrar”, sade Peter, ”och omvänt talar de äldre om ungdomens sexuella klåda. Där har vi förresten klådan igen!” utropade han glatt men tystnade plötsligt och gick in i sitt arbetsrum med Johanna undrande kvar i soffan.

Peter hade en ovana att ibland helt bemäktigas av vetgirighet eller skrivlust, så att han släppte allt för att slå upp ett ord eller anteckna någon idé. Ibland gick det så långt att han avbröt sig mitt i en mening och sedan avslutade den när han kom tillbaka. Johanna väntade nu med spänning på vad som komma skulle. Strax kom han utfarande med en uppslagen bok. ”Den medicinska termen för klåda är pruritus”, sade han lyckligt, ”från ett ord som betyder känna lystnad, och det är besläktat med ett annat som betyder glödande kol. Är det inte poetiskt?”* [Johanna tänkte att han säkert inte skulle ha talat om lystnad om han inte vetat att han inte behövde visa prov på någon sådan.] ”Mamma är en verklig konnässör när det gäller klåda”, sade hon, ”eller snarare var, för hon är botad nu, hon gjorde en hel procedur av sitt kliande; först lätta kittlingar för att reta upp klådan ännu mera och sedan en totalt koncentrerad bearbetning, då hon verkade bortom tid och rum.” Peter lyssnade bara med ena örat. ”Hör här då, det är troligen också släkt med pruina som betyder frost eller snö!” Johanna besinnade det genetiska arvet och Peter det etymologiska.

Johanna rörde ögonen med små rörelser fram och tillbaka som om hon tänkte skarpt. ”Hur var dina föräldrars inställning till det erotiska?” undrade hon till sist. Det erotiska, upprepade Peter tyst; en taktfull formulering. ”Tja”, sade han, ”jag såg dem nästan aldrig röra

vid varandra.” Johanna nickade instämmande. Hon hade samma erfarenhet. ”Min far gick helt upp i sina böcker”, fortsatte han och tyckte att orden lät hotfullt tillämpliga på honom själv. ”Som du vet var min far mycket dominerande.” Och han berättade hur modern en gång ringt hem från sitt arbete och frågat fadern om hon skulle kunna få komma hem lite tidigare än vanligt. Någon på firman hade nämligen dött och chefen hade gett de anställda ledigt resten av dagen. Johanna såg beklämd ut: ”Var hon så fruktansvärt kuvad?” Han rynkade ögonbrynen. ”Det var nog inte hans fel egentligen, det var hon som trodde att han inte tyckte om vissa saker, hon var så ohyggligt osäker på sig själv.” Johanna nickade menande igen. ”Precis som jag betedde mig mot Roger”, sade hon.

”Jag kunde handskas med honom på ett annat sätt än mor”, fortsatte Peter och såg betänksam ut. ”Fast jag minns hur jag ibland provocerade honom, jag fann ett visst nöje i att säga emot och låta hans ilska skölja över mig. Jag tror att jag ville demonstrera för mor hur han skulle tas, samtidigt som jag nog också ville bli tröstad av henne efteråt. Det var ganska komplicerade turer.” Johanna bad om en cigarrett. Han tänkte att hon alltid ville röka när de talade om barndomen och höll fram en brinnande tändsticka. ”Apropå eld”, sade han, ”så minns jag att far en gång förbjöd mig att tända tändstickor, och när jag undrade varför så svarade han: ’För att det är farligt.’ Och jag frågade förstås: ’Varför är det inte farligt om du gör det då?’ Far spände då blicken i mig och mullrade: ’Förnekar du att jag har större kunskap om världen än du?’ Och så tillade han: ’I så fall kan du kanske säga mig vad amfora är för något!’” Johanna ömkade sig: ”Stackars lilla Peter, hur gammal var du då?” ”Fem kanske”, svarade han. ”Amfora!”, upprepade hon.

Då det blev dags att lägga sig tittade han i smyg på henne medan de klädde av sig. Det var bara sex timmar sedan de träffats, och han tänkte redan nostalgiskt* [Förut kunde han tårögt minnas barndomens somrar, forna kärleksmöten och kanske även sena händelser, såsom resan till New York eller något restaurangbesök med Johanna. Han hade alltid förmått känna en svidande lycka, då han mindes förlorade stunder i det förgångna, men förr hade tiden mellan det erinrade och erinrandet behövt vara ganska lång, nu föreföll den erforderliga tidsrymden ha krympt till ett minimum.] på hur underbart det varit när hon kommit fram från draperiet i mörkrummet, hur frisk och sund och glad hon verkat. Detta ljusa minne smittade av sig på nuet och innan de kröp ned drog han henne intill sig med en ny pondus.

De läste var sin bok och han kände sig gift. Johanna låg lugn och koncentrerad under den gulaktiga ljuskäglan från sänglampan. Peter var förvånad att han kände sig lycklig. Var det för att han sluppit uttala den vilsegångna kärlekens lögn, för att han sluppit utföra sina skrovliga, rostbruna omfamningar fulla av svek? Då de släckt hörde han en lätt duns utifrån vardagsrummet. Det var den stora krukväxten som tappade ett av sina kraftiga, läderartade blad igen. De lade sig tillrätta i sina respektive sovställningar och Peter kände på sin pung. Hans stenar kändes tunga.

7

Det var den varmaste augustimånaden på hundra år, och Peter och Johanna hade sovit oroligt för öppna fönster. Hon hade redan givit sig i väg och Peter låg ensam kvar och sökte efter ett svalt område på lakanet. Det var praktiskt taget vindstilla men då och då hördes en svag krusning i trädens löv. Han kikade närmast medvetslös på klockan. Den hade bara en visare, tyckte han först, men den var exakt tolv. Precis som förra gången han vaknat ensam hos Johanna tickade väckarklockan budskapet att detta var främmande* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet ”främmande”.] territorium. Han satte sig upp på sängkanten, andades tungt och betraktade yrvaket en golvspringa. Han satte knogarna i madrassen för att ta sats och resa sig, men fick då syn på ett tidningsurklipp på nattygsbordet. Det var en bildtext från en kvällstidning, som rivits ur för hand. Fotot måste ha upptagit hela sidan, men texten tycktes vara det viktiga och bara några centimeter av bilden fanns med. Suddigt framträdde tre par fötter, tre personer som kom gående, det var herrskor och ett par verkade mindre än de andra. Skorna längst till höger var av den sportiga typen med vita snören, och innehavaren verkade ta långa steg, kanske var det ytterligare en fotograf som försökte springa jämsides och ta bilder. Texten, som löpte i tre långa rader över hela sidans bredd, lydde: ”Racerföraren hjälper den skadade 10-åringen, Paul Franks, från Leicester i England, bort från banan. Pojken stod bland åskådarna och träf-” (allt detta fick plats på första raden, och på nästa

följde:) ”fades av ett hjul från racerstjärnans kraschade bil. Han undkom utan allvarligare skador. Paul fick träffa idolen när han omplåstrad kom från sjukhuset.” Den sista raden var något kortare och hade centrerats symmetriskt under de övriga: ”De blev goda vänner och pojken fick några delar från den kraschade bilen som minne.” Herre Gud, tänkte Peter, vad har jag gjort med Johanna egentligen? Hon försöker bränna upp sina negativ, hon undviker att vakna tillsammans med mig, hon berättar allt mindre om vad hon tänker och ler bara outgrundligt. Och han mindes märkena runt hennes handleder.

Långt borta hörde Peter en bil starta.* [En fågels stötvisa pipande, aningen förlängt av ett litet sprött eko mellan gårdens väggar, lät som det flyktiga, oväntat lätta klingande hammaren lockar fram djupt inifrån godset i ett tungt städ, och som bekant måste man vara antingen det ena eller det andra, men det hade uppenbarligen fågeln, som i stället var klangen själv, inte hört talas om.]

Innan ögonen föll ihop igen reste sig Peter och hasade ut, först till toaletten och sedan, iförd Johannas något trånga badrock, ut i köket. Han öppnade kylskåpsdörren och stirrade utan att se vad han såg. Och själv undviker jag att gå till sängs med henne, tänkte han. Flera kvällar hade han suttit uppe och arbetat tills han varit säker på att hon somnat. Då hade han smugit sig in i sovrummet som en tjuv om natten och krupit ned med yttersta försiktighet för att inte väcka henne. Nu stod han mitt på golvet med en marmeladburk, en äggkartong och en bit ost i händerna. Snart skulle han äta hennes mat.

När han ätit frukost städade och diskade han, men lät Johannas tomma filmförpackningar ligga kvar, slängda på golvet. Nu måste

han snabbt hem till sitt skrivbord. De sista dagarnas improduktivitet var mycket illavarslande. Han sprang nedför trapporna och ut genom porten. Nere vid Hornsgatan var det rött ljus. Måste man verkligen välja, tänkte han, mellan kropp och själ? Mellan hänsyn och självhävdelse? Mellan beroende och isolering? Då Peter gick genom parken vid Mariatorget steg plötsligt en sjaskig karl med grå skäggstubb fram. ”Har du en krona?” undrade han uppfordrande, nästan ilsket. ”Nej”, svarade Peter kort och gick vidare. Mannen* [ManFunk, funktion som hoppar till ett par associationer i texten kring ordet ”man”.] följde dock efter. ”Jag tycker inte om dina ögon”, sade han. Han verkade inte berusad men var svettig i pannan. Peter fortsatte utan att öka på stegen. ”Jag tycker inte om ditt skägg heller”, brummade mannen och glodde intensivt. Solen stekte från den klarblå himlen. Det här var ett gyllne tillfälle. Han hade länge retat sig på olika individer som trodde sig kunna tilltala vanligt hyggligt folk hur som helst. Förr om åren hade han varit mer uppfylld av medlidande med samhällets olycksbarn, men på senaste tiden hade han nästan önskat att någon lösdrivare skulle provocera honom, så att han fick ge igen av hjärtans lust. Peter stannade och stirrade lika stint tillbaka in i mannens hatfyllda ansikte.* [Det är bäst att du håller fast vid det ena, utan att ändå släppa det andra; ty den som fruktar Gud finner en utväg ur allt detta.] Ingen av dem vek undan med blicken. Rör han mig sparkar jag honom i skrevet, tänkte Peter och njöt redan av känslan av mjukdelar mot skoklacken. Plötsligt, innan han hunnit tänka mer, hade han fått en smäll med knytnäven mot käken. Det var egentligen inte ett slag utan ett ljud ingjutet i hård genomskinlig plast av samma form som hans haka.* [Nu avgav sino-atrialnoden i Peters hjärtmuskulatur en impuls, som

åstadkom en extrasystole med påföljande kompensationspaus. Klaffarna pressades så isär, blodet rusade in i kamrarna och svepte utefter dess väggar i virvelliknande strömmar, som gav klaffarna kraft att åter slutas, sedan sammandrogs kamrarna och ut i blodbanorna strömmade sju centiliter blod, sedan sju centiliter och sedan sju centiliter.] Pulsen dunkade våldsamt och han tänkte på polis, slagsmål, sönderslitna kläder, risken att mannen hade kniv.

Chockad fortsatte Peter att gå grusgången fram, han kom till S:t Paulsgatan och gick över utan att se sig om vare sig efter bilar eller för att utröna huruvida mannen följde efter. Om han inte bitit ihop tänderna så hårt vid slaget, hade det förmodligen gjort ondare än det gjorde. Nere i tunnelbanan var han fortfarande omtöcknad, men han kände sig befriad, lättare, smidig, som på räls. Äntligen hade han fått vad han förtjänade! Medpassagerarna blev likgiltiga som skuggor. Han såg detaljer såsom en armbåge som stötte emot någon i trängseln och en sko med spänne. Hederligt arbetande människor höll butikspåsar och portföljer tätt intill sig. Varför hade han inte slagit tillbaka? Pulsen kändes åter i tinningarna.

När han kommit hem såg han sig genast i spegeln. Det ömmade men inget syntes. Han andades häftigt, hämtade en öl och föll ned i soffan och drack. Demonstrativt försökte han le brett. Det gjorde ont. Han hade inte längre någon lust att arbeta. Bostaden var ödslig och tyst. Vad hade han uppnått? Han hade förflyttat sig från en tom lägenhet till en annan. Med en nytänd cigarrett i mungipan reste han sig för att sätta på en skiva; något stillsamt.

Det susade i husets avloppsrör. Jag är alltså ännu inte helt ensam i världen, tänkte han och lade på en inspelning med körmusik. Han sjönk åter ned i soffan, ännu djupare än förut. Sopranerna stämde

upp ”Entflieht auf leichten Kähnen”, mycket återhållet, med det lätta dallret hos en måsvinge under glidflykt, och ordet ”leichten” kryddades med ett förvridet svårmod av det fasansfulla tritonusintervallet.* [Två toner hörs från Anton Weberns ovannämnda komposition.] Övriga stämmor slöt upp mumlande, dämpat som om man hörde den svagare upprepningen av något som nyss ljudit starkt och obändigt, där komplikationen nu levde kvar i form av ett lågmält kaos: ”Seht diesen Taumel blonder, lichtblauer Traumgewalten”, med orden framburna av vilsna sextondelar som gjorde dem svåra att urskilja, ”und Trunkner Wonnen sonder Verzückung sich entfalten”. Det lät som en folkmassa, som på släpande fötter lät sig fösas mot ett fruktansvärt öde. Han blåste ut en rökstråle som snabbt skingrades. ”Dass nicht der süsse Schauer in neues Leid euch hülle”, sjöng kören nu i kanon så att det sista ordet sköts fram undan för undan, först hos altarna och sedan hos sopranerna. Folkmassan föreföll överväga om den skulle stanna upp helt, men började så gå igen: ”Es sei die stille Trauer, die diesen Frühling fülle” och kören gick sedan upp en kvint och rösterna skar i dur och moll samtidigt: ”die stille Trauer, die diesen Frühling, diesen Frühling fülle”, klingade det alltmer uppgivet och basarna förenade sig med övriga stämmor till ett avslutande utdraget ”fülle” i ren dur – och ändå; det var ett ackord som suckade av självbedrägeri. Peter släckte cigarretten i askfatet.

Johanna skulle komma klockan fem. Han tänkte på hennes mun och hennes glada skratt, som han numera hörde så sällan. Kören framförde nu en exalterad sats ur en mässa. En gång hade han lyssnat till detta verk i kyrkan och tyckt sig ana något otillbörligt i spelet mellan den manlige dirigenten och körens kvinnliga medlemmar.*

[Körledarens rörelser var så mycket uttrycksfullare än orkesterdirigentens; han måste ju både framlocka den rätta tonbildningen och ge vägledning ifråga om andningsrytmen, med ansiktet karikerar han språkljudens uttalsrörelser, med kroppen ger han texten den dramatiska inlevelse som körens sammanlagda klang skall förmedla, han utför hela körens gestik eftersom de enskilda medlemmarnas händer är bundna vid notmapparna, och ändå uppvisar de en ohöljd hänförelse, då de växelvis öppnar munnarna i jubel eller synbarligen plågas av det övermäktiga uttryck de är med om att skapa, de lyfter ögonbrynen och ser vädjande på dirigenten, som höjer armen igen och igen, han uppammar ett samstämmigt brus, bröst hävs, halsmuskler spänns, huvuden böjs, och allt andas en sublim oanständighet.]

När Peter försiktigt rörde käken i sidled högg det till. Något var i olag. Med ens blev han mycket medveten om sitt kranium, sina kotor, sina knäskålar och ledkulor. Han mindes gamla anatomiska träsnitt, där konstnären inte bara velat avbilda människans skelett eller blodbanorna utan dessutom låtit dessa vålnader figurera i vardagliga situationer: en graciös kvinna med en kruka stödd på axeln och magen öppnad så att inälvorna syntes, eller en man i toga, sittande i en stol med huvudet tillbakalutat över ryggstödet, och så halva skallen avlyft likt en mössa, så att hjärnan blottades. Berövad kärlekens hud, berövad muskler för älskogens rörelser, berövad det hett pulserande blodets transportnät hade människan en minsta gemensamma nämnare av skallrande ben, glappande leder och grinande tänder. Tänk, om vi kunde se oss som de levande dömda vi är, tänk om vi såg bortom de ömt blickande ögonkulorna: de gapande

hålor som lurar där bakom, fulla av det fasaväckande tomrum hela vårt liv åtgår för att glömma.

Höll han på att bli vansinnig? Han kastades mellan ett grandiost äckel och en objektslös åtrå av den typ barnet upplever som inte förstår sin egen upphetsning. På styltiga ben stegade han bort till bokhyllan för att finna en stämma som kunde överrösta allt detta. Han fnyste föraktfullt åt raden av religiösa böcker. Alla dessa botgörare, dessa fåfänga grubblare, dessa klentrogna, som till sist hade kommit till insikt och nödvändigtvis hade måst skriva om det. Tvivlare hade han inget till övers för, de var också troende, men de trodde lite mindre. Peter ville inte tro, han ville veta.

Han hittade en gammal diktsamling av en walesisk poet han beundrat för några år sedan, en tordönets nedtecknare, och han läste några strofer präglade av en underskön förtvivlan och ett kataklysmiskt raseri över fäder, söner, död och förintelse. Det var en kraft han inte kunde nå upp till, varken som människa eller som författare. Han satte sig i arbetsrummet, vid skrivbordet, väl medveten om att den verbala oförmågan skulle kännas ännu smärtsammare där. Han förbannade Gud, som visserligen på det mest mirakulösa sätt sammanfört honom med Johanna; men hade Gud nu sett till att de träffats, fick han väl dra försorg om dem också. ”Do not cut gently with that good knife!” tänkte han.

Tanken att han kanske inte alltid skulle vara tillsammans med Johanna var outhärdlig.* [Han såg liksom in i en lång tunnel (var det om ett år eller om tio?) hur han satt i en bar och drack öl tillsammans med en bekant, en ganska nära vän som han kunde anförtro sina innersta tankar åt. De började tala om kvinnor, och Peters anletsdrag stramades åt, vännen såg att det var något som bekymrade honom

och förmådde till sist Peter att berätta, och han berättade om Johanna, men talade om henne i imperfekt: ”Det var en märklig flicka ...” och: ”Jag älskade verkligen den kvinnan ...” och: ”Hon var alltid så ...” och: ”På kvällarna brukade hon ...”] Han ryste. Ännu hade han väl möjlighet att påverka tingens ordning?

Plötsligt hade han rest sig, gått några varv i rummet, stannat mitt på golvet och blivit stående med ett avgörande vägande på axlarna, det hade redan tagit form, precis som på hotellet i New York, då han inväntat den slutliga impulsen att kasta cognacsglaset mot dörren, och han kände nu sakta beslutets imperativ bemäktiga sig kroppen och lät sig segna ned på knä; för första gången i sitt liv stod han på knä inför makterna, dolde skamset sitt ansikte i händerna, naken, genomskådad och fullkomligt utblottad, och sade med en öronbedövande viskning: ”Det är slut på pratet. Inga ord mer. Bara ett: hjälp mig, gode Gud! Hjälp mig! Hjälp oss!” Han stötte pannan mot golvet och vätte plankorna med tårar och hoppades att han var sedd men ännu mera hörd.

❧

Johanna var försenad.* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till orden ”invid”, ”dropp” och ”ansikte”.] När Peter öppnade för henne försökte han först krama henne, men hon märkte hans ansats något för sent och hade redan böjt sig för att ställa ned sin väska, och när hon reste sig upp hade han just låtit armarna sjunka, och när han gjorde ett nytt försök att omfamna henne hade hon precis hunnit börja kränga av sig sin kavaj. Först när den hängde på sin galge möttes deras kroppar. ”Det drog ut på tiden hos mamma”, sade hon.

I vardagsrummet kände Peter det som om han förevisade lägenheten för en spekulant. Hon hade dåligt samvete för att hon inte ringt och önskat god morgon från mörkrummet. ”Satt du uppe länge i natt?” undrade hon. Han hade försiktigt lagt sig bredvid henne klockan fyra. ”Halv tre, tror jag”, sade han. ”Natten är din mörka drottning”, sade Johanna teatraliskt och gjorde en ståtlig gest. ”Och du är min ljusa drottning”, sade han, uppmuntrad av hennes ordval, som han dock tyckte förrådde en sorts svartsjuka.

”Vet du vad som hände när jag var ute och handlade?” undrade han. ”När jag kom ut ur affären fick jag syn på en kvinna som var skrämmande lik dig. Jag såg hennes ansikte* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet ”ansikte”.] bara helt kort medan hon ordnade handtagen på sina kassar. Jag var säker på att hon sett mig och fick en fruktansvärt obehaglig känsla av att det kunde ha varit du och att du inte ville känna igen mig.” Här gjorde Peter en kort paus. Han var ännu inte helt säker på att det inte verkligen varit hon. ”Jag kunde inte längre bestämma över mig själv utan började följa efter henne, och det fyllde mig med en av de underligaste känslor jag haft; hon påminde om dig så mycket att jag genast saknade dig våldsamt, men till skillnad från en vanlig längtan behövde jag inte föreställa mig din bild i fantasin, för den fanns framför mig. Jag kunde alltså betrakta hennes ben,* [BenFunk, en funktion som visar några slumpmässiga uttryck som associerar till ordet ”ben” i ett pop-up-fönster.] höfter och hår och åtrå dig, samtidigt som det ju faktiskt var henne jag åtrådde. Samtidigt var jag rädd för henne, rädd att det skulle visa sig vara du och rädd för att en annan kvinna frammanade sådana känslor hos mig som jag vill att bara du skall väcka.” ”Där är vi överens”,

sade Johanna spydigt. ”Du förstår inte”, sade han, ”det här handlar inte alls om att se på andra kvinnor, det är faktiskt raka motsatsen till det.” Johanna gick runt i en liten förströdd cirkel på golvet. ”Hur gick det sedan då?” sade hon utan att se på honom. ”Jag följde henne nästan två kvarter och sedan försvann hon in i en port.” ”Du skrev väl upp adressen?” replikerade hon snabbt, men han var redan på väg ut i köket.

Hon kom efter och var angelägen att få dimman mellan dem att klarna, och det blev nu hennes tur att försöka omfamna honom medan han plockade fram flaskor, glas, bröd, korv och oliver. ”Älskar du mig?” frågade hon som inledning, för hon ville att han skulle visa sina känslor först innan hon ödmjukade sig. Att blåsa i en hundvissla inför ett koppel stövare kunde inte ha varit effektivare; han lade genast sina armar om henne. ”Jag är en skurk”, sade han. ”Nej, det är jag som är dum”, sade hon och insåg att han egentligen inte svarat på frågan. ”Jag älskar dig mer än du kan föreställa dig”, sade han. Hon var nöjd.* [Peter kände att han mycket skickligt lockats att lämna ifrån sig något, och kände en sorts rus, han ville bli av med ännu mera, precis som när den imponerade mannen ur publiken på en varieté avluras klocka och slips av en fingerfärdig magiker.] Peter bestämde sig för att berätta hur han antastats vid Mariatorget och fått ett slag. Johanna intog genast en mycket moderlig attityd, men Peter försökte mildra betydelsen av det inträffade och kände sig hjältemodig på samma sätt som när den skottskadade cowboyen säger till sin vackra följeslagerska: ”Det är bara en skråma.”

De brydde sig inte om att duka i vardagsrummet utan satt i köket och åt. ”Schäumendes Bier!” skrockade Peter belåtet medan han

hällde upp. ”Mamma hälsade förresten”, sade Johanna. Han höjde ögonbrynen. ”Jaså”, sade han syrligt, ”det var ju en oförmodad vänlighet.” Hennes ögon blev mycket sorgsna. ”Det känns fruktansvärt pinsamt det här”, sade hon, ”mamma kommer aldrig att godkänna någon annan man för mig än Roger.” Peter bet i en smörgås så frimodigt att det stack till i käkleden. ”Att hon inte gifter sig med honom själv när hon tycker han är så förträfflig!” svarade han och tuggade nu mycket långsamt. ”Hon har till och med bjudit honom på kaffe ett par gånger efter skilsmässan.” ”Ser man på”, sade Peter ironiskt, ”de kanske har något på gång!” ”Skämta inte nu”, bad Johanna, ”det är faktiskt inte särskilt roligt att mamma har bättre kontakt med min före detta man än med mig, jag känner mig bedragen på något sätt!” Peter visste inte vad han skulle säga.

När de ätit färdigt och dukade av stötte de ideligen till varandra på väg till diskbänken eller kylskåpet. Varje gång försökte de få det att verka avsiktligt genom att förvandla sammanstötningen till en smekning eller en kärvänlig puff. När detta hände för fjärde gången, ville han tala klarspråk i motsats till detta kroppsliga sluddrande och grep henne om axlarna. Hon slog genast armarna om honom och pressade sig hårt mot hans mage. Man kan inte stiga ned i samma flod två gånger, tänkte han, och kanske är inte heller personen man omfamnar densamma som i går eller förra månaden. Kanske hade något hunnit skifta sedan sist, så att det som tidigare var spontant och genuint nu redan hunnit bli en rutin, ett minsta motståndets mönster, som i stället för att vara hjärtats impuls till handen eller munnen var ett fåfängt försök att gå andra vägen, att få en invand beröring att ge upphov till den gamla känslan.

De satte sig tysta framför TV-n, han höll hennes hand och hon kände greppet hårdna medan minuterna gick. Han stirrade ilsket på programledaren, på bilderna av en stor byggnad i rött tegel, en endokrinolog i vit rock och barn på utflykt i en park, lika ilsket som han tidigare stirrat på mannen vid Mariatorget. Den lilla skaran satt nu på en filt i gräset och åt smörgåsar. ”Titta!” utropade Peter upphetsat, ”det är ju samma ungar som vi såg i New York.” Johanna tittade oförstående på barnen i rutan. Alla var av svårbestämbar ålder och hade likartat utseende, som om de tillhörde en stor syskonkull. ”Minns du inte? När vi var på väg till Chinatown!”* [Flashback till ett tidigare stycke om Elfin-faces i New York (i denna PDF sid. 126).] Peter lyssnade andlöst på forskaren, som nu också diskuterade med en hjärtspecialist.

”Elfin-faces”, utbrast Peter, ”det borde jag ha förstått.” Han föll tillbaka mot ryggstödet och Johanna märkte att han inte längre var kvar hos henne. Han tänkte på slumpen och på omärkliga förändringar i blodets sammansättning och visste inte om han förlorat en illusion eller vunnit en insikt. Man skall vara tacksam att man är född välskapt, heter det. Men att glädjas över detta; var det inte ett indirekt hån mot alla som inte förunnats denna tur? Johanna såg hur illa berörd han var. ”Skall vi ta ett bad tillsammans”, undrade hon, ”så kan vi lägga oss tidigt sedan, jag tror du behöver sova!” Han gav henne reflexmässigt en ogillande blick. ”Kom nu”, ropade hon.

Han satt mitt emot henne i karet och betraktade de ljusa fjunen på hennes ben,* [BenFunk, en funktion som visar några slumpmässiga uttryck som associerar till ordet ”ben” i ett pop-up-fönster.] där små, nästan mikroskopiska pärlor av kondenserad ånga häftat fast, knäna var blanka och låren såg avbrutna ut vid vattenytan. De fyllde på

mera hett vatten, och sedan bruset tystnat hördes bara deras lågmälda röster. När ytan åter var alldeles klar och stilla syntes hennes hårbevuxna trekant, den skimrade där nere i ovanliga färger. Han blåste på vattnet och bilden löstes genast upp i en följd av hastigt pendlande fragment. Nu hävde hon sig plötsligt upp och grep tvålen. Han protesterade inte när hon tvålade in hans rygg och sedan gnuggade in ett tjockt lödder i håret på honom. Åter kände han sig som en figur ur en cowboyfilm; mannen från de dammiga vidderna som badas i ett primitivt plåtkar av sin trogna men för långa tider övergivna älskarinna.

Kanske var det för tidigt att sova. Peter räknade sakta till femhundra. Mellan varje siffra försökte barnen från TV tränga sig in, sedan var det Johannas lår, mannen från Mariatorget och kvinnan utanför affären. Sexhundratolv. En sena på högra sidan av halsen var spänd som en sträng. Han försökte pressa in mera av kudden i utrymmet mellan axeln och halsen. Johanna andades regelbundet, kanske hade hon somnat. Det kliade i skägget. Utifrån hördes hur någon öppnade ett fönster och ljudet av en radio. Sexhundrasextiosex.* [Några delvis slumpmässiga texter, flashbacks, visas, markerade med svart bakgrund. Slumpen styrs delvis av dagens datum enligt datorns systemrutiner. Om dagens datum inte kan översättas till ett sidnummer visas sidan 666, vilket i denna PDF är andra stycket på sid 302.] Peter slutade räkna; det verkade inte vara någon idé. Han kände sig plötsligt gammal, och när han såg Johannas rufsiga hår tänkte han på henne som på ett barnbarn han aldrig skulle få se växa upp. Om vi bara hade tid och tiden verkade för oss, tänkte han.

Ögonlocken blev tyngre, han sögs sakta bort, men ryckte genast till och blev klarvaken. Hjärtat bultade häftigt, som en förföljd bultar på porten till en fristad. Skulle han vakna till en ny morgondag med Johanna eller var detta slutet? Det var han som var den förtappade, den svikande! Eller vilade det en förbannelse över dem båda?* [I ären ju köpta, och betalningen är given.] Åter började han sjunka ned mot sömnens mörka vatten som lockade med en stillhet och frid, som på inga villkor fick vara oändlig utan bara skulle råda under en natt. Oändlig! varnade hjärnan och han började åter med klappande hjärta famla sig tillbaka från sömnens grepp. Han andades häftigare. Hjärtat är en muskel, tänkte han, inte konstigt att kärleken har sina kramper.

Den svaga doften från hennes nytvättade hår strök förbi näsborrarna. Var det sista gången han kände den? Numera betraktade han tydligen hennes kropp med samma nostalgiska intresse för det motsatta könet som en gammal gubbe uppvisar gentemot sina sköterskor. Han försökte föreställa sig hur hon skulle reagera då hon vaknade nästa morgon och fann honom död. Plötsligt hörde han henne sucka. Var hon vaken? Ja, nu steg hon upp ur sängen. Han vände sig mot henne i mörkret: ”Kan du inte heller sova?” Hon tände sänglampan som spred ett ljus som hörde till gårdagen, eller rättare sagt, till det som redan borde ha hunnit bli gårdag. ”Nej”, sade hon ”det är ju lika varmt i natt också.” Skulle han berätta att han inte trodde att han skulle överleva natten? Det skulle bara verka löjligt. ”Jag har en del dödstankar”, sade han till sist. Hon såg bara deltagande på honom. Han väntade sig inte att hon skulle ha något att säga. Hon försvann ut på toaletten och han hörde olika vätskor skvala där ute. När hon kom tillbaka blev hon stående vid dörren. ”Får jag

höra nu”, sade hon, lade armarna i kors över bröstet och gjorde sig beredd på det värsta.* [Näsan var osannolikt rak.]

”Jag förstår att folk bara lever från den ena dagen till den andra”, tänkte han högt, ”men vad jag inte förstår är varför de planerar sina semestrar.” Och han tänkte: varför planerar man över huvud taget något med längre varaktighet än ett samlag? Men han sade det inte. ”Sannolikheten är större att man dör tidigt om man påbörjar något arbete; men framlider man sitt liv – lägg märke till uttrycket! – i panisk passivitet blir man troligen hundra.” Hon försökte dölja att hon spände sig. ”Att bli odödlig genom konsten är också bara trams”, fortsatte han, ”konsten kanske blir odödlig men inte man själv.”

Hon satte nu fram höger fot, så mycket som är möjligt utan att man måste ta ett steg. Hon liknar bokstaven R, tänkte Peter och mindes hur han som liten funnit just denna kroppsställning fjollig och genant.* [Om han själv någon gång råkat ställa sig så hade han alltid skamset dragit tillbaka foten igen; det hade nästan varit som att dansa, och dans var löjeväckande, feminint. Den utsträckta foten var inte bara en bokstav, den var ett ord, och detta var: ”förslag”. Blotta ordet lät hoppingivande på ett lömskt sätt.] ”Men forskare kanske sysselsätter sig med dina verk och undrar och förundras”, sade hon. ”Då vore det väl bättre om man levde så slapp de undra!” spottade han hätskt, ”förresten, lämna spår i historien, det gjorde nazisterna också, varför måste det vara kultur?” Hon såg förskräckt ut. ”Skulle du vilja bli omhändertagen på något sätt, intagen på sjukhus?”

Jaså, spelar jag min roll så bra, tänkte han och kände sig djupt sårad. ”Om man garanterades att bli neddrogad hela tiden, möjligen.” Hon stod fortfarande rak vid dörren. ”Du vill inte gå i samtalsterapi?” ”Det meningslösa pratar man inte om”, svarade han

rappt och kände sig ännu mera upprörd över att hon på detta sätt insinuerade att han var för påfrestande för henne, att han var sjuklig.* [Så säger han som är Amen: men nu då du är ljum, och varken varm eller kall, skall jag utspy dig ur min mun.] ”Och varför skulle man påbörja något slags procedur för att bygga upp en ny livslögn när fjällen äntligen fallit från ens ögon? Livet har ingen mening och det finns heller ingen anledning till att det skulle ha en!” tillade han, besviken att hon visat sig sådan. Kvinnor är inte alls mjuka, tänkte han föraktfullt, de slår blygt ned ögonen och drämmer till med en rak höger.

Johanna började förstå att hon sagt något olämpligt. ”Förlåt, det var något som halkade ur mig”, sade hon, ”det var nämligen precis vad mamma sade till mig i dag.” Hon gick fram och lade armarna om honom och tryckte hans huvud till sitt bröst.* [Vagga mig i din famn du, men tro inte att det är som med barnet som haft sönder sin favoritleksak, för det behöver bara tröstas till dagen därpå, då leksaksaffären öppnar igen.] Peter tänkte att ville han bli omhändertagen av någon, så skulle det vara av henne men att det var lika omöjligt som att låta offret trösta bödeln, och han gjorde sig fri. Johanna kände sig maktlös, då han hela tiden gled bort. Om han fann livet meningslöst, så måste också hon vara betydelselös för honom. ”Till death us do part” frustade han ilsket, ”fast det säger de inte i Sverige längre, de försöker lura alla som gifter sig.”

Vad hon nyss sagt började sakta tränga fram till honom. Hade Johannas mor föreslagit terapi? Sinnessjukhus? En känsla av ansvar fick honom plötsligt att skaka av sig sin egen vånda. ”Tycker din mamma att du är tokig?” undrade han. Johanna försökte se ut som om hon inte förstod. ”Du sade att din mor sagt detsamma till dig!”

påminde han. Hon ryckte på axlarna. ”Inte precis”, sade hon neutralt, ”mamma ser spöken på ljusa dagen efter mitt självmordsförsök, hon blir utom sig av skräck om jag inte hört av mig på telefon på tre dagar.”

Peter blev alldeles tyst. Han kunde inte på samma gång ge uttryck för både sin dödsångest och sin oro för henne; det var känslor som rörde sig i två motsatta kraftfält. ”Du är säkert trött och uppskakad efter vad som hänt i dag”, sade hon. Han svarade inte utan plockade med en ändamålslös frenesi noppor från filten.* [FindThis, funktion som hoppar till några ställen i boken med associationer till ordet ”filt”.] Hon satte sig åter närmare. ”Det vore begripligare om du hade någon sjukdom”, försökte hon igen och strök honom försiktigt över håret. ”Livet är sjukdomen!” vrålade han till så häftigt att hon ryggade tillbaka. Hon bet sig i skinnet på baksidan av handen. ”Det måste bli ett slut på det här”, sade hon med låg röst.

8

Reservoarpennans spets skimrade i blåsvart, och dess skelett av ventilatorer på baksidan fick honom att tänka på insekter; någonstans tyckte han sig ha sett en skalbagge ligga hjälplös på rygg med detta revbensmönster uppåt, och lika obscen framstod pennans baksida och det kluvna, liksom harmynta organ som nu formade bläcket på papperet:

”Det är den 19 september 1975. I Stockholm råder ännu sommarvärme, himlen är hög och klar och blå, men trädens blad börjar gulna. Ur rännstenarna stiger en svag doft av förmultning, och jag har (för vilken gång i ordningen?) fått en impuls att börja föra dagbok. Förmodligen kommer det att gå som det alltid gått; jag kommer att tröttna efter en vecka.* [Här lyfte han pennan, påbörjade ett nytt stycke och gjorde en stor elegant sväng på den första bokstaven:]

Jag vet inte varför jag vill skriva dagbok, kanske är det för att arbetet med romanen går så trögt just nu, kanske vill jag bara upprätthålla känslan att jag ännu är skrivkunnig, kanske vill jag kunna uttrycka mig mer spontant. Men jag är rädd att förbruka mina ord, så att inget blir kvar till romanarbetet.* [Ännu en gång lyfte han pennan och undersökte sina fingrar för att se om de fläckats av bläck.] Jag känner mig nu mycket isolerad, träffar aldrig någon annan än Johanna (jo, jag besökte min förläggare häromdagen) och behöver någon att tala med, även om det bara blir ett samtal med mig själv, mellan mina hjärnhalvor. Jag kan dock inte en sekund göra mig

fri från tanken att någon kommer att läsa också dessa rader, jag skriver för en anonym adressat, på flaskpostvis eller som de forntida grottmålarna...”

Han ville vara mycket ärlig, även om texten skulle andas en klädsam exhibitionism:

”Kvinnan är hänsynslös när hon älskar, medan mannen är det när han inte älskar, sägs det. Men vad har hänt mellan Johanna och mig? Är min hänsyn egentligen taktisk egoism? Älskar jag henne inte längre? Jo. Mer än jag älskat någon annan. Hur länge skall vi orka gå runt den heta gröten? Jag önskar att allt kunde bli som förr. Johanna fick mitt nedisade hjärta att smälta, hon befriade mig, och det borde vara så enkelt att göra henne till viljes. Ändå blir jag rädd. Jag minns ännu från barndomen när jag och mina kamrater tog varandra till fånga. Vi hade bundit en liten linhårig bandit vid ett träd. Han hade svart cowboyhatt med fransar och pistolhölster i röd plast. Vi slog honom lätt med lövruskor, vi lekte tortyr och skulle få honom att bekänna. Pojken jämrade sig och vred sig vällustigt, när de andra snarare strök än slog honom med kvistarna. När det blev min tur blev jag rädd, jag skulle mycket väl ha kunnat göra honom illa på riktigt; jag fick behärska mig för att inte verkligen slå sönder näsan på honom så att blodet rann. Efter detta såg jag till att det alltid blev jag som utsågs till skurk och bands fast. Hängande i repen kunde jag ändå få utlopp för min aggressivitet, jag ryckte och slet vilt, svettades och blev röd i ansiktet, men jag kunde inte skada någon. De andra tyckte genast att jag var den som var bäst att binda, för min inlevelse var så stark att de jublade.* [Peter tände en cigarrett. Mindes han fel; var det inte i stället skurken som piskat hjälten?]

Kanske är mina farhågor överdrivna, jag är ju en mycket kontrollerad person. Det är förmodligen en missriktad romantik som får mig att rygga tillbaka. I tonåren tänkte jag mig erotiken reserverad för en enda livslång kärlek, det var det enda möjliga, och misslyckandet med Margot några år senare raserade hela denna dröm; jag var besudlad för alltid.* [Pennspetsen raspade strävt mot papperet, men trycket över bröstet lättade allt eftersom orden flöt fram. Han skrev länge och koncentrerat, och gav sig inte längre tid att röka.] Måste det vara falskhet om jag stålsätter mig och försöker övervinna mina tvivel? Tyska officerare vid seklets början var förbjudna enligt reglementet att anta utmaningar på duell, men de riskerade samtidigt avsked ur armén om de inte gjorde det. Så kan också min situation sammanfattas. Måste det vara bedrägeri om jag tvingar mig fram till den gamla känslan?”

Just här tog bläcket slut och han fyllde på nytt. Pennan sörplade oskrivna ord djupt nere i flaskan. Han torkade noga av spetsen, men skrev inget mer.

Nu, tänkte han, gäller det att gå från teori till praktik.* [Att gå från teori till praktik behövde kanske inte nödvändigtvis vara detsamma som att gå från fantasi till verklighet.] Han hade redan en vag idé och räknade pengarna i plånboken. På checkkontot hade han ytterligare några hundra kronor. Han tittade på klockan, tog snabbt på sig skor och kavaj och rusade ut.

Sextiofem minuter senare stod han åter i hallen, andfådd med en mängd påsar i händerna. Han ställde genast in varorna i köket, tog av sig kavajen och ryste när den svettiga skjortan klibbade fast vid huden. Han gick direkt till telefonen och slog Johannas nummer, sittande på skrivbordskanten så att han såg sin spegelbild med luren

intill örat i det mörkblå kvällsfönstret.* [En effektiv man med behörighet att handlägga betydelsefulla ärenden.] ”Hej, min lilla nyponros”, sade han frejdigt. Hon lät förvånad. ”Kan vi säga klockan sju i stället? Jag har nämligen en liten överraskning som jag inte hinner göra klar annars.” Johanna höll just på att göra sig i ordning för att gå. ”Ja då får jag väl försöka sysselsätta mig till dess då”, sade hon överdrivet ynkligt, för att han skulle förstå att hon inte var besviken på allvar utan mycket nyfiken.

Peter tog varsamt bort omslagspapperet från två ripor och satte en stekgryta på spisen. Det som återstod av fåglarnas bräckliga små kroppar vittnade nästan om grymhet, låren hade stelnat i en ställning som tydde på ett utsiktslöst värnande. Smöret började fräsa och han lät riporna få färg innan han vred ned gaslågan och lade på ett lock. Nu samlade han ihop gamla tidningar, plockade upp blomblad, ställde in böcker och skivor i bokhyllan, bäddade sängen, ordnade papperen på skrivbordet och tog med sig en kopp med fasttorkat kaffe ut i köket. Koppar och tallrikar fick ligga i diskvattnet medan han hämtade dammsugaren. Nysande böjde han sig ned för att komma åt under sängen. En ölkapsyl klingade till inne i slangens metalldel. Peter tittade på klockan och for som en osalig ande ut i köket och diskade, tuggande på en bit korv. Sedan skar han upp två skivor chèvre och satte på potatis. Han tände ugnen och tog fram en plastburk med soppa från en delikatessbutik. Så fick han syn på en tandkrämstub på köksbänken och gick ut i badrummet för att fräscha upp sig i munnen. Han rätade på ryggen och såg sig själv i spegeln. Håret stod på ända. En halv sekunds tvekan, sedan krängde han av sig kläderna och gick in i duschen innan vattnet hunnit bli riktigt

varmt. Fem minuter i sju kammade han håret och öppnade därefter en flaska bourgogne.

”Det är inte ofta man ser dig med slips”, sade Johanna med höjda ögonbryn, när välkomstkyssen var avklarad. Han tänkte att det inte heller var ofta hon hade så intensivt målade läppar. ”Så gott det doftar”, sade hon, ”är det mat som är hemligheten?” Han dröjde med svaret. ”Ja, det är väl det.” Hon hade kjol och skor i kanelbrunt och gräddvit blus. Läppstiftet hade hon lagt på allra sist och det var det direkta resultatet av att hon fått veta att en överraskning väntade. Han märkte att han förde sig annorlunda när han bar slips. Klämman fixerade inte bara slipsen utan hela hållningen och kragen tvingade nacken rak.

Han hämtade champagnen, glasen klirrade och han önskade henne formellt välkommen och sade lite mindre formellt att han älskade henne och tände så en cigarrett. Det var två timmar sedan han rökt sist, tröttheten hann nu ifatt honom och röken och vinet gjorde honom yr. ”Ursäkta mig en stund”, sade han och reste sig, ”jag har saker i köket som kräver en viss uppmärksamhet.” Den stela formuleringen berodde egentligen inte på att han var spänd, snarare uttryckte den en stramhet som njöt av att vara korrekt.

”Bara en liten förrätt”, sade han när han kom tillbaka. Johanna stod och rättade till kjolen framför spegeln.* [Ett par flashbacks visas:”Hej, älskling, jag tänkte just ringa” samt ”hon försökte föreställa sig hur hon skulle komma att klä i plagget”.] Han flyttade vinglasen till matbordet. ”Det är en bit chèvre”, sade han sedan, ”ett par minuter i ugnen bara och så en nypa kryddkrasse ovanpå.” Hon smakade och såg gillande ut. ”Du är mycket vacker i kväll”, sade han och höjde sitt glas.* [Det var en replik som egentligen skulle ekat en

aning klichéartat, men eftersom de under många månader roat sig med att tilltala varann enligt denna jargong, liksom inom citationstecken, kunde nu dessa tecken åter tas bort och orden laddas med ett nytt innehåll, bortom decenniernas och filmateljéernas damm.]

Johanna berättade om en fotoutställning, och Peter märkte efter en stund att han nickade uppmuntrande som vid en intervju, då man är angelägen att visa intresse och välvilja. ”Varför deltar inte du också?” undrade han. ”Jag tar ju inte alls den sortens bilder”, svarade hon, ”men jag har fått en del anbud sedan boken kom ut.” Han bugade sig lätt: ”Gratulerar! När skall man få se de där bilderna egentligen?” Johanna torkade sig om munnen med servetten. ”Du vet att jag inte vill visa något förrän jag vet att jag är på rätt väg.” Peter slog ihop handflatorna. Det betydde nytt stycke.

”Jag”, sade han med Fèrencz' självbelåtna intonation, ”jag har givit tjänstefolket ledigt i kväll för att vi skall få vara ensamma, så om du ursäktar drar jag mig tillbaka till köksregionerna för ett ögonblick.”

”Jag får tyvärr servera så här, min slarviga husa har slagit sönder terrinen”, sade han. ”Och jag bara sitter här!” ojade sig Johanna, och när tallriken ställdes ned framför henne utbrast hon i en hänförd suck. ”Hummersoppa!”, meddelade Peter, ”fast den är köpt färdiglagad.” ”Jag känner mig som en prinsessa”, sade hon. Peter undvek den självklara motrepliken och tog i stället hennes hand och kysste den länge, en enda kyss så lång att hon skulle blivit generad om inte champagnen öppnat sinnena.

När det blev dags för huvudrätten visste Johanna inte riktigt vad hon skulle säga. Hon kände på sig att hon borde visa stor entusiasm,

för hon hade hört att ripa var något mycket fint. Såsen över de två bruna bollarna hade fläckvis redan blivit matt på ytan. ”Stackars små!” sade hon full av medlidande. Peter tänkte på smeknamnet han givit henne. ”Jag skulle aldrig servera stekta sparvar i det här huset, det förstår du väl”, sade han bevekande, ”men ripor kanske går bra?”* [Han svettades. När hon såg hans ögon trodde hon att de var på samma våglängd.] Vinet skimrade rödbrunt i glasen och Johanna läste nyfiket på flaskans etikett.

Hon förstod att hon åt något mycket delikat, från boningar hon aldrig beträtt och som hon inte var säker på var hennes; förnuftet sade att detta var utsökt, men känslan längtade hem. Och vinet var inget sommarvin, utan ett höstvin. ”Jag älskar dig för att du inte bedras av skenet”, sade Peter, ”det är säkert en bra egenskap för en fotograf.” De åt tysta en stund och han undrade om han börjat tappa koncepten. Han skulle ju bara tala om positiva saker. Han skulle vara uppmärksam. Han skulle uppvakta henne som förr.

Johanna var dock rörd av hans ansträngningar och när maten var slut hade hon börjat tycka riktigt bra om den. Och vinet var äventyrligt, som att öppna en gammal koffert med antika släktklenoder, där fanns doften av mässing, rost, gammal intorkad parfym och sprött papper; annat vin gick bara ut i blodet, det här gick in i benmärgen. När de flyttade över till soffan för att göra slut på flaskan tog hon fram läppstiftet. Peter smickrades av att hon gjorde sig besvär för hans skull, samtidigt som han inte kunde befria sig från känslan att när en kvinna gör sin makeup är det en intim handling som inte borde utföras i andras åsyn, om man inte var fullkomligt skamlös.

Johanna ställde ned sitt glas som nu fått ett avtryck av hennes mun. De små vecken i läpparna framträdde i form av tunna genomskinliga linjer i den röda fläcken.* [Den fasansfulla röda fläcken på lakanet för ett par veckor sedan! De hade båda förbigått den med tystnad, men han hoppades innerligt att det helt enkelt varit den tiden i månaden.] ”Så trevligt”, tvingade han sig nu att säga och pekade på glaset, ”det där är alltid en ljuv påminnelse om att man haft kvinnligt besök.” Så där ja, tänkte han, nu börjar jag tänka på nuet i förfluten tid igen. ”Men det är väl bara mig du får besök av?” sade hon. ”Självklart!” Allt hade faktiskt gått efter ritningarna, intalade han sig och vilade vänster hand, där han höll en nytänd cigarrett, på ena benet. Frågan var vad han egentligen hade eftersträvat. Orörlig fixerade Peter den brinnande cigarretten och tänkte sig att en fluga satte sig på glöden, att den satt kvar helt stilla och långsamt smälte ned och blev ett med tobaksaskan. När han reste sig och med långa utmätta steg försvann ut i köket betraktade hon hans ryggtavla och undrade om han skulle orka spela spelet till slut.

Lugn, tänkte han och tog behärskat fram filterhållaren och satte vatten på spisen. Medan luftpärlor sakta bildades på kastrullens botten i form av en mycket regelbunden sexhörning höll han på att förlora sig i tankar, men mindes så tårtan och öppnade kylskåpet.* [Där blev han stående med höger hand på dörren och kylan som strålade ut mot magen. Han hade glömt döden. Under flera timmar hade han skrivit, lagat mat, umgåtts, utan att ägna den en tanke: tänk om den slagit honom just då, oförberedd, i aningslös förströelse; detta opåverkbara avbrott, denna omutlige fogde, detta tilldömda straff för brottet att ha blivit född. Hade man inte redan sonat det genom att leva? Mörker utan möjlighet att skilja det från ljuset,

tystnad utan möjlighet att skilja den från larmet, kanske i denna sekund, kanske i nästa, kanske vid frukosten – funnen död över morgontidningen. Den eviga vilan utan möjlighet att vakna utvilad, såvida inte döden var livets semikolon; men det var att hoppas för mycket: kroppen ruttnar, själen som sitter i kroppen ruttnar också, döden är livets slutliga punkt. Den paralyserande känslan att om man rör sig dör man, man kommer inte att hinna skriva det brevet, se den filmen, läsa den boken, älska den kvinnan. Vad var meningen med att ge bara för att ta tillbaka? Var det ett lån till hög räntesats? Vart skulle alla tankar ta vägen, var de bara elektricitet, tillfälliga som strömmen till lampan, som gnistan i kammen?* [En "underlänk": Bättre är att vara en levande hund än ett dött lejon.] Om ändå religionen hade rätt! Ett kommande liv, en ny existens, men vad skulle man göra i en andlig tillvaro? Det var ju köttet som var värt något, litteratur och musik skulle antagligen vara värdelöst, primitivt nonsens ovärdigt de högre dimensionerna: här äter vi tiden och rummet, koordinaterna är vår skönhet, men inget hetsar upp oss, vi är tämligen fulländade i oss själva och noterar lojt exponenternas kvaliteter. Nej, inget hopp till dessa högtflygande molnformationer, kontinuitet efterlyses, men inte till priset av en skröplig kropp. Kanske är döden välkommen när den hunnit ifatt kroppen, men om den tjuvstartar? Det finns ingen anledning att tilltro döden någon sportsmannaheder – varför skulle färjkarlen hålla tidtabellen? Ju fler delar en maskin har, desto lättare går den sönder. Och hur många delar har människan? I detta ögonblick kanske en blodpropp koagulerar eller en fin åder brister i pannans lob av blotta tanken på att en åder kan brista. Så listigt uttänkt är det att hjärtmuskeln, som fungerar oberoende av vår vilja också kan sluta fungera oberoende av

vår vilja. Och så cancern, denna dödens månghövdade härförare, denna sadistiska märgsugare, detta köttets ogräs, denna fertila invasionarmé, denna maligna filialgrundare. Sjukdomarna är döden som prövar oss, hur mogna vi är, som när man med en tändsticka undersöker om brödet är färdiggräddat. Att dagligen umgås med döden är som att vakna just innan väckarklockan ringer och stirra på ringverkets och urverkets visare som redan sammanfaller; signalen, uppbrottet, kommer vilken sekund som helst, men klockan ställer man i alla fall själv, medan döden ständigt är där och flåsar en i nacken, och när det behagar honom lägger han handen på ens axel eller kramar den om ens hjärta. Har du tur är han på lekhumör och låter män i vita rockar pressa liv i din bröstkorg igen, ge slangar med luft åt dina förtvinade lungblåsor och serum till ditt ljusröda blod, men du vet att du är ännu närmare slutet, en hållplats har redan passerats, och du är ensam på nattbussens färd mot terminalen. Man slutar tänka när man dör, men naglar och hår växer ett tag till på pin kiv, man blir aska som en gammal tidning, eller kompost om man är av annan åskådning. Religionen hjälper en inte när man väl nått slutet, boken var bättre än filmen, religionen försöker skjuta slutet framför sig, och oändlighetsforskningen är svaret på vetenskapsmännens omedvetna längtan. Men den liggande åttan ligger för döden den också: det paraboliska universum är bara den sadel, med vilken vi rider vår tygellösa häst, och Vintergatans mjölkbud har bara surt nattvardsvin i sina flaskor. Allt vi företar oss är bara en avledande manöver inför det oundvikliga, vår passivitet är barnets dröm om livmodern, och sexualiteten är bara försiktiga smekningar på den döendes svettiga hand, blek som lakanet: döden är numera vit, som tabletter. Tänk, att somna stående utan

morgondag, allt av intet, intet av allt, det trotsar språket som är till för de levande, och inget lindrar inför den tanken, inga tårar är tillräckligt trinda och fuktiga, inga famnar tillräckligt mjuka, varma och skyddande, för trösten måste i grunden ha en åtminstone obetydlig möjlighet till ljusning; döden lämnar ingen sådan, den kan bara trängas bort till understa byrålådan, längst in under alla kläderna, och om slumpen är nådig tittar ingen där innan bouppteckningen görs, denna lista över indicier på att man levt. Vad händer i dödsögonblicket, vad vindlar i hjärnan på den som rosslande kämpar sin envig i ringen utan kontakt med sekonderna? Vem kan berätta för oss? Inga baksäten finns under vilka vi kan smugglas tillbaka över gränsen. Döden vill slå till oväntat, kan man då inte lura den genom att ständigt vara på sin vakt, ständigt tänka på den? Men hur kan man ständigt tänka på sin utplåning? Vad är det för mening att göra något alls när man inte för all framtid kan gå tillbaka och förnöjas åt det, vad gör man åt den våldsamma skräcken; den är ju berättigad? Att sitta ned i passiv bedrövelse och stirra på den droppande kranen i dagar, nätter, månader; alla som kan leva, är de inte heroiska giganter, eller är de bara stupida självbedragare? Varför måste människan vara med i evolutions-processen, är vi naturligt utvalda? Så uppmuntrande att veta att vi kommer att bli ortoceratiter i någons marmortrappa! Kan det inte vara nog, duger vi inte nu, eller är det evolutionen som inte får dö, är det bara dess liv som räknas, har den fått evigt liv på vår bekostnad, måste vi offras för naturens ambitioner att ständigt bli bättre? Men individen då, kära moder Natur, är den bara en bricka i ditt väldiga spel, ett korn av utsäde på den oändliga åker där liemannen skall dra fram, är du en kosmisk realpolitiker, som låter dina valurnor fyllas med vår aska? Döden

stinker och får till och med livet att stinka, som en möglig ost i kylskåpet.] Peter stirrade på osten. Under den, på nedersta gallerhyllan, stod tårtan. Han tog fram den och stängde kylskåpsdörren. På spisen kokade vattnet häftigt.

När han gick in till Johanna höll han brickan tätt intill kroppen. ”Sans rival”, utropade hon förnöjt. ”Uppkallad efter dig!” sade han. Sedan kysste hon honom som om hon bad om ursäkt för något hon tänkt medan han var borta. Hur skulle han kunna hålla kursen åt dem?

Det kändes som om det var han som kontrollerade utvecklingen av deras kärlek, som om han hade alla nycklar i sin hand och bara behövde lista ut till vilka lås de hörde. Hennes pupiller var mycket mörka och hon tog hans hand. De förrättade på det sättet en kort, outtalad andaktsstund tillsammans.

Sedan hon tagit för sig av tårtan skar han upp en bit åt sig; inte för stor, inte för liten. ”Tyvärr finns det ingen cognac kvar”, sade han, ”jag hade bara några droppar* [FindThis, funktion som hoppar till några ställen i boken med associationer till orden ”dropp”.] som jag hällde i soppan.” ”Jag drack förresten lite päronbrännvin förut i dag, Lennart hade med sig från Ungern”, sade hon men ångrade sig nästan. Hon kände på sig att hon inte borde tala om sin fotografkollega, särskilt inte denna kväll då nya regler föreföll att gälla. Men nu hade hon börjat berätta. ”Det var en sådan där flaska med ett helt päron i”, fortsatte hon och försökte inrikta intresset på drycken i stället för på dess innehavare, ”kan du begripa hur man får in en frukt i en flaska?” Peter tog god tid på sig och lät handen glida över hennes rygg ut i en vid gest. ”När päronträden just har blommat”, sade han som om han stod inför ett storslaget landskap,

”och det knappt har hunnit bildas kart ännu, då trär man på flaskorna som sedan stöds av mängder av ställningar, och så får frukten växa och mogna därinne i glaset. Varje päron har sitt eget lilla växthus.” Johanna såg skeptisk ut. ”Är det verkligen sant det där?” undrade hon. ”Har du någon annan förklaring? Man kan ju inte bygga ett päron som man bygger flaskskepp!” Hon bestämde sig för att tro honom. ”Men hur får de bort skalet då?” Han ryckte på axlarna. ”Dresserade skadeinsekter kanske”, föreslog han uppsluppet och hon skrattade. ”Magyarerna är ett driftigt folk”, tillade han, ”så man vet aldrig.”

Han såg på henne med kisande ögon och lät avståndet mellan dem minska centimeter för centimeter, det var alldeles tyst och nervkittlande, samma skratt spelade i deras mungipor, och slutligen kysstes de. Peter kände sig vågad och smakade på hennes tunga. Johannas bröstkorg hävde sig och Peter blev själv upphetsad och smekte henne genom den tunna blusen. Hjärtslagen kändes tydligt. Hon hade tagit det som ett löfte, det var uppenbart.

Han behövde lite andrum. ”Kanske vi skulle se på filmen”, föreslog han och lyckades dölja sin osäkerhet så väl bakom en barnsligt förväntansfull attityd att hon charmerades och gick med på det. Han lade armen om henne och drack upp sitt kaffe. Scenen var förlagd till en hamn på natten, och en bil kom körande i hög fart under de höga kranarna. Peter kysste Johanna på kinden; han ville vidmakthålla en viss grad av intimitet. På ett fartyg hängde någon i en gunga utanför relingen och höll på att måla namnet ”ANATOLIA” i fören. Johanna lade handen på Peters lår. Ljuskäglorna från två ficklampor löpte kors och tvärs nere i ett mörkt lastrum. Nästa scen visade en man och en kvinna i ett kök. De två

skådespelarna blev alltmera närgångna, och till slut kunde Peter inte längre tiga. ”Har du tänkt på att även spelfilmer egentligen är mer eller mindre dokumentära, eftersom de ofta visar skådespelarnas autentiska utseenden och känslouttryck som mycket väl kan stämma med deras sätt att reagera privat?” Filmen hade nu bytt miljö och tilldrog sig på en restaurang eller nattklubb. Peter lade märke till en man med illa knuten slips. ”Du menar”, sade Johanna, ”att det fiktiva bara ligger i sammanhanget?” På en scen uppträdde nu en smokingklädd sångare i det starka skenet från en strålkastare. ”Ja, men även det är i viss mån verklighet, eftersom skådespelarna och miljön framför kameran faktiskt ser ut så då filmen spelas in – även om allt är kulisser.” Johanna skrattade till, nästan hysteriskt, samtidigt som sångaren på TV utbrast i ett återkommande ”life is a carnival, yes, life is a carnival”. ”Så skojigt var det väl ändå inte”, sade Peter förbryllat. ”Jag skrattar inte åt dig”, sade Johanna till sist, ”kommer du inte ihåg? Utanför restaurangen i Chinatown? Den där fulla karln som skrålade!” Nu mindes Peter;* [Flashback: Kinesen som skrålade ”lie is a Cornwall”, i denna PDF sid. 138.] det var alltså den melodin kinesen hade sjungit. Johanna fnittrade så att tårarna rann, och Peter skrattade också, och de föll upprymda i varandra armar.

De begrep nu inte mycket av filmen, men Peter njöt ändå av detektivhistoriens attribut, närbilderna av behandskade händer, pistolpipor och dörrhandtag, ljudet av smygande steg och upptrissad musik, detaljer som för honom ändå ofta dominerade över den egentliga handlingen. Efter den senaste omfamningen hade Johannas hand dröjt sig kvar på hans lår. Filmen ebbade oväntat ut; någon satt vid ett skrivbord, lutade sig mot en snabbtelefon och sade

triumferande ”skriv ut Fischerkontraktet” och sedan rullade sluttexterna. Peter kände att han måste kyssa Johanna och gjorde det på kinden. Det var fel. Han kysste henne på munnen. Omedvetet registrerade hon hans nervositet och härmade den, ja till och med överdrev den instinktivt för att han skulle kunna känna sig som den säkrare av dem.

Han behövde bara flytta handen några centimeter på hennes kropp för att hon skulle andas tyngre och för att ögonen skulle bli blanka.* [På halsen syntes en pulserande åder och han förstod att han hade befälet. Ville han ha det?] Han omfamnade henne som om han var rädd att hon skulle försvinna och viskade tårögt ”jag älskar dig”, en fras vars mentala modus dock var konjunktiv, och han gned henne på lättantändliga ställen. Det var en opersonlig hantering ända tills deras munnar möttes och andningen fann en samordnad rytm. ”Ta mig, jag är din slavinna”, viskade hon. Peter log åt det parodiska i orden men stöttes inte bort, de hade en klang av flydda dagar, då deras teaterspel ännu var fräscht, och nu när han försökte koncipiera en andra akt passade det perfekt. Hon underlättade hans förställning. Och han försökte intala sig att den sexuella aggressiviteten inte var destruktiv.

”Kom!” sade hon och drog honom med sig. Under den korta vägen till sovrummet började hans hjärta bulta olycksbådande.* [Han följer efter henne med hast, lik oxen som går för att slaktas.] Hon störtade lyckligt i säng, och han omfamnade henne andfått, vred henne på sidan och de kramades mycket oskyldigt, som ett syskonpar i fängelse. Han kysste henne som om han tröstade henne för att han kysste henne. Och han drog ned dragkedjan i kjolen och lät henne inte hjälpa till. Ännu en gång var hon naken och han nästan påklädd. Han slog henne på skinkorna upprepade gånger, men förmådde inte

säga någonting. Där ligger hon, tänkte han, våt och glittrande som en uppskuren mango, som skriker efter att bli förtärd. Och han höll fast hennes armar och stack sin tjocka blodåder i henne. För en stund kändes allt som förr, han svettades det hederliga arbetets svett, han gjorde henne lycklig igen och det gjorde honom lycklig. Ändå avundades han henne: när han hävde sig upp på armarna och såg henne där nere, tveklös, helhjärtad, övertygad, hennes underliv som mötte hans, drogs bort och sköts fram igen, kurvan som bildades av höfter och midja och hennes självklara, oförgripligt runda bröst. Hela hennes anatomi föreföll vara den enda tänkbara, på samma sätt som en vild växt alltid verkar hemtam i naturen; man kommer inte på tanken att den skulle ha passat bättre några meter längre bort. Själv måste han tänka på att inte göra fel. Han lyfte hennes stjärt och slickade henne bakom örat, men kände det plötsligt som om han manövrerade en maskin, han sjönk ihop, hörde hennes hjärta bulta av förväntan, som en kapplöpningshäst sparkar i sitt bås, och blev rädd, sedan blev han arg, arg för att det var så lätt att manipulera en människa; koppla bara de rätta greppen så njuter hon, han blev arg över att det skulle vara så här mellan dem, och i ilskan stötte han sig in allt hårdare och bet henne i axlarna, ”märk mig över hela kroppen”, kved hon, för även den äkta vreden tog hon tacksamt emot som ett tecken på att hon gjorde honom upphetsad igen.

Men då förmådde han inte mer utan förlamades och sänkte huvudet, så att han skulle slippa se hennes ansikte.* [FindThis, funktion som hoppar till några ställen i boken med associationer till ordet ”ansikte”.] Han låg äcklad och stel, som när man står ute och fryser och inte vill komma i kontakt med kallare delar av kläderna. Johanna hade varit så lycklig och nu måste han göra henne

besviken.* [En vindspejare får aldrig så, och en molnspanare får aldrig skörda.] Han visste plötsligt inte vilken kroppsdel han berörde, det var som när han för bråkdelen av en sekund ibland uppfattade en bild fel, till exempel en uppförstoring av en fingerled som han tog för ett knä, eller ett hudveck som han förlade till en helt annan del av kroppen än den rätta, eller som när man ser filmer från avlägsna krig med bilder av sårade och först chockeras av blodet, av det oformliga, och först senare ser att hudpartiet tillhör en arm eller ett ben. Att fortsätta vore det totala förräderiet, tänkte han men kände hur hon rörde vid honom där inne, hur något välvde sig och nypte, han insåg vad som höll på att hända, erfor hur han började falla, aldrig* [Flashback till slutet del I, i denna PDF sid. 156. Tre ”Aldrig” markeras i tur och ordning.] skrek det i honom, men de kemiska processerna var redan igång, och när hon kysste honom igen, allt glupskare, fortsatte de att falla genom den till synes bottenlösa brunnen, tillsammans men ändå inte tillsammans, ned, ned, med dressyrens fogsamhet rörde han underlivet igen, aldrig skrek det i honom, deras vätskor blandades, de sög sig fast vid varandra, han visste var han skulle ha fingret och de föll; nej, jo, kanske, sade det i honom, och de hade fått upp tempot igen, hon hörde hur han andades mera frustande, grymtande, hon rev honom på ryggen och liksom klängde sig upp till honom, som ett barn som klättrar i träd;* [*Lavabis me, et super nivem dealbabor.*] aldrig skrek det i honom, men de nådde kulmen nästan samtidigt, och han förstod redan att sedan han tömt sig i henne och hennes sköte slutat skälva, skulle de båda ligga livlösa på brunnens botten.

9

Vinden grep tag i trädkronan, ruskade den våldsamt, och plötsligt lossnade de färggranna löven, inte några här och några där, utan nästan alla på en gång virvlade bort i en stor gul, flimrande svärm, som när en fågelflock med ens ger sig iväg, och trädet stod övergivet kvar, grenarna svarta och nakna.

Peter försökte hålla ihop kragen. Det var oktober och vädret hade hittills varit så milt att det mest liknat sensommar; men nu hade den verkliga hösten kommit. Ute stormade det, men i sitt inre var Peter lugnare än på länge. Han kom just från posten, där han skickat ett tjockt kuvert med en essä till en tidskrift. De senaste veckorna hade det gått bra att skriva, och det verkade också som om låsningen i förhållandet till Johanna hade släppt. Kanske var det en kompromiss, hon hade åtminstone delvis fått det som hon ville, men han kände det inte längre som om han spelade teater och det verkade inte farligt. Hur hade han kunnat tro att det skulle vara så fatalt att göra vad hon, och egentligen också han, hela tiden innerst inne önskat? På väg in genom porten på Vegagatan märkte han att han visslade: Jag är tydligen glad.

Han kastade nycklarna nonchalant på hallbordet. I arbetsrummet låg travar av lexika, ordböcker och annan referenslitteratur överallt, några volymer hade han till och med staplat ovanpå varandra i uppslaget skick. På golvet bredvid papperskorgen låg några hopknycklade koncept. Formuleringar från essän ringde ännu i öronen.* [”... reducerad till en ikon inför sig själv” – inte så illa,

tänkte han och sköt in fem tjocka skinnband i hyllan så att uppslagsverkets ryggar åter bildade en lång, obruten rad. ”Som orgelns åskvävar döljer det yttersta tomrummet”, tänkte han och samlade ihop lösa papper. Det var kanske aningen bombastiskt, men det fick vara nu.] Vad skulle han göra nu? Essän var klar och romanen väntade. När han rensat skrivbordet stod ett inramat fotografi kvar, alldeles ensamt. Det var Peter och Johanna, avbildade tillsammans framför den rödgula väven hemma hos henne. Det gick ett tjut av längtan genom honom när han såg henne, hans egen gestalt löstes upp medan han sjönk allt djupare ned i de mörka punkter på bilden som var hennes ögon. ”Min vackra, min underbara”, viskade han. Hon var den enda av dem som lyckats le naturligt, tyckte han. De hade tagit bilden med kameran på stativ, och han mindes forfarande ljudet av självutlösaren som surrat och hur han försökt se avslappnad ut trots att kameran stått där framme som ett vidunder på tre ben. Ändå hade alltihop varit hans idé. Johanna hade gått med på det, men med en märkvärdig motvilja. Åtminstone på bild var deras förhållande förevigat.

Johanna fortsatte att titta på honom från fotot medan han försökte koncentrera sig på romanen. Han tröstade sig med att de skulle träffas senare. Och han skulle dessutom ringa henne först. Trött lade han manuskriptet åt sidan.* [De ivriga understrykningarna irriterade honom. Han hade gjort dem själv för något år sedan, men nu styrde de uppmärksamheten som om de varit gjorda av någon annan.]

Magen kurrade. Den senaste veckan hade han inte brytt sig om att laga mat; han hade skrivit nästan oavbrutet, men gårdagskvällen hade han tillbringat hemma hos Johanna och då äntligen fått sig något annat till livs än smörgåsar. Han gick ut i köket, som var ännu

stökigare än arbetsrummet: flera dagars disk, brödsmulor, ostkanter och tomma påsar. Men han skrattade åt oredan, för han var lycklig. Nu skulle han åtminstone äta något varmt. Han öppnade en burk ärtsoppa och tömde den i en kastrull. Någon gastronomisk fantasi hade han inte när han skulle laga mat bara åt sig själv, och dessutom inriktades all skaparkraft nu på skrivandet.

Han förvånades över att han blev så mätt av lite soppa och satt kvar, alltmera drömsk och däst med den tomma tallriken framför sig. Nu var det dags att ringa Johanna i mörkrummet. Han tittade på klockan och gick och satte på kaffe. Sedan gick han direkt med koppen in till skrivbordet, och med en blick på fotot lyfte han telefonluren.

”Hej, älskling, det är jag.” ”Ja, hej, jag trodde nästan det!” ”Hur går det?” ”Jag kom igång så sent, så jag kanske inte hinner med allt. Hur går det för dig?” ”Jag har skickat iväg essän nu.” ”Gratulerar, det gick ju fort!” ”Det gjorde det inte alls egentligen, inte förrän på slutet. Men nu känns det i alla fall djävligt skönt.” ”Vi kanske skulle fira i kväll?” ”Nja, det är väl kanske inte så mycket att fira, men när romanen är klar så.” ”Lite kan vi väl fira?” ”Vi behöver väl ingen särskild anledning egentligen, vi kan fira att vi är tillsammans!” ”Det är den bästa anledning som finns.” ”Min lilla sparv, jag längtar efter dig.” ”Gör du?” ”Ja.” ”Och jag längtar efter dig.” ”Skall jag handla?” ”Nej, den här gången gör jag det. Så blir det en överraskning!” ”Fint, det skall bli spännande.” ”Jag älskar dig.”

”Och jag älskar dig. Jag har suttit försjunken och tittat på bilden här på skrivbordet. På dig alltså, jag håller tummen över mig själv, så att jag inte syns.”

”Säg inte så, du är väldigt snygg på den bilden.”

”Om jag är snygg på den bilden måste jag vara ett monster i verkligheten.”

”Börja nu inte så där igen! Vänta ett tag, jag skall bara flytta telefonen en bit!”

”Vad håller du på med?”

”Jag måste bara lägga en bild i fixeringen, men nu går det bra!”

”När skall vi träffas?”

”Vad är det som låter, dricker du någonting?”

”Jag dricker whisky för att trösta mig för att du inte är här. Jag blir alldeles nedgången!”

”Du skojar!”

”Naturligtvis, jag dricker kaffe på maten.”

”Vad har du ätit?”

”Ärtsoppa.”

”Ärtsoppa! Äter du sådant, det trodde jag inte. Det låter som i det militära.”

”Ja, fältsoppa för uthungrade vadmalscharmörer!”

”Vad sade du?”

”Ingenting. När skall jag komma?” ”Ja, djäklar, jag borde jobba hela kvällen egentligen. Men det vill jag inte. Jag vill träffa dig. Och så skall jag handla.”

”Säg en tid som passar dig!”

”Om jag sköljer och torkar och tja, om tre timmar är jag nog hemma.”

”Klockan sex alltså.”

”Nej förresten, jag vill inte vänta så länge. Jag avslutar det här nu. Jag hinner nog på två timmar. Klockan fem!” ”Bra, härligt!” ”Ja, då

skall jag väl sätta fart här.” ”Ja, här finns inte mycken fart att sätta, men jag skall göra mig i ordning.”

”Gick det inte bra att arbeta sade du?”

”Jo, men det tar lite tid att komma in i det gamla igen bara. Du vet, jag har tänkt tjugofyra timmar om dygnet nästan på essän nu.” ”Peter?” ”Ja.” ”Älskar du mig?” ”Javisst, över allt på jorden!” ”Är det riktigt säkert?” ”Som en naturlag.” ”Om du slutar älska mig, så måste du lova att säga det.” ”Vad du blev allvarlig plötsligt. Jag skulle aldrig ljuga om en sådan sak. Kommer du ihåg hur jag såg på dig i går när du hade rosetten i håret? Minns du det? Tror du att den blicken kan betyda något annat än att jag älskar dig så att det nästan gör ont?” ”Nej jag hoppas det. Förlåt mig, jag tror nog att du älskar mig.” ”Du får inte tvivla på det.” ”Nej. Och jag älskar dig också. Väldigt mycket. Det är alldeles sant.” ”Du skall nog få känna hur mycket jag älskar dig när vi träffas!” ”Ja, klockan fem då.” ”Klockan fem. Må timmarna flyga!” ”Det får de inte göra om jag skall hinna. Hej då, älskling.” ”Hej, min sparv. Puss.

”Ta på dig något varmt. Puss. Hej.” Peter lade på. Han var glad att hon inte längre skyllde på sitt arbete för att slippa träffa honom. När hon gjort det hade han misstänkt att hon i själva verket låg hemma och förtvivlade. Nu avbröt hon till och med sina mörkrumsbestyr för hans skull. I sanning, när förändringar skedde dem emellan så skedde de snabbt. Han tittade ut genom fönstret. I en viss vinkel kunde han se telefonstationen på andra sidan gatan, och i dess fönster siluetterna av de stora kopplingsskåpen. Där inne någonstans hade just deras förbindelse brutits, en liten hävarm hade rört sig en millimeter, en kontaktpunkt hade upphört att existera.

Han stirrade åter på sitt manuskript. Mellan avsnittet med taklagsfesten och invigningen borde han placera in något mindre formellt som kunde kontrastera. Kanske skulle han kunna låta särlingen som bodde på industriområdet återvända från en av sina långa fotvandringar. Peter grep en penna: ”Det var redan mörkt och han såg på långt håll den röda stopplyktan vid grindarna. Ensam satt vakten i sin upplysta kur och läste om världen i tidningen, men när han hörde steg kikade han ut genom den lilla rutan och vinkade, och han hastade sedan ut genom dörren med läsglasögonen ännu i handen för att välkomna.” Peter tände nu en cigarrett och hann precis dra två bloss innan nya ord propsade på att bli nedskrivna. ”Vakten lämnade sin post och följde den förlorade sonen in på området. De talade lågmält, som om de varit rädda att väcka någon. När de passerade den fridfulla parken med gasklockan som en väldig skugga över dem, kände de att nattens fukt redan hunnit lägga sig över gräset.” Han skrev arket fullt, började på ett nytt och skrev fem rader, sedan blev det stopp. Idéerna kom alltid i attacker. Skulle det komma några fler? Han blåste ut rök mot de smutsiga fönstren. Vad var klockan? Tjugo minuter i fyra. Han hade just undvikit fällan att skriva ”urskiljning” istället för ”urskillning”, när han påminde sig att han i essän använt ett annat ord som brukade vara föremål för en liknande sammanblandning. Han hade väl inte gjort fel? Alltmer irriterad letade han efter kopian bland de prydliga pappersbuntarna. Typiskt, tänkte han, när man städat hittar man ingenting.* [När han gett upp och återgått till romanen märkte han dock att det inte gick att sluta grubbla över ordet; han kände dess smak på tungan, men ju mer han tänkte på det, desto mer avlägset verkade det. Han försökte bereda väg för det genom att tyst säga ”man får inte...” och ”det är farligt

att...” för han hade en dunkel känsla av att uttrycket hade en negativ laddning, men det infann sig inte, utan hägrade bara, svepte förbi det mentala synfältet för att åter försvinna. Bilden av ett instrument med bara en sträng kom för honom; hade det med musik eller kultur att göra? Han försökte lura sin hjärna genom att låtsas göra något annat och bläddrade förstrött i en bunt räkningar. Genomskärning, tänkte han och i en glimt såg han det stavat ”genomstjärning”. Var det en nyckel till det sökta ordet? Han försökte tänka sig arket han skrivit det på och kunde se exakt var det stod. Förmodligen tre stavelser. Hade det med stjärnor att göra? Sjöstjärnor? Att skära bort, förstöra? Han suckade uppgivet. Utelämna! Ja, ”utelämna” var det. Inte att förväxla med ”utlämna”. Naturligtvis hade han inte gjort fel. Han blev lugn och kunde andas fritt igen; han hade företagit en fullkomligt meningslös vandring längs associationsbanorna bara för nöjet att rensa rören.]

Han släckte eftertryckligt skrivbordslampan, reste sig och började knäppa upp skjortan. När han klätt av sig gick han in i badrummet och duschade i lugn och ro och lät de varma strålarna mjuka upp nackmusklerna. I den plötsliga tystnaden när vattnet slutat plaska borstade han tänderna. Tandkrämstuben var hopklämd på mitten. Ett spår efter Johanna. Han kunde inte förstå hur vissa par kunde gräla om sådant. För honom var det en ljuv påminnelse om hennes närvaro och i viss mån om en opraktisk sida av henne, som delvis motiverade hans existens.

I dag skulle han rent av stryka skjortan. Han njöt när det fuktiga tyget i ett drag blev slätt och torrt under järnet, medan doften av ånga och brännhet bomullstextil steg upp i näsan. Då han ställt undan strykbrädan fick han syn på ett skivkonvolut ovanpå förstärkaren.

Den skivan hade Johanna lyssnat på för en vecka sedan, en stråkkvartett hon inte alls tyckt om i början av deras bekantskap, men som hon numera spelade på eget initiativ. Han ställde sig framför spegeln* [Det ömmade men inget syntes; regnbågshinnan liknade en sjöbotten; ögonen var trötta och mungiporna strama; många klunkar nedför strupen; hur hon smekte honom över håret.] och betraktade sig kritiskt men uppskattande. Han knäppte skjortan, men vid översta knappen ändrade han sig. Ingen slips i dag, det skulle inte behövas.

Det var kallt ute och det blåste fortfarande. Solen höll på att gå ned, och med vinden ned mot Odenplan följde en svag doft av brända löv. Inte eldade man väl här inne i stan, tänkte Peter, och inte kunde väl doften från villaområdena färdas så långt? Kanske från någon park. Han mindes barndomen* [FindThis, funktion som hoppar fram till ett par ställen i texten med association till ordet ”barndomen”.] i Huddinge: kompost, torra grenar och gräset som efter räfsningen låg som om det var kammat. Peter frös redan trots överrocken.* [”Värm mig, jag fryser”, hade Johanna sagt i sängen sist och krupit in under hans täcke och klamrat sig fast tätt intill honom.] Han korsade gatan. Himlen mörknade alltmer och stora violetta molnskyar låg orörliga, som förtöjda. Nere i tunnelbanan mötte honom ett helt annat ljus.

Sexton minuter senare köpte han cigarretter i kiosken vid Mariatorget och gick sedan trapporna upp. Bilarna körde nu med tända strålkastare. Något hade förändrats. En omkastning pågick. Han rev upp paketet, förvånad över sin egen nervositet, och tände en cigarett. Med sina kupade händer skyddade han tändstickslågan för vinden. Han gick vidare men undvek att gå vägen förbi fontänen och gick i stället på trottoaren.

Skyltfönstren blänkte i skymningsljuset, människor pendlade med armarna, vissa saktade in, andra ökade farten; gatulivet verkade närma sig en utjämning, det stora var i avtagande, det lilla var i tilltagande, det våta torkades ut, det torra fuktades, förhärdade människors rynkor slätades ut, de ungas kroppar förvreds i spända poser, bilar svängde i välbekanta vändningar i korsningarna och föreföll runda av husknutarna. Precis som då det gäller déjà-vu-upplevelser, intensifierades nu med samma övertydlighet skeendets minsta beståndsdelar, de mest atomära predikaten, som då man vrider upp volymen på en högtalare till öronbedövande nivå, och Peter tyckte han måste hugga sig fram genom en bländande djungel av vitglödgade ögonblick, men det värsta var att då någon höjer rösten och betonar ett särskilt ord, så brukar det betyda något speciellt, laddas med ny vikt, men nu gallskrek tillvaron utan att han för sitt liv kunde förstå varför.

Han stannade vid stoppljusen uppe vid Hornsgatan och ville gå mot rött, men hölls tillbaka av den aldrig sinande strömmen av bilar, vilka morrande flöt fram likt flackande skuggor bakom sina bländande lyktor. En bit bort rasslade det när någon kom dragande med en varuvagn från ett snabbköp. Äntligen slog det om till grönt och han hastade över framför väntande bilkylare.* [Huru har icke guldet berövats sin glans, den ädla metallen förvandlats! Heliga stenar ligga kringkastade i alla gators hörn.]

Flåsande tog han sig uppför Blecktornsgränd, slängde cigarretten i rännstenen och var snart framme vid Johannas port. I trappan slog det honom att han kanske borde ha köpt något i konditoriet, men å andra sidan kanske hon ordnat den detaljen också. På varje våningsplan fanns tre identiska, bruna dörrar. Äntligen ringde han på

hos Johanna. Hennes dörr verkade stängd i högre grad än de andra. Kan man se på en dörr att den nyss slagits igen? Ingen öppnade. Han ville inte ringa en gång till, det verkade alltför otåligt, men till sist tog han upp sin egen nyckel och stack den i låset. Hennes kappa hängde inte i hallen. Lägenheten verkade övergiven. Var hon ute och handlade fortfarande? Peter tittade hastigt in i köket. Nej, där stod en flaska vin och påsar med matvaror. På byrån i hallen låg hennes handskar vårdslöst slängda. De avtecknade sig hotfullt mörka mot den ljusa duken som ett par odjur i strid och hade ännu formen av händerna som fyllt dem, de låg där som ett par stelnade dövstumstecken; den ena spökhanden grep om fingrarna på den andra på ett gåtfullt sätt, nästan som när man försöker lirka av en ring.

I vardagsrummet var allt sig likt från i morse då de skilts. Morgontidningen låg kvar. Han gick vidare till sovrummet. På skrivbordet stod den kinesiska lådan. Kvällen före hade Peter äntligen lyckats förmå Johanna att plocka fram souvernirerna hon ärvt efter sin far. Där låg ännu några av de föremål han fått studera ensam medan hon tittat på TV: ett radband, solfjädrar, glasplåtar med rollfoton från Pekingoperan, tälgstensstämplar, vykort och tidningar;* [Då tog jag bokrullen ur ängelns hand och åt upp den, och den var i min mun söt såsom honung ...] men han hade så småningom känt hennes ovilja och lämnat de gamla relikerna för att bara ägna sig åt henne. I dag hade hon tydligen själv lockats att undersöka sakerna när de nu ändå stod framme. Ur lådan hade hon lyft upp en operamask och en bunt brev. Peter tittade på de uppsprättade kuverten. Med prydlig, men något barnslig handstil var de ställda till Kåre Waldén, residerande på olika platser i Östasien.

Ett kuvert var tomt. Av poststämplarna kunde han sluta sig till att detta var det sista brevet Johanna skrivit till sin far, i varje fall av dem som låg här. Det var adresserat till Kanton men uppenbarligen eftersänt till Hongkong. Kuvertet var översållat med stämplar, bland annat en stor rund med fyra kinesiska tecken, varav det första såg ut som en liten vinkel med ena skänkeln böjd, som en uppfälld rakkniv, och det sista tecknet liknade en stol med ett litet paket under. På den andra stämpeln stod det ”Hong Kong” och så bokstäverna ”G.P.O” tillsammans med två kinesiska tecken. Men var fanns brevet som legat i kuvertet? Peter lyfte på operamasken och under den låg ett vykort.* [... men när jag hade ätit upp den, kände jag bitter plåga i min buk.] Bilden föreställde ett fyrtiotal människor som stolt poserade i en enda lång rad, vilket gjorde att de tvingades stå så långt från kameran för att komma med att ansiktena blev för små för att kunna urskiljas. Över huvudet på en av dem hade ett kryss ritats. De flesta föreföll vara kineser, några hade förkläden, några europeiska kostymer. Fotot var taget i en stor sal med mycket ornamentik. Peter vände på kortet. Det verkade aldrig ha sänts i väg. Adressen var skriven, men det syntes inga spår av något frimärke. Johannas far hade skrivit: ”En hälsning från det kinesiska nyåret och en riktig Imperial Banquet, den första som ordnats på kanske 40 år. Nu har jag ätit så gott och så mycket att det lär räcka för resten av livet. Ja, något liknande lär man aldrig få uppleva igen.” Det var skrivet med stora svepande bokstäver och fortsättningen hade präntats längst ned med mycket liten, krampaktig stil för att få plats: ”Vad som än händer, glöm inte att jag önskar Er mina kära älskade bara goda ting allt framgent. Pappa.” På kortet fanns också ett litet tryckt märke,

med texten ”Real photograph 1952”. Peter stelnade till* [Flashback till den kinesiska restaurangen i New York: ”Bad business, probably”; i denna PDF sid.138.] och stod lamslagen med kortet i handen, länge.

Till slut bröt han sig ur förlamningen, rusade iväg ut med dörren olåst och kastade sig nedför trapporna. Något ohyggligt höll på att ske. Snubblande korsade han Hornsgatan (ingen taxi i sikte) och sprang över Mariatorget. Nere i tunnelbanan tittade han på tidtabellen; ett tåg hade just gått. Med frenetisk otålighet gick han fram och tillbaka på perrongen. Han hade en mycket obehaglig känsla. Det knäppte förebådande i rälsen och snart masade sig ett tåg ut ur tunneln. Han stod upp i vagnen under färden, spikrak, med handen hårt om en ledstång. Han kände redan på förhand att detta var en kväll att minnas med fasa. Föraren bromsade in på nästa station, dörrarna öppnades och stängdes, och tåget startade igen. Vid Hornstull sprang han hela vägen upp till gatuplanet. Något ohyggligt höll på att ske.

Några snabba forskande blickar över den öppna planen och sedan i rasande tempo Långholmsgatan fram. Vid korsningen Högalidsgatan undvek han med en hårsmån att bli påkörd av en bil. Han hade en mycket obehaglig känsla. En kraftig motvind gjorde det tungt att springa. Han kände redan på förhand att detta var en kväll att minnas med fasa. Där låg Västerbron, körbanan svängde svagt åt vänster, och det gick inte att se bortom kröken. Något ohyggligt höll på att ske. Stigningen upp mot brokrönet var krävande, och benen började värka. Han hade en mycket obehaglig känsla. Det duggade nu, och han kisade en aning för att kunna se. Han kände redan på förhand att

detta var en kväll att minnas med fasa. Han tvärstannade, reflex-mässigt som inför en skygg fågel. Något ohyggligt höll på att ske.

På fel sida om räcket kurade en bekant gestalt med blont huvud, i grå kappa.

Ack, ögon, vi beskärs mig denna syn?*

[{En rad i taget visas:}

Hon blundade när hon kastade sig ut från kanten,

med ett paniskt skrik bakom sina slutna läppar,

ned i det djupa vattnet.]

Källor till bibelcitat samt översättning av latin

På den tiden skola människorna söka döden, men icke kunna finna den, de skola åstunda att dö, men döden skall fly undan ifrån dem. (Upp. 9:6)

Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit.

Vad intet öga har sett och intet öra har hört, och vad ingen människas hjärta har kunnat tänka. (1 Kor. 2:9)

Bibelord avseende Johanna

(ur Biblia Vulgata)

Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

Så är det nu icke jag som gör sådant utan synden som bor i mig. (Rom. 7:17)

Sagittæ tuæ infixi sunt mihi, et confirmasti super me manum tuam.

Dina pilar hava träffat mig och din hand drabbar mig. (Ps. 38:3)

Lavabis me, et super nivem dealbabor.

Två mig, så att jag bliver vitare än snö. (Ps. 51:9)

(vänd -->)

Bibelord avseende Peter

(ur 1917 års bibelöversättning)

Den icke troende mannen är helgad i och genom sin hustru. (1 Kor. 7:14)

Det är bäst att du håller fast vid det ena, utan att ändå släppa det andra; ty den som fruktar Gud finner en utväg ur allt detta. (Pred. 7:19)

I ären ju köpta och betalningen är given. (1 Kor. 6:20)

Så säger han som är Amen: men nu då du är ljum, och varken varm eller kall, skall jag utspy dig ur min mun. (Upp. 3:14—16)

Bättre är att vara en levande hund än ett dött lejon. (Pred. 9:4)

Han följer efter henne med hast, lik oxen som går för att slaktas. (Ords. 7:22)

En vindspejare får aldrig så, och en molnspanare får aldrig skörda. (Pred. 11:4)

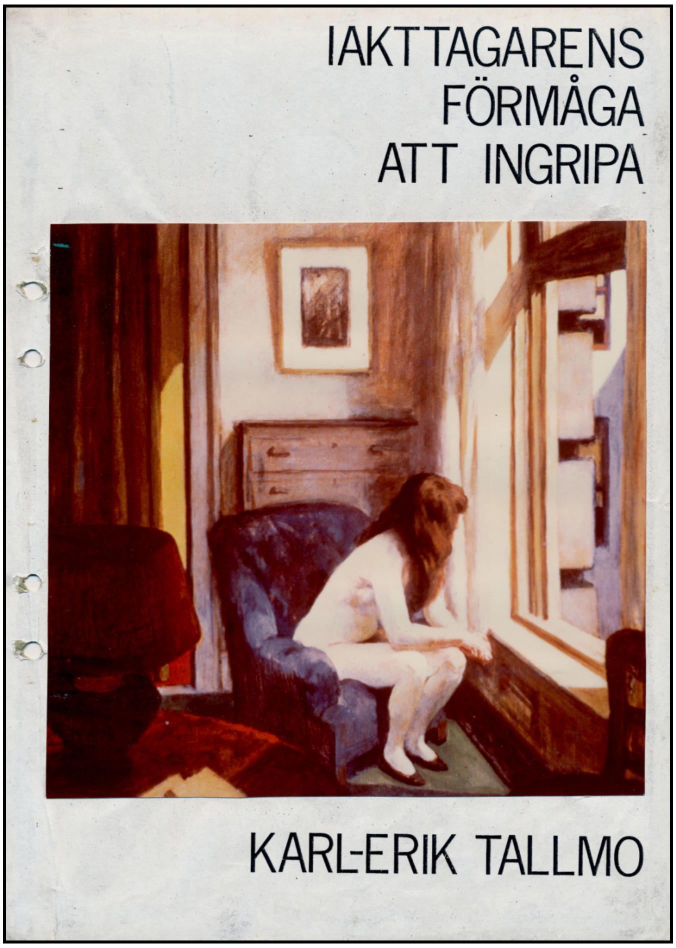
Huru har icke guldet berövats sin glans, den ädla metallen förvandlats! Heliga stenar ligga kringkastade i alla gators hörn. (Klag. 4:1)

Då tog jag bokrullen ur ängelns hand och åt upp den; och den var i min mun söt såsom honung, men när jag hade ätit upp den, kände jag bitter plåga i min buk. (Upp. 10:10)

Efterord: Hur romanen kom till, recensioner etc.

Jag hade *nästan* fått ut min första roman ”Meningen med föreningen” (senare kallad ”Med folket mot stjärnorna”) 1975 på Norstedts förlag. Tyvärr tyckte man trots allt inte att jag var riktigt mogen för debut. Jag startade nästan genast med ett annat litterärt projekt, som ganska snart fick arbetsnamnet ”Iakttagarens förmåga att ingripa”. Det var en titel som nog var lite tidstypisk, som Peter Handkes ”Målvaktens skräck vid straffspark” t.ex.

Det blev ett utdraget arbete, för jag ville verkligen åstadkomma en mycket välskriven text, som kunde slå förlagslektörerna med häpnad. I drygt tio år höll jag på med det allt digrare manuset, som i sin första form var nära 400 sidor med tätaste radavståndet, utskrivna från min dator med en s.k. daisywheel-skrivare. Den knattrade på, tecken för tecken, som en snabb sekreterare på skrivmaskin. Ändå tog det mer än en vecka att få klart alla sidorna.

Mitt första utkast till hur den tryckta boken skulle kunna se ut, med en målning av Edward Hopper. Texten gjord med s.k. gnuggisar 1988.

I december 1986 hade boken blivit innehållsmässigt klar. I stort sett, för man hittar ju alltid saker man vill ändra i efterhand. Dessutom insåg jag rätt snart att jag måste stryka ned den omfångsrika texten avsevärt, med åtminstone 25 procent. Det ursprungliga omfånget motsvarade drygt 80 understreckarartiklar i Svenska Dagbladet (880 000 tecken). Sedan följde en tröttande period när jag under fyra år skickade manuset till över 25 förlag som refuserade boken. Många berömde den men ingen ville ge ut den.

I november 1987 var det bokförlaget Legenda som tackade nej. Lektören UE lät mig ta del av sitt utlåtande, som löpte över fyra sidor. Jag tyckte att hans synpunkter tydde på att han egentligen hade velat ha romanen så som han själv skulle ha skrivit den. Han menade t.ex. att huvudpersonens medvetande var som ”en dator på tomgång; det registrerar, sorterar och associerar, men det saknar uppdrag”. Men det var ju en ganska träffande beskrivning av just vad jag velat åstadkomma. Även bokförlaget Forum hörde av sig samma vecka och meddelade att de kopplat in ännu en lektör. Så tydligen bedömdes manuset som intressant.

I januari 1988 fick jag ett besynnerligt besked från Forum. En dam från förlaget ringde och meddelade mycket vänligt och full av beundran att boken var mycket bra, men att de nog inte kunde ge ut den för att det inte vore rätt mot en sådan begåvning som jag, eftersom de inte skulle ha tillräcklig tid med mig.

Hon läste upp lektörsutlåtandet, som förstås innehöll en del kritik men som till största delen var så berömmande att jag nästan blev generad. Stilen tyckte lektören var ”ytterst finslipad med pregnans långt utöver det vanliga”, de vardagliga iakttagelserna var ”perfekt registrerade”, och i lyrismer och bilder ”gör sig den faktiskt rent geniala uttrycksförmågan än märkbarare”.

Lektören rådde förlaget att verkligen ta hand om mig och låta flera läsa romanen och med vissa strykningar (som jag vid den tiden redan utfört i datorn) skulle det bli enastående. Han tyckte vidare att titeln var kongenial och omslagsbilden mycket fin (se ovan). Ack ja, problemet var då bara att förlaget inte ansåg sig kunna engagera sig i mitt författarskap så helhjärtat som lektören föreslog. Plötsligt var jag för bra.

I april 1988 kom min nionde refus, denna gång från Gidlunds. Gidlund var mycket positiv till romanens första del, flygresan och New York-avsnitten. Första delen är ”knivskarp i detaljen”, ”en

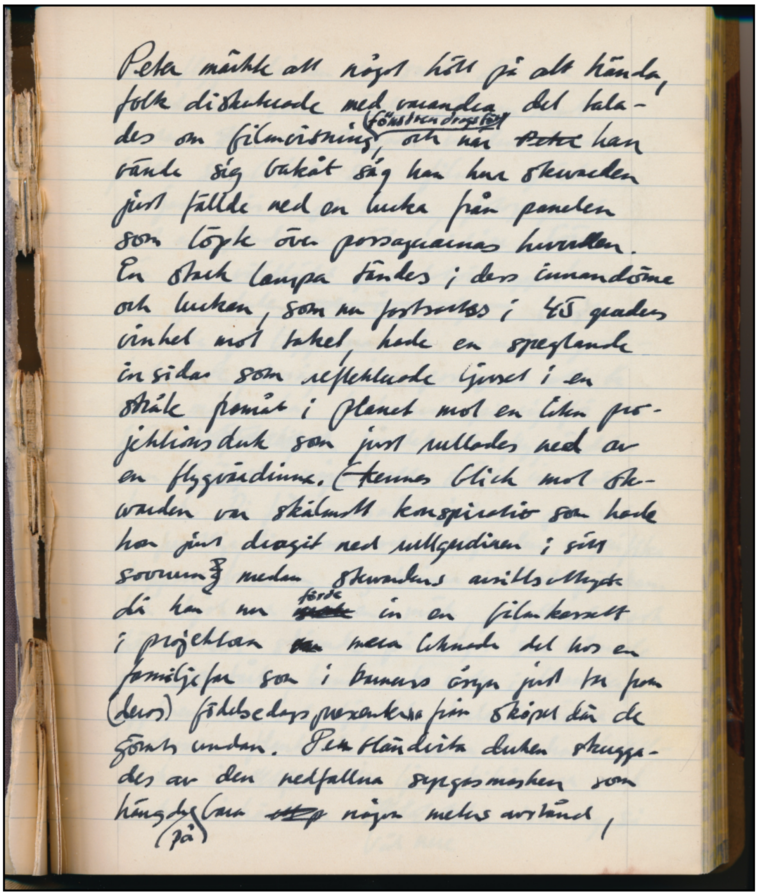
solglimt på en fåtölj kan bli ett riktigt äventyr”, medan andra delens samlevnadsfrågor på liv och död är ”harmlösa” och inte berör, menade han. Ett annat förlag hade precis motsatt åsikt. Första delen var tråkig, medan den andra delen var engagerande.

Länge ansågs det i bokbranschen väldigt fult att skicka manus för bedömning till flera bokförlag samtidigt. Jag insåg rätt tidigt att jag inte skulle ha tid att ta sådana hänsyn om boken skulle komma ut det närmaste decenniet. I februari 1989 lämnade jag manuskopior till tre förlag, Atlantis, Prisma och Rabén & Sjögren.

Romanen var alltså från början tänkt att tryckas som en vanlig bok. Den var t.o.m. till stora delar skriven med reservoarpenna, därefter på en IBM kulmaskin och slutligen på dator (från juli 1985 på en Digital Rainbow; vidare ändringar gjorde jag fr.o.m. september 1988 på Macintosh). När jag bytt till Macintosh och fått smak på programmet Hypercard började jag genast fundera på hur detta medium skulle kunna användas fär att skapa en sorts böcker. Den 1 november 1988 skrev jag i dagboken:

> Mitt HyperCard har jag äntligen fått att fungera och har fått massor av idéer om hur man skulle kunna utnyttja det till datorlitteratur. Man skulle kunna lägga upp ”kort” som åtminstone inledningsvis liknar en bok som man läser i men sedan alltmera ändrar form efter vad man vill beskriva. Samtidigt skulle man kunna ”klicka” på olika ord bakom vilka hela avhandlingar skulle kunna dölja sig, personernas tankar och associationer, man skulle kunna korskoppla en roman med huvudpersonens dagbok, mottagna och skrivna buntar av brev, vykort m.m. Möjligheterna är nästan outsinliga verkar det. Om jag prövar gäller det nog att inte använda för mycket effekter och att finna en story som håller för mediet; jag menar att när man läser en bok tänker man inte att ”oj, fantastiskt, den är tryckt på papper”, men med en dator är risken för rent tekniska upplevelser inte ens en risk utan en oundviklighet. Om 50 år kanske datorlitteratur är så pass vanligt att mediet kan ge en verklig illusion. Texten skall i varje fall i min version vara det primära, det är inte menat att bli något litterärt dataspel, även om möjligheten till viss interaktion med läsaren naturligtvis finns.

Jag gjorde några experiment i Hypercard, t.ex. ”Hamnen”/”The Harbor”, en text jag ursprungligen (1979) tänkt skulle framföras på scen, där en person skulle sitta vid ett bord och dra kort ur en väl blandad kortlek och läsa upp en mening kopplad till varje kort. 52 meningar skulle alltså slumpmässigt kombineras. Nu (1989) gjorde

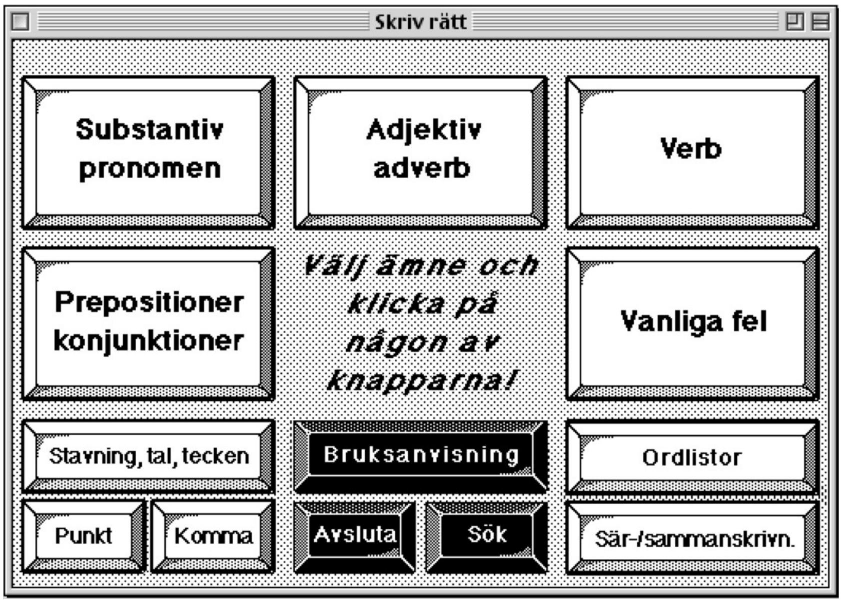

Paradoxalt nog var den första e-boken i Sverige till rätt stora delar skriven med reservoarpenna. Texten ovan resulterade slutligen i det som återfinns på sid. 47 i denna PDF, fast oerhört omändrat och förkortat.

jag en s.k. bunt (filerna i Hypercard hette så) där 52 meningar som beskrev en kusligt ödslig hamn slumpmässigt kombinerades. Se emulerad version på Archive.org:

https://archive.org/details/hypercard_the-harbor

Men framför allt gjorde jag den första versionen av programmet ”Skriv rätt”, med svenska skrivregler. 1989 kunde man inte göra hyperlänkar i Hypercard. Att programmet över huvud taget hette Hypercard berodde på att man kunde länka väldigt fritt mellan korten, men inte i text. Senare kom en funktion där ord kunde göras känsliga för musklick, men vad som skulle hända efter klicket var en öppen fråga, som helt berodde på vad man programmerade in. World wide web fanns inte heller vid den här tiden. Hypertext förekom nästan bara som experiment och som idé hos personer som Tim Berners Lee och Ted Nelson (mannen som myntade ordet hypertext 1965).

Startmenyn i ”Skriv rätt” i den första versionen gjord i Hypercard 1989. ”Skriv rätt” var designat för de tidiga Macarnas 9-tumsskärmar men kunde förstås användas även på större skärmar.

När jag gjorde ”Skriv rätt” ville jag ha möjligheten att göra korsreferenser, så att man kunde klicka på vissa ord för att genast komma till andra ställen i texten där ordet förklarades eller behandlades ytterligare. Eftersom ingen färdig hyperlänkning för text fanns, så tvingades jag åstadkomma detta på ett primitivt sätt, nämligen genom att lägga osynliga (genomskinliga) klickbara ”knappar” ovanpå orden i ett textfält. Det fungerade men var

Annons för ”Skriv rätt” i Svenska Macpressen 1993: ”Svenska skrivregler för Mac – ersätter ett tiotal böcker!”

riskabelt, för om användaren inte hade rätt typsnitt installerat på datorn, kunde texten flödas om och länken hamna ovanpå ett helt annat ord än avsett, eftersom knappen inte var bunden till ett visst ord.

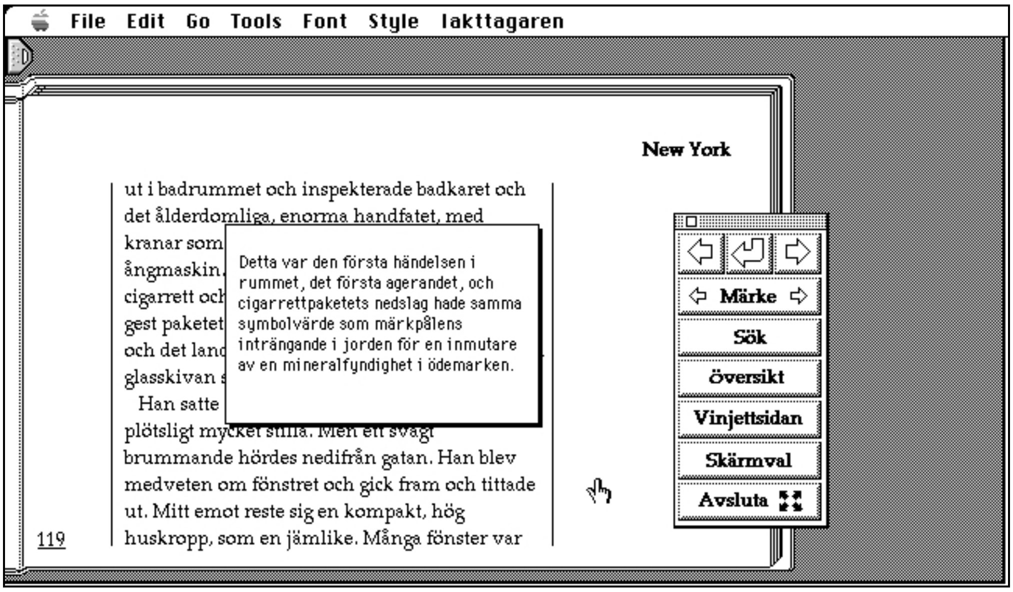
”Skriv rätt” (som fortfarande finns i en inkarnation hos Wordfinder som webbaserat uppslagsverk) kom ut hösten 1990 i sin första form. Programmet blev uppmärksammat, väl mottaget och sålde faktiskt riktigt bra. Det var därefter jag började fundera på ”Iakttagarens förmåga att ingripa”. Romanen hade en del slumpfunktioner, långa utvikningar och andra lite ovanliga grepp som nästan tycktes ha väntat på Hypercard. Givetvis spelade alla refuseringarna in en del också, när jag beslöt mig för att försöka göra ”Iakttagaren” till en elektronisk hyperroman.

En bild från ca 1980 när jag fortfarande klippte och klistrade manuellt och experimenterade en del med slumpstyrda texter.

Under tiden hade Hypercard 2.0 kommit ut, 1990. En förbättring bland många var att man nu kunde göra ord eller vilka teckensträngar som helst klickkänsliga. Jag behövde inte längre lägga genomskinliga knappar över orden. Ungefär som man gör ett ord fett eller kursivt, så kunde man göra det till en ”group”. När man sedan klickade på ett sådant ord uppfattade Hypercard att användaren klickat just på den grupperade teckenföljden (som oftast var ett ord). Man kunde också välja att göra dessa klickkänsliga ord synliga med en grå understrykning, vilket ju gjorde det hela ganska likt de understrukna hyperlänkarna på Word wide web ett par år senare. Som sagt hände inget av sig självt när man klickade på ett klickkänsligt ord utan man måste skriva några rader programkod för att något skulle hända, t.ex. att man skulle förflyttas till en annan sida (kort) eller att ett dolt fält skulle poppa upp mitt på sidan eller

att ett ljud skulle spelas upp eller en bild visas. Den här nya funktionen utnyttjade jag förstås i nästa version av ”Skriv rätt”, och denna finess blev helt essentiell för tillkomsten av ”Iakttagaren”.

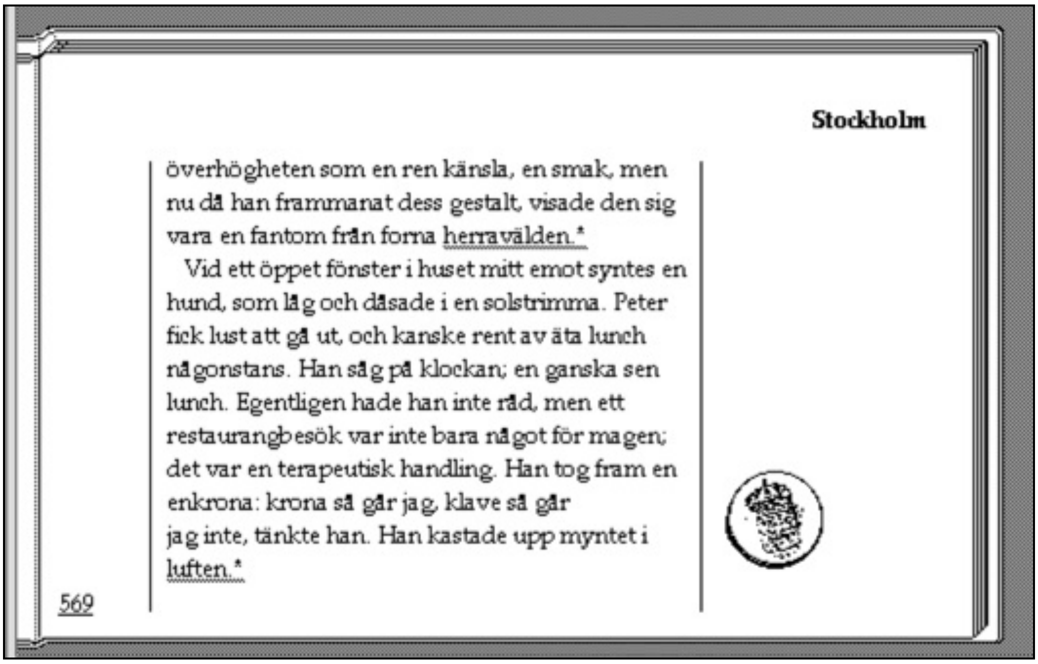

En boksida ur romanen, där ett extra fält med text just kommit fram i mitten, sedan läsaren klickat på ordet ”duken*”. Fältet visades bara under några sekunder och doldes sedan igen. Till höger syns en s.k. flytande palett som gav läsaren möjlighet att förflytta sig till olika ställen i boken.

På sid. 251–52 (i denna PDF) börjar en sekvens där huvudpersonen Peter singlar slant om huruvida han ska gå ut och äta på restaurang eller stanna hemma. I boken som var tänkt för trycket finns bara en version. Krona. Men för Hypercardversionen skrev jag förstås en variant även för utfallet ”klave”. Det är den version som som här i denna PDF stilsatts med grön text (medan krona-varianten är blå).

Om man genom upprepat klickande (vilket ju inte behövs i denna PDF) såg till att man fick läsa båda versionerna, så märkte man att de två händelseförloppen ändå starkt påminde om varandra. Liknande saker inträffar, och Peter kommer att tänka på samma saker som i den andra versionen. En viss fatalism åskådliggörs alltså här.

I den elektroniska boken finns i marginalen bilden av ett mynt som när man klickar flyger upp och snurrar runt och faller ned på antingen den ena eller andra sidan. Med Hypercards begränsade möjligheter till animation var detta en ganska delikat sak att programmera.

Stockholm

överhögheten som en ren känsla, en smak, men
nu då han frammanat dess gestalt, visade den sig
vara en fantom från forna herravälden.*
Vid ett öppet fönster i huset mitt emot syntes en
hund, som låg och dåsade i en solstrimma. Peter
fick lust att gå ut, och kanske rent av äta lunch
någonstans. Han såg på klockan; en ganska sen
lunch. Egentligen hade han inte råd, men ett
restaurangbesök var inte bara något för magen;
det var en terapeutisk handling. Han tog fram en
enkrona: krona så går jag, klave så går
jag inte, tänkte han. Han kastade upp myntet i
luften.*

569

När läsaren klickat på ordet ”luften*” flyger bilden av ett mynt upp i marginalen och det faller sedan på den ena eller den andra sidan. Detta ”animerades” genom att några rader programkod simulerade att läsaren (osynligt) valde Hypercards markeringsverktyg (*select tool*) och sedan markerade bilden av myntet och drog iväg med det uppåt i marginalen. Sedan visades andra bilder som skulle föreställa det snurrande myntet sett från sidan när det singlade ner igen för att så landa i en bild som den som syns här. Resultatet blev här krona. (Det hela kan ses i aktion på denna film.)

En detalj som kanske någon läsare undrat över är de bakvända parenteserna som finns på sid. 182 i denna PDF runt orden ”quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit”. Tanken var att de bakvända parenteserna gjorde denna mening till det enda som *inte* stod inom parentes. Resten av bokens text är alltså en enda lång parentes. De bakvända parenteserna skapar ett ”hål” i fiktionen. Hålet är därmed kanske det enda verkliga. Det latinska bibelcitatet betyder: ”Vad intet öga har sett och intet öra har hört, och vad ingen människas hjärta har kunnat tänka” (1 Kor. 2:9).

Just detta kunde jag kanske ha åskådliggjort på något finurligt sätt i Hypercard, men antingen brydde jag mig inte om det eller så kom jag inte på något som verkade tillräckligt bra. Jag minns inte. Det kan också tänkas att jag tyckte att det var en så fundamental mening att jag inte ville att den skulle banaliseras av en effekt.

I baksidestexten till omslaget hade jag skrivit om huvudpersonerna Peter och Johanna att ”Den enas hängivenhet till ordet och den

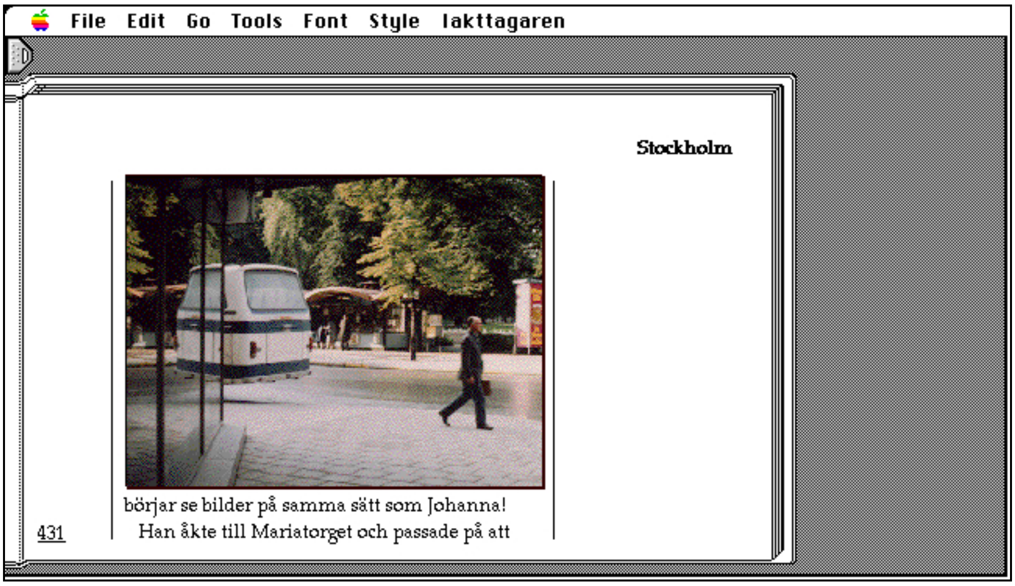
andras till bilden blottlägger allt större olikheter i deras sätt att leva och älska.” Författaren Peter var väl i någon mån mitt alter ego (även om han säger och gör saker som är mig ganska främmande). Men även Johanna är mitt alter ego i lika hög grad. Jag höll ju på med både text och fotografi men delade upp tankarna kring den speciella varseblivning av världen man gör på två personer.

Vad gäller fotografi, så hade jag runt 1980 tröttnat på fotografin och blivit kritisk till framför allt hur den användes inom journalistiken. Jag planerade en omfångsrik essä om fotografins avigsidor med arbetsnamnet ”Avbildens allmakt” (som aldrig blev klar). Just denna kritik kommer nog inte fram så tydligt i romanen, men det kan ju var bra att känna till min då väldigt kluvna känsla inför fotokonsten.

Johanna fick bära en del av den mera existentialistiska sidan av tillvaron, i förhållande till religionen och till sin katolska mor. Namnet Johanna hade för mig flera kopplingar. En rätt känd fotograf i Stockholm hette Johanna H., filmen ”Rachel, Rachel” med Joanne Woodward hade gjort stort intryck på mig 1969, och jag föreställde mig romanens Johanna som ganska lik Joanne Woodward i den filmen, både till kynne och utseende. Dessutom fanns det en myt om att det skulle ha funnits en kvinnlig påve på 800-talet, papissa Joanna, som greken Emmanuel Rhoides skrev en bok om (utgiven 1866), senare bearbetad och översatt till engelska av Lawrence Durrell.

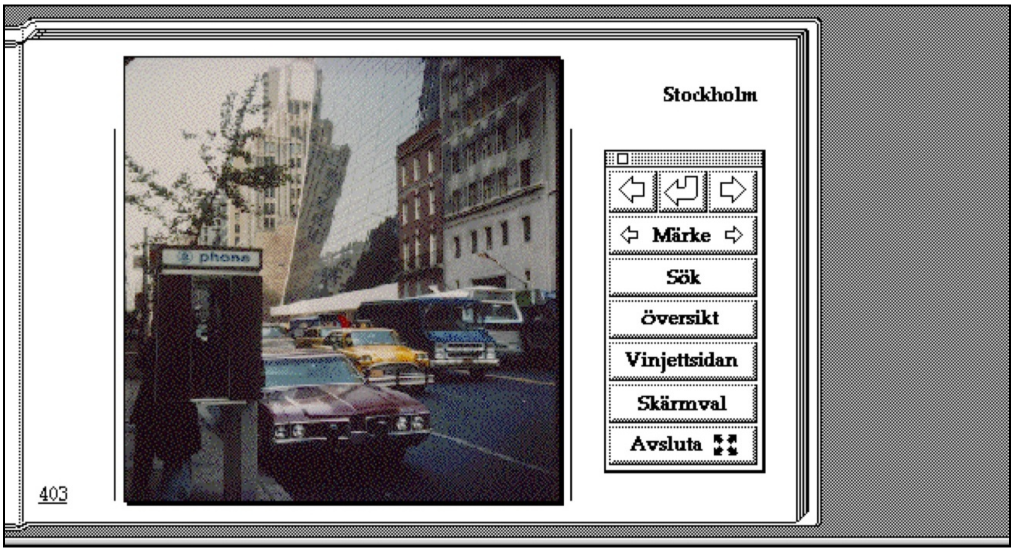
Det är inte bara text som dyker upp här och där eller formas om på olika sätt i boken. Bilder visas ibland också, och några ska gälla för att vara foton tagna av Johanna. Någon bild är en annons för toalettpapper, en annan bild är ett äkta besiktningprotokoll från 1932 för gasklocka IV vid Värtan i Stockholm.

På sid. 192 i denna PDF ser Peter spegelbilden av den bakre delen på en buss i ett skyltfönster. ”Jaså, har de redan landat!” tänker han. Klickar man då på ordet ”landat*” kommer följande bild upp och visas i tio sekunder:

Bilden av bussen tog jag på Humlegårdsgatan 1969 eller kanske 1970.

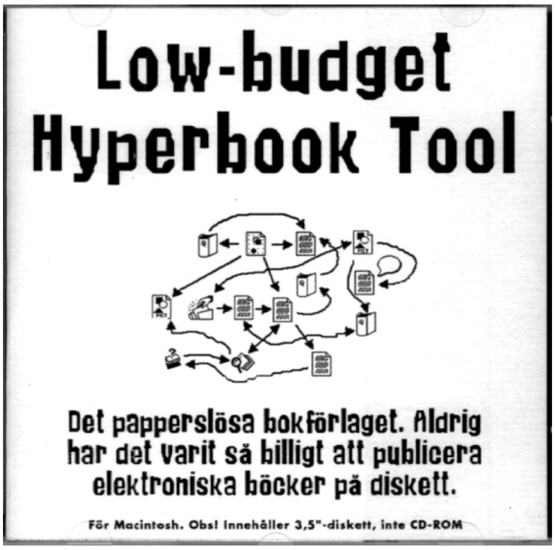
En annan bild som kan vara värd att nämna är från New York. På sid. 181 i denna PDF ser Peter en av Johannas bilder från 57th Street med (återigen) en spegling, denna gång i en svängd glasfasad på en skyskrapa. En annan byggnad speglas så att det ser ut som ”det höga akterskeppet på en gammal spansk galeas”. Det är nedanstående bild, som jag tog i New York hösten 1976.

Den svängda fasaden finns på den s.k. Solow Building på 57th Street som bara varit klar i två år när jag fotograferade den 1976. I den 50 våningar höga byggnaden huserade främst olika finansföretag.

Det var verkligen extremt mycket arbete att programmera den elektroniska versionen av romanen. Men hade jag nu lagt ner elva år på att skriva den så var väl ett eller två års arbete med

programmering inget att bråka om. Jag tvingades förresten att göra ett litet hjälpprogram som jag bl.a. använde för att mata in texten till romanen i textfälten på varje sida i Hypercard. Detta hjälpprogram försökte jag också senare sälja till andra som eventuellt ville ha ett billigt verktyg för att göra hyperböcker. Jag kallade det ”Low-budget Hyperbook Tool”.

Som en bieffekt av arbetet med romanen gjorde jag också detta enkla program, bl.a. för att mata in text i Hypercard från en textfil, skapa länkar, fotnoter, innehållsförteckning, numrerade sidor m.m. Jag tror jag sålde högst fem exemplar.

Till sist var romanen färdigprogrammerad och jag hade designat omslag och diskettetiketter samt en bruksanvisning. Nu gällde det att tala om att den fanns. Jag gjorde förstås pressrelease och skickade ut recensionsexemplar till dem som visat intresse. Och så kostade jag på en annons i Dagens Nyheter på kultursidan, en annons på ca 9 x 10 cm som kostade 9 400 kr. En likadan annons fast i färg infördes också i Svenska Macpressen (se nästa sida).

Som framgår i annonsen var priset på hyperboken 400 kr plus moms, vilket kan förefalla mycket idag, men då var program mycket dyrare, så min prissättning var nog ganska rimlig. Det var för övrigt ett stort arbete bara att framställa ett exemplar av romanen: kopiera tre disketter, skriva ut etiketter och klistra fast dessa, skriva ut bruksanvisningen, skära och falsa denna, samt klistra omslagsbilderna på de plastkassetter som allt skulle förpackas i. (Efter något år sänkte jag dock priset.)

Annons för ”Iakttagaren” i Svenska Macpressen i januari 1993. En likadan annons fast helt i svartvitt var införd i DN på kultursidan den 1 december 1992.

”Iakttagaren” recenserades i ganska få tidningar, och mottagandet kan väl bara betraktas som totalt fiasko. De flesta sågade boken helt med ett ofta illa dolt välbehag. Tidningen Resumé avslutade t.ex. sin korta anmälan med orden ”Go, Gutenberg, Go!” Läs-Femina skrev ingenting alls utan nöjde sig med att avbilda en del av bruksanvisningen. De tyckte uppenbarligen att det var oerhört komiskt att en bok hade en bruksanvisning. Mer behövde liksom inte sägas.

John Peter Nilsson i Aftonbladet (9/1 1993) skrev inte så mycket om boken som om Aftonbladets bullriga redaktionsmiljö:

> Själva läsningen påverkades. Inte på det extatiska sätt som de gamla grekerna en gång önskade läseakten som – ett samlag mellan text och läsare! Nej, bortom Gutenberggalaxen finns ett elektroniskt kosmos i vilken en tredje part blandar sig i – omgivningens buller, rörelse och kommentarer.
>
> Till saken hör att Aftonbladets olika redaktioner klättrar på fyra våningar runt ett sfäriskt atrium med endast ett fåtal glasväggar som avskiljare. Med andra ord arbetar ett hundratal människor i en och samma rumsliga kropp. Ganska häftigt, om man är på det humöret.
>
> Men det är ingen vidare miljö för att ha samlag med en roman i. Åtminstone i konventionell mening. Läsandets logik kollapsar. Kontexten blir lika viktig som texten.

I Göteborgs-Posten skev Jonas Ingvarsson (27/2 1993) en lång intellektuell artikel om romanexperiment, McLuhan m.m. På sista raden kom han på att tidningens läsare kanske undrade hur den där

elektroniska romanen var egentligen: ”Urtrist.” Romanen ägnades ett av artikelns 1 021 ord.

Radions Vetandets värld (2/3 1993) kallade boken ”ett djuppsykologiskt drama”, vilket ju ändå låter lite intressantare än urtrist.

Jag undrar hur många som egentligen brydde sig om att läsa romanen, ens halva? En fjärdedel? Datatidningar och dataspalter i dagstidningar nämnde ändå boken med visst intresse och viss respekt, även om många även där tyckte den var lite tråkig. Jag hade nog nästan gissat att den skulle falla mellan två stolar. Förväntar man sig ett dataspel är den förstås trist. Förväntar man sig en vanlig bok tycker man att det verkar onödigt att läsa den på skärm och behöva klicka på en massa knappar och länkar. Varför ska läsaren behöva göra författarens jobb? var en rätt vanlig synpunkt, som även tidigt drabbade modernister som publicerades på papper. Man menade att böcker med krånglig berättarteknik lämnade en sorts halvfabrikat åt läsaren att färdigställa.

Den enda som ändå tog upp vissa relevanta frågor var Lars Gustafsson i SvD (12/9 1993). Men inte ens han hade uppenbarligen läst så stora delar av boken. Prosan, som fått översvallande beröm på Forum, tyckte han inte var särskilt lysande:

> På ett ställe står Johanna vid Västerbrons räcke och undrar om hon verkligen skall våga hoppa ned:
>
> ”Skulle hon verkligen våga? Frågan irriterade henne till den grad att övervinnandet av denna tveksamhet blev skäl nog att göra det.”
>
> Jag vet inte. Den här sortens substantivsjuka anglicismer smyger sig in på många ställen i svensk prosa i dag. (Den kloke skriver naturligtvis: Frågan irriterade henne till den grad att hon var villig att göra det bara för att övervinna sin tvekan.) På mig gör det ett stelt intryck, och något av denna stelhet finns i alla de delar av texten jag har besökt.

Lars Gustafsson, som för övrigt kallade datorn för *computer*, hade inte förstått att ett substantiverat particip i den här ställningen har en demonstrativ funktion, ungefär som onomatopoetiska ord härmar ljudet av det de betecknar. Ordet målar i viss mån upp ett skeende i stället för att bara benämna det. (Jag var knappast omedveten om substantivsjukan, eftersom jag varnade för den i ”Skriv rätt”.) Och ”villig” var Johanna knappast i den här situationen. Till yttermera visso hoppar hon inte heller – inte då. Jag utnyttjade inte hypertekniken, menade Gustafsson vidare, och den frågan är ju egentligen betydligt intressantare:

> Den infällda, eller infallande, kommentaren är ofta trivial. När hans hjälte, författaren Peter, blir slagen på käften av en otrevlig alkoholist i närheten av Mariatorget, låter kommentatorn Peters hjärta slå ett extra systoliskt slag med kompensationspaus. Javisst, men det kunde ju precis lika bra ha stått i huvudtexten!
>
> Vad jag framför allt saknar i detta lovvärda första svenska försök är långa underjordiska gångar, förbindelser som verkligen för över till andra berättelsens delar i överraskande transformationer. Skall det bli någon verklig mening med hyperromanen måste den ta ut svängarna ordentligt och utnyttja genrens kontrapunktiska möjligheter.
>
> Som det nu är, är Tallmos roman inte mycket mer än en elektroniskt ytbehandlad i och för sig sensitiv, välartad och litet stel berättelse om en ung mans kärlek till en skäligen neurotisk ung flicka.

Att kommentaren om en extrasystole inte står i texten ger den en annan artikulation, den kommer från en annan nivå än den vanliga texten. Kommer orden kanske rent av från den som gör att iakttagaren har så ringa förmåga att ingripa? Det taktila i klickandet bidrar kanske också till den känslan. I serievärlden är det inte ovanligt att tecknare ser till att en viss, kanske överraskande, ruta kommer först efter att man vänt blad. I det fallet läggs också en taktilitet till själva läsandet, liksom att något uppenbaras som man nyss inte ens kunde se.

De ”underjordiska gångarna” och ”överraskande transformationerna” som Gustafsson efterlyste finns det flera av, men då måste man läsa boken, ganska noga dessutom.

Bokens titel hade jag som sagt kommit på redan på 70-talet, och jag tänkte inte på det ens när jag började programmera e-versionen. Men en dag slog det mig att titeln på sätt och vis kan åsyfta hela begreppet interaktivitet. Det har ju kritiserats av många som en sorts skendemokrati, där användaren inte alls är deltagande i så hög grad som man låter påskina. Som datoranvändare springer man omkring i de ekorrhjul som programmeraren har skapat. Hur mycket kan man egentligen ingripa? Stewart Brand, Andy Lippman och andra pionjärer på området ansåg att riktig interaktivitet inte ens skulle behöva inriktas mot ett förutbestämt mål och inte heller att responsen skulle vara beräknad alltför långt i förväg. Det interaktiva momentet måste kunna uppstå i ögonblicket. (Jag skapade med min bok förstås inte heller någon äkta interaktivitet.)

Hans Kristian Rustad granskade i boken ”Digital litteratur: En innføring” (2012) tre nordiska verk som bygger på hypertext, varav ett av dem var ”Iakttagaren”:

> *Iakttagarens förmåga att ingripa* viser til et fatalistisk livssyn der mennesket er henvist til en tilskuerposisjon i sitt eget liv. Peter og Johanna observerer sitt eget liv og sin skjebne, med begrensete muligheter til å gripe inn. Likeledes har leserne, som er tildelt en utforskerrolle, i liten grad mulighet til å påvirke historien i hyperteksten. På den måten demonstrerer Tallmos tekst at også en litterær hypertekst kan ha en begynnelse og en avslutning, samtidig som leserne gis noen få valgmuligheter i midtdelen av fortellingen, uten at disse valgene påvirker fortellingens avslutning. (Sid. 29.)

På Archive.org finns en emulerad version av ”Iakttagaren” i Hypercard. Allt fungerar inte riktigt som det ska och det går ganska långsamt, men man kan ändå få en uppfattning om hur hyperboken från 1992 fungerade (se not i slutet av efterordet om hur man startar boken på Archive.org):

https://archive.org/details/hypercard_iakttagaren

Det finns även en film på **Youtube** (och **Archive.org**), där bl.a. ”Iakttagaren” demonstreras med rörlig skärminspelning.

Första romanen på diskett

Karl-Erik Tallmo öppnar vägen för en nytt sätt att publicera böcker på diskett.

”EN REVOLUTION”

Nu kommer de första romanerna på diskett. Färdiga att läsas direkt på Macintoshskärmen.

En av pionjärerna på detta område är Karl-Erik Tallmo, författare och kulturjournalist i Stockholm. I dagarna utkommer han med diskettromanen "Iakttagarens förmåga att ingripa".

— Vi står inför en revolution när det gäller spridningen av det skrivna ordet, säger Tallmo.

— Den här formen kan bli en helt ny kanal för små publicister. Min bok är relativt påkostad med omslag och sådant, men man kan ju tänka sig folk som distribuerar sina egna böcker för en

Varje boksida på skärmen är ett HyperCardkort.

Enviro Data

OCR TEXT-INLÄSNING

Deklarera fakturera simulera i Excel

Kjell Ingvarsson Konsult hb

Svenska Macpressen ägnade ett helt uppslag åt boken (18/12 1992). Rubriken ”En revolution” syftar inte på min bok utan på vad jag säger i artikeln om den elektroniska publiceringen generellt: ”Jag tror att vi står inför en nästan lika stor revolution när det gäller spridningen av det skrivna ordet som man gjorde på 1400-talet. Och nu handlar det inte bara om spridning utan också om olika sorters tillgänglighet, sökförfaranden, ett nytt sätt att läsa har det talats om och därigenom också ett nytt sätt att skriva.”

❧

Romanen gav sedan upphov till ett antal derivativa verk, som jag tänkte nämna också.

Redan våren 1988, medan jag höll på att skicka bokmanuset till en lång rad förlag, började jag också leka med en del prosaexperiment som byggde på romantexten. Jag hade ett par datorprogram som gjorde konkordanser, ett från Stockholms universitet som hette MicroBeta och ett i Hypercard som hette Texas. Med romantexten inläst i något av dessa program kunde jag få fram en del oväntade samband eftersom programmen staplade meningar med ett visst valt ord ovanpå varandra. Det var dock bara en början till arbetet, för sedan associerade jag högst fritt kring dessa meningar och fraser, lite som surrealisternas automatskrift (och talade in mina associationer på band), så man kan inte, som en recensent trodde, säga att boken var gjord med en dator. Den får nog anses vara en produkt av min hjärna till 95 procent i alla fall.

Tre kapitel med ganska absurda och halsbrytande texter blev det, med titlar som ”Väckarklockans rättframhet uppnådd på tio lektioner” eller ”En ordlös tacksamhet utbreder sig över riket”. Jag sammanställde dessa texter till en bok under titeln ”En fingerborg fylld av säsongens regn”.

Jag kom på att jag skulle skicka texten till Brutus Östling på förlaget Symposion. Jag hade haft kontakt med honom tidigare, när han publicerat en Joycepastisch jag gjort med titeln ”Marathons Buck” i tidskriften Res Publica (nr 11/1988). Efter att flera på förlaget funderat, så bestämdes det två dagar före julafton 1989 att boken skulle ges ut, en tunn liten bok med koncentrerad prosa på 47 sidor. Boken kom ut på våren 1990, alltså drygt två år före ”Iakttagaren”, som ju på sätt och vis var den lilla bokens ursprung. Bokens två första stycken löd så här:

> Alla dessa ord, steklar i alla färger, som belastade organismen med sin hemliga information, utlåtanden med sträckta halsar: ingenting alls. Och detta under en och samma sekund. Serverat på en bricka som nådde medvetandet mitt i denna kritiska massa av glas och betong – allt från kompletta möblemang till förhandlingar mellan två advokater.
>
> Å andra sidan kunde han inte tänka sig en angränsande kanal, med invånare så tillfälliga att konduktören tvingades klippa alla deras anletsdrag på samma gång. Med ansiktet vänt från fönstret anpassade han sig till denna omänskliga smärta, öppnade munnen och sträckte med stor ansträngning händerna uppåt, tills fläckarna började få en varmare, nästan vemodig ton, som i Antarktis eller Saharaöknen, områden som kvicksilverlikt brukade anta sin form. Att allt skall

> behöva upplevas, tänkte han och erfor marken utanför fönstret endast som en diffus, röd reslust. Trots att precis vad som helst kunde hända, tyckte han att passagerarna nickade i glädje över att tillhöra en sorts applåd som hyllade varje enskilt ögonblick, vars rov de blev.

Det är nog inte särskilt många fraser som kan kännas igen från ”Iakttagaren”, för texten här är en sorts collage av radikalt omvandlade tankefigurer och formuleringar. Den 31 maj 1990 recenserade Sigrid Combüchen min bok i Dagens Nyheter. Rubriken var ”Drivor av snedställda debutfraser”, vilket ju inte låter så positivt, men recensionen som helhet får nog ändå betraktas som ganska uppskattande. Vartannat stycke är positivt och vartannat lite kritiskt och talar om naivitet och coolhet. Hon var nog rätt förbryllad över den ”inte helt unge Tallmos debut”: ”Bitvis – och bitarna kan bli långa – är detta talangfullt.”

Boken finns som PDF på två ställen på webben:

https://archive.org/details/en-fingerborg
https://www.nisus.se/tallmo/books/en_fingerborg_fylld_5.pdf

”En fingerborg fylld av säsongens regn” utkom på våren 1990 på Symposions förlag. Att en fingerborg kunde innehålla en hel säsongs regn kan uppfattas på två sätt; just att innehållet är extremt koncentrerat eller att säsongen har varit mycket fattig på nederbörd.

Anna Williams såg inte precis något förmildrande i boken, när hon skrev i SvD (också 31 maj): ”[...] Karl-Erik Tallmo [har] gjort sin debut för tidigt. Denna lilla skrift är ett försök att suggerera fram förloppet i en relation som går mot sitt slut [...] Allt detta på en prosa som drunknar i sina egna metaforer, vilka irrriterande ofta dessutom brister i kongruens och relevans.”

Nerikes Allehanda publicerade en recension den 31/5 1990 med rubriken ”Frasfagra språkramsor”. Mycket positiv däremot var Helsingborgs Dagblads Carina Hellsten, den 14 juni 1990:

> ”Avsmaka titeln! En fingerborg fylld av säsongens regn.
>
> Ger den inte en föraning om ett riktigt läsäventyr? Om att något utöver det vanliga är att vänta?
>
> Jag lovar, den som är beredd att anta en utmaning kommer inte att bli besviken. I flera veckors tid har jag gått omkring med boken i väskan. Läst om den flera gånger. På måfå slagit upp den, prövat en mening, ett stycke, här och var. Och alltid funnit nya ordkombinationer, nya tolkningsmöjligheter, att glädjas åt.”

Bibliotekstjänsts två lektörer var också positiva. Den ena (Olle Malmgren) jämförde mig t.o.m. med Andre Breton.

Även Poul Borum nämnde den senare i Aftonbladet (16/12 1990) i sin snabbgenomgång av det senaste årets poesi. Nu var ju inte min bok poesi i egentlig mening, utan en sorts betydelsediger prosa. Som alltid ägnades varje författare bara några få ord, och Borum skrev:

> ”[...] tre korta, fragmentariskt antydande kapitel, men det är det lyriska i prosan som är intressant, ett begåvat men lite sökt erotiskt bildspråk: ’inget mörker är tätare än det mellan vita lakan.’”

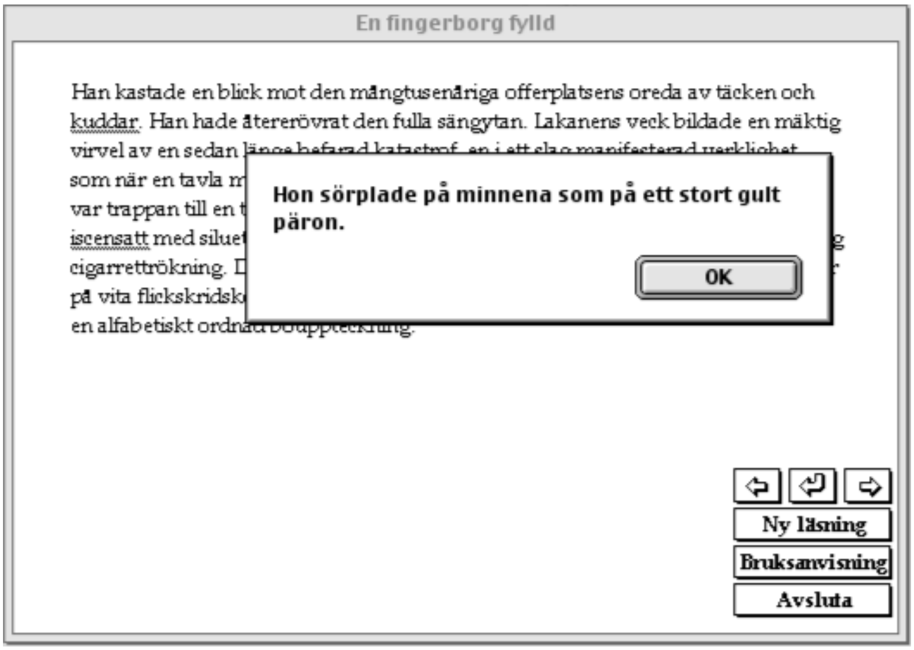
❧

”Andraderivatan” kom när jag sedan gjorde ett Hypercardprogram även av den boken. Jag ville göra en e-bok som slumpmässigt varierades. Men varenda mening skulle inte kunna infogas slumpmässigt var som helst. Jag hade trots allt, vad än vissa recensenter trodde, fogat samman de ofta absurda meningarna mycket medvetet, kanske i synnerhet inom varje stycke. Så Hypercardvarianten lät jag bli en slumpmässig hopfogning av bokens stycken – inte av varje mening. Vissa ord i varje stycke blev understrukna hyperlänkar, som enligt en dold ordlista kunde sammanlänkas med andra textstycken, där dessa ord (eller delar av dessa ord) förekom. Ett visst semantisk samband uppstod alltså. Så här såg ”Fingerborgen” ut i Hypercardversion:

”En fingerborg fylld av säsongens regn” i Hypercardversion. Detta är grundtexten, som visas mot vit bakgrund. När man klickar på de länkade orden (understrukna) kommer man till andra sidor med andra textstycken, som visas mot grå bakgrund för att markera att man befinner sig på en annan nivå.

Länkarna (de understrukna orden) ledde till andra stycken, nu med grå bakgrund, vilket markerade att man befann sig på en ny nivå av associationer. Men inte bara de länkade orden ledde till andra texter. Man kunde klicka på vilket ord som helst, så resulterade det i en associativ eller kommenterande text i en dialogruta (se nedan).

Man kan även klicka på ord som inte har hyperlänkar. Då kommer en text fram i en dialogruta.

Hypercardversionen blev aldrig publicerad utan har bara funnits på min dator. Men sedan en tid finns den på Archive.org i projektet där Hypercard emuleras. Som i fallen med ”Iakttagaren” och ”Hamnen” är funktionerna ganska långsamma, men man kan ändå se hur det fungerade:

https://archive.org/details/hypercard_en-fingerborg-fylld

Det blev också en ”tredjederivata”, men det var då inte fråga om något mera omfattande arbete utan en kort dikt:

Tredjederivatan

Nog av honom på sjukhuset
– smekningar på kjolen

En vag känsla av kvinna
van vid det kolsvarta

Skulle det, den hårda eken?
Delvis det, den dumma flykten

På omvärdering
ansiktet förfallet
sova av sig hos folk

På huk, som en hund
den hade, den här
det enda, den där.

Det förflutna hos henne
belastade sitt första
med välkomstkyssar

Det kalla hos henne
för outtömlig att sova

Denna dikt kom också till genom associationer, denna gång kring texten i ”Fingerborgen”. Jag har för mig att när jag skrev den 1990, så var den kanske tre gånger så lång som ovan. 1998 fick den sin mera koncisa form. Inte heller denna har publicerats tidigare.

❧

2005 fick jag ännu en idé. Jag hade länge tyckt att själva programspråket Hypertalk hade en poetisk sida. Koden bestod ju av ganska normal engelska och vissa ordvändningar kunde bli rätt poetiska:

```
on mouseup
  put empty into me
end mouseup
```

Jag fick lust att göra något av själva koden till ”Iakttagaren”, ta ut inälvorna, som ingen sett, ur denna roman och göra detta till en sorts textkonstverk, lite i konkretistisk anda.

”Iakttagaren” består av tre Hypercardbuntar (filer): ”Iakttagarens förmåga...”, ”Highway” och ”Singel” (det är i ”Singel” som den alternativa texten vid ovannämnda slantsingling ligger). Jag exporterade all kod och lät koden från varje bunt bli ett kapitel: ”TheWatcher.src”, ”Highway.src” och ”Single.src” (”src” betyder *source*). Jag bestämde mig också för att koden, där varje instruktion ursprungligen stod på en egen rad, nu istället skulle återges i svit som ett textstycke i en bok, där radsluten istället markerades med kolon, semikolon och kommatecken. En kort kod (*handler* eller på svenska ”hanterare”) lyder i original så här:

```
on nowTrigg (global thisTrigger)
  get thisTrigger
  if it is "force.*" then
  showMargin
  end if
end nowTrigg.
```

I min bok återges detta så här, i svit med kolon, semikolon och kommatecken samt första raden halvfet:

> **on nowTrigg (global thisTrigger):** get thisTrigger; if it is *"force.*"* then showMargin, end if; end nowTrigg.

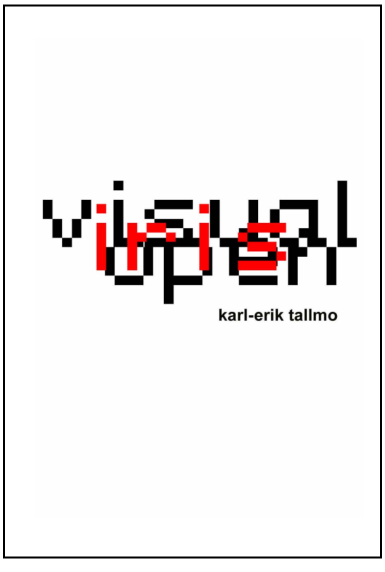
På många ställen i koden ”läcker” det så att säga in text från själva romanen, eftersom text ofta ska visas i olika fält. Då förekommer denna text även i koden inom citationstecken, när romantext ska dyka upp någonstans. Det kursiva här nedan visas i romanens marginalfält (med nummer id 23):

> **on nowTrigg (global thisTrigger):** get thisTrigger; if it is *"gasklockan.*"* then put *"Svindel ovanpå denna jättecylinder; inbäddade i lummig grönska låg gasverkets olika tegelbyggnader."* into bkgnd fld id 23, lock screen, show bkgnd fld id 23, set scroll of bkgnd fld id 23 to 0, go this cd, unlock screen with wipe left, end if; if it is *"Slottet*"* then put *"Likt ett kubistiskt lejon, med de båda flyglarna som majestätiskt framskjutna tassar"* into bkgnd fld id 23, lock screen, show bkgnd fld id 23, set scroll of bkgnd fld id 23 to 0, go this cd, unlock screen with wipe left, end if; end nowTrigg.

Just detta avsnitt med gasklockan återfinns här i denna PDF-version av ”Iakttagaren” på sid. 7. Jag sammanställde sedan all denna Hypertalk-kod till en sorts *artist's book* med spiralbindning i liten upplaga. För att texten skulle bli mer enhetlig översatte jag de svenska textfragmenten till engelska. Titeln på boken fick bli ”Visual Iris Open” (vilket är Hypertalk-uttrycket för en viss typ av visuell effekt vid sidväxling, ungefär som övergångar mellan scener i filmer; andra effekter är t.ex. ”wipe left” eller ”wipe right”.) Ett annat exempel ur boken (med den kursiverade romantexten översatt till engelska):

> **on nowTrigg (global thisTrigger):** get thisTrigger; if it is *"lip.*"* then lock screen, show bkgnd fld id 23, put *"She could remember his shirts and his sweaty armpits, she remembered his penis, how he had been fumbling"* & space & *"between her legs, how he used to moan on top of her, with his mouth wide open, as when eating, but now"* & space & *"it was her memory that was being consumed."* into bkgnd fld id 23, select last char in bkgnd fld id 23, (if scroll of bkgnd fld id 23 is not 0 then set icon of bkgnd btn id 39 to 3584, end if) (if scroll of bkgnd fld id 23 is 0 then set icon of bkgnd btn id 39 to 0, end if) set scroll of bkgnd fld id 23 to 0, go this cd, unlock screen with wipe left, end if; if it is *"shell*"* then lock screen, show bkgnd fld id 23, put *"Eggs should be decapitated with a knife; he despised people who just crushed it against the table."* into bkgnd fld id 23, select last char in bkgnd fld id 23, (if scroll of bkgnd fld id 23 is not 0 then set icon of bkgnd btn id 39 to 3584, end if) (if scroll of bkgnd fld id 23 is 0 then set icon of bkgnd btn id 39 to 0, end if) set scroll of bkgnd fld id 23 to 0, go this cd, unlock screen with wipe left, end if; end nowTrigg.

Motsvarande text i ”Iakttagaren” såsom den föreligger här i denna PDF återfinns på sid. 22. Boken publicerades i samband med en

Koden till ”Iakttagaren” blev 2005 en *artist's book* med titeln ”Visual Iris Open”.

utställning av artist’s books på Galleri Bibb i Gröndal den 3 december 2005. Den finns att ladda ned **här** (där finns också en intervju med mig om boken).

Åtminstone en person tyckte det var en bra idé att jag skapade och publicerade relaterat material med ursprung i romanen. Jim Andrews på e-postlistan POETICS skrev 23 mars 2006: ”Rather than simply publishing the PDF of the code, you've created a body of documentation around it that is important in projects like this. Not simply because the code can’t be run anymore (if that is true), but also because such projects – even when they still run – have these dimensions that are sometimes interesting to write and read about.”

Kanske var Andrews inne på att jag höll på med någon sorts allkonstverk. Och till sist blev det också en ljudkomposition och film av detta. 2013 gjorde jag några filer med syntetiskt tal av Hypertalkkoden och sammanställde dem med instrument i Macprogrammet Garageband. 2024 arbetade jag om denna komposition en aning och kompletterade med en film.

I ljudkompositionen lät jag den rena Hypertalkkoden läsas av en mansröst (en syntetisk röst genererad av datorn) medan de textfragment som kom från själva romantexten lästes av en kvinnoröst (även den en syntetisk röst). Rätt sparsam musik ljuder till detta. Filmen består rent visuellt av Hypertalkkoden samt de speciella tillägg av koder för ljudet som skapar pauser och betoningar hos rösterna. Filmen och kompositionen fick titeln ”Set Cursor to Busy” (som också är Hypertalk-språk). Denna film finns på **Youtube** och **Archive.org**.

❧

Något också om debatten kring e-litteratur och hypertext. Jag trodde som sagt starkt på en kommande e-litteratur 1992, inte bara datorfiler med vanlig text för läsning på skärm alltså, av typen Kindle, utan genombrottet för en ny form av litterärt konstverk. Det har knappast skett än, drygt tre decennier senare.

I mars 2000 skrevs det en del om hypertext och hyperfiktion i SvD, om dess berättigande och möjligheter. Först var det Johan Svedjedal som skrev en understreckare under rubriken ”En svärm av textbitar som ständigt byter plats”. Han hade försökt göra en sorts statisk hypertext genom att numrera styckena och med pilar föreslå en alternativ läsning. Dagen efter ägnades streckaren också åt hypertext, denna gång i en

artikel av Anna Gunder: ”Hypertexten är en länk till framtidens litteratur”. Svedjedal skrev bl.a. att ”varje textbit [är] en rondell med mängder av avfarter”:

> Går Du bort dig? Fint, det finns ingen karta. Du gör kartan genom att gå, gör om den genom att gå vidare. Och efter ett tag spelar det ingen roll vart Du går – Du bara går.

Den 2 maj skrev Magnus Eriksson apropå dessa artiklar (under rubriken ”Vad kompenserar kvalitetsbortfallet?”) att Svedjedals nummer och pilar inte förändrade texten: ”Det hade ingen betydelse om man läste texten i ett svep (med början mitt och slut) eller om man hoppade utifrån hänvisningarna.” Och jag kan hålla med. En sådan text tjänar knappast på dylika omflyttningar. Annorlunda blir det ju om vissa stycken innehåller icke nödvändig utan kompletterande information, som skulle kunna finnas i en fotnot. Då kan den ju i tryck göras till just en fotnot eller vid elektronisk publicering helt döljas tills man klickar på en notsiffra t.ex.

Eriksson nämner också det där med alternativa läsvägar och menar att det gjorts förut t.ex. av Julio Cortázar i ”Rayuela” (”Hoppa hage”). Eriksson menar också att hypertexten inte på någon punkt är överlägsen den tryckta romankonsten eller filmen. Och han jämför hypertext-romanen ”Lasting image” av Michael Joyce och Carolyn Guyer med den insikt man får hos t.ex. Faulkner, Durrell eller Kurosawa. Men det är ju en märklig jämförelse. Att jämföra litterära (och filmiska) giganter med sådana som inte är giganter. Och sedan skylla kvalitetsskillnaden på mediet.

I mitt svar till Eriksson den 9 maj 2000 under rubriken ”Hypertext: Ett ungt medium där de stora författarna kommer ” skrev jag bl.a.:

> I många hypertexter hoppar man mellan jämbördiga textfragment genom att klicka på vissa ord. Läsningen kan ta sig ett nästan oändligt antal vägar, till skillnad från i en vanlig text, som man ju kan hoppa i om man vill, men som i första hand inbjuder till linjär läsning. Denna sorts hypertext ger ofta ett rörigt intryck, men rätt använd kan den ge en känsla av att man går runt en litterär skulptur och betraktar den ur olika vinklar, som t.ex. i Sven Stillichs ”Verwunschlos” (se www.provi.de/~stillich/stillich/zeit/index.htm). [...]
>
> Hyperlänkar behöver inte bara leda till fixerade texter. De kan även utlösa ett litet program som på något sätt manipulerar själva texten. I vissa passager lät jag t.ex. text skapas eller omformas inför läsarens ögon. Det finns dock många problem: att författaren lockas till effektsökeri, att läsaren av en elektronisk bok hela tiden tänker på hur den är konstruerad, vilket man sällan gör när man läser en vanlig bok med pärmar och blad.

Stillichs hypertext finns numera bara på **Archive.org.** Jag avslutade artikeln med följande förhoppning:

> Inte heller filmen fick sina stora konstnärer från början. Några decennier förflöt från Muybridge och Lumière till Griffith och Sjöström. Hypertexten är ett ungt medium, och dess stora författare kommer, var så säker.

Idag är jag nog inte riktigt lika säker. Men sådana här omvandlingar kan ta tid.

Jag tror man tänker fel om man definierar hypertext som en sorts projekt främst för experimentell, avantgardistisk litteratur. Svedjedal och Gunder och andra ser det som att läsaren väljer sin egen väg och att den sekventiella ordningen är upphävd. Det kan den förstås vara, men det torde inte utgöra den övergripande definitionen av hypertext. Att många som skriver om hypertextromaner inte nämner min (Gunder skriver t.ex. att inga skönlitterära hyperverk som Michael Joyces ”Afternoon” ännu finns på svenska) kanske kan bero på att man inte såg den som hypertext. Kanske var den alltför sekventiell? Hypertext ska ju helst vara en mängd textfragment som man hoppar mellan (i så fall skulle min Hypercardversion av ”Fingerborgen” motsvara det kriteriet).

Ett problem med litteratur som kan kastas om hur som helst är att man inte medvetet kan åstadkomma någon episk eller stilistisk stegring. Både ”Hamnen” och ”Fingerborgen” i Hypercard kastar om meningar resp. stycken. Det gör att man skildrar ett mer statiskt tillstånd, en stämning snarare än ett skeende med skiftande riktning, hastighet eller intensitet.

Textlänkar på dator uppfanns av Douglas Engelbart, som även skapade datormusen. Redan 1962 skrev han i rapporten ”**Augmenting Human Intellect: A Conceptual Framework**”: ”Here is one standard portrayal, for which I have established a computer process to do the structuring automatically on the basis of the interword links.”

Själva uttrycket ”hypertext” myntades dock av Ted Nelson 1965 i artikeln ”**A File Structure for The Complex, The Changing and the Indeterminate**”:

> Let me introduce the word ”hypertext” to mean a body of written or pictorial material interconnected in such a complex way that it could not conveniently be presented or represented on paper.

Nelson beskrev dock inte *hur* denna *interconnection* skulle ske. I boken ”Literary machines” (1980) beskrev han hypertext rätt och slätt som

”non-sequentional writing” och menade att hypertext i den meningen kunde finnas t.ex. på en tryckt dagstidningssida eller i Talmud. Han skriver även i 1993 års upplaga av samma bok att ”the word ’hypertext’ has become generally accepted for branching and responding text”.

Det finns numera mängder av definitioner av hypertext. Derrick de Kerckhove menade (1997) att ”hypertextuality means interactive access to anything from anywhere” (”Connected Intelligence”, förordet sid. xxviii).

Min egen definition tar fasta på att även om man kan peka på liknande effekter i medeltida glossatorers kommentarer i handskrifter, den kinesiska visdomsboken I Ching eller i Bibeln eller Talmud, så menar jag att hypertext är något som bara existerar i en digital datormiljö (eller via någon annan framtida teknologi). Det är inte heller tillgång till vad som helst (*anything*), som Kerckhove menar. Han inför också begreppet interaktivitet som nog inte bör tas med i en definition. Nelsons icke-sekventialitet leder också tanken fel, anser jag. Sekventialitet och icke-linjaritet kan finnas i både vanlig text och hypertext, så det bör inte ingå i definitionen. Min definition lyder:

> En (datorburen) informationsmängd inifrån vilken man omedelbart kan nå en annan godtycklig informationsmängd, ofta i princip hur stor som helst och belägen var som helst (endast begränsat av lagringsmediers och kommunikationsteknikens utveckling vid ett visst tillfälle).

Det betyder inte att varje text *måste* ha förgreningar till all annan information, bara att författaren kan *välja* godtyckligt bland all annan *tillgänglig* information vad han eller hon vill länka till.

Man skulle kunna se hypertexten som en oerhört förbättrad version av den tillgänglighet som en gång skapades när man gick över från bokrullar till böcker med sidor (kodexen). Plötsligt fick man möjlighet att förflytta sig i boken på ett väldigt flexibelt sätt och rent av hoppa omkring i den, slumpmässigt t.o.m., om man så önskade.

När det gäller ”Iakttagaren”, så är det intressant att ingen som skrivit om den har kommenterat att den inte bara innehåller vanliga länkar utan också klickbara ord som får romantexten att så att säga associera till sig själv på några ställen. Den hoppar bakåt till ett par olika sidor och markerar vissa ord på varje sida, vilket kan ses som *flashbacks* eller minnen, och den hoppar också framåt ibland till några olika textavsnitt, vilket kan ses som en sorts varsel. Dock stannar denna funktion inte på dessa textställen utan återgår automatiskt till ursprungssidan.

”Iakttagaren” innehåller också andra klickbara ord som anropar kod som inför läsarens ögon manipulerar texten på olika sätt. Den här sortens litteratur behöver alltså inte bara bestå av oändliga förgreningar av handlingen, som många tycks tro.

❧

Att jag nu paradoxalt nog ger ut min hyperroman som en vanlig text må förfalla en aning komiskt, men det belyser också problemet med *fossil technology*, något jag har engagerat mig i ungefär sedan slutet av 1980-talet. Jag skrev flera artiklar om problemet att i framtiden (en framtid vi redan kommit till) kunna läsa datorfiler (allt från enkla texter till multimedia) utan att ha en hel hangar full med gamla datorer i olika konfigurationer. Vad jag då hoppades på var en teknik som skulle kunna emulera äldre datorkonfigurationer, filformat etc. I någon mån är det möjligt, men rätt mycket torde redan ha gått förlorat av de alster den tidiga datorepoken lämnade efter sig. Se t.ex. tre artiklar i SvD från januari 1994, den första **här**. En kärnfråga var om framtidens arkeolog skulle behöva vara en hacker.

Tjugo år efter det att ”Iakttagaren” kom ut gjorde jag ett inslag i radions OBS om e-litteratur:

> För precis 20 år sedan gav jag ut den första elektroniska romanen i Sverige. Den hette ”Iakttagarens förmåga att ingripa”. Det fanns då i världen ett par andra litterära verk av den här typen – av författare som Michael Joyce, Stuart Moulthrop och Greg Roach. Då, 1992, trodde jag att det inom ett par år skulle bli vanligt med en ny sorts ordkonstverk som utnyttjar datorns möjligheter – inte bara för att hyperlänka utan för att manipulera text och handling på nya sätt. Men så har det inte blivit.
>
> När det gäller det konstnärliga, befinner vi oss knappt där filmen befann sig 1920. Filmen utnyttjade ändå tidigt möjligheter som inte teatern hade, men e-böckerna utnyttjar mycket blygsamt sin särart. Datorspelen är idag den mest utvecklade formen av digitalt berättande. Man vill gärna ändå tro att det finns plats också för en textbaserad uttrycksform. (OBS, SR P1 14/11 2012.)

Jag framhöll också att e-boken måste kunna bli en konstant produkt, inte något som försvinner efter några år: ”En vanlig bok försvinner ju inte av sig själv i bokhyllan, men det kan ju en e-bok göra i våra läsplattor.” Jag nämnde också risken att vi kan råka ut för en sorts fjärrcensur, när vi har våra e-böcker knutna till utgivaren, i ”molnet” som det kallas numera. Och behovet av ett flyttbart format som gör att e-litteraturen inte bara kan läsas på en enda plattform. OBS-manuskriptet finns **här**.

Jag vill inte ens försöka sia om vad framtiden kan bära med sig vad gäller t.ex. AI-teknik. Mer eller mindre intelligenta textgeneratorer har ju inte i sig något att göra med hypertext, även om man givetvis kan tänka sig en AI-bot som producerar hyperfiktion. Jag experimenterade runt 1992–93 också med primitiva textgeneratorer, se t.ex. filmen ”The Scholar Testifying” (Youtube **här,** Archive.org **här**).

Helt automatiserat skapande med hjälp av AI, vare sig det gäller texter, musik, film eller konst, kan kanske bli vanligt bland dem som främst ser till det pekuniära. Kreativa människor som strävar efter ett personligt uttryck kanske inte kommer att vilja använda sådan teknik, utom kanske som ett mera perifert hjälpmedel.

Karl-Erik Tallmo, september 2024

Not: Hur man startar ”Iakttagaren” på Archive.org:

https://archive.org/details/hypercard_iakttagaren

Först klickar man på den gröna symbolen, så ska Archive-org starta emulatorn. Det kan ta lite tid. När man får upp ett skrivbord från en gammal svartvit Mac, öppnar man en av disketterna som syns (inte den som det står ”HyperCard Sys6” på utan den andra). När ett fönster öppnas, ser man diverse filer varav tre ser ut som en bunt kort (stack). Dubbelklicka då på den som heter ”Iakttagaren ...” Då ska själva programmet och boken starta. När boken sedan väl startat kommer så en flytande (flyttbar) palett upp som bl.a. har höger- och vänsterpilar som man kan gå framåt och bakåt med i boken. I själva romantexten klickar man sedan på understrukna ord.

Några kompletterande webblänkar:

Min första opublicerade roman (utan länkar), ”Med folket mot stjärnorna”:
https://web.archive.org/web/20240822131637/https://www.nisus.se/tallmo/books/stjarnorna.html

En äldre presentationssida om ”Iakttagaren”:
https://web.archive.org/web/20240822131844/https://www.nisus.se/archive/iakttaga.html

Artikel (PDF) ur Human IT nr 4/97 ”Fiktionens nya rum”:
https://web.archive.org/web/20200321034540/https://humanit.hb.se/article/download/263/369

(vänd -->)

Radiointervju om ”Iakttagaren” från Radio Åland 30 mars 1998:

https://web.archive.org/web/20240731050234/http://www.nisus.se/audio/interview_mariehamn.mp3

Artikel i Sydsvenska Dagbladet 21/6 2000, ”Ett helt universum uppenbarat i en fotnot”:

https://web.archive.org/web/20240801075530/https://www.nisus.se/archive/000621.html

Filmen om ”Iakttagaren” och efterföljande verk med rörliga skärmbilder som visar hur det såg ut:

https://archive.org/details/om_romanen_iakttagaren

https://www.youtube.com/watch?v=DMQpKGaZTk8